

58

19.2.12

No 1
11-189

1900-5-12

1900-5-12

2 400 40
MADE IN SPAIN

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23

de la compagnia de Gesù Granada .. B.R.

DE IMPERIO

VIRTVTIS *B-11674*

SIVE

IMPERIA PENDERE

A VERIS VIRTVTIBVS

NON A SIMVLATIS

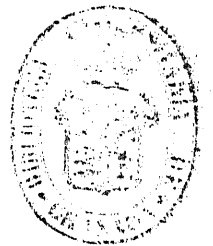
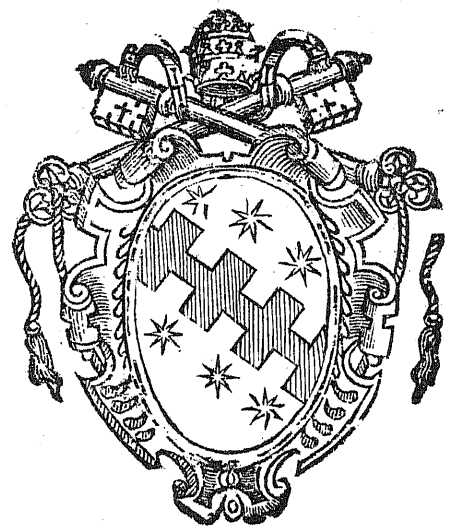
LIBRI DV O.

ADVERSVS MACCHIAVELLVM.

A VCTORE

THOMAS BOZIO EVGVBINO

Presbytero Congregationis Oratorij.

ROMAE,

Ex Typographia Bartholomaei Bonfadini. M. D. XCIII.

SVPERIORVM PERMISSV. A.

SANCTISSIMO
AC BEATISSIMO
PATRI ET D. N.
CLEMENTI VIII.
PONT. MAX.

THOMAS BOZIVS
Presbyter Congregationis Oratorij
sempiternam felicitatem.

*IRTVTIS quoddam
genus in animos humanos
à Deo solet infundi, ac
proinde diuinos reddit il-
los, diuinumque habetur:
quoddam viribus natura
rationem sequentis acquiritur, atque ut
ab bestijs distinguamur, efficit. Illud nobis
communicatur per Christianam religionem,
fidemque Christi, & sacramenta, quæ reli-
quit ille Ecclesia sponsa, veluti instru-*

menta quadam mirabilia diuine caritatis. Hoc potest per sapientium, veritatisque amatorum naturalia quadam precepta sequentium, tradentiumque institutionem comparari. Malus Damon, ubi per Macchiauellum (vix credimus aduertentem) contendit exterminare primum, cum multa infanda in doctrinam Christi dixit ob collaudatam ab illa mansuetudinem, nomina Sanctorum tolli volens, neque imponi pueris nostris, sed reuocari antiqua in usum, sacrificia sublata quodammodo conquerens secundum deinde est ille aggressus; ac scriptum reliquit.

A Principibus viris habendam semper in ore virtutem quamlibet, ac potissimum religionem, promissorum obseruantiam, liberalitatem, mansuetudinem, sed omnia nihili facienda, cum datur occasio ditionis augenda, ac lucri faciendi.

Verum quoties agitur contra virtutis officium, monet asseri, tum maximè illud seruari, ac pro illius tuitione fieri omnia, quaecumque aduersus eius præscriptum fiunt,
atque

atque ita credulis, ne dicamus stolidis persuaderi, prætextu inani, ac mendacissimo fallacium virtutum, seu verius duplicium vitiorum.

Concludit homines haud mediocribus acquiescere debere. sed nisi esse optimi, ac sanctissimi queant, præstare, ut sint ad flagitia potentissimi. Atque ita vult ex hominibus non solum vulpes esse, lupos, ac viperas; qui non vnum modo, vel alterum necent; sed pestilentissimos Dracones, ac venenatissimos Basiliscos; qui regiones totas, atque humanum genus afflatu suo perdant, atque exterminent. optimis namque esse paucissimis datur.

Aduersus ista euidentissimè probamus imperia, bonaque omnia pendere à veris Virtutibus, non à simulatis. quin ab obedientia, doctrinaque Christi, ac sedis istius. iure igitur hac omnia debentur, atque offeruntur eidem: maximè, quòd ipsius iussu fuerint elaborata. Deus autem, qui cuncta moderatur, illam, quod assidue precamur, S A N C T I T A T E T V A diutius viuente,

*ac tanto studio, tot, ac tantis vigilijs ideni-
tente amplificet. ac nos, & omnes do-
nis cœlestibus semper magis
in dies, ac magis
exornet.*

ILLV-

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS.
CYNTHIO ALDOBRANDINO
CARDINALI S. GEORGII.

THOMAS BOZIVS

*U*æ sunt hominis excellentissi-
ma partes, per quas scilicet à bel-
luis distinguimur, atque homi-
nes sumus; *I*ntelligentia, & *v*o-
luntas. *I*lius obiectum, quo perfi-
citur, & quò tendit semper, est
*v*eritas; *H*uius autem bonum.
*P*er virtutes ad ista peruenimus. *V*irtutibus sublatis
neque bonum consequi possumus, neq; verum. *M*acchia-
uellus, quasi *C*ircea pocula generi humano propinatu-
rus, vtrumq; obiectum conatus est abradere è terris, at-
que ex hominibus bestias efficere. *D*ixit enim, cum de
questu faciendo agitur, abijciendum, repellendumque
omne *V*irtutis munus: non esse ad consilia *V*irtutem
vocandam, nihil eam voluit valere in rebus decernen-
dis. quamuis omnino suadeat idem bonus homo, vt *V*ir-
tutis

tutis omnes omnibus modis significationes amplissimas demus; illam semper in ore habeamus, laudemus, hortemur alios ad eam. Monet præterea, ut quoties molimur, & expeditur aliquid speciatiim contra Virtutem, tum maximè affirmemus ac profiteamur à nobis eam queri, pro ea nos laborare, & machinari omnia. Sic itaque veritatem per huiusmodi simulationis prætextus ab intelligentia remouet. ab hac vero, & voluntate omne bonum virtutibus accisis, & euersis: ac renouat illud *vetus*

Sapientiam misero omnem ex animo expectorat.

Aduersus hæc execranda, que in vsum perducta extremam principatibus afferre apertissimè ruinam conspiciamus, hos modo libros in lucem damus; quibus illustrissimum facimus euentibus omnium Regum, gètiumque clariorum ex omni memoria repetitis, & in mediū productis omnia bona, siue illa viuentibus contingant, siue post obitum liberi defunctorum, populis, ac nationibus, à vera Virtute pendere, à simulatione omnia mala.

T VAE vero A M P L I T V D I N I hæc offerimus, quod in arce genuinae Virtutis consistens, & in tanto loco positus eius studiosos maximè foueas, & amplectaris, viamque tibi Deo, Christoque Duce in cælum latissimam sternas. Aspiret Deus quotidie feliciter conatibus istis tam præclaris; ut tanto Pontifice sedente per optimos ne potes vere optima secula florere Orbi vniuerso terrarum iucundissimè contemplemur.

A R-

ARGVMENTA CAPITVM TOTIVS OPERIS.

LIBER PRIMVS.

Prohemium.

Bonum est, quod appetunt omnia. ad Deum summum bonum, fontemque bonorum, reliqua omnia reducuntur. pars vult magis bonum totius, quam suum, alioquin & ipsa, & totum periret. sic procuratione proprii, & contemptu communis, pereunt vniuersitates. Virtus est, qua tendimus in bonum. eam simulare haud licet. Virtus Heroica que sit, collocata in summis virtutibus, & æternorum contemplatione.

Cap. I.

Sapientis est abstrahere mentem à presentibus, prospicere futura, quod belluarum sit inhære sensibus. ob id viri sapientes lucra quadam posita ante oculos spernunt, respuunt; diuina ac venturam contemplantes: contra vero belluis similes, & insipientes.

Cap. II.

Reges simulatæ virtutis sapius hostili manu interfecti fuere; secus boni.

Cap. III.

Imperatoribus, ac Regibus simulatæ virtutis exigua vita vsura plerumque in regno fuit; bonis autem contra.

Cap. IV.

Multi simulatæ virtutis Reges, quibus mala superiora non contingere, regno expulsi in maximis miseris vixerunt.

Reges

Argumenta Caputum.

Cap. V.

Reges simulata virtutis in maximo semper metu, & acerbissimis curis vixerunt: contra boni in maxima securitate, & incredibili quiete. 30

Cap. VI.

Simulata virtutis Reges varijs sunt ærumnarum semper euentibus afflictati, ita ut neque animo dulce quidquam percipere ob metum, de quo superiori capite diximus, neque extrinse cus adueniens aliquid suave plerumque potuerint. atque ita miserri-
mè intus, atque extra fuerint tota vita versati. 74

Cap. VII.

Reges simulata virtutis plerumque vexati sunt perpetuis dissi-
dijs, ac bellis suorum propinquorum, quibus contingebat, ut mul-
to acerbissima ipsis vita foret. 57

Cap. VIII.

Reges simulata virtutis non modo superiora subierunt, sed etiam
quandocq; consanguineorum ferales cædes experti sunt, qui vel
se mutuo conciderunt, vel ipsi proprios (dictu nefas) parentes
occiderunt, aut à parentibus occisi sunt. 61

Cap. IX.

Siqui Reges fraudulenti sunt ad magnum felicitatis culmen eue-
-nti, graviori deinde illi casu cum suis conciderunt. 67

Cap. X.

Reges simulata virtutis nunquam tam diu, ac tam latè dominati
sunt, ut veritatis cultores. 75

LIBER SECVNDVS.

Cap. I.

Reges simulata virtutis perpetua post obitum sunt infamia
notati. 79

Cap. II.

Virtutis simulata cultoribus inania fuerunt gloriæ monumenta,
contra bonis. 88

Regi-

Argumenta Caputum.

Cap. III.

Regibus simulata virtutis liberorū Regū brevis posteritas fuit. 90

Cap. IV.

Regum simulata virtutis nepotes mutuis se cædibus ad interne-
-cionem miserri-
mè absumpserunt cum tota familia sua. 49

Cap. V.

Populi simulatam virtutem sectantes delati, ipsorum regiones ad
vastitatem redactæ. 96

Cap. VI.

Ostenditur imperia magna veluti Romanum non alia via ad tan-
-tum culmen euecta, nisi veritatis professione, ac studio genuinæ
virtutis. 102

Cap. VII.

Apertissimè ostenditur Assyriacum, Chaldaicum, Aegyptiacum,
Persicum, Græcicum, Romanumq; imperium concidisse ob do-
-los, & proprias simulationes. 110

Cap. VIII.

Illustrissimo exemplo Orientalis imperij, & Occidentales aperi-
-tur, quantum possit vera virtus inermis, & quantum ficta,
& armata. 115

Cap. IX.

Ab animalibus ratione carentibus edocemur fraudes fugiendas,
ac dolos, si nobis bene esse velimus, virtutem nisi ex omni par-
-te possimus assequi, quantum possumus tamen retinendam. 121

Cap. X.

Ostenditur imperium virtutis oppressæ, inermis, destituta omni-
-bus auxilijs esse potèntius ad homines sibi subjiciendos omnibus
in rebus, quam armatum, munitumq; omni humana potentia
imperium. ostenditurq; hoc Christi exemplo, qui imperium suū
commisit Romanis Pontificibus, quorum plures, quam è quali-
-bet sede, Martyres, & Sancti fuerunt, dans ut veritati æternæ
contrarium lege vniuersali præcipere non possint. 130

Cap. XI.

Exemplis eorū, qui referuntur in superos à Pontificibus Romanis,

ca

Argumenta Caputum.

ac bonis acquisitis per omnes terras Septemtrionis, imperijsque, ac regnis earum concluditur virtutem veram cunctis præesse. 135

Cap. XII.

Imperio Catholice virtutis loca inhabitantium zonarum facta sunt post ortum Christi habitabilia, similiter Indiarum Occidentalium loca exulta, & ambitus Orbis terrarum circumdatus potestate eiusdem. 141

Cap. XIII.

Nullum regnum, vel sedes tam potentes, & aduersos, perpetuosque sensit hostes, ut Pontifex Romanus, aduersus quem pugnarunt Imperatores gentiles, hæretici, schismatici, contumaces, ac frigida pietatis Principes. & tamen quò magis est impetitus eo] magis contrarium contigit eius, quod conabatur illi, maioresque fecit progressus in humanarum rerum iurisdictione; ex quibus fit imperia pendere à veris virtutibus, non simulatis. 146

Cap. XIV.

Imperia, ac regna maxima inter Catholicos ijs gentibus diuinitus data, quæ magis abundarunt viris sanctis, & Christianæ pietatis propagatoribus; quod palam facit imperia pendere à veris virtutibus non simulatis. 158

Cap. VV.

Hæreticorum conatus omnes ad quinque capita rediguntur. qui in contrarium semper eis contingunt, atque ex illis magis Ecclesia amplificatur, atque ornatur. 165

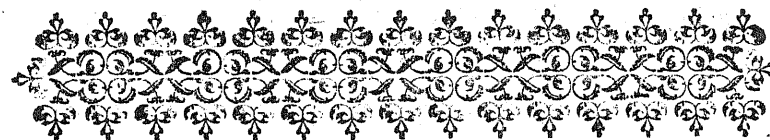
Cap. XVI.

Macchiauelli præcepta quedam confutantur, quibus ait diuidendos subiectos, & exteros; extenuandosque ad augendas Principis opes, ac robur. 169

Cap. XVII.

Diuidendi subiecti, & exteri cum diuidunt se ipsos illi diuidentes vincula, quibus humanum genus colligatur. & quæ sint illa. clarissimumque fit, ubi diuiditur religio, ac Pontificis Romani potestas diuidi, & commoueri Orbem totum, & vniuersitatem rerum. ex quo fit inde pendere imperia, & Orbem. 177

IMPE.

IMPERIA PENDERE A VERIS VIRTUTIBVS, NON A SIMVLATIS

L I B. I.

ADVERSVS MACCHIAVELLVM.

D

Sapientis est abstrahere mentem à presentibus, prospicere futura, quod belluarum sit inhære sensibus. ob id viri sapientes lucra quadam posita ante oculos spernunt, respuunt, diuina, ac ventura contemplantes; contra verò belluis similes, & insipientes.

Cap. I.

C

INTER homines illi semper habiti sunt omnium sapientissimi, qui longè posita, & abdita à comuni reliquorum sensu mentis perspicacia peruadere, & quasi presentia contueri possent. tum verò id admirabilius est iudicatum, cum sensibus obijciuntur contraria, quæ secus opinari, ac decernere omnino cæteris persuaderent. Et verò hæc est inter nos, ac belluas differentia. Presentibus hæ tantum mouentur,

A tur,

tur, & ijs, quæ sub aspectum protinus cadant, sensusq. continuo A
feriant. sed qui mente præditus est consequentia rimatur, an-
tecedentia percurrit, cohærentia perscrutatur, hæc omnia va-
rijs modis connectit, & quamnam possent è diuersis effectuum,
causarum, vel quomodolibet aduenientium rerum connexio-
nibus, & coitionibus exoriri, colligit, ac veluti iam tum existen-
tia sibi representat. Hinc eodem semper illæ modo operatur,
nihil proficiunt in ijs, ad quæ sunt à natura factæ. Araneæ nun-
quam non telas suas vnusmodi textunt, nihil tot sæculorū cur-
riculis addidere ad artificium suum; atque aliæ similiter feræ B
nullas habent in suis institutis progressiones, nihil variant ab
antiquis, & primis. Homines non ita, quod scilicet remotissi-
ma, & occultissima quæque valeant acie mentis, ac vi penitus
inspicere, adducere in conspectum suum, multifariamq. in vnū
colligare. Nam sicut oculi vis illa acutior, quæ procul sita con-
sequi, latissimè suam potestatem porrigere: & in vniversum sen-
sus illi valentiores, qui aut abstrusa percipere, aut valde longin-
qua contingere efficacitate sua queant; sic agentium natura
prudenter illi existimandi, qui abstrusa in profundo ertere,
circumfusa tenebris in lucem dare, valde distantia ponere ante
oculos sciunt, ac possint. Hac enim parte distinguimur à cæte- C
ris animantibus ratione destitutis.

Cum verò actionem quamlibet sequatur omnino dolor, aut
voluptas, & ad agendum quilibet bono, quod efficit voluptatē,
moueat; malo, quod inurit dolorem, ab agendo, & deliberando
retrahatur, fit aliquando, vt tenue simulacrum boni præsentis
alicubi elucescat, intimè verò operiatur maximum malum, aut
etiam maxima, ac plurima bona exigui mali obiectu, & integū
mento operiantur; vel aliquid iucundum nos titillet nunc qui-
dem; verum post aliquod tempus inde acerbissima multa exi-
stant. atq; ita illudatur hominibus, dum circumuenti inani spe D
cie falsi boni corruunt in maximas, & innumeras miseras, qui-
bus vndique obruantur, atque in æternum sepeliantur. Est igitur
opus sapientia non mediocri, ne spectris huiusmodi deci-
piamur, malumq. nobis pro bono venditetur, aut exilium loco,
& paucorum, plurima, amplissimaq. ostententur. Constat autē
certissimè illud esse maximum bonum, quod maximè Deo fon-
ti omnium bonorum nos adiungit, & in alios latissimè deriuat-
tur, atque effunditur, illos Deo concilians, & quantum datur,
ad socians, diuinis virtutibus adornat, promptos, ac paratos
effi-

A efficiens ad omnia perferenda, profudendaq. pro Deo, ac to-
tius humani generis incolumitate, ac felicitate. ac tales esse
dignoscuntur, qui diuitias, honores, suauitatuq. illecebras om-
nes contemnunt, vt alijs, quantum licet, illæ sint; ipsi verò in pro-
curandis diuinis occupentur, nisi abstrahantur inde quodam-
modo inuiti; Deum placent, humano generi concilient, morta-
les ab agresti, ignorantia plena, ac belluina vita ad civilem, di-
uinamq. perducant, atque ob hæc ad exitum perducenda non
veretur diris interdum se cruciatibus, apertissimeq. morti de-
uouere, multo laudabilius, ac fructuosius, quam Romani illi
B pro incremento Reip. suæ.

Tales autem fuere Pontificum Romanorum studiosi, qui tra-
ctus omnes supra Danubium, Rhenumq. excoluerunt, id est Eu-
ropæ duplum, Indias quoque Orientales, & Occidentales. Qui
verò talia moliuntur, atque efficiunt necessariò spernunt præ-
sentia, atque ante oculos posita, cælestisq. beatitudinis præmia
sperant, atque appetunt largissimè sibi reposita pro his fluxis,
& caducis: Aut etiam supra communem conditionem subli-
mius euecti id spectant duntaxat asperrima quæque subeun-
tes, vt Deo gratificentur, & obsequantur de mercede nulla co-
C gitantes, verum semetipfos totos illius arbitrio absoluto per-
mittunt, & addicunt; Ad hos accedunt, qui exemplo Dei, Chri-
stique, cuius fuit exprimere, atque illustrare virtutis cuiusli-
bet officia, benignissimi sunt, quamcumque illi partem vitæ na-
cti fuerint, nemini factum volunt, quod ipsi sibi, ac suis nollent;
ac proinde ab æquitatis norma neque vnguem latum recedunt;
atque ita in agendis, & appetendis iustitia lineam tenent, vt po-
tius mortem subeant, quam deflectere ab illa inducant animū;
neque obiectis præterea dignitatibus quamlibet maximis,
D opulencia, iucunditatūve præsentium titillatione vlla dimo-
uentur.

Ad hæc porrò facienda, & officium virtutis præstandum ip-
sa diuina prouidentia. violatores iustitiæ in terris ad extremū
puniente, obseruatores autem remunerante, cōsensu totius na-
turæ, legibus omnium gentiū, rerumq. publicarum inuitamur,
pertrahimur, astringimur. Quæ cum verissima sint, qui fieri po-
tuit, vt Macchiauellus longè aliter affirmaret, ac suaderet, il-
liq. adherentes nonnulli adhuc dicant, præstare, vt speciem re-
ligionis, pietatisq. in Deum, & mortales, laruaq. iustitiæ reti-
neamus; illa fucum faciamus hominibus, vbi possumus aliquid
A 2 acqui-

4 Imperia pendere à veris virtutib.

acquirere, & quãuis terga iustitiæ verterimus, obuersa tamen A
facie, fronteq. perfriçta, non modo non fateamur nos esse iusti-
tiæ contemptores, sed in eo ipso, quod perpetramus aduersus
eam, nos eandem maximè amplecti, & colere vociferemus, &
omni sophismatum genere sic esse omnibus probare contenda-
mus? atq; id Regibus potissimū volunt isti audèdum, quod sci-
licet sint à communibus legum pœnis exsoluri: & latè possint
imperia propagare, illudere hominibus, & quiduis cuilibet fa-
cilius persuadere.

Verum enimvero neque effugiunt isti in terris vltionis diui-
næ gladium, ac licet aliquando ad aliquam felicitatis partem B
videantur imperitis, ac stolidis peruenire, breuis illa tamen est,
fluxa, ærumnarūq. plenissima. ita vt satius omnino sit exiguo
contentum viuere, neque maiora appetere, quæ maiores affe-
rant miserias, ne contingat, quod ille ait.

_____ tolluntur in altum,

Vt lapsu grauiore ruant.

Nam qui spectro, & vmbra virtutum est affixus; illā vero re-
ipsa non curat, vbi lueri captādi occasio offertur, similis est eis, C
qui pasci simulacris, & imaginibus inaniter velint, & solidum
cibū relinquentes, ita se famem depulsuros, ventriq. satisfactu-
ros putant, canis Ælopico similes, qui pontem pertransiens ore
frustum carnis gestans cum prospexisset in aquam subiectam,
deceptus vmbra multo ampliori carnis, quam mordicus tene-
bat, hac dimissa in flumen profiliens ore inhianti fluctus laben-
tes identidem captans, non modo veri cibi detrimentum fecit,
sed etiam parum abfuit, quin suffocaretur vndis in apertū gut-
tur, quo frustra visam carnis effigiē venabatur, illabētibus. Im-
perare, ac regnare est virtutis veræ. huic regna, & imperia de-
bentur, Deo, qui cuncta moderatur, & virtutum momenta exa-
minat, dispertiente; atque idcirco, qui fictæ adhæret, non vere, D
vt aliquid præsens acquirat, nō lucrabitur in eo ipso, quod se pu-
tabit manu tenere, verum iacturam quoque ad extremū faciet
eorum, quibus potitur, & qui secus affirmant, stultos, ac nuga-
ces semetipsos produnt, & in apertissimam ruinam
cæteros præcipites impellunt, vt è subie-
ctis apparebit.

Reges

Aduersus Macchiavelum: 5

A *Reges simulata virtutis sæpius hostili manu in-*
terfecti fuere; secus boni.

Cap. I I.

B

N primis autem Deus, à quo pendent omnia,
Regibus istis, ac Principibus, qui se existimāt
aucturos ditionem figmentis virtutum, non
ipsis officijs; fallacia, non veritate; fraudibus,
non fide; plerumquē vitam permittit auferri
vel aperta vi, vel occulta, ita vt naturæ metas
non attingant, & quo cursu alioquin suo per-
uenissent, non perueniant, quod cæteris aut bonis Regibus, aut
etiam mortalibus plerumque haud contingit. licet enim, quod
est in diuinis libris simulatores regnare sinat ob similia populi
vitia, vt par scilicet pari referatur, atque in quo delectatur vi-
tiosè homo, iure in eo castigetur, vbi tamen exigit eadem iusti-
tia, diuinæ vltionis gladius exeritur, ac scelestis Regibus adi-
mitur vita, vt quod est omnium iucundissimum, iucunditatūq.
omnium caput amittant, quando venenata immeriti princi-
C parus, & gubernationis appetitione illecti, in aliorum iacturā,
quod non debuerant, adipisci, ac potiri voluerunt. atque ita
cuncti agnoscant iustitiæ semitis, sinceræq. virtutis, non ruino-
sis nequitia; & simulationis tectorijs insistentium: alioquin te-
nue quidem lucellū faciemus in præsens, sed maxima nos dama-
na expectabunt in futurum, & quò serius ista euenient, maior
deinde auctio pœnæ erit perinde ac si sorti fœnus accedat; nam
scitè illud.

Raro antecedentem scelestum

Deseruit pede pœna claudo.

D

Pœnaq. eò grauior, quò mage sera venit.

Ne quæso longè abeamus. domesticis exemplis, ijsq. illustri-
simis vtamur. in Italia Romæ sumus. igitur florente Rep. Ro-
mana tres viri Principes inter se conspirarunt, vt gubernacula
illius tenerent, cæteris propè omnibus amotis, Crassus diuitijs,
Pompeius rerum gestarū magnitudine, Cæsar animo præstans.
ille à Parthis est obruncatus, Pompeius à Cæsare profligatus
iussu Ptolomæi est occisus, ipse Cæsar numquid euadet? in ipsa
curia viginti tribus vulneribus est confossus, & ad illius in quē
sumpse-

sumpserat arma, Pompei statuam eo in loco stantem concidens **A** ipsam sanguine resperfit. Hic finis illius, qui prætextu pietatis, ac iustitiæ inuasit Remp. quasi eam liberaturus è potestate illorum, qui cuncta ad arbitrium suum redegerant, ipsumq. bene de illa meritum volebant in ordinem compellere, & à debitis honorum gradibus amouere.

Sed anno post hæc patrata sequenti M. Antonius, M. Lepidus, C. Octavius inita inter se aduersus Remp. coniuratione quasi constituere illius labantem statum vellent, triumuiros se ad eam confirmandam renuntiarunt, omnia fœdissimis proscriptionibus, prædationibus, & rapinis fœdarunt, imperijq. prouincias **B** partiti adduxerunt omnia in suam potestatem. Hæc anno 710. Sed 717. Lepidus ab Octauio victus, exercitu, & imperij parte spoliatus Circæis in perpetuum relegatus est. At M. Antonius 722. ab Octauio eodem profligatus mortem sibi proprio transfixus ense consciiuit. Octavius ipse dictus est tandem, cum plurimas ærumnas egrè superasset venenatis ficibus ab amatisima vxore Liuiâ necatus.

Tiberius autem Cæsar, cum se cogi ad imperij gubernacula inuitum diu simulasset professus ad illud accedere, vt ruens sustineret, & oneri maximo succederet, cum decubuisset, à Caio **C** Caligula alimétorum subtractione debilitatus, vestiumq. grauisissimarum nimij operimentis suffocatus, interiit.

Caius vero Caligula, Tiberio suffectus à Cherea sic est percussus, vt nemo ex adstantibus ab illo manus abstinerit, atque ita triginta vulneribus confectus occubuerit, ac fuere, qui præ indignatione degustauerint ipsius carnem, coniugemque occiderint, filiam parieti illiserint. Hic est, qui principatus initio nullum non genus pietatis, clementiæ, liberalitatis, iustitiæque omisit. & in tot, ac tanta mox scelera est prolapsus, vt dictu nefas videatur, simulata enim Virtus occultari diutius non potest, custodes hortorum, in quibus est sepultus, nocturnis **D** umbris adeo sunt exagitati, vt nullam quietem capere potuerint, nisi cadauere concremato. in domo, in quâ occubuit, nulla nox absque aliquo terrore transigi potuit, nisi postquam est incendio consumpta.

Quid Claudius? qui prope coactus imperium defuncto Caligula visus est suscipere & maximum virtutis cuiuslibet specimen, auspiciatus imperium dedit, dein fraude abiecta nulli non sceleri manus dedit? An non veneno sublatus est? an non doloribus

A ribus excruciatu nocte tota periit?

Ventum ad huius successorem Neronem, qui per annos quinque se gessit adeo laudabiliter, vt ab eius quinquennio multos Principes bonos distare Traianus iactaret, liberalitatisque, clementiæ, & comitatis exhibendæ nullam prætermisit occasionem. deposuit deinde assumptam ad tempus personâ, cunctisq. se sceleribus inquinauit, quamuis ex èplo superiorum iustitiam, pietatemque summam semper adsimularet, donec ipsemet se adacto ad guttur ferro iugulauit.

B Numquid autem Galba, qui post hunc arripuit imperium, in credibilemque auaritiâ multis prætextibus velabat, effugiet arte simulationis manus vlticis iustitiæ? caput eius ceruicibus abscissum, piloque præfixum per Urbem delatum scribunt.

Otho illi est substitutus, qui leni sermone, inquit Dion, ficto, simulatoque vultu indicare modestiam, oscula singulis per annulos mittere, multa polliceri, senatoribus damnatis pœnas remittere, cæteros muneribus prosequi, crebro venire in theatrum, multitudinem fouere, peregrinos ciuitate donare solitus fuit, vt huiusmodi fictionibus malitiam teget, & imperium **C** teneret. nihilominus autè post aliquot & ipse dies acie victus, ac desperatione fractus semetipsum pugione transfixit.

Sed qui finis erit Vitellij, qui defuncto Othone regnauit? An non hic veste discissa, sanguine proprio perfusus laqueo ad col lum religatus à militibus via sacra pertractus est, & in foro collocatus? ibi militum pugnis, palmisque diu cæso, barba conuulsa, & contumeliis omnibus miserrime tractato caput obtruncant, ac per Urbem totam gestant.

Vespasianus, qui varijs modis Orbem totum per auaritiâ summam, quamuis eam callide integumento virtutum velaret, expilauit, Vitellioque successit, ambiguum relinquitur, an veneno fuerit è medio sublatus, quod Adrianus in probris Tito obijciebat, si credimus Dioni.

D Titus autem, cum crudelitate fuisset atroci ante adeptum principatum, cunctisque ob id propè inuitis ad illum fuisset euectus, siue ex animo, siue vt gloriæ, temporij. seruiret suffectus patri nullum non virtutis specimen dedit, & tamen elabi meritas antiquorum scelerum pœnas haud potuit, adhuc enim spirans in arcam plenam niuis, quò citius moreretur, est cõiectus à fratre Domitiano.

Hic

Sueto. Dio.
Appia. Orof.
Vellei. Plut.

Dio.

Dio. Suet.

Suet. cap. 10.
& 11.

Suet. cap. 9.
& 10.

Hic verò inuadens imperium, cum modestiam mire, inquit **A** Suetonius, simularet, ius diligenter & industriè diceret, atque initio sic ab omni cade abhorreret; vt illud Virgilij sæpe præ-nuncians:

Impia quam cæsis gens est epulata inuencis.

destinasset edicere, ne boues immolarentur, cupiditatis, atque auaritiæ vix vllam suspicionem daret, fisci calumnias magna accusatorum pæna reprimeret, identidem repetens, Principè, qui delatores non castigaret, inuitare, quin relictas sibi hædi-tates ab ijs, quibus liberi erant, repudiaret, verum cuncta hæc **B** per simulationem dolosè ageret, vt in omne flagitiorum prope genus aliquando erumperet, à propriis est libertis, vt merebatur, interfectus.

En itaque calliditas quò euadat, qui sit exitus simulatorum, quò fucata virtutis præmium. quid vita iucundius? quid optatius? Illa priuari aliquando est necesse. quotus autem quisque est, qui nolit in lecto inter amicorum, domesticorumq. amplexus, & solatia potius emori, quàm per violentiam, proditiõne-ve ab inimicis occidi? Atqui iustitiæ conuenit, vt qui virtutem **C** prodit, ab ea, cuius est cuncta moderari, in manus proditorum tradatur, ac delicto sit æqua, & consentiens pæna. Sic itaque perierunt Crassus, Pompeius, Cæsar, M. Antonius, Octavius, Ti-berius, Caius, Claudius, Nero, Galba, Otho, Vitellius, Vespasianus, Domitianus, qui adubrata probitatis officia venditarunt, vt ad imperia magna gradum sibi facere possent.

Succedere his ex ordine Nerua, Traianus, atque Adrianus, è quibus illi & maximè Nerua veram virtutem sectari sunt co-nati.

Adrianus non ita, fallacijs multis obiectus, vafro vir ingenio, vitia multa mentitis artium bonarum coloribus obducens, qui **D** cum vita extrema innumeris morborum cruciatibus multos menses torqueretur, sæpenumero venenû, gladiumque, vt mor-tem sibi afferret, ac doloribus finem poneret, efflagitauit, nam quotidie mortem quodammodo obibat, inquit Dion, & minus acerbum putabat, semel tantum non toties eius tormenta per-ferre, sed quando nemo ipsi petita concedebat, Mastorem ho-minem barbarum partim minis, partis pollicitationibus coë-git promittere, vt se interficeret: cum verò ei locum sub mam-ma cominostret, aufugit ille timore perterritus. Adrianus
autem

A autem diu cõquæstus, quod sibi mortem consciscere haud pos-set cibo vsus, potuq. minus idoneo tandem sibi hac via vitam præcidit:

Antonini Pius, ac Philosophus deinde exceperere illius impe-rium veras non simulatas virtutes enixi capeffere, ac proinde liberi ab huius, de qua loquimur, vltionis diuinæ animaduersione. Quin Imperante M. Aurelio Antonino Philosopho Auidius Cas-sius homo grauitatem simulans, innocentiamque, arripere conatus est imperium, multa in Marco mitissimo Principe re-præhendens, ac se magna præstiturum iactans, qui mox est in-terfectus contra ipsius Marci sententiam, qui sic ad fratrem cû **B** Tyrannidis affectatæ Cassium per epistolam reum fecisset, epi-stolam tuam legi, & sollicitam potius, quàm imperatoriam, & non nostri temporis. nam si ei (Cassio) diuinitus debetur im-perium, non poterimus interficere, etiamsi velimus. scis enim proavi tui dictum; successorem suum nullus occidit. sin minus, ipse sponte sua sine nostra crudelitate fatales laqueos incide-rit. & post. quod dicis liberis meis cauendum esse morte illius, planè liberi mei pereant, si magis amari merebitur Cassius, quàm illi, & si Reip. expedit Cassium viuere, quàm liberos Mar-**C** ci. Hæc ille, vt cognoscamus antiquos sapientes, quâuis à Chri-stiana religione alienos fuisse in hac sententia, non vi potissi-mum, sed virtute imperia comparari, & conseruari.

Verum sicut Antonini veræ bonitatis studiosi vitam conclu-sere exitu non violento, ita longè secus moribus contrarijs de-gens Commodus, qui à Martia concubina, Latoq. præfecto do-mesticis suis est interfectus.

Quid autem de Pertinacè Commodi successore dicemus, qui numquam fuit habitus simplex, inquit Capitolinus, ac re erat illiberalis, ac propè fordidus, mercaturasq. apud vada Sabatia **D** na per homines suos exercuit, ac libenter munera lucri cupi-ditate accepit; cû tamen alioquin bonus videri posset? An non & ipsi caput à militibus amputatum?

Julianus autem substitutus illi numquid bonus, an simulator, cum pretio comparauerit imperium, magicis artibus deditus, ait Spartianus, gulæ, aleæ, gladiatoribus; humanissimus tamen ad conuiuia, benignissimus ad subscriptiones, moderatissimus ad libertatem? An non hic etiam fuit à militibus interfectus?

Videri post hæc posset Seuerus effugisse diuinitus inuictum suppliciu cum multa flagicia ad simulatæ probitatis vmbra ve-

lasset, nisi Dion testificaretur, morbum, quò perijt, & quem gra- A
uissimum fuisse prodit Spartianus, à filio ipsius auctum, à quò &
sæpe ad mortem scribitur petitus. Seuero viuente Fescennius
Niger vtilitatis publicæ procurationem prætendens, vt imagi-
ne virtutis personatus in medium procederet, vitiaq. innume-
ra obregeret, inuasit imperium, & cõmissis cruentissimis præ-
lijs est occisus. quod etiam contigit Albino aspiranti ad impe-
rij culmen non solidæ, sed inanis iustitiæ vijs insistenti.

Maximè verò, quid simulatio proffit, in Geta, & Caracalla
fratribus Antonini Seneri filijs apparuit. Mirum namque quã B
dolosis inter se insidijs illi agerent, vt benevolentiam mutuam
præferrent, cum solus eorum quisque imperium tenere con-
tendit innixus vitio, non virtute. quocirca Geta à fratre Cara-
calla interemptus in sinu matris.

Caracalla à Macrino prætorij præfecto. Sed & hic non diu
cum filio Diadumeno potitus imperio fuit à militibus suis ob-
truncatus.

Quod autem facit ad rem, Macrinus hic oblatum felicitis no-
men recepit, Pij noluit habere. Atqui neque pietas à felicitate,
neque hæc ab illa ad vltimum dissociari satis possunt. & qui se- C
cus opinantur, vt nunc aperimus, infelicitissimè pereunt. Scite
igitur in istum cecinere, quasi histrionem, dissonamq. moribus
intimis personam sibi induentem.

Histrioniam senior, turpis, grauis, asper iniquus.

Impius, & felix sic simul esse cupit.

Vt nolit pius esse, velit tamen esse beatus.

Quod natura negat, nec recipit ratio.

Nam pius, & felix poterat dici, atque videri.

Cui imperium infelix est, erit ille sibi.

Neque igitur patitur natura, neque ratio, vt idem sit impius,
ac felix. histrionemq. agit, qui secus arbitratur cum Mac-
chiauello.

Veniamus ad Heliogabalum, qui forsam & vmbra virtutis
oderat, nedum dicamus odisse ipsius naturam. bonus tamen
aliquo modo videri foetidissimus iste cupiebat, ac vitia pro vir-
tutibus venditare, quando religiosus haberi cõtendebat, & An-
tonini nomen ostẽtabat. trucidatus est quidem, per Urbis vero
vias tractus, in cloacam, Tyberimq. proiectus, vt discat omnes
iusti-

A iustitiam colere ex animo, non per simulationem.

Alexander Mammeæ Heliogabati successor animo non fi-
cto videri potest iustitiam coluisse, atque ob id indignus, qui
necaretur, sed quando necandus erat, dignum fuit, ac laudabi-
le, vt ab homine flagitijs omnibus cooperto Maximino necare-
tur, cuctisq. palam fieret, ideo bonum, quod à malis haud pro-
baretur. nisi quis adsentiat Herodiano asserenti; idcirco in-
teremptum à militibus, quòd curribus agitãdis, ac delitijs de-
ditus nimis molliter aduersus Germanos hostes se gereret, pa-
cemq. ab ijs, qui puniendi, ac ferro castigandi erant, ob iniurias
B illatas nummis datis emere vellet, neque ferre illi possent eius
imperium, qui cuncta reuocaret ad arbitrium matris ad auari-
tiam nimium procliuis.

Maximinus itaq. à militibus è corpore militari primus ne-
que Senator, neque Senatus decreto, inquit Capitolinus, Impe-
rator creatus, dum iustitiæ, boniq. publici tuendi specie atrocif-
sima crudelitatis exempla ederet à militibus est interfectus
vna cum filio.

Contigit idem Maximo Pupieno, & Balbino, quos Senatus
Augustos fecerat, dum tacitas ob nimiam regnandi cupiditatẽ
C discordias, Capitolino teste, inter se fouent. neque commoda
Reip. priuatis quod debuerant, anteponunt.

Gordianos autem tres quis iure asserat virtutibus veris or-
natos, cum primus semetipsum desperatione victus, ac dolori
succumbens strangulauerit, secundus proles huius nimijs volu-
pratibus diffluxerit. Tertius siue nepos primi ex filia, siue ex
hoc filio pessimè à principio administrauerit imperiũ per eu-
nuchos, ac flagitiosos quosque, vt habemus è Capitolino, sed
emendatus à Misitheo socero cum maximam sui ipem fecisset
victorijs magnis aduersus Persas opera illius relatis, mox eo
D defuncto nihil se habere virtutis imperatoriæ palam fecit, cum
malis artibus Philippi Arabis circumuentus coactus est habe-
re imperij locum, cumque id ferre non posset ob illius super-
biam, neque potuit emendare, neque sciuit, atque idcirco nullis
neruis prudentiæ ciuilibis, aut militaris valens, conatusq. exer-
citu concitare in Philippum, nihil proficere se videns, frustra
petẽs, quod silens habuisset, vt quouis loco esset in Rep. & exer-
citu nõ mala mente inuenis, nulla tamen præstans virtute, qua
pondus imperij regeret, est occisus.

Illius autem successor Philippus scelere factus Imperator cũ

A filio meritis interempti iuuenis, & ipse interemptus cum prole sua poenas dedit, vt commenticiæ scilicet bonitatis nihil esse, quod valeat constant.

Num verò Decium laudabimus à veris virtutibus, cum vocet eum Victor artibus cunctis, virtutibusq. instructum, placidum domi, atque, vt loquitur, communem, in armis verò promptissimum? Sed quid veræ est in eo virtutis, qui atrocissimè. scilicet vna cum filio Cæsare in Christianos nihil mali merentes & nihil non boni reuera præstantes? ita vt merito in ipsum veluti crudelissimum Constantinus inuehatur oratione, quam recitat Eusebius habitam ad sanctum Episcoporum cæterum, iureq. B dicat cum maximo exercitu Romanorum à Scythis fufum, & victum. demersi verò in paludibus, dum fugeret, corpus nunquam potuit inueniri. occisus porrò est, & ipsius filius eodem bello. succedere his Gallus, & Volusianus, & ipsi ob patratis Christianorum tot cædes rei ab Æmiliano apud Interannam necati, qui post tres & ipse menses est occisus.

C Peiorem conditionem subiisse videtur pari scelere obligatus Valerianus, qui si Victori credimus, stolidus, iners, neque ad vsum aliquem publicum officio, consilio, seu gestis accommodatus à Sapore Persarum Rege captus in miserima seruitute viuens fuit illi pro scabello, quoties equum volebat ascendere, filiusq. eius alter Valerianus miserabiliter, inquit Pollio, fuit interfectus, cum fuisset Augustus appellatus à fratre, siue, vt alij volunt, patre Gallieno, qui cunctis vndique flagitijs coopertus à suis militibus est trucidatus.

Cum verò Decius, Gallus Hostilianus, & Galli filius Volusianus, ac post hos Valerianus à Senatu legitimo decreto electi fuisset Imperatores, Æmilianus multo apertioribus dolis inuadere imperiū contendit; infeliciusq. est è medio sublarus. Tanti est in regnis potiundis vera, ac non fucata virtus. D

Id autem magis elucescit imperantibus Valeriano, & Gallieno cum triginta tyranni varijs machinationibus, palliataq. bonitate Augusti esse pro viribus sunt enixi. Ex his Cyriades cum cœpisset Antiochiam, Cæsareamq. & à militibus Imperator acclamatus fuisset, à Valeriano est interfectus. Posthumus pater, & filius in Gallijs Imperatores creati sunt ab exercitu. ex his filius à Lolliano interemptus. Lollianus à suis factus occisus est à Victorino seniore, Victorinus senior à Posthumo patre, iunior à militibus, idemq. necatus. Post hos Marius ex

fabro

A fabro ferrario Augustus triduo fuit, & à milite quodam confusus est. Ingenuus in Pannonia à legionibus euectus ad imperiū uictus à Gallieno, ac trucidatus est: Regillianus in Illyrico similiter ab exercitu electus, ab eodemq. neci datus: Aureolus à suis item militibus Imperator creatus, mox ab Imperatore Claudio victus est, ac cæsus: Macrianus cū duobus filijs Macriano, & Quietio Augustus similiter à legionibus vocatus, ab Aureolo cum iisdem fuit interfectus. Odenarus princeps Palmyrenorum eodem modo ad imperium venit cum filio Herode. amboq. sunt à consobrino Mæonio perempti. Mæonius à militibus suis & factus Augustus, & occisus; idem contigit Ballista, duobus Valentibus, Pisoni Thessalico, Saturnio, Trebelliano, Celso, Tito, Censorino, quos ab exercitibus factus Augustus ab iisdem scribunt vita priuatos, addunt aliqui Herennianum, Timolaum, Firmumq. ab Aureliano interemptos, Victorinam denique siue Victoriam Tetrico regente occisam, Zanobiamq. in triumpho Romæ per Aurelianū ductam: At Gallienus, quo Remp. Romanam tenente tot est illa modis lacerata, ab Aureolo fuit occisus.

C Claudius ad imperium veniens, vt Sextus Aurelius refert à Senatu comprobatus, & omnibus bonis carus, optimè, ac feliciter imperauit, ac pro Reip. incolumitate morti se deuouit, qd idem narrat, ab hoc genus est Constantini Imperatoris, Pollio ne id scribente, qui mirificis Claudium laudibus extollit, vt merito propterea nō fuerit eo, quo cæteri, genere mortis indignè affectus, & quod virtuti debebatur, id plerumque reddi Deus ostenderet prouidentia sua, quamuis Quintillus ipsius frater summa iniuria fuit à militibus interemptus.

D Aurelianus autem iustè; cum foret animi immodici, nimiaq. crudeliratis, ait Eutropius, quam falsis imaginibus virtutū tegere conabatur & post Quintillum gubernacula imperij cœpisset.

Tacitus verò egregiè moratus, inquit Victor, & Eutropius, morte sua præuentus, merito ab germanam probitatem ferri vim non est expertus.

Non ita Florianus Tacito substitutus, qui cum ferre non posset Probum sibi præferri in imperio, victus dolore incisq. à semetipso venis effuso sanguine, quod scribit Victor, est confusus. Vopiscus vult arreptum à Florianò imperium, ipsumq. à militibus Europæ, qui prius ei fauerant, interfectum.

Probo

A Probo imperante Flōriani successore Saturninus, Proculus, ac Bonofus, ille in Oriente, isti in Galliis Hispania, & Britānia, Imperatores facti, à Probo victi, occisiq̄ue sunt, qui & ipse quāuis ex omni parte à Vopisco commendetur militari factione, postquam regnasset quinquennio, siue vt scribit Eutropius, annis sex, mensibus quatuor, est interfectus. indignus, qui morte huiusmodi afficeretur, si mores illorum temporum spectes, & scriptoribus eorum fidem velimus adhibere.

Ambigunt vero ijdē Carus fuerit bonusne, an malus, qui fuisse in causa, vt Probus occideretur, à multis est insimulatus, pleriq̄ue omnes conueniunt apud Cresiphōtem in Persicis regnis fulmine ictum perijisse, Numerianumq̄ue ipsius filium, qui cum fratre Carino Romæ commorante imperium suscepit, in itinere ab Apro Socero imperium cogitante est necatus.

Carinus autem contaminatissimus homo multis præliis varia fortuna cum Diocletiauo confligens tandem victus occubuit.

Diocletianus porrò Augustum pari potestate creauit Herculeum Maximianum, Cæsares Galerium Maximianū cognomento armentarium, Constantiumq̄ue Constantini patrē eumq̄ue aliena inuidia suam, quòd scribit Eutropius, seueritatem vellet explere Christianorum fuit hostis crudelissimus, ac deposito sponte imperio, timens sibi à Constantij filio Constantino, venenum bibit, vt scribit Victor.

Herculeus vero Maximianus dum genero Constantino molitur insidias, laqueo fractis cernicibus vitam finiuit. sic igitur infelici maxime & ignominioso genere mortis obierunt Imperatores Virtutum falsis inuolucris obtegere intima vitia consueti.

Constantius autem Cæsar imperium post illos sumens miris laudibus extollitur ab Eutropio; amicissimum fuisse Christianis cuncti testantur, qui de illis meminere, ac proinde dignus, qui felici exitu ætatem suam terminaret, non vt alij ferro, veneno, laqueo ve miserabiliter extinctus. vt videant cuncti, Deū partiri pro meritis pœnas, ac præmia vel in terris, nisi ad maiora vocet in cælum male habitos ab impijs sanctos, ac superum sedibus gloriaq̄. ornandos.

At Galerius Maximianus duos Cæsares creans in Oriente Maximinum, in Italia, & Africa Seuerum consumptis acerbissimè genitalibus, inquit Victor, est absumptus.

Seuerus

A Seuerus à Maxentio, qui Romæ inierat imperium, Rhauenæ militum dolosa desertione est interfectus.

Maximinus à Licinio, qui vna cum Constantino est auspiciatus imperium.

Maxentius à Constantino victus in Tyberi demersus obiit.

Ipse denique Licinius iussu Constantini, in quem multa insidiose machinabatur, est occisus, mali omnes, ac plerumque vix ipsa Virtutis vmbra secum ferentes, id, scilicet cunctis Regibus exemplum relinquentes, non speciem bonitatis captandam, sed ipsam rem. ni velint à Deo, cui nihil est opertum, & qui

B intima quæque scrutatur, & multo certius habet explorata, quam nos ipsi, spoliari iucundissimis rebus, in quibus principē locum tenet vita, quàm cum iactura omnium tueri omnes pro virili contendunt; nisi sint ex illorum numero, qui cælestium contemplatione capti, & amore eorundem flagrantes cupiant eripi illam sibi, & quanto ocyus auferri, vt euolare in cælum possint, ac perfrui Dei suauissimo aspectu, atque ita contrarium prorsus his contingit in vsura conspicuæ lucis, quod Tyrannis, qui mortem modis omnibus fugitant, vitam fugitantes trepidi sequuntur, & quærun. Verè enim dixit ille, quantum ad bonos.

Integer vita, scelerisque purus

Non eget Mauri iaculis, neque artu

Nec venenatis grauidæ sagittis

Fusce pharetra.

Contra alter probè sciens impios Reges immissa diuinitus ultione ad extremum miserabiliter è mundo tolli, canebat admonens mortales.

Discite iustitiam moniti, at non temnere Diuos.

D Ecce enim intra annos trecentum sexaginta plus minus fuisse octuaginta quinque, aut plures, qui Remp. Romanam conati sunt adducere in suam potestatem, ac tulere nomen Imperatorum, & exceptis sex, aut septem, qui non ita mali videbantur: cæteri omnes interfecti, quippe qui virtutis adubrāta effigie personati fucum facere imperitæ multitudini volebant, sed itā Dei vindicis effugere nullo modo potuerunt. Præstabit itaque sequi vëstigia Regum non flagitiosorū, quales volunt esse M. Aurelium Philosophum, & Pium Antoninos, Neruam, Traianum,

Clau-

A Claudium, Constantium Constantini Patrem, qui ad summum virtutis ex animo contendebant, nam qui fugacibus probitatis umbris adheret, protinus corruet, induet se in laqueos miseriarum plenissimos, & omnium iucundissima vita exuetur, cum minus opinabitur. At quam longè secus accidit Christianis Imperatoribus, ac Regibus, qui solidam pietatem reuera sunt amplexati? Quàm pauci ex ijs ferro petiti, & occisi? An non hæc nos contulimus singillatim recensentes eorum successiones, & cognationes signo de felici exitu Catholicorum lxxxix. lib. xx. infelici hæreticorum xcviij. lib. xxiiij.

B E Portugalliæ namque Regibus decem & septem intra annos ferè quingentos nemo à suis; vnus ab hostibus peremptus.

E Castellæ Regibus quinquaginta, & vno ab anno septingentesimo decimo sexto vsq; ad nostra tempora intra annos octingentos, ac fere octuaginta occisi tres duntaxat.

Ex Aragoniæ Regibus viginti duobus ab anno millesimo decimo octauo per annos quingentos septuaginta, & amplius tres interempti.

C In Francia è quinquaginta sex ab anno quadringentesimo nonagesimo quinto per mille nonaginta octo nemo è nostris. Henricus enim secundus à non volente vulneratus occubuit; de tertio loquemur alibi, nam multa dicenda essent: similiter Chilpericus hæreticus Sabellianus, neque totius Galliæ Rex, sicuti neque Sigibertus, qui duo ferro sublato.

In Germania è quinquaginta quinque ab anno octingentesimo quadragesimo secundo per annos septingentos quinquaginta vnū quatuor è nostris occisi, nam reliqui schismatici fuerunt, & à nostro cœtu diuisi.

In Hungaria è triginta quatuor nostris tres ab hostibus Hungaricis, duo à Turcis occisi per annos circiter sexcentos.

D In Polonia per annos propè quadringentos, nā reliquos Ducibus damus, tres duntaxat necati, duo ab hostibus ferro, vnus veneno.

In Bohemia per annos propè quadringentos Reges viginti fuerunt, ex his tres ab hostibus, vnus veneno à domesticis est extinctus.

In Dania per annos quingētos triginta quatuor, & amplius, è nostris Regibus sex duntaxat interempti.

In Suecia intra annos fere sexcētos, è triginta tribus nostris nouem perempti.

Atque

A Atque hæc quantum pertinet ad successiones Regum, quorū sint exitus noti, neque ob antiquitatem nimiam tenebris inuoluti. vt appareat Reges nostros, qui propius accessere ad metā solidæ probitatis, minus obnoxios fuisse vltioni cælesti, nisi si qui posuerint vitam ob ipsius veritatis profersionem, quod longè iucundissimum, & gloriosissimum cunctis contingit, & ab omnibus reputatur, qui verò fuerint nominatim Reges è nostris superius adducti, qui volet cognoscere, ne actum agamus, ex alatis signis citato libro poterit intueri.

B *Imperatoribus, ac Regibus simulata virtutis exigua vita vsura plerumque in regno fuit; bonis autem contra. Cap. III.*

C T forsan Imperatoribus istis, qui simulata virtute imponere hominibus conabantur, vitæ longa fuit vsura, quamuis ea ferro postea fuerit abrupta, & quod fini defuit ad felicitatem, diuturnitati ex altera parte adfuit, quasi equa lance compensatum. Verum longe secus accidisse is cognoscet, qui historias peruoluet, & examinabit. quamuis haud negemus fieri interdum secus posse, vt peiori longior sit vita ad exercendos bonos, & puniendos acrius malos, verum pronunciandæ nobis res ex maiori parte.

Nam multi ex Imperatoribus, quos recitauimus, vix annū tenuerūt imperij Romani habenas. Nulli, Octauiano excepto, exegit annos quadraginta.

D Omniū diutissimè post eum regnarunt, qui bonis adnumerantur Traianis annis decem & nouem, mensibus sex, diebus decē, Antoninus Pius viginti duobus, mensibus septem, diebus viginti sex; & M. Aurelius Philosophus decem & nouem, ac diebus vndecim.

Cunctos hosce, vt vera pietate, sic etiam longa vitā superauit ipse Constantinus, cui dant annos triginta, menses nouem, dies viginti septem.

Illud mirabile, & obseruatione dignissimum recenseri à nobis nonaginta duos tum Imperatores, tum Reges, qui à Catholica religione defecerunt, neminemq; ex eis vltra annos quadraginta regnum suum viuendo protendisse. enumerauimus

C nomi-

nomina illorum, vitæq. tempus signo nonagesimo septimo de infelici exitu catholicorum Regum lib. xxiii. vt appareat scilicet oraculi illius veritas, dolosi non dimidiabunt dies suos. Contra nos produximus plures è nostris Imperatores, ac Reges, qui supra annos quadraginta, & aliqui sane longè diutius regnarunt.

In vnuerfum porrò, si quorūlibet locorum Regias successiones intueamur, illud in primis certissimo cognoscemus, eos q. solidis virtutibus minus valuerunt, sed adumbratas captarūt, breuiori vitæ curriculo fuisse, contra qui probitatem germanā factis exprimere sunt conati. Neque verò id semper, vt diximus omnino euenit, satis est si plerumque. Quod enim pœnæ infligendæ impijs detrahitur ex vna parte, id reponi potest ex alia, quæcumque illa sit.

Illustrauimus hanc veritatem producētes in medium, quod accidit Imperatoribus Romanis, generatim hæreticis quibuscumque. Ostendamus id euentis aliorum prolatis in medium. dimissa verò Assyriacorum Regum fabulosa profapia, cū quinque Assyriacos Reges Niniue confidentes è diuinis libris habeamus Phul, Teglatphalasar, Salmanasar, Sennacherib, Assaraddon. cunctis flagitiosior, quamuis effigiem virtutis obtenderet, fuisse videtur Sennacherib, qui Iudæos multis modis afflixit, vt est in libro Thobia. Huic vitam breuissimam fuisse inter alios colligimus lib. 23. cap. 8.

Sic inter Chaldæos Reges, qui Babylone cōmorabantur, exiguum vitæ spatium fuit Euilmerodacho filio Nabuchodonosori filio, qui duobus duntaxat annis imperauit, atque ob admitta facinora fuit à marito sororis suæ Niglifarō peremptus, vt ait Berofus. hic verò inuadens regna ad Nabonitum pertinentia quatuor annis est ea potitus, relinquens hæredem filiū Labofardachum, qui post nouem menses est interfectus ob malos mores, quos adhuc puer referebat. imperiumq. redijt ad Nabonitū, qui ex agnatione Nabuchodonosori fuit, & ad quem reuera spectabat.

Inter Medos olim breuiori ex omnibus tempore imperarūt Phraortes, & Astyages, ille annis viginti duobus prælio cesus cum bellum nulla, quæ iusta afferatur, causa mouit in Assyrios, hic triginta quinque, cum Cyrum nepotem suum clam necari summo scelere iussisset, filiumq. Harpago patri comedendum crudelissimè apponi, quod hic mandata ipsius hæc ad perfecisset

in

A. in Cyro infante occidendo. Reges alij Medorum Dioces quinquaginta tribus annis, Cyaxares quadraginta regnavit; quos tantis flagitijs non legimus inquinatos.

Videamus Persicorum Regum notissimos exitus; & cognoscamus exiguum vitæ tempus ipsorum vitiosioribus fuisse. Hi verò numerantur Cyrus, Cambyfes, Darius Histaspis, Xerfes, Artaxarfes, Longimanus, Xerfes Secundus, Sogdianus, Darius nothus, Artaxerfes Memnon, Artaxarfes Ochus, Arfes, Darius. Inter hos vitæ fuit exiguum tempus Cambyfi, quem vult Herodotus lib. 3. regnasse annis septem, mensibus quinque, &

B. sæuissimū fuisse narrat. Xerfes Secundus præfuit mensibus tantum duobus, Sogdianus septem, dolisq. regna occuparunt, vt è Diodori lib. 12. docemur. Post hos rerum potiti sunt Arfes annis tribus, Darius Codomannus quatuor virtutibus longè inferiores Regibus priscais, ac proinde etiam meritò indigni, quibus vita esset diuturna. Dirisimis tamen factis nulli videtur secundus Xerfes Darij primi filius, quæ refert Herodotus ultimo libro, quamuis rerū potitus sit supra annos viginti tristiori fine, quam cæteri vitam concludens, turpissimè namque à Græcis fufus, cum suis, quorum copias innumeras ducebat, vt refert

C. Herodotus lib. 7. ab Artabano præfecto est interfectus. atque diuturnius illi regnum, sed exitus longè infelicior. Reliqui multo diutius, quam dicti vixere; Darius primus triginta sex annis, Artaxerfes Longimanus quadraginta, Darius nothus decem & nouem, vt è Thucydide, qui fuit his temporibus, colligi potest, Artaxerfes Memnon quadraginta tribus, Artaxerfes Ochus viginti tribus. Sic itaque liquet Regibus vitiosioribus è maiori parte minus regnandi spatium, non ita scelestis manus extitisse. An satis hæc sunt nobis? Num vera dixit ille diuino afflatus numine, quis est homo qui vult vitam diligit dies videre bonos, prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum? Et quis diuini scriptoris verba poterit villo modo falsa affirmare? En apertissimè vera sunt. non semper omnino; fateor equidem non semper vsquequaq; euenire. verum (quod accidit in omnibus humanis) maiori ex parte ita contingunt. procedamus igitur, atque ostendamus, quod proposuimus esse verissimum pluribus adhuc, ijsq. clarissimis euentis.

D. Alexander Magnus post hos regna Persica occupauit, qui magnum virtutis specimen à principio dedit, maximam virtutum spem fecit, mox in sæuissima facinora erupit, ita vt plures

C 2 ex ami-

ex amicis ense suo immerentes peremerit, quàm hostes; Hinc A
licet ànnis duodecim cunctas expeditiones absoluerit, duobus
tamen duntaxat imperasse ditionibus partis asseri potest.

Ex eo Persicas regiones tenuerunt Seleuco prognati. Seleu-
cus verò ipse iustitia, & pietate Reges omnes antecelluit, in-
quit Pausanias in Atticis lib. 1. ac dominatus est Eusebio teste
annis triginta duobus; meruitq; vt eius posterì latè propaga-
rent, ac tuerentur imperia, quæ nacti erant. Antiocho Magno
diuturnius longe regnum fuit annorum scilicet triginta sex, vt
Eusebius docet, vel triginta septem, quod placet Appiano, quã-
uis varijs exagitatibus casibus miserrimè trucidatus fuerit, qd̄ B
Strabo lib. 6. Iustinus 32. narrant. Multis tamen ornamenti-
bus floruit, & quamuis dolo occiderit fratrem, laceratus
antea, quæstusq; ad mortem id fecit. Omnium breuissimè regna-
runt Seleucus Ceraunus annis tribus homo præcipitis animi,
consilijque, atque ob id Ceraunus est vocatus, quasi fulminis in-
star ferretur; Antiochus Epiphanes, qui sæuissimè in
Iudæos annis vndecim. at reliqui omnes, qui defuncto Deme-
trio Sothere præfuerunt ignauia, socordiaq; languentes nihil
habuere virtutum, nisi facum nobilitatis antiquæ, maiorumq;
suorum facta.

Sed ne grauemur quæso adducere in medium quot annis do-
minati fuerint Ptolomæi Reges, & inspicere, quã longæ eis re-
gnantibus fuerit vita. Igitur Ptolomæus Lagi filius, omnium
primus imperauit annis quadraginta, philadelphus triginta
octo, Evergetes viginti sex, Philopater septēdecim, Epiphanes
viginti quatuor, Philometer viginti quinque, Evergetes vigin-
ti, Sother decem & septē, Alexander decem, Ptolomæus Cleopa-
træ filius octo, Dionysius triginta, Cleopatra viginti duobus.
Ex his, vt apparet tres primi diutius regnarūt. Atqui, testis est
Strabo lib. 17. cunctos post tertium Ptolomæum male vixisse deli-
ciji corruptos. atq; ita de iudicio ipsius tres primi meliores, ac
vitæ laudabilis. Omnium pessimos vult idem fuisse Philopate-
rem, Evergetē, vltimumq; Ptolomæum quibus propè omnibus
breuius in regno vitæ cursus fuit. Quam sapienter itaque Salo-
mon illud pronunciauit, & in sua proverbialia retulit. Audi fili mi,
& suscipe verba mea, & multiplicentur tibi anni vitæ tuæ, viam
sapientiæ monstrabo tibi, ducā te per semitas æquitatis. & mox.
tene disciplinā, & ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est
vita tua; ne delecteris in semitis impietatis; nec tibi placeat
malum.

A malorum via. Audin; vt qui semitis æquitatis insistit, ac sapien-
tiæ vijs, ei multiplicetur anni vitæ? nisi forsan aliquis bonus ab
imminentibus ætatis futuræ periculis, atque ærumnis, quibus
vniuersi populi sint affligendi, diuina clemētia subrahatur, aut
qui malus est conseruetur idcirco in vita, vt longioribus proce-
dentium temporum fluctibus, ac tempestatibus agitetur, atque
obruatur; vel in sublimius prosperitatis humanæ culmen eue-
ctus, grauiori ruina allidatur ad terrā; quod ita sane accidere
in vtramq; partem quilibet, vbi legens obserauerit mortaliū
facta, facile poterit intueri. Ne pigeat adhuc tamen ad illa nūc
B mentis oculos aduertere, quæ modo viuētib; magnā faciant
admirationem, nam præsentibus maximè solent animi nostri,
ac non ita præteritis commoueri.

Orthomanorum posteritatem latè scimus imperare, ac ter-
tium propè instare sæculum, ex quo rerum satis amplè in Orbe
terrarū potitur. Discutiamus igitur, ecquis inter eorum Reges
breuiori imperio fuerit. Atqui ex ijs, quos conuenit domina-
tos, duo sunt Selimi, quibus Turcicas res gubernantibus exiguum
vitæ curriculum fuit, ijq; omnium, si gesta singulorum reuocaueri-
mus ad memoriam, simul dirisissimi. Ac primus quidē Selimus,
C vt dominaretur Baiazethem patrē veneno per medicum dato:
duos autem fratres, Corchutum, & Acomathū, ac nepotes ex
eis septem sustulit ex hac luce: Secundus autē quinque tum fra-
tres, tum nepotes necari mandauit; atrocissimis præterea sce-
leribus alijs ambo se turpissimè cōmacularunt. atq; illi quidē
non nisi annorū septem fuit imperium, huic neque totidē, ceter-
ris consanguineis, ad quos rerum summā peruenisse constat in-
ter Scriptores, plurium. Videtur hos æquasse crudelitate Baia-
zethes Primus, qui septē fratres, vt solus esset Rex, occidit, & ta-
men annis viginti sex asseritur imperasse. sed imperauit ille
D quidem, quò casu acerbiori ad terrā prosterneretur. Nā cruentis-
simo prælio, quo plusquā Turcorū millia tercēta feruntur occu-
buisse, profligatus à Tamerlane Tartarorū Rege, captusq; & ca-
uea ferrea inclusus circūducebatur, ac nō nisi quisquiliis è mē-
sa proiectas edebat, cōiunx fœdissimè nudata Tartaris accū-
bentibus ministrare cogebatur, atq; vbi volebat ille infilire in
equū, dorso incuruati pedes imponebat, quarū rerum denique,
& aliarū percitus indignitate caput in obiectū ferrū sæpius im-
pellens miserrime attulit sibi ipsi mortē. Atq; hæc istis sane ac-
ciderunt. longè fecus Solymano, qui regnauit ætate nostra, &
quem

quē Iouius interdū plus æquo, neq; tamen prorsus iniuria laudat, atq; extollit. fuit enim, si spectes eiusdem consanguinitatis alios Reges præ cūctis egregiè moratus. Quocirca meritò diuturnius illi hucusq; regnum fuit, quàm reliquis suorum. nā quadraginta sex annis Turcicas res est moderatus. quòd hætenus ex eius gente nemini accidisse potest affirmari.

Sed adhuc alia quædam nobis haud videntur silentio prætereunda, quæ clarissimè illustrare veritatem possunt, & ad argumentum propositum maximè faciunt. In his vero est illud præcipuum. Cum sit in oraculis diuinis, omnis potentatus vita breuis, nihilominus si consideremus tempus, quo regna qualibet durarunt, diuturnior vita in regno catholicis fuit, quam quibusuis alienis à religione Christiana. Ac plurima quidem regna ex antiquissimo tempore numerantur, quibus sui Reges fuerunt per duo siue etiam plura annorum millia. Nobiliora sunt, Assyriacum, Chaldaicum, Persicum, Parthicum, Ægyptiacum, Medicum, Macedonicum, Lydicum, Siculum. Cætera angustis limitibus, temporumve spatiis conclusa. neque sunt huiusmodi, quales nostrorum Ducum, quos ita vocamus, principatus, quorum plurimos adduceremus, qui dominantes huic vitæ spatio superfuerunt, veluti Mathildis Comitissa, cui magna, inquit Lâbertus Italiæ pars obediebat, & ab anno 1065, ad 1115. imperauit. mirandum sit autem tot regnis, per tanta temporum curricula non nisi duodecim Reges fuisse, qui regnantes peruenerint ad annos quinquaginta, aut hos superauerint. sunt autem notati.

<i>In Assyriaco.</i>		<i>In Ægyptiaco.</i>	
Oaleus regnauit annis	52	Rhemesses	68
Ephratanes	50	Zetus	55
		Rhampses	66
		Cheopes	50
<i>In Medico.</i>		Chephrenes	56
Dioces	53	<i>In Macedonico.</i>	
		Perdiccas I.	51
		Amyntas I.	50
<i>In Persico.</i>		<i>In Lydio.</i>	
Sapor ab utero.	70	Halyattes.	52
			At

A At Christianis non contigit regnare, si de nobilioribus regnis agamus, nisi post Constantinum. sic itaque transacti non sunt mille, ac ducenti anni, quin neque aliquibus sexcenti, & tamen multo plures fuerunt, qui regnandi huiusmodi matam transcenderunt. Igitur totius Orbis Regibus cognitis opponimus nostros; toti antiquitati, ac tot sæculis, multo pauciores annos, & tamen nostri sunt superiores. exempla producamus.

<i>In imperio Orientali.</i>		<i>In Nauarrensi.</i>	
B Constantinus Octauus regnauit annis	53	Sanctius Maior	54
		Garzias Maioris filius	51
<i>In Germanico.</i>		<i>In regno Galliarum.</i>	
Henricus III.	52	Childebertus	59
Fridericus III.	53	Clotharius	51
		Ludouicus Pius	50
<i>In regno Portugallia.</i>		<i>In Anglicano.</i>	
Ioannes I.	50	Henricus III.	56
		Eduardus III.	51
<i>In Castella.</i>		<i>In Bohemico.</i>	
Alfonsus V II.	51	Venceclaus	55
Alfonsus V I II.	53		
<i>In Aragonensi.</i>			
Iacobus	62		
Petrus IV.	51		

D Hæc igitur nouem regna oblicimus, nouem superioribus è toto antiquitatis æuo, atque ex Orbe toto, in medium producis, vt omittamus alia, quæ proferre possemus, ex alia parte catholicorum Hungaricum, Sueticum, Danicum. Verum quod supra notauimus à Sapore in Persia regnatum fuisse annis septuaginta, id non est omnino exploratum, vt alibi examinauimus, atque his septuaginta annis attribuendi sunt anni pupillares quatuordecim, quibus regno administrando impar fuit, quos si demas, reliqui erunt, quinquaginta sex. Veluti porro catholici superarunt antiquos in diuturnitate regnandi quoad quinquaginta annos hoc, quem protulimus, numero, sic multo maiori, vel quoad quadraginta, vel triginta, aut quamuis aliã summam

summam annorum, ita vt nulla sit prisorum comparatio cum nostris. A

Quod eò magis mirandum, quod longior quondam vita fuisse mortalibus videtur ante ortum Christi: quod prouiderat Deus, ad replendas colonis terrarum solitudines. Qua in re attendenda est adhuc iustitia cælestis, quæ hæreticis Regibus contra ius regnandi tempus assignat, quàm quibuslibet aliis à Christiana pietate alienis; quasi Deus magis auerferet hæreticos, quàm cæteros. An verò quidam longæui Reges, à prisicis decantati tot annis regnarint, quot vixere, haud constat; veluti Nestor, siquidem velimus eum tot annos vixisse. ac fabulis locum demus, & Archangantionius, est incompertum. Augustus quidè solus imperauit annis quadraginta duobus. Antea neq; omnino dominatum tenuit, neque solus, sed eum triumuir esset, aut Antonij, ne senatui locum demus, socius. B

Rursum est suspicienda diuina iustitia, quod cùm Reges Otthomanici attingant propè annum tertiagesimum, ex quo regnant, nullus es eis tamen ad annum quinquagesimum imperij peruenit. Quid autem dicemus de tot Arabibus Caliphis, de tot Sarcenicis Regibus, Sultanis, vt vocabant, Ægyptiacis, Numidis, Lybicis, Mauris, Tartaricis, Medicis, Persicis, qui Mahometis decreta sectantur? sumus supra annum nongentesimum, ac septuagesimum, ex quo Mahometes habere cœpit sectatores, Reges ijs dedit, & innumeræ gentes illi se addixerunt. Ac fieri potuit, vt nemo extiterit regni tam diuturni? Demus aliquem, qui nos licet harum rerum curiosos inuestigatores fugerit. Nobiliora certè regna, quale est Turcicū, & quod Caliphæ tenuerunt, neminem videntur ciere posse. C

An est aliqua tanti euentus causa naturalis? Est sanè. Corporis valetudo, atq; adeo vitæ diuturnitas pendet ab animi tranquillitate, continentia, pudicitia, & reliquis huiusmodi virtutibus, quas præ cunctis legibus lex Christiana ingenerat animis hominum, vt nulla sit illi vlllo modo æquanda; vt iam mirum non sit, si Reges nostri diutius viuant, quod scilicet in vitia præcipites haud ruant, ob plurimas occasiones, quibus allici, & abripi solent ante omnes alios Principes viri, & eorum vita decurtari. Huc accedit, quod nostra religio est plenissima amoris, ac mansuetudinis, aliæ superstitiones non ita, & omnium minimè Mahometana, quæ ius omne in gladio statuit; Hinc ferro abruptitur vita plerisque Regibus à nostra pietate alienis, veluti D

luti male moratis. Experimento hæc omnia comprobantur. Ægyptiacos Reges vult Diodorus Siculus in magna moderatione ad iustitiam præclare institutos imperasse. Ex his, vt apparet, plures diutius imperarunt. Inter nostros Gallicani, dein Castellani, Aragonenses, Nauarrenses ex ordine quodam.

Ad summam constat in vniuersum verè asseri illud impijs Regibus, ac fraudulentis esse vitam multo breuiorem, quam pijs, ac sinceris, vt appareat illud etiam verè à Regio Propheta dictum, venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos, quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? prohibe linguam tuam à malo, & labia tuâ ne loquantur dolum. En igitur, vbi sit posita vita nostra, in eo, vt dolum non loquamur, nunc itaque reliqua inspiciamus. B

Multi simulata virtutis Reges quibus mala superiora non contigere, regno expulsi in maximis miserijs vixerunt. Cap. IV.

VoD siqui Reges effigiem virtutis, non ipsius officia vera præferentes euaserunt è superioribus malis, irruerunt miserrimè in alias, & quidem grauiores ærumnas. Regno namque spoliati in fœdissimis calamitatibus ætatis reliquum traxere. Nam quis ignorat, quæ Dionisio Syracusarum tyranno contigerunt? audiamus Iustinum loquentem lib. 1. Interea Dionysius Syracusis receptus, cum grauior, crudeliorq; in dies ciuitati esset, iterata conspiratione obsidetur. Tunc deposito imperio arcem Syracusanis cum exercitu tradidit, receptoq; priuato instrumento Corinthum in exilium proficiscitur. Ibi humillima quæque tutissima existimans in sordissimum vitæ genus descendit; nõ contentus in publico vagari, sed potare; nec conspici in popinis, lupanaribusque, sed totis diebus desiderare; cum perditissimo quoque de minimis rebus disceptare; pannosusque, & squalidus incedere; risum libentius præbere, quàm captare; in macello perflare, quæ emere non poterat, oculis deuorare; apud ediles aduersus lenones iurgari; omniaq; ita facere, vt contemnendus magis, quàm metuendus videretur. nouissimè se Iudi magistrum professus pueros in triuio docebat, vt aut à timen- D tibus

tibus semper in publico videretur, aut à non timètibus facilius A
contemneretur. nam licet Tyrannicis vitijs semper abunda-
ret, tamen simulatio hæc vitiorum non naturæ erat: magisq.
hæc arte, quàm amisso regali pudore faciebat, expertus quam
inuisa Tyrannorum forent iam sine opibus nomina. laborabat
itaque inuidiam præteritorum contemptu præsentium demere;
neque honesta, sed tuta consilia circumspiciebat. Inter has
tamen dissimulationum artes ter insimulatus est affectatè Ty-
rannidis; nec aliter, quàm dum contemnitur, liberatus est. Hæc
Iustinus. Quid igitur infelicius Rege isto simulatore in delicijs,
honoribus, & opibus enutrito?

B
Sic vixit iste, cuius pater Dionysius, & ipse Syracusarum Ty-
rannus absiduis, inquit idem Scriptor lib. 20. belli certaminibus
victus, fractusq. ad postremum insidijs suorum interficitur. Sed
quodnam quælo solatium poterat esse ijs Regibus, quos Seso-
stris abductos in seruitutem iugo subiecit, & currus suos trahe-
re iubebat? Sic enim Lucanus.

Venit ad occasum, mundiq. extrema Sesostris

Et Pharios currus Regum cervicibus egit.

C
Illud horrendum, quod accidisse Pisistrati filijs, narrat Iusti-
nus, dum defuncto patre Tyrannorum more Athenis regnarèt.
Alter namque Diocles per vim stuprata Virgine à fratre puel-
læ interficitur. Alter Hippias nomine interfectorem fratris
compræhendi iussit, qui cum per tormenta conscios cædis no-
minare cogeretur, omnes amicos Tyranni nominavit, quibus
interfectis, quærenti Tyranno an adhuc reliqui conscij forent.
nemo, ait, superest, quem mori amplius cupiam, nisi ipsum Ty-
rannum; qua voce illius se victorem post pœnas è stupro sorori
illato sumptis, declaravit. hac autem virtute admonita civitas
libertatis, sumptis armis Hippiam regno in exilium protinus
expulit: in quo ille, quamdiu vixit, semper fuit. hac vero tota
in re, hoc miserabile, quod amici omnes Principis astu homi-
cidæ illius fuere interempti.

D
Nunc ad alios accedamus, propositumq. argumentum cla-
rioribus exemplis aperiamus, plerosq. istorum, qui non genui-
na virtute, sed fucata innituntur, nisi occidantur, in exiliū pel-
li. Aristoteles Politicorum lib. 5. cap. 12. enumerat insigniores Ty-
rannorū successiones, quæ fuerint, ac docet nullam, nisi unam
per-

A peruenisse ad annum centesimum, finitas omnes expulsionem li-
berorum primi Tyranni. quid hoc mirabilius?

Nos igitur alias, quæ post Aristotelem fuerunt, illustriores in
medium proferamus. Seleucus, & Antiochus Hierax fratres è
Seleucidarum progenie simulatis diu virtutibus inter se præ-
liati sunt, ut alter alterum regno pelleret. finis hic fuit. Seleu-
cus equo præcipatus interijt, Antiochus Hierax eiectus in po-
testatem Ptolomæi venit, habitus in custodia meretricis opera
effugit, atque à latronibus est interfectus, quæ Iustinus refert.
lib. 27. Antiochus Cizicenus Gryphi frater, atque Antiochi Se-
detis è Cleopatra filius de regno semper cum fratre certavit.
Hinc inde varij dolij texebantur. Vtrinque virtutis erat adsi-
mulatus prætextus. bis regno detrusus Cizicenus, bis Gry-
phus: vterque miserabiliter obiit in exilio, quod in Syriaco tra-
dit Appianus. Antiochus Ciziceni filius bis regnum recepit,
bis amisit, exul vita migravit. à Tigrane regnis exutus, à Luculo
restituitur. mox à Pompeio spoliatur. testis est Iustinus lib. 40.
Philippus similiter vltimus Seleucidarum à Gabinio regnis est
omnibus tandem priuatus.

Mithridates Artabani Primi filius Parthorum Rex è prole
C Arfacidarum dum crudelius se gerens specie iustitiæ vult im-
perium tenere à suis est Parthis eiectus, cumque non posset exi-
lij miseras ferre, dolo Horodis fratris, qui regna inuaserat, al-
lectus in oculis ipsius dirissime est interfectus. Horodis autem
filius Phrahartes aconiti ministerio patrem sustulit, triginta
fratres occidit, adultumq. filiū, regnum diu potitus in exilium
missus est euectus ad imperiū Tyridates, mox & ipse extrusus
à Phraharte in exilio perpetuo fuit apud Romanos, ad quos
imperante Octauiano cōfugerat. Phrahartes, ut securus dege-
ret, quatuor filios, ac totidē nepotes, quò longissimè à patria,
D suisq. essent, misit obsides Romam Saraspadem, Cerospadem,
Phraharrē, Vononem. Domi remansit vnus Phrahartes è Ther-
missa muliere Romana, & concubina nothus, qui patre interfe-
cto matrem sibi adiungens vxorem regnū cœpit, sed ob ingen-
tia scelera, quæ obtegere qualitercumque inanibus vmbis vir-
tutum conabatur, in exilium pulsus obiit. Hæc Iosephus lib. 18.
cap. 4. & sequentibus, Strabo lib. 16. Sed numquid hic finis? Ho-
rodes Praharti in exilium pulso suffectus, ac mox occisus. Mis-
susq. est ad Parthos, ut ijs dominaretur, Vonones prius obses
aduersus Artabanū, qui successerat Horodi. Vanones non mul-

to post expulsus, exulq. in Armenia decessit. Artabanus regnū recipiens bis illo exutus; deniq. vnā cum filiis, & coniuge à Gortarze fratre est interfectus. In quem suffragantibus Parthis Rex constitutus Mehardates filius Vononis, bellaq. cōmouens est captus, auribus, & naribus ad ignominiam perpetuam præcis, ita miserabiliter viuere priuatus est permittus. Ad summam Reges Parthi, qui simulatione iustitiæ ad regna vel ad ipsenda, vel tuenda prætenſæ, dominari volebant vel interfecti, vel in exilium pulsi omnes fuere.

Inter Persicos Cabades, sic nominat Cedrenus, siue Valens sic Agathias, & Procopius, vt intemperantiam, & obscœnitatē suam turpitudine aliorum sibi associanda qualitercumq. obduceret, legem tulit, vt cuius liceret accedere ad alienas vxores, quamobrem regno detrusus, & in carcerem coniectus est: quāuis inde elapsus postea regnum meliorem sui spem faciens receperit. Non ita nepos eius Hormisdas, qui captus à proceribus Persis, excæcatus, in carcerem missus, postea fustibus contusus est, atque occisus.

Sed longinqua ista, ac remota quæso omittamus. Ad nostra, ac propiora veniamus: In quibus memoria repetendis fieri nō potest, vt omittamus, quæ contigere Richardo Secundo Angliæ Regi. is enim, dum viuens multis se flagitijs inuoluisset, quāuis ea conaretur falsis imaginibus virtutum regere, ad extremum tamen regnis exutus in miseria decessit. Idem contigit Henrico sexto iisdem simulationum vijs insistenti.

Quid verò dicemus de Henrico Tertio Imperatore, ac Germaniæ Rege eius nominis quarto? An non ille vulpis in morem versipellis cuncta miscuit, cuncta perturbauit, & confudit, vt vitia pro virtutibus vendicaret, ac tandem spoliatus imperio infelicissimè è vita migravit? Describunt illius euenta Lambertus Schafnaburgensis, Marianus Scotus, Dodechinus, ac postremo Sigonius.

Non omittamus Christiernum Daniæ Regem, qui regnis expulsus ob nimiam crudelitatem, quā iustitiæ prætextu velabat, dum falso se imperiū putat recepturum, captus, caueaq. ferrea inclusus in summis calamitatibus decessit?

Sed ista omnia mittantur, veniat in medium, qui proponitur à Macchiauello in adumbrandis virtutibus veluti exemplum maximè illustre, & imitandum Cæsar Borgia Valentinus, is qui Alexandrum Sextum patrem nolens incredibili suo malo

per-

peremit eo veneno, quod iusserat admisceri vino parato ad interficiendos plurimos è conuiujs inuitatos hac de causa, vt eorum morte superstes ipse ditaretur, atque ita suis infeliciter consilij irretitus ruinam quam machinatus alijs fuerat, miserimè fecit. Hic igitur cum malis artibus omnia texeret, inani specie virtutum delusus, atque omnes existimans se delusurum, & ad maxima imperia peruenturū somniaretur, fratrem curauit occidi, atque in Tyberim deijci, plurimos Principes Italianos astu, falsisq. & quidem iuratis promissionibus allectos comprehendit, occidit, antiquis ditionibus expoliavit, ad se transtulit omnes; ita vt latè multis in locis Italiæ dominaretur, potentiamq. sibi maximam comparauerit. Verum patre Pontifice ob permutatam, contra id quod molitus fuerat; venenā potionem defuncto, coactus est in Pontificis illius creationem consentire, aduersus quem nihil non hostile fuerat antea meditatatus. Demum coniectus in carcerem, dimissusq. aut potius elapsus cum confugisset ad Hispanos suos Neapolim, à quibus magna sibi pollicebatur, ab illis demum captus, & in Hispaniam transmissus, in arce Medinæ campi inclusus, in perpetuamq. custodiam traditus bonis omnibus exutus ærumnosè decessit.

Quid autem contigit Ludouico Sfortiæ, qui cognomento Morus est vocatus? Hic igitur cura suscepta Ioannis Galeatij ex fratre nepotis imperium Mediolanensè administravit: à quo cum nollet recedere, illiusq. administrationē restituere nepoti iam confirmatæ ætatis viro, quāuis efflagitate id affinitatis iure illius auunculo Neapolitanorū Rege, euocauit in Italiā Carolum VIII. Francorum Regem, qui cum maximas copias ducens in ditione Mediolanensī iam conisteret, veneno ille vitam nepoti abstulit, contemptaq. eius posteritate, ad quam ex hereditate pertinebat Ducatus Mediolanensis, ad illum se se deligi, quamuis videri vellet secus esse, curauit, eumq. repugnanter accepit, ac quamdiu vixit dolo cuncta tractans omnium prudentissimus haberi volebat. quis verò exitus huiusmodi sapientis? captus à Gallis Ludouicus Sfortia, in Galliasq. abductus, turri Loccensis inclusus annos decem traduxit in miseria summa, is qui Italicarum rerum, totiusq. Europæ moderator, & arbiter habebatur, qui bello, quo populus Florentinus Sixti Quarti Pontificis, ac Ferdinandi Regis Neapolitani armis premebatur, finem posuit; Ferdinandum grandi aduersus Tur-

cas,

cas, nonnulla Apuliæ loca occupantes pecunia iuuat, Robertum Sanseuerinum res Mediolanenses administrantem gradu depulit: Parmensis agri principes, qui cum Venetis sentiebant, cum per alios debilitasset, postea præfens ipse debellauit: Ferrariam contra Venetos defendit: illatum Mediolanensi agro à Venetis bellum in ipsorum viscera per suos duces transtulit, & accipere conditiones pacis quodammodo coëgit: Ferdinandum principum suorum defectione fatigatum in regnum restituit: Romanæ Ecclesiæ opem tulit, vt Bocalino Tyranno Auximum eriperetur. Genuam, quæ defecerat, ad imperium agnoscendum compulit; Carolo Sabaudiensium Duci, vt principatus sui proceres ad officium reduceret auxilio fuit; Ludouico Salutarum Marchioni, & principibus aliis per inuidiam pulsis, vt restituerentur, affuit. Sæpius aduersus Francos varia fortuna pugnavit; Princeps, inquit Italicus quidam scriptor, excellentissima eloquentia, ingenio, multisq. nature, & animi ornamentis, sed tamen ambitiosus, & inquietus supra modum, fidei data, promissorumq. contemptor, adeo sibi arrogans, ac prudentiæ suæ, vt egerrimè ferret alios ob prudentiam celebrari, sibi certissimo persuadens industria, & artibus suis quocumque libuisset, alios à se posse circumduci. Sed tantæ sapientiæ legibus diuinis inimicæ, talis, quem descripsimus, & qui cōsequitur impios omnes, ac dolosos, exitus fuit.

Reges simulata virtutis in maximo semper metu, & acerbissimis curis vixerunt, contra boni in maxima securitate, & incredibili quiete. Cap. V.

Orsan autem dicet aliquis, quamdiu vixere Reges isti simulata virtutis, licet eis regnum breue cum vita fuerit, & aliqui ipsorum fuerint imperio spoliati, & calamitatibus obruti vixerint, quamdiu tamen dominati sunt, in deliciis, ac voluptatibus fuere, animi summa tranquillitate, & iucunditate sunt potiti. Nihil re vera minus. Nam cum vitiosis cogitatis, ac deliberationibus ad omnia moueantur, quamuis inducant speciosum virtutis tectorium, vulnus tamen inclusum latet in abditis animi penetralibus, cuius cum virus pestilens erumpere foras haud pos-

A possit, ac dissipari, dilatatur intime, exeditque & corrodit ipsam mentem, quæ sedes est totius nostræ quietis, ac suauitatis, quamcumque degustare possimus; ac veluti ciuilia bella, & domestica sunt omnium longè acerbissima, ac luctuosissima, sic huiusmodi simulatori perpetuum cum semetipso est bellum, cum facta verbis, verba factis, & veritas vtrifque non respondeant, aut consentiant, quin pugnent inter se, ac maximè digladientur, conscientiaque sit misero perpetua carnificina, & quamuis illius obstrepentis assiduas incusationes, ac fremitus obruere falsis persuasionibus conetur, inclusosque clamores obmurmurantis maiori externarum rerum vociferatione, ac strepitu sepelire non cessat; ipsa tamen eos emittere, obtundere infelicis animum, quietemque omnem & cuiuslibet voluptatis sensum prorsus adimere.

*Districtus ensis cui super impia
Cervice pendet, non sicula dapis
Dulcem elaborarint saporem
Non auium, cytharæque cantus
Somnum reducent.*

C Dionysio namque Syracusarum tyranno omnium mortalium vaferrimo, & calidissimo simulatori cum quidam ex eius assentatoribus Damocles commemoraret in sermone copias eius, opes, maiestatem, dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam ædiarum regiarum, negaretque vnumquam beatiorum quemquam fuisse; visne igitur, inquit; o Damocle quoniam hæc te vita delectat, ipse eandem degustare, & fortunam experiri meam cum se ille cupere dixisset; collocari insit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo, magnificis operibus picto, abacosque complures ornauit argento, auroque cælato; tum ad mensam eximia forma pueros delectos iussit consistere, eosque ad nutum illius intuentis diligenter ministrare. aderant vnguenta, coronæ, incendebantur odores, mensæ conquisitissimis epulis extruebantur. fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium, è lacunari facta equina appensum demitti iussit, vt impenderet illius beati ceruicibus. Itaque nec pulchros illos ministratores aspiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in mensam, iam ipsæ defluebant coronæ. denique exorauit Tyrannum, vt abire liceret, quod iam beatus nollet esse. Hæc Cicero, Tu-

sculan. V. vt appareat, nullam reuera solidam voluptatem contingere illis, qui sectantur umbram Virtutis, non solida ipsius officia.

Ac rectè Plutarchus, cantharidem ferunt, ait ille, in se habere, quoddam damni, quod inuexit, remedium diuerso modo afficientibus præditum facultatibus: sic malitia simul secum gignens id quod animum mordet, atque vexat, non subsequenter, sed in ipso malefacto præsentem pœnam habet. & quemadmodum malefici cum ad supplicium educuntur, quisque suam effert crucem, sic vitiositas ad singula peccata ex se se fabricatur singula tormenta; solertissima opifex vitæ miserabilis, & in qua præter turpitudinem terrores multi, animique motus graues, pœnitentia, continuique tumultus insint. Verùm multi reperiuntur homines, nihil à pueris differentes, sæpenumero dùm maleficos in theatris spectant circumdatos vel auro contexta, vel purpurea læna coronatos saltare, stupētibus, ac veluti beatos admirantibus, donec eos compungi, flagellis cædi, supplicioque addictos, ac preciosis vestibus nudatos igne concremari cernant. Nam quid impedit dicere, neque eos, qui ad mortem in carcere inclusi tenentur, puniri, antequam ceruices præcidantur? neque eum, qui cicutam biberit, iamque obambulet & exspectet, dum cruribus ingruat grauitas, priusquam exitinctio caloris, & concretio eum sensu spolient, si extremum dumtaxat momentum pro supplicio reputamus, animi autem interuenientes tumultus, terrores, metus, pœnas; quibus vnusquisque malus commissa culpa deuincitur, omittimus? quod perinde est, ac si piscem qui hamum vorauit, negemus captum, antequam à coquis assatum, aut in frustra concisum videamus. Nam simulatque aliquis improbè egit, obstrictus iam pœna tenetur, & suauitate flagitij veluti esca protinus deuorata conscientiam intus pungentem, plectentemque. sentiens, vt inquit ille.

Agitur, vt thynnus agitur fluctibus.

Etenim proteruitas illa, & ferocia prauitatis vsque ad perpetrandum facinus vim suam perfert, ac producit: deinde motu animi tamquam vento sensim deficiente, imbecilla, & humilis reddita terroribus se, & superstitionibus summittit, vt ad rerum ipsarum euentum, & veritatem Stesichorus somnium Clytemnestræ videatur effinxisse in hanc sententiam.

Visus

Visus adesse draco tabo caput oblitus atro.
Ex illo se Rex promere Pleistherides.

Quippe somnia, spectra diurna, & quæcumque terribilia sensus feriunt aliquo modo, siue cælitus demissa, siue ex aère, terra, aquaue proueniunt, & se se nobis obijciant, concutiunt, & exagitant male sibi conscios. Hac ratione narrant Apollodorum aliquando in somnis vidisse cutim sibi à Scythis detrahi, deinde elixari se, & cor ex ipso lebate sibi tacitè dicere. Ego tibi horum sum causa. rursusque filias ignitas, & ardentes in orbem circa ipsum currere; Hipparchum Pisistrati filium paulo ante mortem respergi sanguine, quem Venus ipsi in faciè conijciebat; Ptolomæum Ceraunum per quietem viderunt à Seleuco in ius vocari, vulturibus, ac lupis disceptationi præfectis, ipsumque multas carnes distribuere inter hostes. Pausanias Cleonicam virginem liberam Bizantij per libidinem ad se vocauit, vt ea per noctem potiretur; deinde accedentem perturbatione quadam, & sinistra suspitione concitus interfecit. hanc autem sæpe dormiens videbat sibi dicere.

Perge ad supplicium: valde est damnosa libido.

Quod visum cum non desineret, Heracleam nauigauit ad psychopompeium, qui locus est curandis animabus destinatus, puellæque animam deprecationibus, & inferiis certis euocauit: illa verò in conspectum veniens, finem malorum fore prædixit, vbi Spartam venisset. reuersus ille Lacedæmonem statim periit. Hucusque Plutarchus, è cuius narrationibus certò cognoscimus flagitiosorum mentes diuinitus immisis terroribus agitari, & concuti, vt nulla sit illis tranquillitas, nulla liquida, ac verè suaui voluptas, variisque eos spectris, imaginibus, & curis confici, ac diuexari, cælesti id prouidentia, iusticiaque. procurante.

Hinc etiam legimus Cassio Parmensi, qui partes M. Antonij secutus fuerat, & Athenas confugerat, ex quo ille ad Aetium victus est, astitisse in somnis hominem magnitudine ingenti, colore nigro, barba squallida, & capillo promisso. interrogatusque, quisnam foret, respondisse malum Dæmona. quo visu ille perterritus, & experrectus seruos aduocauit, ac percunctatus numquis cubiculum fuisset ingressus, affirmantibus cunctis neminem visum, somno se dedit. ac rursus eadem dormienti species tetra se obiecit. fugata igitur quiete lumen adferri iussit,

E ac ser-

ac seruos à se discedere vetuit. ac post paucos dies inssu Octa- **A**
uiani caput est illi obruncatum. Hæc Valerius lib. 1. cap. 7.
refert.

Brutus, quod narrat in eius vita Plutarchus, cum discessurus
esset ex Asia, exercitumq. trajcere vellet, nocte profunda, ac
ferè media, cum bellicis curis distineretur, & in huiusmodi co-
gitationibus esset defixus, ad se conspexit imaginem monstro-
sam accedere, silentioq. horrenti ingressam cubiculum sibi ad-
fistere. Terribili visu percussus interrogare eam tamen est au-
sus, quis, inquit, hominum, aut Deorum es? quid tibi vis? quid ad
nos venisti? ad quæ obstrepens illa dixit, tuus, ò Brute, malus ge- **B**
nius sum, Philippis me videbis. Hæc sanè omnia, quæ attulimus,
palam faciunt impijs nullam dari pacem, nullam menti eorum
tranquillitatem, vel, cum dormiunt, variis, ac timorum plenis
visibus diuexari.

Iam verò, vt differit apud Dionem cum Liua Cæsar Augu-
stus de semetipso loquens, & quantis anxietatum fluctibus ip-
sius mens semper æstualet ostendens, cum dies, & noctes adeo
premeretur, vt somnum capere non posset, & cur haud dormi-
ret, interrogaretur ab vxore, Ecquis posset, inquit, mea cõiux,
esse animo vacuo, cui tot perpetuò sunt inimici? an non vides, **C**
quot homines mihi, & principatui parent insidias? quos non
modo non deterrent damnatorum supplicia, sed contra, tam-
quam spe alicuius boni proposita, cæteri ad immaturam mor-
tem contendunt. Sic Octavianus, cui nihil aliud illa respondit,
nisi virtutibus imperia tenenda, non crudelitate inanem cle-
mentiam falsò ostentante, quod cum fecisset ille post annos
imperij viginti pacatius vixit, ac scelicius, vt idem testatur.

Tiberius huius successor quantis opprimeretur curarum tem-
pestatibus multis in locis narrat Suetonius, quam verò, ait ille
cap. 63. inter hæc non modo inuisus, ac detestabilis, sed prætre- **D**
pidus quoque, atque etiam contumeliis obnoxius vixerit mul-
ta indicia sunt. & 65. verum & oppressa coniuratione Seiani ni-
hilo securior, aut constantior per nouem proximos menses nõ
egressus est villa, quæ vocatur Iouis, & 66. vrebant insuper an-
xiam mentem varia vndique conuicia, nullo non damnatorum
omne probri genus coram, vel per libellos in orchestra positos
ingerente, postremò semet ipse pertæsus talis epistolæ princi-
pio tantum non summa malorum suorum professus est, quid scri-
bam vobis. P. C? aut quomodo scribam? aut quid omnino non
scribam

A scribam hoc tempore? Dij me, Deaq. pœnis perdant, quem
quotidie perire sentio, si scio. & 69. tonitrua præter modum ex-
pauescibat, & turbatiore cælo numquam nõ coronam lauream
ceruice gestauit.

Quid verò C. Caligula Tiberio substitutus? an quietius im-
perabit? qui Deos, ait Suetonius cap. 51. tantopere contemne-
ret ad nimia tonitrua, & fulgura conuiuere, caput obuoluere,
ad maiora verò proripere se è strato, sub lectumq. condere so-
lebat, peregrinatione quidem Siciliensi irrifis multorum loco-
rum miraculis repente à Messana noctu profugit, Ætnei verti- **B**
cis fumo, ac murmure pauefactus.

Sed credo tràquilliori fuit animo, qui post hunc præfuit Clau-
dius, sed nihil æquè, inquit Tranquillus cap. 35. quam timidus,
ac diffidens fuit. primis imperij diebus, quamquã (vt diximus)
iactator ciuilitatis, neque conuiuia inire ausus est, nisi vt spicu-
latores cum lanceis circumstarent, militesq. vice ministrorum
fungerentur: neque agrum quemquam visitauit, nisi explora-
to prius cubiculo, culcitrisque, & stragulis prætentatis, & excu-
sis: reliquo autem tempore saluatoribus scrutatores semper
apposuit, & quidem omnibus, & acerbissimos. sero enim, ac vix **C**
remisit, ne femina, prætextatiue pueri, & puellæ contrectaren-
tur; & ne cuius comiti, aut librario calamariæ, aut graphariæ
thecæ adimerentur. & cap. sequenti. quasdam insidias, ait, te-
merè delatas adeo expauit, vt deponere imperium tentauerit.
quodam (vt supra retuli) cum ferro se sacrificantem depræhen-
so senatum per præcones propere conuocauit; lachrymisque, &
vociferatione miseratus est conditionem suam, cui nihil tuti
vsquam esset: ac diu publico abstinuit. Messalinæ quoque amo-
rem flagrantissimum non tam indignitate contumeliarum,
quam periculi metu abiicit, cum adultero Silio acquiri impe- **D**
rium credidisset. quo tempore scđum in modum trepidus ad ca-
stra confugit, nihil tota via, quam essetne sibi saluum imperium
requirens.

Nunc videamus, qua fuerit animi tranquillitate Nero, qui
imperium Claudij defuncti excepit. sceleris conscientiam ma-
tre occisa, scribit Suetonius cap. 34. quamquã & milirum, & Se-
natus, populiq. Romani gratulationibus confirmaretur, aut
vmquam postea ferre nõ potuit, sæpe confessus exagitari se ma-
terna specie, verberibus furiarum, ac tædis ardentibus. quin &
facto per magos sacro euocare manes, & exorare tentauit. pe-

reginatione Græciæ Eleufinis facris, quorum initiatione impij, & scelerati voce præconis summoventur, interesse non ausus est. & cap. 46. terrebat ad hæc portentis somniorum, & auspiciorum, & hominum tum veteribus, tum nouis, numquam antea somniare solitus. occisa demum matre vidit per quietem nauem sibi regenti extortū gubernaculum, trahiq. se ab Octauiâ vxore in arctissimas tenebras, & modo pennatarum formicarum multitudine oppleri, modo à simulachris gentiū ad Pompei theatrum dedicatarum circui, arceriq. progressu. Tales igitur Imperatores Romani rerum Domini.

An verò magis à curarū diuexatione vacui reperientur Itali, qui sunt istos secuti? De Galba sic idem scriptor cap. 11. maxime consternatus, destitutoq. similis non multum abfuit, quin vitæ renunciareret. & 18. Urbem quoque, & deinde palatium ingressum excepit terra tremore, & a similis quidam mugitui sonus. secuta sunt aliquanto maiora, & tristiora. monile margaritis, & gemmis contextum ad ornandam fortunam suam Tusculanam ex omni gaza se creuerat. Id repente quasi augustiore dignius loco Capitolinæ Veneri dedicauit, ac proxima nocte somniauit speciem Fortunæ quærentis fraudatam se dono destituto, minantisq. erupturam, & ipsam, quæ dedisset. cumque exterritus luce prima ad expiandum somnium præmissis, qui rem diuinam appararent Tusculum excurrisset, nihil inuenit præter tepidam in ara fauillam.

De Othone autem sic cap. 9. tribus quidem prælijs, verum mediocribus apud Alpes, circaq. Placentiam, & ad Castoris, quod loco nomen est, vicit; nouissimo, maximoq. apud Brebiacum fraude superatus, cum spe colloquij facta quasi ad conditionem pacis militibus eductis ex improviso, & in ipsa consalutatione dimicandum fuisset, ac statim moriendi impetum cepit. & cap. 10. ait ipsum manipularis militis exemplo concitatum ad despiciendam vitam, & mox pugione infra læuam papillam adacto semetipsum peremisse.

At de Vitellio cap. decimo quinto pro gradibus palatii apud frequentes milites cedere se imperio, quod inuitus recepisset, professus cunctis reclamantibus rem distulit: ac nocte interposita primo diluculo fordidatus descēdit ad rostra; multique cum lachrymis eadem verba, verum è libello, testatus est.

En igitur, vt flagitiosi Principes nullis non animi perturbatio-

tionibus, curarumq. fluctibus viuentes exagitantur, ita vt, quæcumque iucunda extrinsecus ad eos veniunt, in animum cadant acerbiter, tristitiaq. plenissimum, quo fit vt omnem suauitatis saporem relinquāt, & è dulcibus amarissima miseris istis euadant. successere superioribus Vespasianus, atque hoc defuncto Titus animo magis composito, & ad virtutum veritatē instituto, ac proinde non adeo mœroribus obnoxio.

Non ita Domitianus, de quo sic ille Scriptor cap. 14. pauidus semper, atq. anxius minimis etiam suspicionibus præter modum commouebatur. & 16. circa mediam noctem ita est exterritus, vt è strato profliret. Huic substituti Nerua, ac Traianus bonis principibus adnumerati; quibus nihil simile narratur accidisse, quod superioribus.

At Adrianum legimus furiis exagitatū, quocirca Orestis hæc de causa parentasse, ita monitus oraculis quibusdam suis tradunt, Orestidemq. Adrianopolim vocasse. extremis quidem vitæ diebus, doloribus, & cruciatibus adeo cōfectus est, vt, quod supra retulimus, mori sæpius optarit, mortemq. sibi consciscere sit conatus. Ei defuncto successit Antoninus Pius, & Antoninus Philosophus à Scriptoribus mirificè ob probitatem commendantur, ac nihil simile ei, de quo nunc agimus, perpessi leguntur.

Commodus verò in tanto pauore semper imperauit, vt Herodiano teste, omnes hostium loco haberet, raro in publicum prodiret, plerumque in suburbanis degeret procul ab omni habitatione, abstineret ab omni iurisdictione, Imperatorioque actu.

Antoninus autem Caracalla, inquit Herodianus, stimulante malorum facinorum conscientia, vitamq. prorsus vrbanam, Roma discessit, metuq. semper insidiarum nullis non oraculis incubabat, accitis vndique magis, astrologis, aruspibus, ac nullo penè præterito, qui fallacias huiusmodi profiteretur.

Denique, ne simus in re clara longiores, ex his, quæ adduximus, & quæ cōtigere Imperatoribus recitatis cognoscere possumus euidenter, quinam fuerint hæc in rebus alij, qui fucum virtutis vendere conati sunt, non ipsam reuera possidere. necesse est enim dicamus huiusmodi homines in perpetuis sollicitudinibus fuisse, continentibus ærumnis addictos, diris curarum, perturbatorumque aculeis punctos, animis semper exulceratis fauciatos. Contra autem qui solidam bonitatem sunt

funt amplexati fructus quietis, ac securitatis iucundissimos noctes, ac dies mirabiliter degustasse. Quocirca nihil tale legimus de Tito, Nerua, Traiano, Antonino Philosopho, Antonino Pio, atque huiusmodi Imperatoribus, qui germanas ex animo virtutes adipisci contendebant? An non ita?

Audi, quòd de Tito referat Suetonius cap. 9. duos patritij generis conuictos in affectatione imperij nihil amplius, quam vt desisterent, monuit, dicens principatum fato dari: siquid præterea desiderarent, promittens se tributurum, & cõfestim quidem ad alterius matrem, quæ procul aberat, cursores suos misit, qui anxie filium saluum nuntiarent: cæterum ipsos non solum familiari cœnæ adhibuit, sed & insequenti die gladiatorum spectaculo circa se ex industria collocatis, oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit. & mox. fratrem insidiarum sibi non desinentem, sed pene ex professo sollicitantem exercitus, meditantem fugam, neque occidere, neque seponere, ac ne in minore quidem honore habere sustinuit. Hæc ille diligentissimus, qui Titum violenta morte ablatum fuisse nusquam meminit, quamuis alij velint aliquam fuisse suspicionem.

Quid autem Nerua? Virginium Rufum, scribit Dion, qui sæpe Imperator appellatus fuerat, non est grauatus collegam in consularu adsumere: in cuius mortui sepulchro inscriptum fuit, eum superato vindice, nequaquam sibi imperium peperisse, sed patriæ. Nerua quidem vsque adeo bonus Princeps fuit, vt aliquando dicere ausus sit se nihil fecisse, quò minus posset deposito imperio priuatus tutò viuere. cum autè Calphurnius Crassus illorum Crassorum nepos, atq; alij nonnulli contra eum coniurassent, eos, cum nondum rescissent patefactam coniurationem, in spectaculo iuxta se collocauit, ijsq; gladios tradidit in manus, vt (sicuti dicebant) an satis acuti essent, inspicerent; reuera autem id fecit, vt eis ostenderet sibi nequaquam curæ esse si vel in eodè loco statim necaretur. Casperius quoque Ælianus què (vt antea factum erat à Domitiano) prætorianis præfecerat, milites in eum concitauit, vt nonnullos ex eis ad supplicium deposceret, quibus nõ modo non restitit Nerua, verum etiam eis nudum iugulum præbuit, quamuis nihil egerit. Hucusq; Dion, En quanta sit securitas, quanta tranquillitas bono viro, Principibus solidam iustitiam colentibus, non adumbratã. Quantum quæso discrimen inter hos, & alios diuersæ vitæ, qui vitia virtutum falsis inuolucris obtendunt? Pergamus autem, videamusque

A musque Traiani, & Antoninorum statum.

Traianus, ait idem Dion, nulli inuidebat, perdebatq; neminem: bonos omnes ornabat honoribus, & dignitatibus augebat. ex quo fiebat, vt neque timeret quemquam, neque haberet odio. nullam fidem habebat calumniatoribus, nulla ira tenebatur: abstinebat ab aliena pecunia non minus, quam ab iniquis cõdibus. & post. a mari à ciuibus cupiebat magis, quam honore affici. cum populo humaniter, cum Senatu honorificè versabatur. carus ciuibus, hostibus formidofus erat. venationibus, conuiujs, serijsq; ac iocosis rebus ciuium intererat. sæpe quartus discumbebat; veniebatq; in ædes eorum interdum nulla munus custodia; ibique nonnumquam quiescebat. & mox. nõquam contigit illi (quod euenire in huiusmodi solet) vt milites feroces se, & insolentes præberent; vsque adeo bene, & ratione imperabat. & rursus, cum sæpe apud Traianum Sura Licinius ab inuidis, & inimicis accusatus esset, Traianus nihilominus domum eius non vocatus accessit, dimissaq; custodia medicum Suræ primum omnium ad se vocauit, eiq; permisit, vt suos oculos liniret, quo facto tonsorem eiusdem venire iussit, isque mentum Imperatoris rasit; nam hæc vetus consuetudo ciuium Romanorum, ac principum fuit. Adrianus enim primus barbam nutriuit. Post hæc Traianus cœnauit lotus, posteroq; die amicis suis, qui Suræ detrudere semper, eumq; calumniari consueuerant, respõdit, si me, inquit, Sura interficere voluisset, heri quidem certè interfecisset. itaque permagnus fuit, quod Traianus in homine accusato insidiarum periculum adire voluerit; sed multo profectò maius, quod numquam timuerit, vt quidquam tale ab illo sibi accideret. Huic etiam principio, cum perferret eum prætorianis cohortibus, atque ipsum ob eam causam gladium accingere oporteret, Traianus nudum porrexit, dixitq; accipe gladium, quem pro me, si bene, atque ratione imperaui, distringes; sin minus eo ad interitum meum vttere. Hucusque verba scriptoris. è quibus colligimus quanta sit ad animi quietem vis probitatis genuinæ, & tamen Traianus non attigit oino veram virtutem, sed propius ab illius finibus abesse est visus.

Verum, quæ fuerit pax Antonino Pio dispiciamus, quem fuisse amicum Christianis, mortemq; obijisse iucundissimam, somnoque similem tradunt. De illo sic Capitolinus, imperatorum fastigium ad summam ciuilitatem deduxit. vnde plus creuit recusantibus aulicis ministris, qui illo nihil per internuncios agen-

te, nec terrere poterant homines aliquando, ne ea, quæ occulta A non erant, vendere. Senatui tantum detulit Imperator, quantum cum priuatus esset, deferri sibi ab alio Principe optauit. & mox. neque de prouincijs, neque de vllis actibus quidquam cōstituit, nisi quod prius ad amicos retulit. atque ex eorū sententia formas composuit. visus est sanè ab amicis, & cum priuatis vestibus, & domestica quædam gerens. tanta sanè diligentia subiectos sibi populos rexit, vt omnia, & omnes, quasi sua essent, curaret. & iterum piscando se, & venando multum oblectauit, & deambulatione cum amicis, atque sermone. vindemiaſq. privati modò cum amicis agebat. & conuiuia cum amicis, & B priuata communicauit, & publica. deinde. cum sibi, & filiis honores peteret, omnia quasi priuatus egit. frequentauit & ipse amicorum conuiuia. Inter alia etiam hoc ciuilitatis eius præcipuum argumentum est, quod cum domum Omuli viferet, mirantſq. columnas porphyreticas requisisset vnde haberet; atq; Omulus ei dixisset, cum in domum alienam veneris & murus, & furdus esto, patienter tulit. & seditiones vbicumque factas nō crudelitate, sed modestia, & grauitate compressit. Ac talis Antoninus Pius.

Num verò illi æqualis, aut maior Antoninus Philosophus? C De hoc enim sic Capitolinus. cum populo egit non aliter, quam sub ciuitate libera. fuitq. per omnia moderatissimus in hominibus deterrendis à malo, inuitandis ad bona, remunerandis copia, indulgentia liberandis: fecitq. ex malis bonos, ex bonis optimos. & mox. erat enim ipse tantæ tranquillitatis, vt vultū numquam mutauerit mœrore, vel gaudio. cum igitur in amore omnium imperasset, atque ab alijs modo frater, modo pater, modo filius, vt cuiusque ætas sinebat & diceretur, & amaretur octauo decimo anno imperij sui, sexagesimo & primo vitæ diē D vltimū clausit. & iterum. sententia illius præcipua semper hæc fuit. æquius est, vt ego tot, ac talium amicorum consiliū sequar, quam vt tot, & tales amici meam vnus voluntatem sequantur. & erat mos iste Antonino, vt omnia crimina minore supplicio, quam legibus plecti solent, puniret. Dion autem sic de eodem. Marcus nationes omnes, quæ descuerant, tractauit per humaniter, neque quemquam ex obscuris hominibus, aut ex illustribus interfecit. & scripsit ad Senatum, nequis eorum, qui opem Calsio (hic bellum mouerat in ipsum) tulissent, morte afficeretur: tamquam in eo dolore, quem cœperat ex interitu Fausti-

A næ (hæc erat Marci coniux) hoc vno solatio vti posset, absit enim, inquit, vt me tenētē principatum vestrum quisquā meo, vestroue decreto capite damnetur. ad extremum addidit, quod si id à vobis non impetrabo, ad mortem ibo celeriter, vsq; adeo à cædibus alienus, mitis, & bonus, & pius erat. quin etiam in plerosq. interfectores beneficia contulit. Hæc isti Scriptores de Antonino Philosopho. At Gallicanus ita; cū loquitur de Auidio Cassio, qui bellum mouit aduersus ipsum; Amor inquit, Antonini hoc maxime enituit, quod consensu omnium, præter Antiochenſes, Auidius interemptus est: quem quidem occidi non B iussit, sed passus est, cum apud cunctos clarum esset, si potestatis suæ fuisset, parsurum illi fuisse. caput eius ad Antoninum cū delatum esset, ille non exultauit, non elatus est: sed etiam doluit ereptam sibi esse occasionem misericordiæ, cum diceret se vniū illum voluisse capere, vt illi exprobraret beneficia sua, eumq. feruaret. denique, cum quidam dicerent repræhendendū Antoninum, quod tam mitis esset in hostem suum, eiusq. liberos, & affines, atque omnes, quos conscios tyrannidis reperisset, ad dente illo, qui repræhenderat, quid si ille vicisset? dixisse dicitur, non sic Deos colimus, nec sic viuimus, vt ille nos vinceret, C enumerauit deinde omnes principes, qui occisi essent, habuisse causas, quibus mererentur occidi, nec quēquam facile bonum, vel victum à Tyrannis, vel occisum, dicens meruisse Neronem, debuisse Caligulam, Othonem, & Vitellium, nec imperare voluisse. nam de Pertinace, & Galba paria sentiebat, cum diceret in Imperatore auaritiā esse acerbissimum malum. Denique non Augustum, non Traianum, non Adrianum, non patrem suū à rebellibus potuisse superari, cum & multi fuerint, & ipsis vel inuitis, vel inscijs extincti. ipse autem Antoninus à Senatu petiit, ne grauitè in conscios defectionis animaduertèretur eo D ipso tempore, quo rogauit, nequis Senator temporibus suis capitali supplicio afficeretur; quod illi maximum amorem conciliauit. & paulo post. filios Auidij Cassij Antoninus Marcus parte media patrimonij donauit, ita vt filias eius auro, argento, & gemmis honestaret. Nam & Alexandria filia Cassij, & genero Druentiano liberam eua gandi vbi vellent potestatem dedit; vixeruntq. non quasi tyranni pignora, sed quasi Senatorij ordinis in summa securitate. cum illis etiam in lite obijci fortunam propriæ vetuisset domus, damnatis aliquibus ob iniuriam, quam in eos petulanter fecissent. Denique cum Faustina

coniux ad eum sic scripſiſſet; vide quid agas. de Auidio Caſſio, **A**
& de eius conſciis. noli parcere hominibus, qui tibi non peper-
cerunt; & nec mihi, nec filiis meis peperciſſent, ſi viſſent. ſic
ipſe ad eam reſcripſit. Tu quidē mea Fauſtina religioſe pro ma-
rito; & pro noſtris liberis agis. nam relegi epiſtolam tuam in
Formiano, qua me hortaris, vt in Auidij conſcios vindicē. Ego
verò & eius liberis parcam, & genero, & vxori, & ad Senatum
ſcribā, ne aut proſcriptio grauior ſit, aut pœna crudelior. Non
enim quidquam eſt, quod Imperatorem Romanum melius cō-
mendet gentibus, quam clementia. Hæc Cæſarem Deum fe-
cit, hæc Auguſtum conſecrauit, hæc patrem ſuum in primis Pij **B**
nomine ornauit. Denique ſi ex mea ſententia de bello iudica-
tum eſſet, nec Auidius eſſet occiſus. Eſto igitur ſecura, Dijs me
tuentur, Dijs pietas mea cordi eſt. & ad Senatum, nunc quod ad
deſectionem Caſſianam pertinet, vos oro, atque obreſtor. P. C.
vt cenſura veſtra depoſita, meam pietatem, clementiamq. ſer-
uetis, imò veſtram. neque quemquam vllum Senatus occidat.
nemo Senatorū puniatur, nullius fundatur viri nobilis ſanguis,
deportati redeant, proſcripti bona recipiant. vtinam poſſem
multos etiam ab inferis excitare. non enim placet vniquam in
Imperatore vindicta ſui doloris, quæ etſi iuſtior fuerit, acrior **C**
videtur. Quare filiis Auidij Caſſij & genero, & vxori veniam
dabitur; & quid dico veniam? cum illi nihil fecerint. viuant in
patrimonio parentum pro patre: auro, argento, veſtibus fruā-
tur: ſint diuites, ſint ſecuri, ſint vagi, & liberi, & per ora omniū
vbique populorum circumferant meæ, circumferant veſtræ pie-
tatis exemplum. Nec magna eſt hæc P. C. clementia: veniam
proſcriptorum liberis, & coniugibus dari. Ego verò à vobis pe-
to, vt conſcios Senatorij ordinis, & equeſtris à cede, à proſcri-
ptione, à timore, ab infamia, ab inuidia, & poſtremo ab omni
vendicetis iniuria: detisq. hoc meis temporibus. Hæc de An- **D**
tonino Philoſopho Gallicanus.

Mirabile ſit igitur Imperatores iſtos, cum ſolidam iuſticiam
quærent, quamuis reuera non aſſequerentur, cuperēt tamen,
& qualitercunque ad illam capeſſendam contenderent, adeo
ſecuros fuiſſe, adeo quietos, vt nihil ab inſidiis timerent, nihil
ab inimicis, cum viderimus alios ipſis diſſimiles, qui inanem
bonitatis ſpeciem venditarent, nuſquam fuiſſe tatos, licet om-
nibus ſe præſidiis munirent. Magna vis ſcilicet veræ virtutis,
vt quamuis ea non potiaris (hoc enim ſolis eſt Chriſtianis da-
tum)

A rum) tamen ſi aſpires ad illam, ſi viis illius quoquo modo inſi-
ſtas, in diuina tutela viuas, cæleſte patrociniū merearis. An
plura ad propoſitum quærimus argumenta? ſi nobis a deſſent
Scriptores adeo diligentes, qui literis mandaſſent Imperatorū
ſequentium vitas, & euenta, vt multorum geſta deſcripſit Sue-
tonius, idem probare, & aliis modis poſſemus. Sed tamen haud
grauemur hic adnotare illud. Octavianus Auguſtus per annos
viginti in morem Tyranni imperauit, omnia cędibus repleuit,
calliditate, & crudelitate dominatum retinere contendit. diri-
tatem pro iuſticia, fumum pro luce oſtentabat, ſed quo magis
B adumbratis virtutum ſimulacris obtegere hæc conabatur, eò
maioribus ærumnarum ſe fluctibus inuoluebat, neque vlla tran-
quillitatis parte inſidiis plurimorū vndique petitus, & circum-
uentus fruebatur. Verum poſtea conſiliis Liuiæ coniugis ad-
ductus clementiam reuera amplexus, veraſque virtutes longè
ſecus, quam prius accidiſſe ſibi eſt expertus per annos viginti
quatuor, quibus reliquum vitæ ſolus in imperio traduxit.

Sed audiamus quæſo illam diſputantem cum viro, qui ſom-
num capere ob æſtus curarum nullo modo valebat. mihi quidē,
dicebat illa, videtur; multo plura corrigi poſſe humanitate, &
C beneuolentia, quam vlla crudelitate. Etenim ijs, qui veniam
dant, non ſolū cari ſunt ijs, quibus miſericordes ſe præbuerunt,
ita vt illi ſtudeant his meritam gratiam, & debitam referre, ſed
etiam apud cæteros omnes ſummo in honore ſunt, & coluntur
ab omnibus, ita vt ijs iniuriam facere audeat nemo. contra au-
tē homines irati, atque inexorabiles, non tantum odio ſunt
ijs, à quibus timentur, ſed etiam ſunt reliquis omnibus permo-
leſti: ex quo fit, vt ijs plerique parent inſidias, ne prius ipſi pe-
reant. An non vides medicos quam rarò veniant ad vrendū,
& ſecandum, ne morbos efficiant grauiores, atque vt eos miti-
D bus medicamentis curent, atque molliant? & poſt multa. quæ
cum ita ſe habeant, ait illa, plerique putant à nobis multos in-
demnatos, multos etiam conſectis, falſisq. ſententijs damnatos,
contra ius, faſq. interfectos eſſe. non enim adhibita teſtimonia
vt vera, non habitas queſtiones, non ea, quæ ſunt eiſdem gene-
ris contra eos admittūt, vel approbant: quæ etſi ab illis magna
ex parte non iure, ſed falſò dicuntur de ijs, qui ſupplicio af-
fecti ſunt, tamen vulgo circumferri ſolent. Atqui oportet, Au-
guſte, te non ſolū nihil facere per iniuriam, ſed nec omnino fa-
cere videri. Nam priuatis quidē hominibus ſatis eſt nihil de-

linquere: principem verò decet ne suspectū quidem esse. hominibus enim imperas, non belluis, nec alio pacto verè potes eorum animos ad benevolentiam allicere, atque id pariter omnibus persuadere, quàm si nemini volens, inuitusve supplicium irrogaueris. etsi enim, vt metuat, cogi aliquis potest; tamen, vt amet, id ei persuadere necesse est. cum igitur videt in se, atque in alios beneficia conferri facile persuadetur: cum verò putat quempiam nō iure cēsum esse, mox, ne idem sibi eueniat, timet, cogitatq. eum, qui id fecerit, penitus odisse. Nam plerique arbitrantur necesse esse reliquis hominibus, eos vlcisci, à quibus vel minimam iniuriam acceperint, ne contemni, aut superari videantur. Principes oportere tantum in eos animaduertere, qui contra Remp. committunt: eos verò, qui in te peccant, toleranter ferre. Non enim eis iniuriam fieri; propterea quod contempti, atque abiecti sint, siquidem sunt magnis, multisq. praesidijs, & custodijs muniti. quæ cum mihi perspecta sint, atq; cognita, omnino id tibi consiliū dō, ne velis ob eam rem quemquam istorū occidere. Nam principatus propter salutem subiectorum constituuntur, vt ij nullum damnū capiant, non modo ab alienis, sed neque à suæ gentis hominibus: non autem vt à suis principibus vexentur, atque affligantur. multòq. est profectò magnificentius, atque gloriosius multos ciues conseruare, quàm occidere. Quamobrem ij sunt instituendi, continendiq. legibus, beneficijs, admonitionibus, vt modesti sint, ac prudentes, tum verò vsq; adeo diligenter obseruandi, & custodiendi, vt si maximè iniusti esse cupiant, non possint. qui verò infirmi sunt, atque imbecilles, sanari debent quodammodo, & restitui, ne omnino corrumpantur. ferre autem multorum hominū delicta, magnæ prudentiæ est, atque potentæ: quod si quis omnibus sceleribus iustas, & debitas pēnas constituat, is certè magnam partem hominū breui temporis spatio cognoscetur perdidisse. & mox. Quas ob res hinc capiamus exordium, & periculum faciamus. eo pacto & homines fortasse consilium mutabunt, & ceteros efficiant meliores. Primū respice Corneliū nobilem, & clarū virum: deinde tecum, vt decet omnem hominem, reputa gladium nō esse omnia tibi confecturū. etenim magna elset eius vtilitas, atq; commoditas, si is posset prudentes homines facere, persuadere, cogereq. vt vere aliquem diligant. At is profectò dum corpus duntaxat alicuius occidit, à nobis reliquorum animos alienat, nec sunt homines amicio-

res

A res alicui propter aliorum supplicia: sed cum timeant, infesti, atque inimici fiunt. idq. certum, atque exploratum est. Si autē homines veniam consecuti sunt, pēnitentia, atque pudore adducti non modo non audent ijs, à quibus beneficiū acceperunt, iniuriam facere, sed etiam plerumque beneficium remunerantur, quod sperant se multò maiora accepturos. etenim, qui est saluus, & incolumis seruatus ab eo, cui ipse iniuriam intulit, putat eundem accepto ab se beneficio, nihil esse omnino sibi negaturum. Quamobrem mihi crede vir carissime, sine te persuaderi, & muta sententiam. hoc enim pacto videberis omnia, & quæ grauiā fuerunt, & molesta, necessitate coactus, & inuitus fecisse, propterea quod non potest resp. vsque adeò magna, & potens in regnum mutari sine sanguine. si autem manebis in proposito, susceptoq. consilio, videberis profectò illa libenter, studiosèq. fecisse. Hac oratione Liuiæ permotus Augustus reos omnes verbis admonitus dimisit, designauitq. postea Corneliū consulem; atque in posterum nō eum solum, sed etiam reliquos omnes tāto sibi amore coniunxit, vt nemo amplius ei verè infidias faceret, aut omnino facere videretur.

B quæ grauiā fuerunt, & molesta, necessitate coactus, & inuitus fecisse, propterea quod non potest resp. vsque adeò magna, & potens in regnum mutari sine sanguine. si autem manebis in proposito, susceptoq. consilio, videberis profectò illa libenter, studiosèq. fecisse. Hac oratione Liuiæ permotus Augustus reos omnes verbis admonitus dimisit, designauitq. postea Corneliū consulem; atque in posterum nō eum solum, sed etiam reliquos omnes tāto sibi amore coniunxit, vt nemo amplius ei verè infidias faceret, aut omnino facere videretur.

C Hæc Liuia, & Dion; è quibus sit perspectissimum. quanti sit vera virtus ad continendos in officio subiectos. quàm sit malus diuturnitatis custos fictio; cum pessimè oderint cuncti eos, qui verbis aliud produnt, aliud mente inclusum gestant. Nam rectè apud Homerum Achilles.

Εκθρός γάρ μοι κοῖνος οὐκ ἴδω πύλλησιν
 Ὅσ' κ' ἕτερον μὲν καίθεν ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δ' εἰπῆ.
 Is mihi iuxta inuisus, vt atri limina Ditis
 Qui verbis aliud prodit, quàm dixerit ore.

D Hæc verò adhuc illustriora fiunt, si consideremus à Constantino amotos Prætorianos milites, qui delecti erant Imperatoribus custodiendis, & tamen post eum legimus Imperatorū paucissimos à suis occisos, cum secus longe euenerit ante illū, quod secundo capite est à nobis explicatum. Nam post illum Romano imperio in Occidente potiti sunt Constans, Constantinus, Constantius, Iulianus, Iouinianus, Valentinianus I. Gratianus, Valentinianus II. Theodosius, Honorius, Valentinianus III. Maximus, Auitus, Maiorianus, Seuerus, Anthemius, Olybrius, Glycerius, Iulius nepos, Momyllus. Ex his autem tres à suis militibus occisi duntaxat Valentinianus III. Maiorianus, Anthemius, intra

A intra annos centū sexaginta quatuor, sed sex ab inimicis Constantius, Constantinus, Iulianus, Valentinianus II. Gratianus, Maximus. quas verò ob causas alibi explicauimus. Verùm nihil æquè id ostendit, quàm contemplari successiones Regum Catholicorum, qui plerumque solidam pietatem, germanasq. virtutes ex animo sunt amplexati, vt supra retulimus cap. 2. & latius aperuimus libro xx. de signis Ecclesiæ Dei cap. viij. signo lxxxix. de felici exitu Regum Catholicorum, ac suspicere illud mirabile tam paucos è nostris fuisse à suis interfectos, cum si inspiciamus exitus aliarum successionum Regiarum in quolibet principatu, palàm fiat longè plurimis eorum vitam **B** ferro, aut veneno ereptam. Quippè nostri minus abcedunt à recta, veraque virtutum mæta, nequè tot insidias patiuntur, vt alij, quibus reuera officia bonitatis cordi esse non ita solent. Hinc fit, vt male conscij semper in timore degant, perpetuis curis, & anxietatibus miserimè torqueantur, nihil habeant iucundi, nihil suavis. Verè namque vates de lupis istis nocturnis.

Cautus enim metuit foueam lupus, accipiterq.

Suspectos laqueos, adopertum miluius hamum.

C Sed millies, aiebat Orator ille, perire est melius, quàm in sua ciuitate sine armorum præsidio non posse viuere, cum plus in metuendo mali sit plerumque, quàm in eo ipso, quod timetur. atque vt Antisthenes Philosophus dicebat, quisquis alios metuit, feruus est; licet nesciat. ac rectè Seneca in Octauio.

Iustum esse facile est, cui vacat pectus metu

Magnum timoris remedium clementia est.

Simula-

A *Simulata virtutis Reges varijs sunt arumnarum semper euentibus afflictati, ita vt neque animo dulce quidquam percipere ob metum, de quo superiori capite diximus, neque extrinsecus adueniens aliquid suaue plerumque potuerint. Atque ita miserime intus, atque extra fuerint tota vita versati. Cap. VI.*

B **N**EQVE verò quisquam putet plerisq. istorum, qui fallacijs, ac virtutum fictarum præstigijs illudere volunt accidere aliquid iucundum, quod extrinsecus adueniat. licet enim plurima sint huiusmodi, quæ ad sensus venientia suauitate illos perfundât, ac repleant, tamen vbi incidunt in animum mœrore, & acerbitate constipatum, dulcitus omnis nõ modo euanescit, sed etiam vertitur in multo tristiore sensum, perinde ac guttulæ tenues candenti ferro inpersæ magis illud accendunt, sic istæ exiguæ iucunditatis stillæ amarius efficiunt, quicquid sentiri potest. **C** Atque hinc est, huiusmodi homines venari omne exquisitarum deliciarum genus, quòd scilicet nullus sit eis præsentium sapor. Aspice illum, Seneca inquit ep. 57. cui somnus laxæ domus silentio quæritur, cuius aures nequis agitet sonus, omnis seruorum turba conticuit. Huc nempe versatur, atque illuc somnum inter ægritudines leuem captans, quæ non audit audisse se conqueritur. quid in causa putas esse? animus illi obstrepit. hic placandus est; huius seditio compescenda. Cum Tyrannus, ait Cicero Tusculanarum v. cœnauisset Dionysius, negauit se iure illo, quod cœnæ caput erat, delectatum. Tum is, qui illa coxerat, minimè mirum. condimenta enim defuerunt. quæ tandè? inquit ille, labor in venatu, sudor, cursus in Eurota, fames, sitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. Xerxes, addit idem Scriptor, refertus omnibus præmijs, donisq. fortunæ non equitatu, non pedestribus copiis, non nauium multitudine, non infinito pondere auri cõtentus præmium proposuit, qui inuenisset nouam voluptatem, qua ipse non fuit contentus. at eius pater Darius cum victus à Græcis trepidus fugeret siti premète, cum fortè aquam cœno immixtam, cadaueribusque, ait,

ait Cicero, inquinatam, quàm rusticus illi è fossa hauſtam porrexerat, bibiſſet in curſu deſeſſus, nihil ſe v̄mquam ſuauius guſtaſſe aſſeueranter, ſerioq. affirmauit. Ptolomæo autem peragranti Ægyptum, comitibus non conſecutis, cum cibarius in caſa panis datus eſſet, nihil viſum pane illo iucundius.

Atque hæc huiusmodi ſunt certe quidem. Verum præterea adiicimus infeliciffima plerumque accidere ijs, qui feliciffimi videntur, aut viſi ſint, atque iſtos variis agitari caſibus, & ærūnis, cum ſolidas virtutes non quærunt capeſſere, ſed v̄bras inanes earum cōſectantur. Vt enim verbis Plinij loquar, exempla fortunæ variantis innumera ſunt. etenim quæ facit magna gaudia, niſi ex malis? aut quæ mala immenſa niſi ex ingentibus gaudiis? ſeruauit Proſcriptum à Sylla M. Fidufium Senatorem annis 27. ſed iterum proſcriptus: ſuperſtes Syllæ vixit, ſed vſque ad Antonium. cōſtatque nulla alia de cauſa ab ipſo proſcriptū, quàm quia proſcriptus fuiſſet. Triumphare P. Ventidium de Parthis voluit quidem ſolum, ſed eundem in triumpho Aſculano Cn. Pompei Strabonis duxit puerum: quamquam Maſſurius author eſt, bis in triumpho ductum; Cicero milionem caſtrenſem ſuffraneum fuiſſe, plurimi iuuentam inopem in caliga militari toleraſſe. Fuit & Balbus Cornelius maior conſul; ſed accuſatus, atque de iure iurgatum in eum, iudicum in conſilium miſſus, primusq. externorum, atque in Oceano genitorū vſus illo honore, quem maiores Latio quoque negauerunt. eſt & L. Fuluius inter inſignia exempla Tuſculanorum rebellantium conſul; eodemque honore, cum tranſiſſet, exornatus conſeſtim à populo Romano, qui ſolus eodem anno, quo fuerat hoſtis, Romæ triumphauit ex ijs, quorum conſul fuerat. Vnus hominū ad hoc eui, qui felicitis ſibi nomen aſſeruit L. Sylla ciuili nempe ſanguine, ac patriæ oppugnatione adoptatus & quibus felicitatis inducūſ argumentis? quod proſcribere tot millia ciuium, ac trucidare potuiſſet, O praua interpretatio, & futuro tempore infelix. non melioris ſortis tunc fuere pereuntes, quorum miſeremur hodie, cum Syllam nemo non oderit? Age, non exitus vitæ eius, omnium proſcriptorum ab illo calamitate crudelior fuit, erodente ſeipſo corpore, & ſupplicia ſibi gignente? quod vt diſſimulauerit, & ſupremo ſomnio eius, cui immortalis quodammodo eſt, credamus, ab vno illo inuidiam gloria victam; hoc tamen nempe felicitati ſuæ deſuiſſe conſeſſus eſt, quod Capitolium non dedicauiſſet. Q. Metellus in ea oratione, quam habuit

abuit ſupremis laudibus patris ſui L. Metelli Pontificis bis Conſulis, dictatoris, magiſtri equitum, quindecim viri agris dādīs, qui primus elephantos primo Punico bello duxit in triumpho, ſcriptum reliquit, decem maximas res, optimasque, in quibus quærendis ſapientes ætatem exigent, conſummaſſe eum. Voluiſſe enim primarium bellatorem eſſe, optimum Oratorē, fortiſſimum Imperatorem, auſpicio ſuo maximas res geri, maximo honore vtī, ſumma ſapientia eſſe, ſummū Senatorem haberi, pecuniam magnam bono modo inuenire, multos liberos relinquere, & clariffimum in ciuitate eſſe; Hæc contigiſſe ei, nec vlli alij poſt Romam conditam, longum eſt refellere, & ſuperuacuum, abunde vno caſu refutante. ſiquidem is Metellus orbam luminibus exegit ſeneſtam, amiſſis incendio cum Palladium raperet ex æde Veſtæ memorabili cauſa, ſed euentu miſero. quò fit, vt infelix quidem dici non debeat, felix tamen nō poſſit. Tribuit ei populus Ro. quod numquam vlli alij ab condito æuo, vt quoties in Senatum iret, curru veheretur ad Curiam: magnum & ſublime, ſed pro oculis datum. Huius quoque Q. Metelli, qui illa de patre dixerat, filius, inter rara felicitatis humanæ exempla numeratur. Nam præter honores ampliffimos, cognomenq. è Macedonia, quatuor filiis illatus rogo, vno Pratore, tribus Conſularibus, duobus triumphalibus, vno cenſorio, quæ ſingula quoque paucis contigere. in ipſo tamen flore dignationis ſuæ ab Catinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, tribuno plebis, quem è Senatu cenſor eiecerat, reuertens è campo meridiano tempore vacuo foro, & capitolio ad Tarpeium raptus, vt præcipitaretur, cōuolante quidem tam numeroſa illa cohorte, quæ patrem eum appellabat, ſed, vt neceſſe erat in ſubito, tarde, & tamquam ad exequias, cum reſiſtendi, ſacroq. ſanctū repellendi ius non eſſet, virtutis ſuæ opera, & cenſuræ periturus ægrè tribuno, qui intercederet, reposito, à limine ipſo mortis reuocatus, alieno beneficio poſtea vixit, bonis inde etiam conſecratis à damnato ſuo: tamquam parum eſſet faucium certè intortarum, ſanguinisq. per aures expreſſi pœnā exactam eſſe. Equidem & Africani ſequentis inimicum fuiſſe inter calamitates duxerim, ipſo teſte Macedonico. ſiquidem liberis dixit. Ite filij, celebrate exequias, numquã ciuis maioris funus videbitis. & hoc dicebat iam Balearicus, iam Creticus, iam Dalmaticus, iam Macedonicus ipſe. Verum vt illa ſola iniuria æſtinetur, quis hunc iure felicem dixerit, pe-

riclitarum ad libidinem inimici, nec Africani saltē, perire? quos A hostes vicisse tanti fuit? aut quos non honores, curruſq. illa sua violētia fortuna retroegit per mediam Urbem cenſore tracto (etenim ſola hæc moriendi ratio fuerat) tracto in Capitolium illud, in quod triumphans ipſe de eorum exuijs, nec captiuos quidem ſic traxerat? Maius hoc ſcelus felicitate conſecuta factum eſt, periclitato Macedonico, vel funus tantū, ac tale perdere, in quo à triumphalibus liberis portaretur in rogum, velut exequijs quoque triumphans. nulla eſt profeſſo ſolida felicitas, quā cōtumelia vlla vitæ rumpit. quod ſuper eſt neſcio morum gloriæ, an indignationis dolori accedat, inter tot Metellos tam ſclerata Catinij audaciam ſemper fuiſſe inultam. B
In Diuo quoque Auguſto, quem vniuerſa mortalitas in hac cenſura nuncupat, ſi diligenter æſtimentur cuncta magna fortis humanæ reperiantur volumina, repulſa in magiſterio equitum apud auunculum, & contra petitionem eius prælatuſ Lepiduſ, proſcriptionis inuidia, collegium in triumphatorum peſſimorū ciuium, nec æqua ſaltem portione, ſed prægravi Antonio, philippenſi prælio morbuſ, fuga, & triduo in palude latebræ ægroti, & vt fatentur Agrippa, & Mœcenas, aqua ſubter cutem fuſa latera turgida, naufragia Sicula, & alia ibi quoque in ſpelunca occultatio. iam in nauali fuga vrgente hoſtium manu, preces Proculeio mortis admotæ, cura Peruſinæ contentionis, ſollicitudo martiſ Actiaci, Pannonici belli, ruina è turri, tot ſeditio- C nes militum, tot ancipites morbi corporiſ, ſuſpecta Marcelli vota, pudenda Agrippæ obligatio, toties petita inſidijs vita, incuſatæ liberorum mortes, luſtuſq. non tantum orbitate triſtes; adulterium filiæ, & conſilia paricidæ palam facta, contumelioſuſ priuigni Neroniſ ſecefſuſ, aliud neptiſ adulteriū, iūcta dein de tot mala, inopia ſtipendij, rebellio Illyrici, ſeruitiorum delectuſ, iuuentutiſ penuria, peſtilentia Urbis, fameſ, ſitiſq. Italiæ, D deſtinatio expirandi, & quatruidi inedia, maior pars mortis in corpus recepta; iuxta hæc Variana cladeſ, & maiſtatiſ eiſ ſœda ſugillatio, abdicatio poſthumi Agrippæ poſt adoptionem, deſiderium poſt relegationem, inde ſuſpicio in Fabium, arcanorumq. proditionem, hinc vxoriſ, & Tiberij cogitationeſ, ſuprema eiſ cura. In ſumma Deuſ ille, cælumq. neſcio adeptuſ magiſ, an merituſ, hærede hoſtiſ ſui filio exceſſit. Huculque Plinius lib. 7. cap. 42. & ſeq. recenſenſ è tota antiquitate Romanorum vſque ad ipſiuſ ætatem mortaleſ octo, qui viſi ſint feliceſ, Fuſti-

A Fuſtidium, Ventidium, Balbū, Fuluium, Syllam, duoſ Metelloſ, & Octauianum, quos varijs calamitatū fluctibuſ agitatoſ fuiſſe quādiu vixere, teſtatur. Quocirca niſi aliquoſ iſtorum bene ac laudabiliter actæ vitæ conſcientia conſolabatur, nã fuerunt illi inſeliciſſimi, quāmuſ videri feliceſ, ac nominari vellent. Non enim male pronunciauit illud Cicero libro ſecundo de ſi- nibuſ, non hilaritate, nec laſciua, nec riſu, aut ioco, comitate, aut lenitate, ſed ſæpe etiam triſteſ firmitate, & conſtantia ſunt beati. Ac verè Pythagoraſ κατὰ μείζω πάσκει διὰ τοῦ σῦνειδὸ τοſ οὐδὲ μὴν βαſανιζόμενοſ, ἢ οὐ τῷ σώματι καὶ τῶν ἀποληγῶν μαſιγόμενοſ. vir iniquuſ, & afflictuſ conſcientia pluſ mali patitur, quā qui corpore caſtigatur, & flagriſ cæditur. contra Antiphon.

Τὸ μὴ ſυνειδὸ ἕνα γὰρ αὐτὸν τω βίω

Α' δ' ἴλημα μὴδὲν, ἢ δ' οὐκ ἴλημα πολλὴν ἔχει.

Conſcium eſſe ſibi in vita ſua

Nulluſ criminis multum voluptatiſ parit.

Atque idcirco inter octo iſtoſ cum cæteriſ non adfuerit magna felicitateſ Metelli, ac Ventidii Baſſuſ videri poſſent felicioſeſ, non enim legimuſ vlllo ſe præcipuo ſcelere aliquando contaminaſſe, aut inani virtutum ſpecie ſuam feciſſe hominibuſ, & tamen illiſ ſuæ calamitateſ fuerunt. At quænam felicitateſ po- tuit eſſe aut Syllæ, aut Octauiano, qui tot flagitijs animum cō- macularunt, & ſauciarunt inter tot ærumnarum tempeſtateſ, quæ quidem, ſi bonoſ vexant, feriunt illæ aheneum murum; de quo cecinit ille.

— hic muruſ aheneuſ eſto

D Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa.

Quocirca ſi Plinio credimuſ inueſtigatori antiquitatū omnium diligentiſſimo, nemo extitit felix inter Romanos vſq; ad ætatem ſuam, Veſpaſianuſq. imperantem. quod ſcilicet verſatuſ quilibet fuerit multiplicibuſ aduenientium calamitatū varietatibuſ, quā niſi compoſituſ rectè geſtorum cōſcientia animuſ tedarit, neceſſe eſt cunctoſ multiforme naufragium feciſſe, & in aſperrimoſ ærumnarum ſcopuloſ incurriſſe. Hinc eodē teſte, antiqui omneſ plurimum celebrarunt oracula quædam Delphica, quibuſ aſſerebatur, nullum felicem, niſi vnum vel al-

terum sæculis illis, qui contenti exiguo in secessu degebāt, quasi numquam fuerit ullus, quē conscientia bene actæ vitæ potuerit efficere beatum, quamuis aduersis agitur. ac licet oraculis nulla per se danda sit fides, omnes tamen populi fatebantur esse vera, quod usus rerum vera esse comprobaret, idq. ipsa experientia doceret. sic enim Plinius idem; subeunt in hac reputatione Delphica oracula, velut ad castigandam hominum vanitatem à Deo emissa. Duo sunt hæc. Phœdium felicissimū, qui pro patria proximè occubuisse. Idem à Gyge Rege tunc amplissimo terrarum consultum, Aglaum Plophidium esse feliciorum. Senior hic in angustiissimo Arcadiæ angulo paruum, sed annuis victibus largè sufficiens prædium colebat numquam ex eo egressus, atque (vt è vitæ genere manifestum est) minima cupidine minimum in vita mali expertus. Hæc ille eodem libro. Eadem propè habet Herodotus lib. 1. Solonem cum Cræso Rege differentem inducens, & Cicero Tusculanarum quinto, ac paradoxo secundo.

E quibus fit non fuisse antiquis ullum Regem felicem, nisi si quis virtute solida corroboraretur, quando multipliciter omnes aduersis rebus fluctuarent, ac vexarentur. Cumque alienis à vera religione non possit vere adesse virtus, reliquum fit, vt aliquid tranquillitatis, quæcumque illa sit in terris, ij tantum delibarent, qui minus à germana pietate abessent, ac non imaginem bonitatis, sed ipsum bonitatem re ipsa ex animo cōfectarentur; quod si qui Principes effigiem tantum, neque istis quies erat intus in animo, ac proinde nulla felicitatis humanæ pars, & quoniam Deus plerumque eos plurimis, dum viuerent, cladibus affligebat, vt ostendemus, hinc fit eos maximè infelices fuisse, ac longe minus, quàm genuinam iustitiam colentes, non ipsius inanes umbras. Hi namque neq; tot aduersis, ac tantis conflictati sunt, vt simulatores, & quoties afflictati sunt, bona ipsos conscientia bene gestorū recreauit, & inconcussos effecit. Quod igitur Plinius de Romanis singillatim feliciores examinans, & de reliquis gentibus in vniuersum loquēs ex oraculis Delphicis, & quod cuncti præcorum sapientes asseruerūt, dispiciamus nos exactius, cognoscamusq. commenticiæ probitatis simulatores Reges rebus plerumque contrariis vsos, multisq. calamitatibus fuisse diuinitus perculos magis, quàm veritatis amatores. Atque hoc etiam multorum Imperatorum, Regumque, qui hæretici fuerunt, aut nostri quidem, sed virtutes

frigi-

frigide sunt amplexati, ac potius imaginem, qui rem præfulerunt, exemplis illustremus. Quod si antiquorum nos euenta quæque literis mādata haberemus, quod tractamus, multo euidētius id fieret, quàm obrem contenti erimus, quantum pertinet ad Imperatores Romanos, adduxisse, quæ recitauimus cap. 2. & quæ sequentibus speciatim producentur.

Quantum verò ad eos, qui Christum sequi profitebantur, & Orientale imperium tenuerunt Valens Imperator hæreticus

Arianus à Procopio Tyranno bellis est adeo fatigatus, vt imperium, teste Ammiano Marcellino, deponere cogitauerit, à Gothicis denique victus, & combustus. Zeno, & Basiliscus hæretici

Imperatores multis inter se præliis decertarunt, hic eiecit illum, mox expulsus, ac necatus ab isto, qui & ipse miserabiliter est interemptus. Anastasius hæreticus, cum catholicum se fingit ab initio, vt ad imperium venire possēt, Vitalianum passus est hostem perpetuū, qui plurima cunctis eius regionibus dama intulit, idemq. à Scythiis, Bulgaribusq. varie vexatus. cumque didicisset è quadam prædictione futurum, vt fulmine interiret, ad omnia tonitrua sic expauescebat, vt ex aliis in alia cubicula, & profundissimos recessus à se constructos aufugeret, ac se occultaret; quod cum aliquando fecisset, humi iacens inuentus est mortuus. Quin cum percepisset Iustinum, Iustinianumq. sibi successuros, & eos in carcerem coniecisset, vidit in somnis terribilem virum sibi adsistere, & minans edicere, nequid in eos moliretur.

Quid autem de Mauritio dicemus? qui Gregorium magnū per contumeliam vocare ausus est simplicem, quique Romanas legiones ira inflammatus Hunnis trucidandas obiecit, doloq. prodidit, an nō hic à populo lapidibus est petitus, multis est spe- tris conturbatus, seditionibus popularibus sæpe diuexatus, ac

D denique cum sua coniuge, & filijs quinque occisus?

Phocas cum multis per simulata verba illufisset, vitamque illis abstulisset, sæpe in se populi, ac militum furorem concitauit, à quibus nulla fuit ipsi quies, multis præliis est victus à Persis, & Hunnis, denique captus ab Heraclio ignominiosissimè est tractatus. nam calcibus ille in ipsum insiliens miserum contudit, castrari iussit, manus, ac pedes amputari, tandemq. obtruncari, & corpus eius comburi.

Martina vxor Heraclij, cum defuncto marito regnantem videret Constantinum priuignum, veneno hunc sustulit, vt Hera- clæone

cleonæ filio pararet imperium, sed scelere detecto, regio folio deiecta est, lingua ipsi amputata, filio nasus præcisus, ambo priuati imperio, relegati que sunt.

Constans vero hæreticus, qui Martinum Papam dolo capi Romæ iussit, & sceleratis fraudibus catholicos multos variè vexauit, atque occidit, à Saracenis est sæpius profligatus, multa damna, ac dira passus, Theodosium fratrem virum bonum dolo necauit, templa Romæ sacrilege spoliavit, cumque odia in se omnium concitasset, eaque perferre nequiret, imperiumque ob id aliò transferre cogitaret, in Sicilia, dum lauaret, à domestico est interfectus.

Eius nepoti Iustiniano secundo, qui concilium contra fidem catholicam flagitiosè aliquando coegit, ademptum est imperium, nasus recisus, ipse in Chersonem relegatus. duo monachi, qui ab ipso præpositi omnium rerum summæ cuncta crudelitatis exempla, religionis, ac lenitatis, quam falso habitu simulabant specie edebant, Stephanus, ac Theodosius funibus ad pedes alligatis per Urbem pertracti, & in foro publicè combusti sunt.

Sed neque Leontius, qui dolo inuasit imperium diu fuit in quiete, nam paulo post anno imperij tertio captus naso præciso in carcerem coniectus est ab Apſimaro Tiberio, qui post aliquot annos à Iustiniano secundo spoliatus est imperio, captusque vna cum fratre Heraclio. & hic quidem cum multis aliis iuxta mænia de lignis suspensus est. Apſimarus autem, Leontiusque in vinculis per forum circumducti, colla eorum pedibus proculcata, ac postremo capita obruncata.

Sed quid accidit huic Iustiniano? iratus Cherſoniis, quod in ipsum noua molirentur, exercitu misso deleuit omnes, pueris dumtaxat, atque adolescentulis exceptis, quos etiam cum perdere cogitaret, ij collectis copijs Elia Principe adiuuante Philippicum Bardané creant, quo audito furore percitus Iustinianus Eliæ liberos in sinu matris iugulauit, sed mox à militibus ipse desertus, captus, & occisus, ipsius filio Tiberio caput est amputatum.

Neque diu quietus in imperio Philippicus Bardanes hæreticus fuit. Bulgari namque vniuersam Thraciam, Saraceni Orientem totum populati vastarunt, at ipse cum sextam synodum conatus esset indicto concilio abrogare, quamuis nimia pecuniarum profusione sibi conciliare animos omnium contēderet

deret simulationibus instructus à Senatoribus in conuiuio comprehensus & oculis effossis Imperio spoliatur.

Artemius, qui & Anastasius est dictus sufficitur, qui in rebus gerendis, ait Zonaras, versutissimus fuit. Frustra. nam post annum, ac tres menses, seditione concitata milites non satis commodè ab ipso tractati Theodosium Adramytenū deligunt Imperatorē, ipsum sede depellunt, ac Thessalonicam relegant.

Theodosius hic ignauus, ac rebus gerendis haud idoneus, à Leone Isaurico, qui & Conon est vocatus; vna cum filio in monasterium detrusus est. sed cum mox exercitu coacto in Leonē mouisset vna cum coniuratis est occisus.

Imperantibus autem Leone Isaurico, & Leone Copronymo ipsius filio hæreticis ambobus, quot clades affixerint omnes ipsis subiectos, qui terræ motus, pestes, sterilitates, bella contigerint, latè Paulus Diaconus, Landolphus Sagax, Zonaras, ac Cedrenus tradunt; ipsi omni vafricie administrantes imperium nihil non aduersi, & ærumnarum sunt perpessi, & Leo quidem tandem grauissimo intestinorum morbo cruciatus interiit.

Copronymus autem carbunculo correptus adeo torquebatur, vt sæpius exclamaret se viuentem in flammis ignium fuisse coniectum,

At filius huius Leo, etsi principio, inquit Zonaras, religionē simularet, eiusque prætextu & pecuniarum largitione multos sibi conciliaſset, quinto anno cum coronam in templo consecratam, suo capiti quod pretiosissima foret, imposuisset, carbunculi ex eius capite sunt enati, vehementique febris excruciatu interiit.

Quid vero de Cōstantino dicemus, qui Nicephorum patruū suum, Mosolemque per scelus oculis priuarat, plurimis immentibus linguas præciderat? An non ille passus est eadem à matre Irene?

Hæc deiecta, quod arripuerat, imperio fuit à Nicephoro generali in monasterium detrusa.

At hic, qui se Pharaoni quasi ad scelera perpetranda obduratum cōparabat, à suis in expeditione Bulgarica interfectus, cum regnasset homo pessimus, ait Zonaras, annos nouem. eius capite vsus est Crumus Bulgarorum Rex pro calice, infusoque vino suis ex eo ad has res accommodato propinauit. eius autem filius Stauratius induere monachum coactus, monasterioque inclusus est.

Sed quid Leoni Armeno, qui imperium se nolle simulabat, A
& quasi ad illud inuitus traheretur, minis, & gladiis strictis, vt
fufciperet, de industria cōpofita dolosè est compulfus? An non
post annos imperij feptem, menses quinque, quibus in magno
femper metu, & variis euentibus vixit, amputatis manibus, &
capite est occifus, quatuor eius filij virilibus exectis relegati
funt à Michaële Balbo? Atque hic plurimis ipse cafibus exagi-
tatus ad extremum phrenitide, vrinæq. retentione, fiue intef-
norum dolore diu vexatus post annos octo, ac nouem menses
imperij deceffit?

Theophilus porrò fucceffor multis & ipfe ærumnis afflicta- B
tus ob maximum dolorem, quem capta, & vaftata à Perfis Amo-
rio patria cœperat, cibum non admittens, aut potum nifi aquæ
gelidiffimæ incidit in dyfenteria, qua diu vexatus obiit post an-
nos imperij tredecim, mēfes tres. Prolixi nimis effemus, fi fingu-
los Imperatores Cōftantinopolis, qui effigiem virtutis virtuti
folidæ prætulerunt fluctibus, ac tēpeftatibus exagitados, ac ver-
fatos vellemus explicare. In manibus funt annales Zonaræ. Cho-
niatæ, Gregoræ, Manafis, Glycæ, ac poftremo hiftoriæ Chalco-
chondylæ, è quibus difcere poffumus Reges virtutis fucum non
ipfam rem fectantes in maximis femper, ac turbulentiffimis C
vitæ æftibus fuiiffe, qui fi bonos Reges aliquando turbarunt, in-
tima illos confcientiæ confolatio recreabat, ac diuinitus immif-
fa bene actæ vitæ voluptas, quæ mentem permeans omnem do-
loris cruciatum mitigabat. Quod fi quis non contentus hifce
exemplis plura cupiat. intueri poteft ille omnium Regum cla-
riores fucceffiones, quorum facta funt litteris mandata, ac vi-
debit id effe verum, quod affeueramus. plerumque autem cæte-
ris accidit, vt à confanguineis, & propinquis fuis perpe-
tuas propè feditiones paterentur. idcirco hoc

D
omiffo, caput aliud feperatim
fubijciemus.

Reges

A *Reges simulata virtutis plerumque vexati funt perpetuis difsi-
dijs, ac bellis fuorum propinquorum, quibus contingebat, vt multo acerbiffima ipsis vita
foret. Cap. VII.*

B ELVTI nullus est dolor æquandus, aut etiam
comparādus intefstis cruciatibus, quod fci-
licet hi torquere viscera, & intimas corporis
partes acutiffimè foleant, infuliq. maiora
excitent tormēta, permeentq. penitus ipfos
fenfuum fontes, fic toleranda funt, quæcum-
que extrinsecus nos poffunt affligere, & ab
exteris aduerfus nos, ac nofta commouentur. Quod fi dome-
ftici, & coniuncti bella in nos intendunt, feditionibus intefstis
propinquos premant, ac fatigent; id verò longè acerbiffimum
fore nemo est, qui diffiteri poffit. Quid igitur iucunditatis fu-
pereffe dicemus Regibus iftis fucata virtute tinctis, fi perpe-
tuo timore compungantur, fi variis ærumnarum tempeftati-
bus agitentur, fi difsidijs domesticis, & intefstis excrucietur?
C An aliquid ad eorum miferias augendas accedet? Oftendamus
itaque nihil à fuis fuiiffe iftis fecurum, nihil omnino quietum. Et
quando fupra omiffimus, quæ ad Imperatores Cōftantinopo-
litanos pertinebāt, explicemus alios omnes, quos præteriimus,
conflictatos à fuis neceffariis, & cognatis.

Michaël Theophilo patri, in quo fupra defijmus, fucceffit; ri-
diculum est commemorare, quibus modis mentiri frugalitatē,
temperantiam, modeftiamq. hic conaretur. poterit, qui volet,
videre Zonaræ annales. hic igitur, fimulatq. adolefcens est fa-
fius protinus fenfit domesticorum difsidia, Bardæ fcilicet, ac
D Theocifti, quæ non aliter terminari potuerunt, quàm Theocifti
interfecto, & Theodora Imperatoris matre ab omni tracta-
tione imperij fummota, & in monafterium cum fororibus de-
trufa. Verum non ita multo poft Bardas Imperatoris auuncu-
lus in fufpicionem, & odium nepotis incurrit, quibus diu glifcē-
tibus ad extrēmū de medio fublatus est per infidias, id Michaē-
le procurante, qui cum fæpe mortem Bafilio Macedoni minita-
retur, ille fibi timēs, ac præcauens, fufiles minas præuenit, eum-
que interfecit.

Neque verò hic vacuus à fuorū perturbationibus fuit. Nam

H Leo-

Leonem filium, quamuis innocentem, domesticorū tamen malis artibus insimulatum diu tenuit in custodia primogenitum suum, futurumq. imperij successorem, qui patris excipiens imperium tum aliorum, tum Zausis consobrini insidias est passus. neque abfuit suspicio ab Alexandro fratre aliquid in ipsum fuisse tentatum, cum fuste percussus est à quodam, vulnusq. in capite accepit haud mediocre.

Constantinus huius proles vix Alexandri patruī potuit insidias vitare. ni occideretur id fuit in causa, quod breui ille vixit. imperij tamen cōsortem matrem cum puer esset, sustinere diu non potuit, eaq. in monasterio conclusa focerum suum Romanum Lacapenum socium sibi asciiuit, à quo contra fidem iurisiurandi in vltimum locum redactus est.

Sed tamen & ipse haud potuit effugere dissidia suorū. à Stephano namque, & Constantino filijs suis est solio deiectus, & in insulam Proteū relegatus, & induere monachum coactus.

Cum verò inter se isti non conuenirent, à Constantino Leonis filio compræhensi sunt, atque in monasteria conclusi, neque tamen hi cessarunt insidias cum patre aduersus Imperatorem struere. quin ipsiusmet Imperatoris filius Romanus veneno patrem petiuit, cui succedens post triennium paulo plus imperiū duobus filijs, ac matri eorum Theophanoni relinquit.

Verū Nicephorus Phocas arrepto imperio eam sibi vxorē adiunxit, quæ post annos sex, ac totidem menses in maritū conspirauit vna cum Ioanne Zimisce, qui & Imperatorem necauit, & Theophanonē augustam omni potestate exutam relegauit.

Illa nihilominus, cum veneno extinctus fuisset Zimisces, est ab exilio reuocata regnantibus ipsius filiis Basilio, & Constantino, qui continenter bella gesserunt cum suis Sclero, & Phoca, qui Imperatores creati à militibus fuerunt.

His substitutus Romanus Argyropolus initio principatus à suis affinibus vexari cœpit, quamobrem Theodoram coniugis suæ sororem, quasi in ipsum cōspirasset cum Prusiano Bulgarorum Magistro relegauit, Prusianum cœcauit, Constantinū Diogenem neptis ex sorore maritum Tyrannidis suspectum coniecit in carcerem. Verum cum regnasset annis quinque, mensibus sex, eo defuncto coniux ipsius Zoe Michaëlem Paphlagonē maritum sibi adsciuit, à quo in ordinem redacta domi custodiebatur, ipso tamen postea procurante adoptauit Michaëlem Calaphatum Paphlagonis ex sorore nepotem, qui auunculo monachum

nachum induenti suffectus cognatos propè omnes quasi Tyrannidis suspectos castrauit; matrem Zoem, à qua fuerat adoptatus, in monasterium relegauit.

Orta igitur seditione excœcatus est Michaël Calaphatus, vna cum Constantino auunculo: Zoeque, ac Theodora in imperium restituta, è quibus illa Constantinum monomachum thori, & imperij socium sibi delegit. Aduersus quem maternus cognatus Leo Tornicius arma, insigniaq. Imperatoris adsumens parum abfuit, quin Constantinopolim caperet. captus ipse est tamen, atque excœcatus.

Post obitū Zoes, & Monomachi, Theodora sola regnavit annum vnum, menses nouem digna mulier, si qua tunc alia tanto fastigio dignitatis, substitutumq. sibi adiunxit Michaëlem Stratioticum, qui post annum regno deiectus est ab Isaacio Comneno.

Atque hic post biennium, ac tres menses imperiū cessit Constantino Ducæ, qui reliquit illud Eudociæ coniugi, ac filiis tribus Michaëli, Andronico, & Constantino.

Sed illa quamuis aliter marito promississet, nubens Romano Diogeni communicauit imperium, cuius malis artibus Manuel Comnenus Isaacij Imperatoris ex fratre nepos à Turcis est captus.

Neque multo post ipse Diogenes perfidia Andronici Cæsaris filij ab iisdem capitur, elapsusque, & ab Andronico obsessus, deditione facta cōtra fidem priuatur oculis, in insulam Proteū relegatur, Michaëlq. Ducæ Imperatoris filius, de quo supra diximus, imperium cepit, quo spoliatus est à Nicephoro Botoniata, monachumq. induere coactus.

Botoniatas à Comnenis Alexio, & Isaacio, quos ad eandem potestatem, dignitatemq. promouerat, idem profiteri institutum compulsus est.

Atque ita ad Comnenos imperium peruenit; anno, vt aliqui notant, 1018.

Ac talis fuit status Imperatorū Constantinopolis à Michaëli Theophili filio vsque ad Alexium Comnenum per annos propè tercentum. quorum plerique omnes inanes vmbas virtutum, non ipsas virtutes capessere contendebant, atque vt vidimus propinquorum suorum perpetuis dissidijs sunt afflicti, quidam verò etiam priuati imperio, oculis, opibus, humanaq. consuetudine, relegati, aut in monasteria detrusi. Ex hoc autē

tempore non modo contingere hæc Imperatoribus istis, sed paulo post, & illud. Nam vita etiam sunt à suismet confanguineis atrocissimè spoliati. Apertius enim posthæc descuerunt ab obedientia Pontificis Romani, atque ideo magis in facinora dira eruperunt stolidiore prætextu virtutis, quod obtigit cunctis pene Regijs posteritatibus à vera religione alienis; ac propterea à veræ virtutis asscutione, vt non modo à cognatis per discordias bellicas perturbarentur; sed regno præterea, ac vita priuarentur, quod siquando non est admissum, vel id non perfectum, quia perfici non potuit, vel raro, cum potuit, est à cædibus temperatum. Hoc porro asseueramus de ijs, quorum sint euentra literis mandata. De obscura namque antiquitate nihil habemus, quod certo in lucem proferre possimus ad hanc rem faciens.

Ad summam vidimus exemplis imperij Constantinopolitani, quantis cognatorum suorum disidiis exagitentur, ac versentur ij, qui laruis simulationum vitia sua solent obtegere. Idem verò apparere potest in Occidente. exempli enim causa. Henricus I V. ac Fridericus II. qui virtutis speciem maximè præfulerunt, alioquin multis obsiti, & obruti vitiis, ipsos aduersus se filios experti sunt arma fumentes, ita vt ille ab Henrico filio fuerit imperio spoliatus, hic etiam strangulatus. Et verò pœna sceleri responderet. Conuenit enim falli, qui fallit. & qui pro virtutibus vitia venditat, falsa pro veris, inimica pro amicis reponi sibi cognoscat. Quod autem boni interdum simile aliquid patiuntur, non ita frequenter id illis accidit, neque tam dirum, vt omittamus bonæ conscientix solatium, quod penitus ipsos alleuat, ac fouet.

Sed maiores nunc pœnas aduersus flagitiosiores audiamus.

Reges

A Reges simulatæ virtutis non modo superiora subierunt, sed etiam quandoque confanguineorum ferales cades experti sunt, qui vel se mutuo conciderunt, vel ipsi proprios (dictu nefas) parentes occidere, aut à parentibus sunt occisi. Cap. VIII.

B OLERABLIA videbuntur, quæ diximus, si respiciamus; quæ sequuntur. Personati namque isti plerumque confanguineorum suorū sunt experti cades atrocissimas, quibus illi se se inuicem consumpsere, arma in semetipsos veterant. Id verò accidit plerumque hæreticis, & à Christi cultu alienis, quippe qui omnium longissimè aberrarunt à veritate virtutis, ac tenuissimas illi umbras, & informes retinuerunt, ac proinde maioribus calamitatibus sunt agitati. & sane est quod maximè admiremur Imperatores Constantinopolitanos ex hoc tempore; quo apertius à Romani Pontificis legibus, quibus vera, ac solida virtus constituitur, abhorruerunt, in has miseras corruisse; quod aliis etiam Regum exterorum posteritatibus obtigit se planum fiet.

C Alexio Comneno filij tres, quatuor autè filia fuerunt, inquit initio historiae suæ Choniatas. Eo viuente disidia maxima propter imperium domi oborta. Ipse enim relinquere illud Ioanni conabatur. Vxor Nicephoro Bryennio genero, ac marito Anna primogenita, quasi hæc primogenita imperium sibi vendicaret. Alexio tamen defuncto Ioannes occupauit imperiū. post annum cognati omnes ad Bryennium defecerunt. Compræhensi benignitatem sunt Imperatoris experti, bonis duntaxat multati. Tanti nihilominus perturbationum, seditionumque fuerit fluctus, vt Imperatrix aliquando exclamauerit. Heu quantos quantos cruciatus filij percussores mihi sunt moliti, acerbiores vtique ijs doloribus, quos in pariendo toleraui. Nam ij fœrum ad lucem vorgebant. Isti verò ex inferorum barathro per media viscera mea penetrantes immortalem mihi luctum attulerunt. Hæc illa. Ioanni frater fuit Alexius, qui vnâ cum filio Ioanne ad Mahometanos se conferens nihil non mali in fratrem molitus est. quin Ioannes abiurata Christiana religione dirisima quæque est in patrum machinatus, quo defuncto exorta est discordia

scordia inter Isaacium natu maiorem, Manuelemq. fratres. hic enim lectus à patre Imperator, fratrem maiorem coniecit in vincula. conciliata tamen pace in amicitiam mox redierunt. Sed Androninus Manuelem confobrinus in eum struere infidias numquam cessauit, bis in carcerem ductus. similiter Alexius protostrator affinis Manueli priuatus omni honore in vinculis est seruatus. Verum post obitum Manuelis erupit occultum virus in apertam pestem.

Alexius namque filius illi succedens adhuc impubes patuit omnium cupiditati, & malis artibus. Inter alios Andronicus, qui Manueli frater erat patruelis, inauditis sceleribus omnia contaminauit. dum miro astu nihil non simularet per adumbratam virtutem; & in primis gratiam multorum nactus, auramq. popularem dolonecauit Imperatoris ipsius sorore veterinam Mariam cum viro suo. matrem deinde Imperatoris sustulit. Alexium denique Imperatorem. quocirca imperium solus potitus propinquorum multos interfecit, excæcauit, ad mortem quæsiuit, donec Isaacius Angelus regno priuatum plurimisq. contumeliis oneratum, publicè suspendi iussit. Ac talis exitus fuit Andronici, hominis omnium crudelissimi, qui Latinos innumeros occidit, cunctos Constantinopoli exegit, caduera defunctorum defodit, dissipauit, Turcis vendidit, Ioannem Cardinalem legatum Pontificis interfecit, caput eius caudæ canis immundæ appendit, vt per Urbem publicè ad contumeliam traheretur. Hæc ille omnia per suos. tanto in Catholicos inflammatus odio ferebatur.

Isaacius igitur inuadens regnū, quid sceleris non admisit in Comnenos affines suos? in primis oculos eruit Ioanni, ac Manueli filijs interfecti Imperatoris, mox Alexio, alteri deinde Andronico, filioq. ipsius Comnenis. sed quis huius tragediæ finis? Isaacius ipse à fratre Alexio luminibus, & imperio spoliatus, & in rus quoddam detrusus; nihil præter vinum, panemque à fratre accepit.

Verum post annos octo, menses tres, dies decem Isaacij filius Alexius Venetorum, Flandorumq. armis adiutus patruū Constantinopoli expulsi, sibi, patriq. recepit imperium. cumque in Latinos multa mala perpetrasset, Alexius Murzulus expulso Isaacio, suffocatoq. Alexio propinquis illud inuasit. Quod nostri indignati Murzulum suspenderunt, & occiderunt. Balduinusq. Flander imperium cepit, alijq. Latinorum post eum. de quibus

A quibus nihil simile, qualia de istis, legimus. Michael Paleologus post annos quinquaginta, & menses octo Latinos imperio Constantinopolitano priuauit. ei cum Catholicus vita migrasset Andronicus filius aperte hæreticus iusta perfolui vetuit, ac sepulturam dari. Videamus igitur, qui fuerint in ipsum consanguinei, & affines.

Andronicus Palæologus à nepote Andronico induere monarchum coactus est, ab eodem frater Manuel interfectus. obiit relicto Ioanne impubere in tutela Cantacuzeni, qui paruulū spoliavit omni potestate, & in monasterio conclusit. sed is maior effectus inita societate cum Amurathe Turcorum Rege Cantacuzenum depulsi, & in omnibus Amurathi operam suam dedit ad bella omnia cum ipso procedens, imperiumque Andronico filio administrandum relinquens, qui à Patre desciscens, & postea captus ab eodem patre luminibus est orbatus, & mox tamen Andronicus eundem patrem, fratremque Emanuelem priuauit vsu oculorum, & imperio. rursus autem deiectus Andronicus, Emanueli redditum regnum, cum Turcas isti semper aduersus suos aduocarent. Emanueli fuere filij quatuor, Ioannes, Costantinus, Thomas, Demetrius. Inter hos bella perpetua exarserunt. post obitum quidem Ioannis Constantinus à Turcis capta Vrbe est obruncatus, Thomas Demetrium fratrem bello aggressus ope Turcarum cepit, in vinculis habuit, & inedia necauit, ipse à Turcis est interfectus. Atque hic exitus Imperatorum Constantinopolis.

Sed certè multo maior crudelitas est in aliorum Regum successionebus, qui longius abfuerunt à catholicæ religionis veritate, perinde ac si discrimen maioris, aut minoris sceleris sumatur à minori, aut maiori distantia nostræ pietatis, in qua solida, & non fucata Virtus, & quam quicumque sequuntur, minus illi inanes umbras, & commentitia simulacra sectantur. En tibi ante oculos Assyrij, è quibus Nini filius Ninus videretur à cæde Semiramidis matris auspiciatus esse regnum. Sequentium fanè veluti sunt obscura, & ignota gesta, atque eucta, sic exitus ignorantur. fabulosa certè quidem multa de illis iactantur, vt nos alibi docuimus. Eorum fanè Assyriacorum, quorum meminere diuini libri, Sennacherib fuit, à duobus filiis occisus Adramelech, & Sarasar.

Chaldæorum verò Euilmerodachus à marito sororis suæ Nigligliffore est preceptus regnandi causa; verum filius huius Labosar-

bofardachus & ipse occisus est à Nabonito sobrino, qui ipsum regno expulit, illudque ad se transtulit; donec hic à Cyro est eiectus.

Notum porro ab Aftyage auo quæsitum ad mortem, destinatumque nepotem Cyrum, bonoque Harpago dolo factum, ne is necaretur. At Cyri filius Cambyfes Smerdim fratrem, ac Meroem sororem peremit. Xerxes eius successor Masistam fratrem, liberosque ipsius trucidauit. Xerxis proles Artaxerxes in scierat tamen occidit Darium fratrem natu maiorem; Artaxerxes nepos Artaxerxes cognomēto Memnon Cyrum interfecit in acie. fuere huic Memnoni è pellicibus centum quindécim filij; tres tantum legitimi Darius, Ariarthes, Ochus. Ex his pater Darium viuens Regem creauit. is vt solus imperaret interficiendi patris cum quinquaginta fratribus consilium cepit. Scelus est detectum. necati omnes cum coniugibus, ac liberis. post obitum patris Ochus successit, qui sibi timens cognatos omnes cum tota posteritate interemit. Post hæc Ocho, atque ipsius filio Arse interfecit Darius imperium suscepit, qui & ipse cognatis adsentientibus est de medio sublatus, post partas ab Alexandro Magno victorias. Hic igitur Persicorum Regum finis, qui dum dolo regnum tenere, aut inuadere moliuntur, genuina virtute abiecta in suorum necem conspirauerunt. Hic scilicet fructus simulationis, vt nullum sit cōsanguinitatis, & cognationis ius, nullum omnino vinculum.

Alexander euerfis Persarum regnis veneno à suis dato vitam migravit, eius progenies omnis, & cognatio funditus extirpata Cassandri sui simulatis artibus. eius imperia maxima in plures diuisa. Præcipui fuere Seleucidæ, ac Ptolomæi.

Inter Seleucidas autem quid non atrox est perpetratum? fictionibus, ac dolis cuncti inire regnum conati sunt, atque administrare. Antiochus Deus à Laodice vxore est veneno sublatus, Seleucus vero Callinicus huius Soboles Beronicem nouercam cum filio paruulo, ac suo fratre interfecit. Callinici proles Ceraunus dolo fratris Antiochi est interfecit. At Seleucus Demetrius, è Cleopatra Ægyptia filius ab ipsa matre est occisus, quod ipsius iniussu Regiam coronam sumpsisset. cumque eadē simulationibus ac dolis iisdem peteret alterum filium Antiochum Gryphum coacta est venenum bibere, quod filio pararat iustitiæ. stalionem reddentis prætextu, cum Grypho hoc frater ipsius Antiochus Cyzicenus perpetua bella gessit, alter alterum

terum virtutum iura præferens regno expulit donec simulationis hisce officiis tota progenies est absumpta.

Veniamus ad Parthos, qui magnam regnorum partem Seleucidis abstulere. Equibus Horodes Mithridatem fratrem, qui se vltro illi bona fide commiserat, vt solus regnaret, interfecit; ipse à filio Phraharte aconito dato est interemptus; sed & hic Phrahartes à filio Phraharte eodē modo vita est priuatus. Inde Artabanus à Gotarze fratre, vnâ cum filiis, atque vxore interfecit. Postea verò Gotarzes decessit vnâ cum fratribus, propinquis, ac mulieribus ipsis grauidis, multisque aliis suorum, per sæuitiam cæsis. Cum verò Vologesi vltimo bellum diu fuisset cum Tyridate fratre; & postea Artabano similiter vltimo cum Volgese item fratre, Parthis ob intestina hæc prælia miserabiliter accisis, atque attritis Persæ rursus in antiqua regna redierunt auspiciis Artaxerxis. inter Persas autē cum Chosroës sibi successorem deligere vellet Merdasanem natum minorem filium Syroës filius maior patrem, fratresque omnes cepit; hosque ante conspectum patris necari; ipsum cum dies quinque variis iniuriis afflisset, tandem sagittis configi iussit. neque multo post omnia translata sunt ad Saracenos.

Iam verò si Ægyptiacos Reges, & eorum facta, quæ sint memoria prodita, intueamur, cognoscemus, quam sit fucata bonitatis color inanis. ex Herodoto, ac Diodoro scimus, domum, in qua Sesostris Rex celeberrimus, vnâ cum sex filiis morabatur, incensam fuisse ab ipsius fratre, quo cognito ille compulsus est duos è filiis in eas conicere, ac ponte ex eis facto elabi. eodem modo cum Sethosis, siue, vt alij vocant, Thossus Armai fratri, vel Armeo regnum reliquisset administrandum, pergens ipse aduersus Phœnicas, Syrios, ac Medos, Armais expulsa Regina, violatis concubinis regiis, multa in fratrem perpetravit, donec ille reuersus eiecto fratre regnum recepit. Atque hæc isti simulata virtutis Reges, post quos Persæ, de quibus est dictum; postremo autem Ptolomæi regnarunt. Ex his Philomater, atque Alexander necarunt matrem; idemque Philopater vxorem, ac sororem simul, Euergetes filium, ac fratrem, quin alium filium discepit in frustra, coctum cistæ inclusit, ac matri dari donum curauit, Auletes filiam, generumque interfecit, Cleopatra fratrem, ac denique semetipsam viperam ad vbera admouens, Romanis Ægyptum redigentibus in prouinciæ formam.

Ex his apparet, quod à principio fuit à nobis propositum, Reges

ges simulachra inania virtutis præferentium posteritatē multius se cædibus absumere, & cōcidere. quod si quis adhuc latius id percipere cupit, poterit alibi à nobis pertrastatum cognoscere signis de pietate, & infelici alienorum posteritate. Nunc nobis certè ante oculos obversatur Oethomanorum profapia, cui videmus hoc accidere, vt fratres inuicem se perimere contendant, ac perimant. neque Patres abstineant ab iniusta filiorum cæde, vel filij ab ipsorum parentum nece. Vix est igitur, vt quamuis properet ad annos imperij tercentum, amen vel illos attingat, vel superet aliqua parte.

Quæ sanè omnia Catholicis a deo non eueniunt, quippe qui propius accedere conentur ad veritatem, vt cum gens Hugonis Capeti sexcentos annos Gallis dominata sit, & nōnulli ex illa Reges viginti septem numerent, nullus vnumquam tamen Rex earum legitime constitutus fuerit à cognato vllō interfectus, expulsus, aut in carcerem coniectus. Idem contigit Portu gallensi, quæ propè idem tempus regnavit. Aliæ porro Catholicorum Regum consanguinitates minus, magis uè id sunt perpessæ, quo minus, ac magis veritatem sunt amplexatæ, mendacia repulerunt; quæ nos adductis signis latè docuimus; Tanta scilicet est vis veræ virtutis.

Igitur, quæ felicitatis esse pars potest illis, quibus domi aluntur, domi nascuntur hostes, qui more viperarum semetipsos cōficiunt, atque exedunt? Num volumus homines nos esse? An volumus esse belluæ? Sed quamam? forsan, quæ minus habent feritatis, minus atrocitatis? Viperis quibus est hic mos, nihil crudelius, nihil immanius, pestilentius, venenatius? Et homo reperietur aliquis, cui veniat hoc in mentem? An non iste viperæus Cadmeos homines, aut potius serpentes instituet, qui non modo inuicem se corrodant, sed cuncta ad solitudinem, squallorèq. adducant? Ac tales sanè Turci, Scythæ, & quicumque vnumquam mores huiusmodi dicuntur amplexati. verum nemo ex ipsis dixit, simulationi soli semper insistendum, munus omne virtutis abiiciendum à Regibus, & Principibus, modo id sit vtile, ac lucrosum. Quamuis id egerint aliqui, non tamen sanxere, aut sciendū statuerunt. illud certè ex huiusmodi sententia sequetur, vt ansam demus cognatis in cognatos sœuēdi; quod est plusquam belluinum. nam rectè ille.

Sed iam serpentum maior concordia, parci

Co-

A *Cognatis maculis similis fera, quando leana
Fortior eripuit vitam Leo? quo nemore vnumquam
Expiravit aper, maioris dentibus apri?*

*Sequi Reges fraudulentum sunt ad magum felicitatis culmen
euecti grauiori deinde illi casu cum suis
concederunt. Cap. IX.*

B *FRUGERVNT* aliqui earum, quas recitauimus, clades aliquas, visiq. sunt flagitiosi consistere in altissimo felicitatis fastigio, sed euentus postea docuit, vere à Sulmonensi dictum.

*— Ultima semper
Expectanda dies homini, diciq. beatus
Ante obitum nemo, supremaq. funera debet.*

C Quocirca non alia de causa videntur extolli ad illud prosperitatis culmen, nisi vt magis affligantur, & conterantur, perinde ac si quis terræ allidendus, vt magis conteratur, in celsissimā turrim portetur, vt ex eius deinde summo proijciatur in terrā, confringanturq. omnia ipsius ossa, contusis, ac dissipatis membris. ac licet cap. iv. egerimus de ijs, qui regno expulsi vixerūt in miserijs, & hoc videantur eadem repeti, nihilominus agitur nunc à nobis, non de quauis felicitate, & quauis miseria, sed de maxima tum hac, tum illa.

D Nota est historia Sardanapali Assyriorum Regis ultimi, qui cum viueret in effœminatissimis deliciis exemplo maiorū suorum, luxumq. incredibilem præcluso omnibus aditu ne detegi posset, occultaret maiestatem virtutibus Regiis ornata simulans: depræhensus ad extremum ab Arbæto, siue Arbace primo latebras, inquit Iustinus lib. i. circumspicit; mox deinde cum paucis, & in compositis in bellum progreditur. Victus in regiam se recipit, & extructa pyra, se & diuitias in incendium mittit.

Neque verò felicius exitus fuit Labinito Chaldæorum Regi & ipsi ultimo, qui voluptatibus indulgens capta Babylone à Cyro est turpiter obruncatus, quod Herodotus lib. i. narrat.

I 2 Cræsus

A Cræsus Lydorū Rex opulentissimus, cuius diuitiæ loco pro-
 uerbio fecerunt, cum se fortunatissimum putaret, & iactaret; à
 Solone responsum tulit, neminem statuendum scelicem, nisi post
 mortem, quæ cuiusq. vel felicitatem, vel infelicitatem cōcludit.
 Commissa igitur pugna cum Cyro, victus, & captus est. Cyrus
 vincum compedibus super ingentem lignorum struem cum
 quatuordecim Lydorum filiis cremandum collocauit. Tum re-
 cordatus ille Solonis, ter ipsum voce alta in clamauit. quæsiuit
 ab eo Rex, quid Solonem clamaret. rem, uti erat, narrauit ei
 Cræsus. vicem miseratus hominis Cyrus, mortaliumq. varios
 casus, eum liberauit.

B Verum nihil felicius Polycrate, quandiu stetit in regno, ni-
 hil eius casu ærumnosius, nihil tota re admirabilius legitur in
 antiquorum euentis. Audiamus, quid de illo Herodotus, ac
 Diodorus scribant, & apertissimè à veris virtutibus non simu-
 latis regna pendere discamus. Hæc sunt Hærodoti verba libro
 tertio. Dum Cambyfes in Ægyptum contendit Lacedæmonij
 quoque intulere bellum Samo, & Polycrati Æacis filio, qui Sa-
 mum vi occupauerat, eamq. inter initia trifariam partitus
 erat cum fratribus Pantagnoto, & Sylofonte. quorum deinde
 altero necato, altero, qui erat iunior, eiecto, totam solus obti-
 nebat, inuito fœdere cum Amasi Rege Ægypti, cum quo hospiti-
 um habebat, mittens munera, vicissimq. accipiens. breuique
 statim tempore res eius adeo profecerunt, ut per Ioniam, cæ-
 teramq. Græciam celebrarentur. quocumque enim bellum in-
 tulerat, cuncta ei prospere cædebant, cum haberet centum tri-
 remes, mille sagittarios, inuadens omnes sine vllō cuiusquam
 discrimine, quod diceret se magis gratificari amico, si ei, quæ
 abstulisset, redderet, quam si nihil adhuc auferret. multas itaq;
 hic insulas, multa etiam in continēte oppida capiebat. Lesbios
 enim cum multis copiis opem Milesijs ferentes nauali prælio
 vicit, cepitq. qui omnem fossam mœnia Sami ambientem vin-
 cti foderunt. Atque res Polycratis tantopere secundas non la-
 tuit Amasim, cui hoc curæ erat. Sed cum assiduè forent multo
 secundiores; Amasis libellum Samū misit in hæc verba scriptū:
 Amasis Polycrati, ita inquit. Mihi quidem feliciter agi cum vi-
 ro amico meo, & hospite audire voluptati est: tamen tuæ ma-
 gnæ prosperitates mihi non placent, qui intelligo quam inuidū
 nomen sit. Quod ad me attinet malim tum meas ipsius, tum eo-
 rum, qui mihi curæ sunt, res nunc prosperè ire, & per varias for-

tunæ

A tunæ vices æuum traducere, quam in omnibus mihi prospere
 cædere. tu itaque mihi obtemperando, hoc aduersus prosperi-
 tates agito, dispice, quid tibi est, quod plurimi facias, quodque
 amissum tibi maxime doleret. id ubi inueneris, ita abijcito, ut
 nunquam ad homines veniat. Quod si prospera tua deinceps
 non variabuntur, aduersis medeare tu tibi subinde eo modo,
 quem sibi subieci. Hæc cum legisset Polycrates, & in animum
 demittens, tamquam bene sibi ab Amasi præcepta, disquirebat
 quodnam ornamentorum suorum esset, quo amisso maxime ip-
 se molestia afficeretur. Atque hoc tandem quæritando inue-
 nit. erat ei gemma signatoria smaragdus, quam gestabat auro
 inclusam, opus Theodori Samij Telecleogeniti. Hanc ubi abij-
 ciendam statuit, ita abijcere libuit. biremem conscendit. eam
 dehinc viros, quibus illam instruxerat, in pelagus educere iu-
 bet. & postquam ab insula procul aberat, detractum sibi sigil-
 lum, dictis, qui vnà nauigabant, inspectantibus, abiecit in pel-
 agus. Hoc acto renaugauit. reuerso domum, cum ex iactura
 afficeretur, quinto, sextoue, quo hæc acta sunt, die, hoc ei casu
 euenit. piscator quidam captum à se piscem, grandem sanè, ac
 pulchrum putauit dignum, quo Polycratem donaret. eum ad
C fores cum attulisset, dixit se in conspectum Polycratis ire velle.
 à ianitore permissus donās Polycrati piscem, Rex, inquit, hunc
 ego, quem cœpi piscem, etsi operis manuariis vitam rolero, ta-
 men non indicaui ferendum à me esse in forum, sed te, tuaq. po-
 tentia dignum. eum itaque affero tibi, donoque. His verbis
 ille delectatus, ita respondit. tu verò probè nec factō solo, sed
 etiam oratione apud me inisti gratiam. Ad cœnamq. te voca-
 tum volo. Hæc magnificens piscator, domum abiit. piscem
 ministri rescindentes, offendunt in eius aluo sigillum Polycra-
 tis. quod ubi viderunt, sumpseruntq. ad Polycratem lætabundi
D quam celerrimè pertulerunt. eoq. illi reddito, referabant quo
 pacto fuisset inuentum. Polycrates, quemadmodum res diuini-
 tus contigit, singula quæque à se gesta, retulit in libellum. Hæc
 Herodotus de secunda Polycratis felicitate. Cognoscimus
 nunc quid Diodorus lib. i. antiquarum rerū cap. 5. scribat. Post
 hunc, ait ille, legibus multa addidit Amasis Rex. (inter Ægy-
 ptios) quem tradunt, & de eis, quæ ad monarchas pertinent,
 deq. omni Ægyptiorum œconomia præcepisse. Hunc admodū
 peripicacem fuisse scribunt, iusti, æqui, amatorum: qua ex re
 ab Ægyptiis est Rex constitutus, cum Regio genere ortus non
 esset.

esset. cum Elienses circa Olympicum certamen occupati le-
 gatis ad eum missis quæsisset, quo maximè modo id certamen
 iustè fieret, si nullus Eliensis certaret, respondit. Polycratem Sa-
 miorum principem, qui secum societate coierat, cum & ciues,
 & externos eò nauigantes violentius tractaret, per legatos ad
 modestiam hortatus est, quo sua consilia aspernante, per epi-
 stolam societatem diremit scribens, cum sciret breui illum ty-
 rannidis impię pœnas daturum, nolle ex amici casu dolere. ad-
 mirati sunt Græci plurimum viri prudentiam, cum Polycrati
 breui, quod prædictum fuerat, euenisset. Hæc Diodorus, quid
 euenit refert Herodotus eodem libro. Cum aliquando, ait,
 pro foribus Regis (Cambyfis) considerent Orætes, & alter qui-
 dâ Perfes nomine Mitrobates, præfectus gentis, quæ est in Da-
 scylio, è verbis ad iurgia peruenerunt. & cū de virtute discepta-
 retur, Mitrobates obliiciens Oræti inquit, tunc in precio viro-
 rum es, qui insulam Samū tuæ prouinciæ adiacentē regi nō ac-
 quiris, ita facilè captu, vt quidā è popularibus (Polycratis) quin-
 decim armatis fretus occuparit, eamq. Tyrannide occuparit?
 Hoc iurgium audienti Oræti adeo doluisse quidam aiunt, vt af-
 sectauerit non de iurgante vindictam, sed Polycratem prorsus
 occidere. & mox. Itaque Orætes in Vrbe Magnesia degēs, quæ
 est ad Meandrum flumen sita, misit Myrsū quendam Lydum
 Gygis filium cum nuncio in Samum ad Polycratem cuius ani-
 mum nouerat. etenim Polycrates primus extitit Græcorum
 dumtaxat eorum, quos nouimus, secundum Minoem, & si quis
 alius isto prior maris imperio potitus est, qui in animum indu-
 xerit, vt mari potiretur. Primus, inquam, extitit ex eo genere,
 quod humanum vocatur, qui multam conciperet spem Ionix,
 atque insulis dominandi. Hoc igitur in animo cum habere
 certior Orætes factus, misit nuncium in hæc verba, Orætes Po-
 lycrati ita inquit: Audio te res excellentes agitare animo, sed
 proposito rem pecuniariam non suppetere. Quod si ita feceris,
 vt suadeo prospexeris & tibi, & saluti meæ. Nam Rex Camby-
 ses, vt mihi pro comperto renunciatur, de me interficiendo co-
 gitat. Nunc igitur me ipsum recipito, atque pecunias, earum
 partem tibi habiturus, partem mihi permissurus, & ipsarum pe-
 cuniarum beneficio omni Græciæ imperaturus. de quibus si mi-
 hi fidem non habes, mittito quempiam tibi fidissimum, cui ego
 fidem faciam. quo audito Polycrates gauisus est, atque obsequi
 volebat. maiorem enim in modum pecuniã auebat. mittit ita-

que

A que prius ad rem inspiciendam quendam è popularibus suis
 Mæandrium Mæandrii filium, scribam suum, qui non longo post
 hoc tempore ornatum conclauis Polycratis spectatum dignū
 templo Iunonis omnem dicauit. Hunc Orætes cognito specu-
 latorem esse circumspectum, ita sibi agendū putauit. Octo scri-
 nia lapidibus implet præter admodum paruam partem circa
 ipsas oras, ac superficiem lapidum auro inducit; eaque scrinia
 alligata in expedito habet. quæ adueniens Mæandrius cum in-
 spexisset Polycrati renunciauit. Enimvero ne se illuc conferret
 magnopere dehortabantur, tum oracula & amici, tum præci-
 pue somnium hoc, quod eius filia viderat. Videbatur sibi cer-
 nere patrem in aere sublimem esse, qui à Ioue quidem lauaretur,
 à Solè autem inungeretur. Hanc visionem conspicata in-
 stabat omnino dissuadere patri, ne à præsentia proficisceretur
 ad Orætem; quinetiam ad biremem eūti male ominabatur. cui
 cum ille minitaretur, si fospes rediret, fore, vt diu maneret
 virgo. ipsa vt ita sibi cōtingeret, sibi imprecata est. malle enim
 se diutius Virginem esse, quam patre orbari. Polycrates omne
 consilium pro nihilo habens ad Orætem nauigauit, cum alios
 secum ducens, tum verò Democidem Callephontis Crotoniē-
 sem medicū qui artem apud suos præclarissimè omnium
 exercebat. Vbi Magnesium peruenit Polycrates tetra morte
 est affectus, indignaq; aut sua persona, aut suis cogitationibus.
 nam neque eorum, qui Syracusis Tyranni extiterunt, neque
 aliorum Græciæ Tyrannorum vllus est magnificentia cum Po-
 lycrate comparandus. Eum Orætes, quod indignum relatu est,
 cruci suffixit. eorum, qui illum comitati fuerant, Samios quidē
 dimisit, iubens eos gratiam sibi habere, quod liberi essent, ho-
 spites autem, atque seruos iure captiuitatis sibi vendicans, re-
 tinuit. Polycrates ergo suspensus omnem filix visionem exsol-
 uit. nam ab Ioue quidem cum plueret lauabatur: à Solè autem
 exsudante è membris abdomine, vngebatur. Hunc exitum ha-
 buerunt tot prospera Polycratis, quem vaticinatus ei fuerat
 Amasis Rex Ægypti.

Ex hac narratione liquet eos, qui malis artibus ad summum
 felicitatis euehuntur, infelicissimo omnium fine vitam termi-
 nare; dolosque ac simulationem nihil denique hominibus pro-
 desse. Plurima in hoc argumētum possent à nobis exempla col-
 ligi, quorum magna pars est recitata superioribus capitibus.
 hic nonnulla addemus.

Edoar-

Edoardus quartus Angliæ Rex obiit anno 1483. relictis duobus maribus Eduardo, & Richardo, ad quos regnum spectabat, ac fœminis quinque. Defuncto frater erat Richardus, qui impuberum tutelam suscepit. is principio quasi maleficos de medio sustulit principes quosdam, qui nefariis ipsius consiliis aduersari possent. Dein nepotes compositis quibusdam dolis, atque ita ad se regnum transtulit. multisque operibus bonis, vt aboleret infamiam patrati sceleris fucum populo facere conatus est. Verum post adepta regni gubernacula cum sibi videretur in maxima tranquillitate esse, omnium defectionem passus regno, ac vita exutus ipso etiam sepulture honore, atque omni funeris officio caruit.

Idem fuit exitus Henrici tertij, Friderici secundi, huiusmodique aliorum Imperatorum, ac Regum, de quibus est supra à nobis dictum; vt Christierni Daniæ Regis, Ludouici Sfortiæ cognomento Mori Mediolanensium Ducis.

Verum, quod nos haud attigimus, hæc maximè elucescunt in posteritatibus Regum, quæ finem plerumque infelicissimū sortitæ conciderunt, ac funditus extirpatæ sunt, nullumque illarum vestigium, vel tenuè remansit. Quod adeo verum non est inter Catholicos, vt eorum nulla stirps Regia defecerit, quæ nos abundè ostendimus signis de felici posteritate Regum Catholicorum, & infelici alienorum; duratque adhuc gens antiquissimorum Regum Burgundionum, & Francorum, per fœminas propagata, & conseruata. Contra verò familiæ alienorū à Catholica religione ad nihilum redactæ sunt, miserimo fine liberorum, ac nepotū. Nā qui quæso, & quàm lachrymabilis exitus Assyriorum, Ægyptiacorum, Macedonicorum, Ptolomæorum, Seleucidarum, Persarum, Saracenorum, & omnium, quos recensuimus adducto libro?

Verbi gratia progenies Assyriorum desijt in Sardanapalo, qui se, ac sua proiecit in flammis, & in Labinito, qui à Cyro captus est, atque obruncatus.

Similiter familia Darij Histaspis defecit in Arse, qui vnā cum tota stirpe regia ab Eunucho Bagoa fuit extinctus, siue in Dario, qui à Besso præfecto fuit interfectus.

Seleucidæ porrò cum mutuis se bellis obtinerent, periire, ac postremus eorum Seleucus Gryphi filius ad aram Mopsi est combustus, quod si Antiochus Lusebius regnavit aliquando, spoliatus omni imperio miserè decessit, veluti Philippus,

A lippus, qui à Gabinio captus memoratur.

Sic Arsacidæ interierunt, cum peremptus est Artabanus ab Artaxerse Persa, cuius gens periit abducto Hormisdā vnā cum filiabus à Saracenis in seruitutem.

Sed inter Ægyptios Psammitici posteritas defecit cum strangulatus est Apries ab Amasi, cuius filius Psammenitus epoto sanguine taurino mori est coactus.

Notum cunctis Ptolomæorum gentem perijisse, cum Cleopatra viperam sibi ad vbera admouit.

Quid verò de filiis Mithridatis Pontici dicemus, ipsoque patre, quorum miseranda euenta refert Appianus? quid de Macedonicis Regibus, & Alexandri liberis?

Constat enim filios Alexandri Magni Alexandrum posthumum cum auia, & matre, Herculemq. sublato veneno Cassandri insidiis, atque ita desijt genus Alexandri ab Hercule, vt asferunt nonnulli, deductum. familia porrò Antipatri, quæ postea regnavit, ita periit; Antipater Cassandri filius matrem peremit, ipse à socero Demetrio est interfectus, sicut & frater eius Alexander.

Post hos imperiū Macedonia tenuit Antigonus, cuius agnatio interiit in Demetrio, ac Perseo, è quibus ille veneno necatur iussu patris instigante fratre, confictisque criminibus, Hic captus cum filiis Philippo, & Alexandro, filiaque vnica in triumpho Romæ ductus est. & Philippus quidem mortuus est, vnā cum sorore in carcere, Alexander scribendo sibi victum comparauit.

Sed nihil æque apparet miserandum in his rebus, ac finis Mætanarum gentium. Nam & sæuiunt inter se cognati atrocissimi, & ad extremum luctuosissimo funere Regias familias extirpant. quæ nos explicauimus latè signo nonagesimo octauo lib. 23.

Iam verò sicut Reges, Regumque, posteri, qui virtute solida haud innituntur, quamuis maximè videantur aliquando felices, grauiori casu concidunt, sic integræ nationes ad interuersionem dantur, quæ fucatas virtutes amplexatæ sunt, cum consistere in altissimo prosperitatis gradu dicuntur.

Exempli gratia. Vandalis, quandiu regnarunt in Africa, nihil beatius apparebat, cuncta illis ad votum contingebant. Romam diripuerunt. è portu Carthaginis soluentes quotannis se

rè littora omnia Siciliae, Italiae, Graeciaeque prædabantur, nihil ab illis erat tutum. classes potentissimæ, quæ aduersus illos missæ fuerant, & quibus obfisti nullo modo poterat, disiectæ omnes fuerunt. Ad extremum tamen concisi plerique omnes, paucissimi superstites in seruitutem sunt adducti, nullæ totius nationis reliquæ memorantur ex eo fuisse.

Quid verò de Ostrogothis dicemus, qui tot annos tanta felicitate sunt Italiae dominati? & ipsi similiter victi à ducibus Iustiniani Imperatoris, & ad nihilum redacti nullos post se, qui vel nomen solum nationis illius tuerentur, reliquerunt, quæ nos omnia discimus è Procopij libris de bello Gotthico, & Vandalico.

Eandem sortem subierunt antiqui Parthi, quorum crudelitas maximè insignis exitisse videtur. à Persis enim deleti, Coraxanis, Turcis, Saracenis, Tartaris. nullas posteris gentium suarum progenies reliquere. quamuis hoc sit commune Asiaticis pene cunctis populis, qui fuerunt olim celebres, ut amiserint omnem vetustatis pristinae stirpem cum nomine, ac politioribus doctrinis; quod Ægyptiis etiam contigisse conspiciamus, apud quos liberaliores disciplinae, sic olim dicuntur exultæ, ut Graeci ad illos earum percipiendarum causa proficiscerentur, quod nobis fidem facit Plato in Critia, multis in locis Herodotus lib. 2. Diodorus Siculus lib. 1. & 5. & alij. Illos adierunt Orpheus Trax, Linus Thæbanus, Musæus Atheniensis, Homerus, Hesiodus, Lycurgus, Solon, Thales, Pythagoras, Xamolxes, Democritus Abderita, Plato ipse, Eudoxus.

Quocirca mirum sit; ad nos peruenisse scripta istorum quæcumque posteris illi reliquerunt, periisse omnia Ægyptiorum monumenta. neque ad rem facit, si quis dicat Ægyptiacos libros vetustiores. Nam quo tempore viuebant Graeci illi, quos memorauimus, Ægyptiis erant celeberrimi disciplinarum Magistri, & tamen istorum ne litteram quidem habemus, Graecorum verò plurima, & nobilissima scripta. Vnus Mercurius Trimegistus à Graecis est cõseruatus. Ægyptiaca namque lingua omnino periit. Adeo germanæ virtuti adiuncta est immortalitas, ac vita. falsitati interitus, & deletio. Adeo quicumque populi culmen felicitatis in quauis re visi sunt obtinere, ubi à veritate discedunt, prorsus exterminantur, atque abolentur, ut grauior sit eorum ruina, quam quorumuis aliorum.

Quid

Quid verò dicemus de Chaldæis, Babylonijs, & Assyriis quorum nullum peruenit ad posteros monumentum, cum plurimos tamen olim sapientes habuerint, & excellentes in omni genere doctrinarum? Quod autem dicimus de ciuiliori literaturâ, idem de regionis ornatu, urbium frequentia, ædificiorumque magnificentia potest à nobis affirmanter, ac verissimè asseuerari. Verùm spectat hoc ad aliud argumentum, de quo mox agemus. Interim sit illud verum, plurimisque, ac nobilissimis euentis comprobatum, quod cecinit vates prophanus.

— celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriuntque summos
Fulmina montes.

Et

Vis consili expers mole ruit sua,
Vim temperatam Diij quoque prouehunt
In maius: ijdem odere vires
Omne nefas animo mouentes.

Reges simulata virtutis numquam tam diu, ac tam
late dominati sunt, ut veritatis cultores.

Cap. X.

NON opinetur vllus tamen istos fucatae virtutis affectatores imperiis latissimis præfuisse, quasi retribuatur eis hac parte, quod è superioribus est detractum. ac si quis eorum vitæ breui fuit vsura, regionibus tamen amplissimis idem sit dominatus. cognoscet enim, qui comparare volet inter se, quæ veniunt in disceptationem, & hac in re mendacii præstare veritatem, sincerumque imperium tectoriis inanibus virtutis adopertæ. Et quidem Romanæ ditionis confinia fuere olim longè pertinentia, neque illi est vlla è prioribus conferenda. quod persequitur

K 2 Dio-

Dionysius Halicarnasseus initio historiarum suarum . Inter **A**
Imperatores autem Romanos nemo latius imperavit, breui li-
cet tempore, quàm Traianus, qui dictus est optimus omnium fuis-
se. in suam namque ille potestatem adduxit Persicorum Regū,
sive Parthorum ditiones, sed exiguo temporis curriculo eas te-
nuit, vt non longè ab hac amplitudine abfuerint Antonini, &
Alexander Mammee, qui gloriosas è Persis victorias retulerūt.
Verùm superauit hos omnes Cōstantinus meritò Magnus, qui
non modo Britannias totas, antea non omni ex parte deuictas
à Romanis tenuit, sed etiam Sarmatiam, Scythiamq. imposito
tributo subegit, vt iure fuerit hoc illi monumentum in Vrbe **B**
excitatum.

D. N. CONSTANTINO, MAXI-
MO, PIO, FELICI, AC TRIVM-
PHATORI SEMPER AVGVSTO
OB AMPLIFICATAM TOTO
ORBE REMP. FACTIS, CONSI-
LIISQ. S. P. Q. R. DEDICANTE **C**
ANICIO PAVLLINO IUNIORE
V. C. CONSVLARE PRÆFECTO
VRBIS.

Neque illo minor fuit Theodosius & ipse Magnus, quod Oro-
sius lib. 5. cap. 34. & Pacatus in Panegyrico tradunt. Sed hac de
re tota nos egimus libro de bellica fortitudine Catholicorum
fusius, ac distincte, & nihil omisimus intactum, quod posset ad **D**
eam facere. explicauimusq. post Constantinum quidem nullos
in Orbe latius, quam Christianos dominatos vno ex ipsis, aut
etiam duobus plerumque imperium Romanum moderantibus
vsque ad Occidentalis imperij casum. Inde Orientales Impe-
ratores imperij magnitudine cunctis antecelluerunt vsque ad
Caroli Magni ætatem; ex hoc enim Imperatores, ac Reges
Occidentis nullis cesserunt, plurimos sæpius vicerunt. Osten-
dimus etiam, quàm latè tum nostri, tum verò à nobis dissentien-
tes imperarint. neque id modo, sed quandiu steterint vtraque
impe-

A imperia, vt perspicè dilucidè possint, veritatis amatores, qua-
les præ cæteris nostri fuerunt, & amplioribus terrarum confi-
nibus potitos, ac tempore diuturniori dominatos, vt de illis ve-
rè dictum videatur

*His ego nec metas rerum, nec tempora pono
Imperium sine fine dedi.*

Quin idcirco imperia à nobis aliena sunt amplificata, quod
aliquæ nationes à veritate Catholicæ religionis delcuerint,
atque ob id fuerint oppressæ ab exteris, & sub imperium mis-
B sæ ab ipsis. quod similiter nos explicauimus signo de interitu
fidei, & infelicitate hæreticarum nationum. Nunc satis est
nobis indicasse nullum maius imperium contigisse exteris vl-
lis, quam nostris; cum tenuere vtrumque Occidentale scilicet,
atque Occidentale, vt Constantinus, Iouinianus, Va-
lentinianus, Gratianus, Theodosius senior, ac iunior, Leo
Primus, & aliquot alij, quibus succedunt Imperatores Orien-
tis vsque ad Michaëlem Palæologum, quorum plurimi nobis-
cum sensere, inde à Caroli Magni ætate Occidentis, postea
Germanici Reges, & Imperatores, quibus adiungi possunt
C aliquot Tartarici, qui nostræ religioni adhæserunt, Denique
nostro hoc sæculo Lusitanici, & Hispanici, quibus tertia pro-
pè Orbis pars est subiecta, & ab anno millesimo quadringente-
simo nonagesimo secundo maxima incrementa sumpserunt, cum
tamen exordium tãti imperij multo altius repeti possit, vt ibi
ostendimus, ne toties eadem rescribentes, actumq. agentes inu-
tili scriptioe nos, ac lectores oneremus.

Ex his verò omnibus, quæ hucusque diximus, patet, reuera
nullam simulantibus virtutum partem felicitatis esse, quæ ip-
sos attingat, vmbra, atque imaginem tantum, veluti &
D virtutum ipsi vmbra, atque imaginem præferunt. Necessa-
riò namque beatitudo vel pertinet ad obitum, & quantum
spectat ad illum, sunt omnes isti interempti, vel ad vitæ
longitudinem, ac breuis, exiguaque ipsis fuit, aut ad re-
gnandi fructum, ac sæpius acti in exilium vixere in magnis
miseriis, aut etiam si regno sint potiti semper maximis sunt
timoribus exigati, varijsque ærumnarum euentibus afflictati,
perpetuis suorum dissidiis, ac bellis, consanguineorum feralis-
simas cædes experti. Quod siqui ad alius prosperitatis fasti-
gium

78 *Imperia pendere à veris virtutib.*

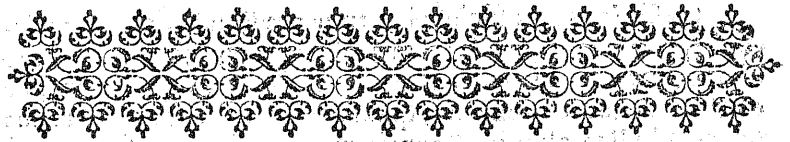
gium sunt euecti, ruina ducentes, allisi ad terram, contritiq. A
miserrimum sui spectaculum posteris exhibuerunt, neque ita
lata, vt sinceri virtutum Cultores, imperia, neque ita diu-
turna possidentes. Atque hæc quantum ad ipsos.

Nunc inspiciamus, quantum ad ipsorum poste-
ros, gentes, terrasque subiectas, & glo-
riam, famamque; quæ solet
obitum sequi.

Libri Primi Finis.

IMPE:

IMPERIA PENDERE
A VERIS VIRTUTIBVS,
NON A SIMVLATIS

L I B. II.

AD VERSVS MACCHIAVELLVM.

C *Reges virtutis simulatae cultores perpetua post obitum sunt
infamia notati. Cap. I.*

D I quis mortalium laudem popularem
captat, & gloriae desiderio rapitur in-
flammatus, nihil est, quod magis de-
beat auerfari, & odisse quam fingēta,
nihil quod magis amare atque ample-
cti, quam veritatem. Nam recte Aſchi-
nes contra Timarchum *δύτως ισχυρόν
ἐστὶν ἀλήθεια, ὅσε πάντων ἐπικρατεῖν τῶν
ἀνθρώπων λογισμῶν.* adeo potens est ve-
ritas, vt omnes superet humanas cogi-
tationes. Quamobrem videmus ad extremum nihil non oc-
cultum detegi, ac tum, cui nam vera laus debeatur, aperiri.
Et quis quæſo non execratur Annibalis perfidiam? quis non Pu-
nicam fidem? quis Assyriacos illos Reges, ac Persicos, quicum-
que delitiis effaminati videri tamen Regijs meritis, ac virtuti-
bus insignes aut volebant, aut contendebant? Videre Græci,
quanti

quanti esset laus ad officia virtutum præstanda, atque idcirco in conuiujs maiorum præclara facta canere, & celebrare solebant, præcipuè vero Spartani, qui solidam bonitatem præcunctis assequi conabantur, quod in vita Lycurgi Plutarchus refert. Vbi Rex aliquis Ægyptiorum moriebatur, sacerdotes ac populus vel eum pro meritis celebrabat, vel eius malefacta vituperationibus debitis prosequeretur, quod erat in causa, vt in officio cuncti permanerent. id narrat Diodorus antiquarum rerum lib. 1. cap. 3. Quocirca cum Cheopes, ac Chephrenes Tyrannice per centum sex annos regnassent, populus effusa eorū cadauera, ac cineres dissipauit, dignosque, qui neque nominarentur ab vlllo iudicauit. quis autem, canit ille.

— aut *Eyrifthea durum,*
Aut illaudati nescit Busyridis aras?

Sardanapalum nemo ignorat infamia perpetua notatum, ita vt quicumque sit effæminatùs, ac delicijs deditus, Sardanali nomen gerat. Verum quando extera non sunt scriptores nostros nata, qui fusius à Regibus alijs gesta recenseant, idcirco præstabit afferre, quot modis ac quibus Imperatores Romani fuerint ad ignominiam sempiternam lacerati. nam quales in Cæsarem versus à militibus, & populo publicè canebantur? pudet eos referre, ne spurcis huiusmodi dictis vllus inquinetur recitat Suetonius. cap. 49. & 51. eodem modo, quæ in Octauium iure pronunciabantur habet idem cap. 68. Illud ascripisse, quo impietas eius habitu Deorum, Dearumque cum suis conuiujs discumbentis, notatur, non pigebit.

Cum primum istorum conduxit mensa choragum
Sexque Deos vidit Mallia, sexque Deas.
Impia dum Phœbi Cæsar conuiuia ludit,
Dum noua Diuorum cænat adulteria.
Omnia se à seruis tunc numina declinarunt,
Fugit & auratos Iuppiter ipse thronos.

Quid hic de Tiberio disseramus, de quo sic idem scriptor cap. 75. morte eius ita lætatus est populus, vt ad primum nuncium discurrerent, pars terram matrè, Deosque manes orarent, ne mortuo sedem vllam nisi inter impios darent, alij vnicum, & Gemonias cadaueri minitarentur. In obitu Caij, quidam

A sententiæ loco abolendam Cæsarum memoriam, ac diruenda templa censuerunt. Notiora sunt, quæ de Nerone probra, ac dedecora memoriæ prodita fuerint, quàm vt sit necesse ea referre. quin pudori conuenit omnino ea præterire. Denique vsque ad Constantinum cum plurimos supra Imperatores memorauerimus, paucissimi fuere, qui laudem bonorū ferant à scriptoribus, qui non multis nominibus proborum notentur, eorumque dedecus posteris aperiatur. sic enim Vopiscus. Vides quælo, quàm pauci sint principes boni, vt bene dictū sit à quodam mimico scurra Claudij huius temporibus, in vno annulo bonos principes posse perscribi, atque depingi.

At contra quæ series malorum? vt enim omittamus Vitellios, Caligulas, & Neronem, quis ferat Maximinos, & Philippos, & illam inconditæ multitudinis scæcem? Hæc ille. Iulianus ipse Imperator, quamuis faueat, quantum potest, omnibus, qui à nobis alieni fuerunt, nihilominus quoddam Deorum concilium, cõuiuiumque. fingit in superis locis, ad quod aduocentur omnes, qui ante ipsum Romani imperij gubernacula tractarunt, & omnes ingeniosè, maledicè tamen mordet, ac proscindit. ita vt neminem relinquat illæsum, neque sit cuius fama non carpatur, ac dilanietur. sic igitur post obitum cunctos ignominia est secuta. Et tamen illis nulla maior cura fuit, quàm vt apud omnes in omnium maximo honore essent; idcirco in Deos referri, templa sibi erigi, sacrificia, sacerdotesque. institui vel iussere, vel quoquo modo procurarunt. Hinc Diui appellabantur. Verum conatu irrito, ac ridiculo omnia. Vbi namque nunc illa? datū fuit aliquid auribus, & oculis viuientium. Magna, inquit Cicero, pro Celio, vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatē, solertiam facile se per se ipsa defendat. Post interitum cuncti irrisi, contumelijs plerique omnes onerati, & magno cum dedecore ipsorum memoria posteris est relicta.

D En tibi Galba Neronis successor. occisus est à suis. caput amputatum, præfixumque. hasta cum ludibrio circum castra est delatum, clamantibus militibus, Galba cupidè fruaris ætate tua.

Quid autem Vitellio contigit. Audi Tranquillum cap. 17. re ligatis post terga manibus iniecto ceruicibus laqueo, veste discissa seminudus in forum tractus est, inter magna rerum, verborumque. ludibria per totum viæ sacræ spatium reducta coma à capite, ceu noxij solent, atque etiam mento mucrone gladij subie-

cto, ut visendam præberet faciem, neue submitteret, quibusdam A
stercore, & cæno incessantibus, alijs incendiarium, & patinarium
vociferantibus, parte vulgi etiam corporis vitia exprobrante tandem apud Gemonias minutissimis scævis excarnificatus, atque confectus est, & inde vnco tractus in Tyberim.

Defuere hæc Domitiano, sed tamen eius obitu Senatus adeo
letatus est, ut repleta certatim curia nõ temperaret, quin mortuum contumeliosissimo, atque acerbissimo acclamationum
genere laceraret: talas etiam inferri, clypeosque, & imagines eius coram detrahi, & ibidem solo affigi iuberet. nouissimè era
dendos vbique titulos, abolendamque omnem memoriam de
cerneret. B

Ne verò idem propè fieret in Adrianum prohibuit Antoninus ob id Pius dictus. alioquin Senatus, inquit Lampridius, acta eius irrita fieri volebat, & in mortuum à multis multa sunt dicta.

Quàm multa autem fuerint à Senatu, populoque, aduersus Commodum decreta, qui volet cognoscere, legat eundem scriptorè, qui multis illa commemorat. nam corpus eius, ut è sepulchro erueretur, vncoque tractum proijceretur in Tyberim, cuncta illius monumenta delerentur cæsui populus, ac Senatus singula C
ipsius scelera recensens, & ad singula acclamans, vnco trahatur.

In Caracallam multa similiter à Senatu dicta, atque in eius odium Caracalla dictus est, ac Tarantis, ait Dion, quod nomen erat gladiatoris deformissimi, perexiguique, ac nefarii hominis.

Ventum est ad Heliogabalum, de quo ita Lampridius, in eum impetus factus est, atque in latrina, ad quam confugerat, occisus: tractus deinde per publicum, additaque iniuria cadaueri est, ut in cloaculam milites mitterent. sed cum non cœpisset cloaca fortuitò, per pontem Æmilium annexo pòdere, ne fluitaret, D
in Tyberim abiectum est, ne vmquam sepeliri posset. Tractum est cadauer eius etiam per circi spatia, priusquam in Tyberim proijceretur. nomen eius, idest Antonini erasum est Senatu iubente, remansitque. Varij Heliogabali: siquidem illud affectato retinuerat, cum vellet videri filius Antonini. Appellatus est post mortem Tyberinus, & tractitius, & impurus, & multa, siquando ea erant designanda, quæ sub eo facta videbantur; solusque omnium principum tractus est, & in cloacam missus, & in Tyberim præcipitatus.

Quid

A Quid autem de Maximino dicemus, qui, scribit Capitolinus, tam crudelis fuit, ut illum alij Cyclopem, alij Busiridem, alij Scironem, nonnulli Phalarim, multi Typhonem, vel Gygem vocarent. & mox. Maximini nomen erasum, nunc animis eradendum. hostis publici caput in profluentem abijciatur, corpus eius nemo sepeliat.

Omittimus hic Valeriani, Gallieni, Aurelianique, & Carini dedecora. nam quæ de Maxentio dicta sunt probra, ac vulgo semper iactata, scriptores, in quibus Zozimus, aperte testantur. illud nobis erit satis adduxisse, quod in foro adhuc Romano post annos mille ducentos octuaginta, ac plures inscriptum cunctis apparet. B

RESRITVTORI VRBIS ROMÆ,
ATQ. EXTINGTORI PESTIFERÆ
TYRANNIDIS.

D. N. FL. IVL. CONSTANTINO
VICTORI, AC TRIVMPHATORI
SEMPER AVGVSTO. C

Hæc igitur encomia sequuntur improbos, hæc monumenta post mortem.

Nunc oculos mentis aduerte ad eos, qui non inane virtutis simulacrum, sed ex animo ipsam rem sunt amplexati, qua gloria post obitum nunc illi potiantur, quibus illustrentur honoribus. ac ne temere aliquid videamur effutire. Scimus ab Imperatoribus istis plurimos Christianos variis tormentis excruciatos, ac denique crudeliter interfectos. Numquid verò cum summis viribus contenderent, ut omnis ijs honor auferretur,

D sibi omnis daretur, quidquam maximi Imperatores aduersus homunculos tenuissimos profecerunt? simulatque illis eripuerunt vitam, decreti cælestes ijs veluti superis honores ab Ecclesia Catholica tota Orbe cognito dispersa, dati per annos mille, ac trecentos, pluresque, aut pauciores, prout siue antea, siue postea sunt interempti, dati celebritatibus anniuersariis à quibuslibet nationibus (quando ad Ecclesiam Catholicam cunctæ nationes concesserunt) in quavis Orbis peruij regione, dati in modum supplicem, & humillimum, ita ut innumeris, ac potentissimi Reges, Imperatores, ac Pontifices acciderint ad eorum ci-

neres, ad eorum memoriam, vultu ad terram demisso adorauerint, supplices manus tetenderint. duratq. adhuc tanta existimatio, tantum decus. verè scilicet à Venusino dictum.

*Virtus repulsæ nescia sordida
Intaminatis fulget honoribus;
Nec ponit, aut sumit secures
Arbitrio popularis auræ.*

*Virtus recludens immeritis mori
Cælum negata tentat iter via,
Cæusq. vulgares, & vdam
Spernit humum fugiente penna.*

Vt autem magis admiremur diuinam prouidentiam, quicunque Imperatores, ac Reges magis fuere aut sanctiores, aut catholice veritatis magis studiosi, eorum nomina ad successores magis transferunt, ac licet aliqui nomen adsumptum dedecorarint, multi tamen, & maximè, qui pios imitati sunt, regna aucta auxerunt; quasi Deus voluerit sanctioris, ac religiosioris nomini maiores referuari honores in omnibus rebus. exempli gratia Constantinus Orientale imperium fundauit, & omnium maximè auxit Catholicam pietatem, ac Pontificiam sedem.

Huius nominis plures in Oriente numerantur Imperatores, quam cuiusvis alterius. nonnulli recensent quindecim. Post hos sequuntur, qui Michaëlis, demum qui Leonis nomen sumpserunt, quorum primus Leo Magnus est appellatus.

In Occidente autem, si Gallica regna spectemus, Ludouici plures fuerunt: quorum primus Clodoueus, qui Francis omnium primus Rex Christiana sacra dedit, cui nomen idem, quod Ludouici esse volunt, Huius nominis duodecim numerantur, in his Ludouicus Sanctus. Post hos erunt, quibus Caroli nomen fuit, è quibus nouem. primus Carolus Magnus.

In regno Germanico Henrici septem fuere, neque alterius nominis totidem. in his Henricus Imperator primus, Rex autem Germaniæ secundus sanctis adscriptus. Hos sequuntur Caroli quinque.

In Anglico numerant Edoardos nouem, primus est filius Edfredi, qui Romam profectus ab Hadriano Secundo est coronatus, secundus est martyr, ac sanctus, tertius item sanctus, qui priuilegium sanandi strumas ad posteros transmisit; inde quartus

Henri-

- A Henrici tertij filius, quem vocant alij primum. Post Eduardos sunt Henrici octo, ex his laudatissimus quintus, de quo sic Polydorus Virgilius, fuit vnicum id temporis decus, & lumen patriæ, quo nemo vir animi celsitate, & magnitudine, ac virtute clarior natus, nemo pietate præstantior, cuius desiderium etiã nunc apud mortales pariter permanet, atque à principio apud suos fuit. nam vbi per vulgus fama mortis eius peruasit, cuncti generatim subito dolore cõciderunt, quibus ita mœror omnes ferè mentis partes ademit, vt more insanientium passim fortunam incusarent, quæ tantam gloriam patriæ inuidisset, nimirum
- B Regis immatura mors quantum potiundi Francorum regni Anglis ademit, tantum recuperandæ libertatis ipsis Francis fecit. Hec ille de Rege Henrico quinto, qui Parisiis occupatis, ac magna Francia parte, eius Regens est appellatus. Post quintum septimus præcipuè laudatur à Polydoro his verbis, ingenio magno, sagaciq. & à litteris non alieno, animo excellenti, atque forti, in summis quoque periculis, & naturæ ipsius habitu propè diuino. res consulto, grauitèq. gerebat, quò suæ prudentiæ opinio per hominum animos facilius peruaderet: quippe non ignorabat suam vitam multorum oculis obseruari, atque ob id principem oportere tantum alijs sapientia antecedere, quantum potentia præstet. etenim quis illi quidquã tribuerit, cuius leuitatem expertus est? erat præterea moderatus, honestus, frugi, comis, & benignus, & adeo superbiæ, atque arrogantiæ abhorrens, vt in huiusmodi vitiis notatos durus, atque asper esset. & mox. ita viuendo Henricus Rex virtute, fortuna, gloria, rebusq. gestis clarissimus extremum edidit spiritum, qui dubitari non potest, quin reuersus sit in cælum ad eum locum, vbi æuo sempiterno fruatur: quandoquidem impiger fuit religionis iuxta obseruator, ac cultor libenter enim rebus diuinis operã dabat, intereratq. dum fiebant, neque vllò negotio, aut tempore ab eo officio excludèbatur, attentè audiebat quotidie binas, ternasue missas, quas vocamus, & sæpe conciones sacras, assidue in opibus hominibus eleemosynas dabat. & sacerdotio honorem habebat, illud pie colebat, libens iuuabat, largè augebat. Hæc ille.

In Bohemico quinque Venceslai fuerunt, ex his duo sancti.

In Hungarico quinque item Stephani, è quibus primus cælitibus ascriptus.

In Polonico quatuor Cazimiri fuere, primus sanctus, tertius

co-

cognomentum Magni ob res gestas tulit. **A**

In Suetico sex Erici, inter quos quartus Induardi filius in superos relatus.

In Danico Erici septem, quorum primus Christianam religionem Daniam dedit, Canuti quinque, inter eos quartus cælitibus abnumeratus, ac martyr.

In Lusitanico quinque Alfonsi fuerunt, ac primus Regium nomen posteris acquisiuit, ac sedi Apostolicæ tributarium regnum fecit.

In Aragonensi quinque Alfonsi, ac Ferdinandi fuerunt.

In Castellano Alfonsi undecim fuerunt, primus ob pietatem **B** Catholicus est vocatus; secundus ob admirabilem pudicitiam castus. Inde Ferdinandi quinque, tertius, ait Vasæus, sanctus habetur, ac multis miraculis clarus, quintus innumera regna simul coniunxit.

Ex his liquet, quam sit diuini consilij, vt nomina Regum bonorum sint clara, & illustria præ cunctis. In singulis enim regnis, vt ostendimus, qui sanctitate, ac pietate Reges magis excelluerunt, eorum nomina sunt magis repetita in successoribus. Quocirca inter prophanos etiam videas idem plerumque contigisse, vt qui minus abfuerit à iustitiæ norma, eorum nomine posteris **C** sapius fuerint decorati. illudque fuerit clarius, ac magis usurpatum nomen à posteris, quod gesserunt maiores ad bonitatis præscriptum magis accedentes. Verbi gratia, inter Persas Artaxerxes longimanus propius abfuit à bonitate, atque huius nominis tres fuere, hic, Memnon, & Ochus. Inter Seleucidas Antiochus Sother, habuit eiusdem nominis septem successores, Deum, Magnum, Epiphanem, Sedetem, Gryphum, Cyzicenum, Eusebium, quasi iustior inter omnes. Post hunc est Seleucus Nicator cui quinque fuere eiusdem nominis Reges, **D** Calinicus, Ceraunus, Philopater, Demetrii Soteris filius, & postremus Gryphus.

Sic inter alios Reges idem plerumque accidisse, quod diximus, inspiciemus, quasi impellente Deo cuncti in id coirent insipientes, vt is notior ac nobilior redderetur, qui ex ordine aliquo magis innocens fuisset.

Quod adeo verò verum comprobatur, vt qui iustitia maxime fuerint insignes cunctis successoribus nomen iidem suum communicarint, veluti, Ptolomæus primus; ac secundus Lagi nepos omnibus posteris Ægypti Regibus, quod fuisse omnium iustif-

A iustissimi, memorentur, id testatur Diodorus, lib. 17. & 18. Antoninorum cognomen, quod Pius, ac Philosophus innocentissimus, ac laudabiliter in primis olim vixissent, certatim successores arripiebant, ita vt acceptus ille esset qui nomen Antonini gereret, quod Lampridius in Diadumeno refert. Quocirca cum Commodus Hercules assumpsisset, talia in ipsum carmina sunt scripta:

Commodus Herculeum nomen habere rupit.

Antoninorum non putat esse bonum;

B *Expers humani iuris, & imperij,*

Sperans quinetiam clarius esse Deum,

Quam si sit princeps nominis egregij

Non erit iste Deus, non erit idem & homo.

Sed Antoninorum cognomen fuit, non autem nomen. Quamuis hoc etiam pertineat ad laudem, quam reuera inter superiores Imperatores merebantur Pius, ac Philosophus Antonini.

Quocirca neque Deus absque aliquo præmio in terris voluit esse admirabilem Cæsaris clementiam, cui nemo par videtur **C** fuisse inter omnes Romanæ Urbis Principes viros, quamuis necessitate compulsus ad continendos in amore milites interdum aliena rapi suerit, vbi poterat aliqua adesse causa, qua permitti id iure gentium quoquomodo posset. Quod excusationem nullam in ipso habet, est illud, quod libidini, ac lasciuia deditus fuit, in qua tamen nemini vim scribitur intulisse. Sed tamen fuit clementissimus in aduersarios omnium, qui Principem locum memorentur in rebus publicis illustrioribus tenuisse, ac tot, tantaque bella gessisse. hæc autem virtus humano generi maximè prodest, amicorum vero idem fuit amantissimus. **D**

Atque ob id mirum nemini debet videri, si Deus dederit cognomini ipsius aliquid splendidius ad claritatem. fuit ille quidem maxime ambitiosus, sed multo ambitiosiores inimici ipsius qui parem sibi eum pati non poterant. & a parte multis in locis Cicerone testatur, Pompeij sectatores multo atrociora fuisse admissuros, si vicissent. Atque hæc quidem, quantum pertinet ad Cæsaris cognomen. Augusti porro non hominis, sed honorificentia maioris cognomentum fuit. idem namque Augustus, quod Græcis *σεβασος*, idest reuerentia sacra dignus. hinc Ouidius Fastorum 1.

88. Imperia pendere à veris virtutib.

*Sacra vocant Augusta Patres, Augusta vocantur,
Templa sacerdotum ritè dicata manu:*

Huius & augurium dependet origine Verbi

Et quodcumque sua Iuppiter auget ope.

Erit itaque Augustus idem prope, quod Reuerendissimus. Verùm quomodolibet hæc sint, nullus potuit Imperator effice re, quamuis omnia conaretur; & omnia prope humana in ter- ris posset, vt diuini honores ipsi darentur per tot sæcula, per tot Orbis regiones, quot ac quantos videmus dari, ac datos plurimis homunculis, dum viueret, abiectissimis, & qui nullius pretij existimarentur à potentissimis illis Reip. Romanæ pro- ceribus. En tibi ante oculos Petrus, en tibi ante oculos Paulus, alijque, de quibus hic dicit, facti sumus omnium peripsema vs- que adhuc, existimati sumus tamquam oues occisionis. An tibi videntur hi nunc despecti? Hæc scilicet vis veritatis, vt obruta emergat quouis Sole splendidior, illuminans oculos huma- rum mentium, noctemque ab illis opinionum falsarum discu- tiens, meridiemq. sui fulgoris adducat.

*Virtutis simulatæ cultoribus inania fuerunt gloriæ monu-
menta; contra bonis. Cap. I I.*

Peræpretium porro est, maximosque fructus habet iucunditatis intueri, quam miranda Re- ges antiqui, & Imperatores extulerint ædifi- cia, quam vastas moles ad sui nominis gloriã latè amplificandam, posteritatiq. commen- dandam. Nunc tantarum Rerum vel nulla ve- stigia, vel ignobilia, ac deformia sine vlla con- cuplæ laudis affectione. Vbi horti nunc pensiles, muri excel- si, templumque Beli in Babylone? Vbi templum Dianæ Ephesiæ, Vbi Ægyptiaca Thæbarum, Pyramidumve miracula? quarum quamuis aliqua extent, Reges, qui condiderunt, ignorantur. Ne longe abeamus. vbi Amphitheatra, Circi, Therma, ac tot, à Romanis Imperatoribus ad sydera excitatæ moles? Aut igno- rantur auctores earum, aut à paucissimis sciuntur; pleræque disse- ctæ, aut etiam solo æquatæ. Traianum vocare solebat Constan- tinus herbam parietariam, quod innumeri occurrerent qui- busli-

Aduersus Macchianellum. 89

A buslibet parietes, in quibus eius nomen erat inscriptum. Nunc quot illud in locis inuenies? Rursus vt omittamus tépla à Con- stantino post annos mille, ac penè tercentum constructa, quæ retinent antiquum magnificentiæ splendorem, nullus est locus, in quo Martyres illi præsci, aut aliquo sanctimonix nomine præ- stantes viri, feminarumue fuerint ignominia notari, qui nunc haud resplendeat afferens ijs honores, & quidem maximos, ac cæle- stes. Num fuit vllus Imperator, vllus Rex, qui tot, an tanta tem- pla de suo nomine dicta habuerit in Orbe terrarum, quot, & quãta exempli gratia Virgo Maria, Petrus, Paulus, Benedictus, B Dominicus, Franciscus, alijq. innumeri id genus, qui dum vixe- re, nihil minus cogitabant, aut quærebant, quam si quid est hu- iusmodi honoris, ac nullo ipsi loco erant apud ambitiosos, ac speciosis dignitatum titulis ornatos? Rectè igitur Plautus.

Virtute decet vos victores viuere

Non ambitione, neque perfidia. quò minus

Eadem histrioni sit lex, quæ summo viro.

Virtute ambire oportet, non fautoribus

Sat habet fautorum semper, qui rectè facit.

Si illis fides est, quibus est ea res in manu.

Virtus primum est optimum

Virtus omnibus rebus anteit profectò.

Libertas, salus, vita, res, parentes

Patria, & Prognati tutantur, seruantur:

Virtus omnia in se habet, omnia adsunt bona

Quem penes est virtus.

D Quid hic dicemus illa admiranda, quæ Deus ipse post obitum corporibus, ac reliquiis quibuslibet sanctorum contulit? vt sæ- pe ex illis splendor extiterit, ipsa incorrupta per plurima an- norum curricula permanserint, agilia fuerint, & penetrabilia. tutatus sit ea Deus ab omnibus iniuriis aëris, temporum, bestia- rum, mortaliūque quorumuis, dissecta, ac discepta membra in vnum collegerit, ac coniunxerit, viuentium vim sit largitus, vnguenta, liquoresue aduersus omne morborum genus valen- tes ex ijs emanarint? Collegimus hæc omnia nos, ac latè expli- cauimus libro xv. de signis Ecclesiæ Dei. non est opus eadem re- petere. Et quis ignorat ad reliquias sanctorum, quot edantur

M quo-

quotidie miracula ad vtilitatem generis humani? sic igitur ve- **A**
ram virtutem sequitur amplissima post mortem gloria, quam-
uis contra contendant omnes homines. In quanto adhuc hono-
re habentur loca sacra Palestinæ? elapsi sunt mille quingenti
sexaginta anni, numquid sepulchrum Christi non est, vt prædi-
xerat Isaias, gloriosum? Christi illius, inquam, sepulchrū, qui
natus est humili loco, tota ætate vixit humiliter, exiguo vitæ
spatio versatus inter homines, virgis ad ignominiam cæsus, ab
omnibus desertus, cruci veluti flagitiosus affixus, saxo excava-
to inclusus, obferatus, ingloria, & contumeliosa cuncta est per- **B**
pessus. En quanta vis est veritatis, quanta solidæ, ac diuinæ vir-
tutis. Et tamen ea loca plerumque in potestate fuerunt hostili
in ditione illorum, qui nostra derident, exagitant, proculcant,
& quantum possunt ipsi delent. Quis ea tutatus est? quis hono-
res illis debitos conseruauit? Proferantur similia quæso ab ho-
stibus veritatis. Aliquid poterunt. sed tot, ac tanta quomodo?
Hæc scilicet germanæ virtutis præmia vel in terris reseruata.

*Regibus simulata Virtutis liberorum Regum breuis
posteritas fuit. Cap. III.*

NEMPE verò quisquam putet Regibus istis,
qui inanes vmbas virtutum captarunt, fuisse
liberorum regnantium longam successio-
nem. Breuis propè omnibus fuit, & quo quis-
que minus, magis est veritatem sectatus,
eò minus, ac magis diuturna posteritate do-
minantium suorum plerumque est donatus.

Ridendum nos alibi ostēdimus apertè, quod aliqui falso, & ine- **D**
te prodiderunt, Assyriorum regnum tandiu perdurasse tradi-
tum per manus liberis suis à suis parentibus in eadem cogna-
tione. Vix est, vt antiquorum Regum, si demas familiam Dau-
dicam, gens vlla regnarit supra annos tercentum. soli Heracli-
dæ, nisi fabulosa credamus quæcumque de illis fabulosa vetustas
prodidit, hoc annorū spatium superauit: Heraclidæ illi ab Her-
cule prognati, qui minus aberrauit à vera virtute, qui tot lau-
dibus effertur in cælum, quod tot monstra domuerit, tot feritatis,
ac tantas ex humanis cæribus depulerit, ac viam sibi fece-
rit ad genuinum quoddam decus, hoc regnandi spatium supe-
rasset

A raste memoratur, sed exiguo tamen regno potiti, quamuis ma-
gno, vt illa tempora ferebant, inter Lydos.

Placet Herodoto in Clio dominatos Lydis Heraclidas annis
quingentis, ac quinque. Post eos Gygis progenies vsq; ad Cra-
sum, quem Cyrus deuicit, annis centum sexaginta imperauit.
genus Nabuchodonosori à Merodacho deductum regnavit Ba-
bylone aunis centum plus minus. Inter Medos Diocis nepotes
imperium vix annos centum quinquaginta tenuerunt. Agna-
tio Cyri inter Persas neque annos quadraginta, Darij Hista-
spis circiter annos centum nonaginta; quod si foemineū genus **B**
Diocis per Atossam Cyri neptim peruenit ad Darium, dabun-
tur istis anni tercentum octuaginta sex plus minus. Seleucidæ
in Asia non sunt dominati supra annos ducentos septuaginta.
Ptolomæi in Ægypto ducentis viginti septem. Omnis Partho-
rum posteritas circiter annos ducetos imperauit, Persicorum,
qui Parthos expulere, ducentis viginti quatuor. Inter Maho-
metanos non fuit vlla profapia, quæ memorabile aliquod re-
gnum tenuerit supra annos tercentum, quæ nos omnia latè ex-
plicauimus lib. 23. de signis Ecclesiæ Dei.

Illud verò admirabilius, quod obseruauit Aristoteles Politi-
corum lib. 5. cap. 12. nullam Tyrannidem durasse supra annos **C**
centum, quod virtute non innitatur, sed fraude, ac simulatione.
Audiamus auctorem grauem. Atqui, inquit ille, omnium guber-
nationum breuissimè durare solent paucorum potentia, & Ty-
rannis. quippe illa, quæ plurimo durauit tempore Orthagoræ,
& filiorum, qui apud Sicyonios Tyrannidem habuere ad cente-
simum vsque annum peruenit. durationis verò causa fuit, quod
mediocritate quadam erga subditos vtiebantur, multaq; legi-
bus seruientes agebant. & quia aptus rei militari fuit Clis-
thenes non facile contemnendus habebatur. plurimum verò con-
suetudine, & vsu familiari fauorem, & gratiam hominum sibi **D**
conciliabant. fertur enim Clisthenes coronasse iudicem, qui vi-
ctoriæ illius contradixerat. Aiunt quidam huius iudicis statuā
esse illam, quæ in foro sedet. Pisistratus quoque fertur aliquan-
do apud consilium Areopagi citatus iudicium subiisse. Secun-
da verò apud Corinthum Cypselidarum Tyrannis. nam ea du-
rauit annis tribus & septuaginta, & mensibus sex. Cypselus
enim ipse Tyrannidem exercuit annis triginta, Periandrus ve-
rò quadraginta quatuor; Psammeticus autem Gordij annis tri-
bus. causa verò durationis eadem fuit, cum enim popularis es-

set Cypselus, ac gratia apud multitudinem superaret, sine vlla **A**
 corporis custodia in dominatione perseveravit. Periandrus
 autem eius filius magis Tyrannicè se gessit, sed vir erat bello
 egregius. Tertia Pisistratidarum Athenis, hæc autem non fuit
 continua. bis enim Tyrannide pulsus fuit Pisistratus. itaque ex
 annis triginta tribus solum annis septem, & decem Tyrannidè
 exercuit; filij verò eius annis decem & octo; atque ita omnes
 simul anni fuerunt quinque & triginta. E reliquis verò illa, quæ
 apud Syracusas fuit Hieronis, & Gelonis, sed nō longa fuit. hæc
 namque annis nō amplius, quàm duodeviginti duravit. Gelon
 enim cum septem annis Tyrannidem exercuisset, octavo defun- **B**
 ctus est; Hieron autem decem; Thrafsybulus verò mense deci-
 mo excidit. cæterarum verò Tyrannidem pleræq. breui tempo-
 re durauerunt omnes. Hucusque Aristoteles; vt cognoscamus,
 qui iustitia non procedunt, non longè procedere.

Addit aliam obseruationem Ælianus lib. 6. cap. 13. nullã Ty-
 rannorum Regum posteritatem permansisse vsque ad quartam
 generationem. quod nos plurimis, ac nobilissimis exemplis ex
 omni memoria depromptis explicauimus lib. 23. ca. 6. de signis
 Ecclesiæ Dei. & inter alia à nullo Rege Heretico transmissa **C**
 regna vltra quartam generationem. Contra verò contem-
 plare Regias Catholicorum Principum familias, quæ ex anti-
 quissimo tempore imperauerunt. atque vt ordiamur ab extre-
 mis Europæ locis.

Portugallensium Regum agnatio ab Henrico Comite Bisun-
 tino deducta regnavit annis paulo minus quingentis, longa illi
 liberorum successio, qui vsque ad ætatem nostram rerum sunt
 potiti: defecit agnatio Regum, non autem magnorum Princi-
 pum, quos prisca Reges vocassent. Bragantini enim Duces ex
 ipsa agnatione Henrici sunt, quamuis nomen Regiū non osten-
 tent. neque verò est extincta cognatio Regum Portugallensium, **D**
 quoad ipsum etiam nomen Regium. Nam Philippus omnium, qui
 fuerint vquam, Rex amplissimus, è fœmina Regiæ stirpis Por-
 tugallensis est ortus, vt omittamus multos alios è fœminis eius-
 dem gentis prognatos.

Hugonis Capeti gens in Gallia dominatum tenuit supra an-
 nos sexcentos.

Egberti agnatio in Anglia conseruavit Regiam dignitatē, &
 potestatem annis quingentis quadraginta sex.

Donaldi in Scotia perstat iam supra annos 843.

Bori-

A Boriuorij in Bohemia vltra annos quadringentos.

Priusti in Polonia quingentis ac viginti annis imperavit.

Verumenimvero nullius Regis Catholici paulo illustrioris
 fœmineum genus interiit, sed persistit adhuc in maximis Regi-
 bus, & Principibus, quod nos aperuimus lib. 21. cap. 1. de signis
 Ecclesiæ Dei. quin omnium Regum Catholicorum familiæ per
 fœminas propagatæ ita inter se cohærent, vt vigeant adhuc in
 omnium potentissimis Regibus initio ducto à Burgundionum
 Rege Gundicario, qui Christo nomen dedit anno 428. post an-
 nos iam mille centum sexaginta quinque, vt tum loco adducto,
B tum lib. 23. cap. 19. fuit à nobis explicatum. Sed & omnium supe-
 riorum profapiæ multo altiore Regum vetustissimorum ori-
 ginem cient; nos tamen ex eo tempore nominauimus, ex quo
 Christi religionem sequi cœperunt. Alioquin Regum Danico-
 rum cognatio regnasse memoratur iam inde à temporibus pri-
 mis Augusti vltra annos mille sexcentos. Quod si Basilius Ma-
 cedo ab Arface, vt vult Curopalates habet ortum, perpetuatæq.
 est stirps eius in nostris, vt alibi aperuimus, sine dubio superat
 illa gens mille septingentos annos. Fabulosa autem videntur
 hæc, quæ narratur de gente Basilij, sicut pleraque antiquorum,
C aut quæ Æthiōpici Reges, qui nostri aliquando fuere, Hungari-
 ci, & alij nonnulli de suis maioribus ex antiquissimo tempore
 dominantibus nimium vel magnificè, vel ineptè iactant.

Iam verò inter Imperatores Romanos nemo fuit, qui vltra
 nepotes agnationis imperium transmiserit. quin nulla cogna-
 tio regnavit annis centum, catholicis scilicet semper exceptis;
 qui ad abnepotes, ac longe vltra transmisere imperium, veluti
 Carolus Magnus, Rodolphus Habspurgenfis in Occidente, Ba-
 silius Macedo in Oriente, vt docuimus latè adductis locis.

D Sic itaque euidētissimè apparet, quanta sit hac parte veri-
 tatis, solidæq. virtutis vis, ac fructus, & quàm sine villo funda-
 mento, ac stabilitate sint imperia, ac regna, quæ genuina
 iustitia non innituntur, ac verè à Propheta di-

ctum: Nisi Dominus ædificauerit do-
 mum in vanum laborauerunt,
 qui ædificant
 eam.

Regum

*Regum simulata virtutis nepotes mutuis se cædibus ad inter-
ternecionem miserrimè absumpserunt cum tota
familia sua. Cap. IIII.*

Vnestissimum, si quid excogitari potest, illud merito cunctis videbitur, posteros istorum Regum mutuis se cædibus miserabiliter absumpsisse, aut alioquin in apertissimas cædes communi consilio se se induisse. En tibi Sardanapalus Assyriacorum Regum postremus vnà cum suis vxoribus, ac si quid habebat posteritatis in flammis, regumque ardentem se se coniecit.

Sennacheribus à doubus filiis in templo interfectus cum sua familia periit.

Euilmerodachus filius Nabuchodonosori è Nigliffaro sororis suæ marito necatus, huius autem filius Labofardachus à Nabonito nepote Nabuchodonosori, qui Balthasar videtur esse diuino scriptori, à Cyri militibus occisus.

Notissimum cunctis est ab Artaxerse Ocho omnem suorum regiam stirpem sublatam, eius filius Arses cum liberis ab Eunucho Bagoa, superstes Darius à suis cognatis, atque ita finis est impositus Regum Persicorum posteritati.

Philippo secundo Macedonum Regi ac patri Alexandri Magni scimus vitam sublatam dolis Olympiadis. Alexandri matris, quæ similiter duo priuignos Casanum coniecit in æneam peluim, flammisque circumdatum dirisimè trucidauit, Arideûque excarnificari à speculatoribus Thracibus mandauit.

Alexandri vxor Roxana cum filio, eiusdemque proles Hercules cum Antine matre Cassandri insidiis occisi, qui Thessalonicam Alexandri ipsius sororem habebat in matrimonio.

Numquid autem felicius fuit Cassandri liberis. è Thessalonica hac Alexandri sorore susceptis, qui Macedonia regnum cū multis aliis locis tenuere?

Antipater Cassandri filius matrem necat, ipse à Socero Lyfimo cum fratre Alexandro est interemptus, atque ita Cassandri gens euauit, successitque in Macedonia regno genus Antigoni, è quo Perseus Demetrium fratrem per summum scelus insimulās apud patrem Philippum peruicit, ut necaretur, ipse cū filiis captus, & in triumpho Romam ductus obiit in custodia.

De

A De Seleucidis, Parthis, Ptolomæisque supra est à nobis dictum, quod argumenti esse præsentis potest.

Nullis tamen nationibus feritas maior in excindenda suorum progenie, quam Mahometanis, quo circa diu numquam potuit vllus Rex inter eos imperium transmittere ad nepotes vsque ad Aaronem, qui Carolo imperante vixit, nam mutuis se bellis atterebant agnati omnes; ita ut Habdalla Seffec Aaronis nepos funditus perdere sit conatus omnem stirpem Hali maioris sui perpetua exercens bella aduersus Muhamat fratrem, donec interemptis penè omnibus istis Regibus Turci ad se omnia Orientis regna transtulerunt, quibus postea per nostros in expeditione sacra fractis, Saladinus natione Curdus latè dominari cepit, cuius posteris disidentibus Mamalucchi in Ægypto amplissimas ditiones tenuerunt, qui non hæreditario, sed electionis iure ad principatum vocabantur, ac sublatis fuerunt ab Otthomanis Selymo Rege.

Ut autem redeamus ad Mahometanos cum Tartari Turcos in suam potestatem adduxissent, eisque omnia in Oriente ademissent, & ipsorum Reges fratribus & cognatis inter se præliantibus ad nihilum sunt mutuis cædibus redacti. Nam Paiangures Tamerlanis soboles fratrem Abdulatriphem tenuit in vinculis; eius filius Troches Paiangorem fratrem deiecit.

Postea verò Vssum Cassanus Turca maximum sibi, ac suis in Media, Persiaque imperium parauit, eius autem filius Iacobus ab vxore dato veneno est interemptus. Disidiis hisce fretus Ismaël Sophus eorum Sobrinus Alamutum sobrinum regno, ac vita spoliavit, matrem quinetiam suam morti dedit, huius progenies Thammas duos fratres Eliam, Samumque sustulit. Thammæ verò soboles Ismaël octo fratres occidit, ipse Periaconchonæ sororis veneno est interfectus, Periaconchona à fratre Cadabanda, qui nunc rerum potitur.

D Nemo autem, credo, ignarus est, ut intestinis sese cædibus Otthomanorum nati trucident, & putamus breui ad interitum non venturos fieri id nullo modo potest. Deletas cognoscimus plurimas inter Mahometanos Regum familias longè angustiori temporis spatio, quod nos cum superioribus ostendimus libro 23. & Otthomannicæ gentis interitus appropinquabit.

Idem porro Ostrogothorum Visigothorum, ac Vandalorum Regis profapiis accidisse, ut se intestinis cædibus absumpserint aperuimus signo 53. Ut iam meridiana luce clarius appareat,

pareat, quod asseueramus, contemlemurque dilucidissimè ve-
ritatem sibi vndique constare, vniuersum esse ac simplicem, A
proptereaq; nihil ex illa minui, & interire, diminutio namque,
& interitus à contrariis contingit, at mendacium, cum semper
abeat in diuersa, & contraria, necesse est concidat, atq; euane-
scat, è repugnantibus enim conflatur; quæ ruinam necessariò
rebus ac sectatoribus adducunt. ac verè Theognis.

Ἀρχὴ ἐπεὶ ψεύδοις μὴρὰ χάρις, εἰς δευτερεύον

Ἀισκρὸν δ' ἢ κείδος, καὶ κακὸν ἀμφοτέρων.

Γίνεται οὐδέ τι καλὸν ὅτ' ἠψεύδος προσομαρτῆ

Ἀνδρῶν, καὶ ἐξέλιθη πρῶτον ἀπὸ νόματος.

Initio mendacijs exigua gratia. ad extremum verò

Turpe lucrum; & malum vtrumque.

Neque quidquam boni accidit, cuiuscūq; mendacium adhaeret

Homini, cum exierit primum ab ore.

Populi simulatam virtutem sectantes deleti; regiones ad va-
stitatem redactæ. Cap. V.

ROCEDAMVS tamen, & quando vidimus si-
mulatoribus istis, dum viuunt, nihil boni præ-
cipui contingere, post obitum verò notari in-
famia perpetua, atque inania esse ipsis virtu-
tum monumenta, breuem nepotum posterita-
tem, quæ se intestinis cadibus dilaniet, contē-
plemur, an ipsis populis, qui talium subiiciun-
tur imperio, eorumq; terris eueniat aliquid boni. Eueniatne
aliquid boni subiectis à Regibus, qui summa vitia virtutis occu-
lere, & operire cõtendūt? qui falsa pro veris, inania pro solidis, D
damnosa pro vtilibus venditant? An quisquã suspicetur aliquid
honesti, iucundi, ac fructuosi elicere, vel extorquere ab illis, qui
idcirco mentiuntur, vt rapiāt, vt quidquid possunt in suos vsus,
in suam rem conuertant? An non vidimus supra, quanta malo-
rũ congerie obruerentur Romani, Itali, & cuncti Romano im-
perio subiecti, cum regnabant isti personati.

Annibal perfidi cognomentum tulit, Alcibiades similitudi-
nem Chamaleontis, qui se in varios colores immutat, ecquid
vtilitatis attulerūt patriis hi suis? quanta dāna? quātas clades?

Reges

Reges Vandalorum cõtra omnem pacõnem, fœdus omne,
omnem fidem, quàm sapius dedere, sapius violarunt, Africã Ro-
manis Imperatoribus eripuerunt, ac tenuere supra annos cen-
tum. nihil illis ad felicitatem, quod supra asseueramus, deesse vi-
debatur. Numquid Regũ perfidia Vandalis profuit? numquid
aliquid diuturnioris boni attulit? sæculũ durarunt. Videamus,
quò peruenerit istorum perfidia? quò doli, ac malè artes euase-
rint, exterminati omnes, atq; deleti. pauci ferro superfuerunt
abducti in seruitutem.

Miserabilior Ostrogothis fuit ruina, quorum status, ac vita
neque sæculi mætas potuit pertingere. omnes attriti, ad nihilũ
redacti violatæ à Regibus suis fidei pœnas dederunt.

Idem constat de Herulis, qui contra ius omne, ac pacũ Re-
ge Odoacre Italiam cõperunt, & aliquot annis imperio tenuere,
vbi nunc quæso stirps est vlla Herulorum? nomen ipsum tot,
ac tantarum gentium vix ab aliquibus scitur. multò autem mi-
nus Turcilingorum, qui adiuncti Herulis aduersus omnem con-
uentionem, legemq; inuasert Italiam, fœdissimoq; domina-
tu oppresserunt. Cunctæ istæ nationes olim celeberrimæ, ac fe-
licissimæ sunt à Iustiniani ducibus ad interuersionem deletæ, Ita-
li superfuerunt, ac supersunt tantis cladibus, tantis iniurijs tẽ-
porum, vt è Procopio, qui rebus ipsis interfuit, habemus. Hic
scilicet est infidelitatis fructus, hic artium malarum, fraudũq;
finis. Quot olim nationes in Italiam se se effuderunt nullo iu-
re, summo scelere? Eas nos docuimus libris de antiquo, & nouo
Italiæ iure exterminatas, extinctas, nullo superstitute mortali ad
interitum perductas.

An tibi placet punica Chartaginensium fides? An non illi om-
nes ferro, ac flammis absumpti nullos reliquerunt nepotes, qui
vel vnam familiam ad sustinendum nomen illustriissimæ gentis
tuerentur? An non dolus, ac simulatio extremæ illis ruinæ fuit?

Attila Hunnorum Rex Aquileiam subuertit, tenues illius,
sed aliquæ tamen adhuc reliquæ supersunt. illius coloni Roma
deducti, quàm nobilem Ciuitatem condiderunt? In oculis sunt
Orbis totius Venetiæ, patritij Veneti, quorum nonnulli audent
se ex antiquissimis Romanis ortos asserere, sicut etiam multi,
qui Romæ cognomina prisca conseruantes à vetustissimis se fa-
miliis haberi prognatos omnino contendunt. & sanè ab exte-
ris non videntur orti, cum sciamus solos Longobardos super-
fuisse ex ijs nationibus, quæ post ætatem Constantini irruperunt

N in Ita-

solitudine, vastitate, ac squallore. Atqui nulla videtur fuisse, quæ A magis scaruerit mendaciis, magis amplexata sit falsitatem, quam Ægyptus. Ipsa est, quæ multitudinem Deorum tradidit Orbi terrarum, teste Herodoto in Euterpe, ipsa tot fabulas confinxit, aut eis confingendis initium dedit. Non immeritò itaq; maiores prenas tulit, vt sciamus insistendum solidæ virtuti non fucatae, & falsò iactarum, quod ait Ezechiel cap. 9. quomodo dicitis Pharaoni, filius sapientum ego, filius Regum antiquorum. ac temerè à Dionysio scriptum, dum loquitur de Nilo.

*Nunc habitant iuxta sapientum corda virorum,
Disposuere vias qui vitæ mente potenti.*

B

Post Ægyptum secundas habet Assyria, siue Mesopotamia, in qua fuere olim Niniue, & Babylon, in quibus imperiū, quod omnium maximum fuerit ab Abrahamo vsque ad Alexandri ætatem confedit. quantæ autem magnificentiæ, nobilitatis, ac magnitudinis fuerint Vrbes hæ, qui volet cognoscere legat Herodotum lib. 1. Diodorum 2. Scimus è diuinis libris, Niniuè, quam Ninum prophani vocant, tantam fuisse, vt in longitudinem pateret iter trium dierum, quod est apud Ionam. Babylon autem magnitudine erat ex omni parte centum viginti stadiorum, C circuitu quadringentorum octuaginta, ornatu, vt nihil aliud ei simile reperiretur, inquit Herodotus, erant illi in ambitu portæ centum.

Nunc autem qualis ista Babylon, qualem certè descripsit Isaias futuram cap. 13. & erit Babylon illa gloriosa in regnis, inelyta in superbia Chaldæorum, sicut subuertit Dominus Sodomam, & Gomorrhæam. Non habitabitur vsque in finem, & nõ fundabitur vsque ad generationem, & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi. sed requiescent ibi bestia, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi: & respondebunt ibi viulæ in ædibus eius, & sirenes in delubris voluptatis. D

Eadem, quæ Babyloni, futura Niniue prædixit Nahum. atque ita contigisse scimus è narrationibus Geographorum. Totâ porrò regio squallet adeo, vt post Ægyptum nulla sit similiter, quæ floruerit ita, atque ita nunc horreat. propter quam quæso causam? propter multitudinem, inquit Naum, fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit gentes in fornicationibus suis, & familias in malefi-

cijs

A cijs suis. idcirco, ait ille cap. 3. væ ciuitas sanguinum, vniuersa mendacij dilaceratione plena: non recedet à te rapina. Hæc diuinus vates, apertissimè testificans. plenam fuisse Ninu dilaceratione mendacij, atq; idcirco terram vastatam, ac desertã. Addimus etiam sub imperium semper exterarum gentiū missam post Darij, & Cyri ætatem: ex eo namque in potestate fuit Persarum, Græcorum, Parthorum, Persarum rursus, & aliquando Romanorū, deinde Arabum, Turcarum, Tartarorum. Nunc autem mancipiis Turcarum paret.

Refugit hic animus, & horret orationem cōuertere ad Asiã, B Græciam, Græcos artium magistrōs, liberaliumq; disciplinarū. Hem quanto in squallore Regina gentium, mater omnium doctrinarum iacet, ac sordet? ciuitates euerse, ædificia subruta, deformata omnia, nihil est denique, quod non lugeat, atque inuentibus dolorem simul, horroremq; incuriat. Quid ita? Dicit nullo modo potest in causa tantarum cladum, calamitatumq; extitisse amorem veritatis, ac genuinæ virtutis. Artem verò, ac dolos Pelasgos iustius asseri potest causam tot, ac tantis malis attulisse. Extant adhuc litteræ Nicolai Quinti Papæ ad Græcos, in quibus ille prædicit futuram, vt intra triennium supremam ruinam facerent ob eam causam, quod toties in causa religionis fraudem fecissent, neque desisterent dolos necere, ac verba dare. Citantur maximo cum dolore ab illorum patriarcha Gennadio.

Præter hæc, quæ nos hic attulimus, initio librorum de antiquo, & nouo Italiæ statu palam fecimus, plurimas in Occidente regiones, quod veritatem, solidasq; virtutes sint amplexatae, ad maximum locorum, ciuitatumq; decus, & maiestatem perductas, cum prius incultræ essent, ac desertæ, eademq; fusius adhuc explicauimus signo 93. lib. 22. cap. 9. & signo 88. de cultu desertorum locorum, & signo 99. de infelicitate hæreticarum nationum cap. 1. & 2. ad quæ reijcimus veritatis cupidum lectorem.

Ostenditur imperia magna, veluti Romanum, non alia via ad tantum culmen euecta, nisi professione veritatis, ac studio genuinæ virtutis.

Cap. VI.

VID igitur boni potest accidere simulatoribus, cum neque ipsis dum viuunt aliquid est liquidæ voluptatis, & puræ, nihil est post obitū gloriæ synceræ, posteritas ipsorum breuis, nihil habens, quod perduret ad felicitatem pertinens, populi ipsis subiecti, atque ipsorum vitia sequentes illud adipiscuntur duntaxat, vt ad interneccionem deleantur, regiones denique, quæ ijs paruerunt, ad solitudinem, vastitatemq. maximam, si spectemus antiqua, redigantur, cum longè secus euenerit terris illis, quas germanæ veritatis studiosi incoluerunt? Iam verò nos alibi ostendimus latiora populis illis imperia fuisse, qui minus abfuerunt à verò iustitiæ cultu. Non est opus huc illa transferre, qui volet poterit illa cognoscere à nobis explicata, & verissimis testimoniis comprobata. Quocirca rectè concluditur, nullo modo abutendum paludamento virtutis ad amplificandas ditiones, atq; ob id veritatem non repellendam, quin, vt virtutis tramitem non relinquamus, ac veritatem ne reiiciamus, potius omnium iaecturam faciendam, mortem libenter oppetendam. futurum namque est, si id fecerimus, vt maiores aut nos, aut nostri faciāt quæstus, ac progressus. Atque ita sciemus, simulationi denique omne damnum, veritati omne lucrum deberi. & à genuinæ bonitatis amatoribus tum maximè aliquid acquiri, cum seruandi officij causa videtur amitti. contra autem maxima euenire detrimenta, cum quid prætextu virtutis contra ipsam virtutē nobis ipsi comparamus. & quādo cunctis obuersatur ante oculos Resp. & imperium Romanorum, videamus, quanti fecerint illi fidem, quanti virtutem, vt eam prætulerint omni lucro, atq; vt eius seruandæ causa nihili fecerint omnia; neque tamen inficiamur, à Romanis aliquando bellorum quæstus prætextus ad imperij fines amplificandos, verum non qui iustitiæ prorsus aduersarentur, sed qui omitti possent, & alias omisi essent, nisi acquirendi occasio commoda se se obtulisset, non facile tamen in multa sæculorum serie depræhendas publico Senatus consilio

Alio decretum in exteros bellum, quod omnino fœderibus, ac iustitiæ repugnet. Contra autem fidei, iurisq. communis seruati exempla inter Romanos tot, ac tanta elucescunt, vt quamuis euoluas historias omnes omnium gentium, nihil tamen simile reperias.

An non hoc verum? Quis ignorat quod euenit Faliscis, & Camillo? Mos erat, inquit Liuius lib. 5. Faliscis eodem magistro liberorum, & comite vti: simulque plures pueri vnius curæ committebantur, principumque liberos, sicuti ferè fit, qui scientia videbatur præcellere, erudiebat. is cum in pace instituisset pueros ante Urbem lusus, & exercitationis causa producere, morem per belli tempus haud intermittens, dum modo breuioribus, modo longioribus spatiis abducit eos à porta, nihil tale metuentes, aut suspicantes intra stationes, & castra Romanorum Camillo, qui Faliscos obsederat, sistit, se Falerios iam protulisse Romanis lætabundus afferens. Verum non ad similem tui, dixit ei Camillus, vel populum, vel Imperatorem scelestum cum scelesto munere venisti. nobis cum Faliscis nullo nouo pactum iure est inita societas; sed naturali, quod est omnibus commune, est ingenita coniunctio. paci que, & bello sunt sua iura. ac sanctè didicimus vtraque tueri, & præstare. armis in bello non aduersus imbelles, atque inermes pueros vtimur. ætati isti parcitur à nobis victo populo, atque vrbe capta: expeditur illa, ac stringimus in armatos, & eos, qui nec læsi à nobis, nec la-celsiti castra Romana ad Veios oppugnarunt. Tu scelere vinces. Ego Romanis artibus ac fortitudine, ac virtute. Ita locutus vir admirabilis, nudatum ludimagistrum, manibus post tergum vincitū reducendum Falerios pueris tradidit; virgasque eis, quibus proditorem verberarent, dedit. Ad quod spectaculum populus confluens, re cognita, senatuque coacto deditio-nē fecit, imperata se omnia facturum professus.

D Quid illud Pyrrhi Epirotarum Regis? Cum Fabricius Romæ consulatum iniisset, grauissimæque inter Romanos, ac Pyrrhū bella exardescerent, veniens quidam in Castra Romana epistola detulit à Medico Regis per scriptā, in qua osterebat se Pyrrhum veneno necaturum, si præmium traderetur sibi absque vilo discrimine bellum pro Romanis gerenti. Fabricius hominis flagitium detestatus, adducto in eandem sententiam collega, Pyrrhum statim per litteras monuit, vt insidias medici caueret, in hæc verba scribens. C. Fabricius. & Q. Æmilius Coss.

Cōs. Pyrrho Regi salutem. Neque amicorum, neque hostium A fortunatus aſtimator eſſe videris; cognoſces enim, cum hanc epiſtolam ad nos tranſmiſſam perlegeris, te bonis quidem, ac iuſtis viris bellum inferre; malis verò, atque iniuſtis confidere. Hæc autem non tui gratia nota facimus tibi, ſed ne mors tua nobis calumniã afferat, quaſi virtute nequiuerimus te ſupera- re, ac dolo contendiſſe. Acceptis itaque Pyrrhus Fabricij litte- ris, medicoque conuiſto, ac merita pœna affecto, ad retributio- nem beneficij captiuos omnes gratis Fabricio, Romanisque reſtituit, ac legatum Cyneam miſit pro pace firmanda. At Ro- mani neque gratias ab hoſte, neque mercedem volentes acci- pere parem Tarentinorum, atque captiuorum numerum Pyr- rho remiſerunt. De amicitia vero, & pace nihil agitari per- miſerunt, priuſquam Rex ipſe cum armis, atque exercitu, cū- que his, quas ſecum è Græciam duxerat naues, abiſſet. B

Sed hæc omnia, quæ diximus, nullius eſſe momenti, appare- bunt; cum protulerimus in medium, quæcumque egit Attilius ille Regulus. Nam cum captus eſſet à Carthaginenſibus in bello, & ab eiſdem miſſus ad Senatum fuiſſet, vt cum eo de pace ageret; quòd ſi eam non poſſet impetrare, de captiuis commu- tandis, ac iureiurãdo aſtringeretur Carthaginem redire, ſi cõ- mutari captiuos non placuiſſet, vtrumque negandi auctõr Se- natui fuit, quãuis acerbiffima, & atrociffima ſupplicia ab ho- ſtibus diriſſimis timenda forent, reuerti tamen voluit. quocir- ca indignantibus ad eius conſtantiam Carthaginenſibus, do- lio ferreis vndique clauis circumſepto inclufus, & in mare pro- iectus miſerabiliter toto corpore perforatus, & dilaniatus exẽ- plum fidei perſoluendæ illuſtriſſimum poſteris relinquens eſt C extinctus. Hinc ille:

*Hoc cauerat mens prouida Reguli
Dissentientis conditionibus
Fœdis, & exemplo trahentis
Progeniem veniens in auum.
Hic vnde vitam ſumeret inſcius
Pacem duello miſcuit. O pudor
O magna Carthago probroſis
Altior Italia rumis.
Fertur pudicæ coniugis oſculum*

PARNOS-

*Paruosque natos, vt capitis minor
A ſe remouiffè, & virilem
Toruus humi potuiſſe vultum.
Donec labantes conſilio patres
Firmaret auctõr numquam aliàs dato,
Interq. mœrentes amicos
Egregius properaret exul.
Atqui ſciebat, quæ ſibi barbarus
Tortor pararet. non aliter tamen
Dimouit obſtantes propinquos,
Et populum reditus morantem.
B Quam ſi clientum longa negotia
Dijudicata lite relinqueret
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.*

Post hoc eſt aliud memorabile exemplum. Nam cum victor Annibal inſigni pugna ad Cannas Romanorum millia multa occidiſſet, multa etiam cœpiſſet, ac pecunijs egeret, nōnul- los ex eis Romam miſit, qui de cæteris redimendis paciſceren- tur, iureiurando dato in caſtra ipſos redituros, niſi obtinerent, quod petiretur. His actis eorum quidam, ſimulatq. egreſſus eſt; paulo poſt ſimulans ob neſcioquid opus eſſe, vt ad caſtra reuer- teretur, eo rediit, ac mox iter inceptũ repetens cum ſuis Ro- mam venit. Verũ cum nihil à Senatu multis precibus extor- queri poſſet, omnes Vrbe relicta ad Annibalem contenderunt, illo excepto, qui fallaci reditu ſe religione exſolutum crede- bat. quod vbi innotuit, relatumq. eſt ad Senatũ cenſuerunt om- nes compræhendendum, & cuſtodibus publicè datis ad Anniba- lem ſubito deducendum. Atque hæc quidem Romani, qui ſi par pari voluiſſent referre, poterant illi captiuos omnino retinere, quando Annibal ad Thraſymenum lacum Romanorum ſex mil- lia pollicitus, ſi tradidiſſent arma, abire ſe eos liberos permiſſu- rum, contra pactionẽ captos in vincula conieciffet, ac retinuiſ- ſet. Sed in Romanis plus valuit commune ius, quàm priuata in- iuria. Tanta erat in ipſis fides; tanta conſtantia in obſeruan- dis promiſſis.

Ac ne putes infideliter eos egiffe, vbi occaſio ſe obtuliſſet

O imperij

imperij dilatandi. Audi quod paulo ante bellum, quod Annibale Duce Carthaginenses aduersus Romanos gesserunt, accidisse narrat Polybius lib. 1. Tenebant illi imperio Lybiam, magnaque Africæ partem, Sardiniam, & aliquot Hispaniæ, Siciliæque loca. Sic omnes ab eis defecerunt, vt ab Afris obsessa vndique fuerit Carthago. Quid hic Romani aduersus inimicissimam ciuitatem? semper, inquit Polybius, Carthaginensibus subsidiū petentibus dedere: mercatoribus, qui sub eorum imperio erāt, vt frumentū Carthaginem exportarent, permisere: contra vero ferre in castra hostium commeatum omnibus prohibuerūt. Numquid amplius Romani? Erat, vt diximus, in potestate Carthaginensium Sardinia, & Vtica, cui secundæ post Carthaginē dabantur in Africa. Veterani qui Carthaginensium noīe insulam tenebāt, misere legatus ad Romanos, qui se, insulāq. ipsis traderent. Eadem fecere Vticenses. Poterant Romani accipere oblata; vel illo saltem prætextu, vt neque Vticenses, neque Sardi quidquam detrimenti afferrent Carthaginensibus, neque coi-
rent, viresq. iungerent aduersus Carthaginenses, sed paci, ac tranquillitati studerent. Hæc erat honesta species amplificandi imperij. At huiusmodi consuetudo Romanis haud fuit, reiecere legatos. Augendæ potentiæ occasionem præclaram sibi è manibus elabi haud curarunt.

Mille eiusmodi possent à nobis afferri exempla, è quibus clarissimum fieret. cordi potissimum fuisse Romanis, vt à iustitiæ linea ne recederent. atque idcirco Deum promouisse illos ad imperij tantam magnitudinem, quod S. Augustinus adnotauit. Nam proferantur quæso tot, ac tanta fidei seruata exempla è quouis alio populo, Rep. aut Rege? Non aderunt. Rectè igitur Polybius lib. vj. Dionysius Halicarnassens. r. Græci scriptores Romanos Virtute, ac iustitia tot, ac tantas sibi ditiones acquisuisse narrant. Hinc illud apud eos institutum, nequod inferretur bellum, nisi prius fœcialibus missis ad eos, in quos moueretur, vt iniuriæ satisfacerent, examinatis, & approbatis ex vtraque parte iuribus, nequid scilicet in leges gentium, naturæque, & iustitiæ consentaneas peccaretur, quod Plutarchus in vita Numæ refert. Ac potest quiuis sumere in manus Lium, Dionysium, Polybium, Appianum, Dionem, atque alios, qui fusi res à Romanis gestas describunt, ac videbit, qua fidei constantia Romani, qua cæteri publicas res administrarent. Quamobrem rectè Silius Italicus libro decimo tertio.

Fa-

A *Fœdera mortales ne seuo rumpite ferro,
Sed castam seruate fidem: fulgentibus ostro
Hæc potitur regnis, dubius qui frangere rerum
Gaudebit pacta, ac tenues spes linquet amici
Non illi domus, aut coniux, aut vita manebit
Vnquam expers luctus, lachrymæque, aget æquore semper
Ac tellure premens.*

Et Claudianus.

B *In prolem dilata ruunt periuria patris,
Et pœnam meritò filius ore luit:
Et quas fallacis collegit lingua parentis
Has eadem nati lingua refundit opes.*

Notum illud oraculum, Glaucō redditum, cuius meminisse Herodorus lib. vj. vt sciamus, & ab impijs Dæmonibus haud potuisse negari, quænam pœnæ periuros manerent. Milesius quidam magnam pecuniæ summam, deposuerat apud Glaucū Spartanum maxima iustitiæ opinione florentem iuramento interposito, vt ei redderet, qui notam quandam attulisset. defuncto Milesio, filij eius Spartam veniunt, Glaucumq. adeunt, atq; exhibita nota pecuniam reposcunt. Ille repellere cœpit homines, ac vicissim respondere, neque istius rei quidquam reminiscor, neque ad me quidquā pertinet eorum, quæ dicitis. Volo tamen reminiscens quidquid iustum fuerit, exsoluere, ac siquid accepi bona fide reddere. sin à principio non accepi, Græcorum legibus in vos vti. Ad quod confirmandum, præstituo vobis tempus mensium quatuor. Hoc audito Milesij facta iactura, pecuniæq. fraudati, discessere. & Glaucus Delphos se contulit ad oraculū consulendum. Cui percōtanti an *ἔρηω*, idest iureiurando præda retur pecuniam, Pythia respondit his verbis.

*Glaucō Epicydides nunc expedit ad breue tempus
Sic orco vicisse, interuertisseq. nummos.
Deiera & Euorcum: quoniam manet exitus idem
Asi Orci natus, qui nomine, qui manibus, qui
Nullis est pedibus rapide aduenit, vsque adeo dum
Conuolvens omnem perdat prolemque, domumque.*

O 2 Cum

Cum sobole Euorci melius nam postea agetur.

His auditis Glaucus veniam sibi eorum, quæ dixisset, ut daret, obsecrabat. Cui Pythia respondit idem valere, Deum tentare, ac perpetrare. Tunc Glaucus accitis Milesijs pecuniam reddidit. Glauci verò progenies, ac domus ita deleta, ac radicibus extirpata est, ut nihil omnino super fuerit. Hæc Herodotus lib. vj. ut videas quibus afficiantur pœnis diuinitus simulators, ac periuros ipsis malis Dæmonibus esse flagitiosiores.

Quin hoc erat in more positum apud gentes, ut si quis noxam fecisset, alicui quicumque illum recepisset, quasi criminis socius existimaretur, quando illi tutum per fugium dedisset. Quamobrem populi solebant reos huiusmodi criminum, præsertim verò grauium dedere, ne supplicij diuinitus infligendi fierent ullo modo confortes, quod tum è multis Herodoti locis, tum verò è Thucydidis libro primo constat. Iam verò si quis diligentius perscrutetur originem, causasque ob quas euersæ sunt celeberrimæ Vrbes, vastatæ regiones florētissimæ, comperiet accidisse id plerumque; ob violatam fidem, ius commune, aut neglectam religionem; quæ colligi possunt è superioribus, atque ijs, quæ libris de signis Ecclesiæ Dei, persecuti latè sumus.

Rursus quis ignorat Achitophelem, quod Dauidi fidem datam violasset, suis met ceruicibus iniecisse laqueum, mortemque conscivisse? An non Andronicus Antiochi Regis militum dux, cum data securitate Oniam necasset, iussu Regis eiusdem purpura exutus, per totam ciuitatem circumductus, eodem loco, quo sacerdotem occiderat, Deo sui sacerdotis ultionem expetente vita est orbatus? multa sunt in diuinis libris exempla harum rerum, quæ omittimus, quod in promptu sint.

Cleomenes Lacedæmonum Res, ut ageret Tyrannum, Reipublicæ ephoros occidit, datas Arginis septem dierum inducias tertia nocte violauit, & neque opinantes oppressit, quod se dierum, non autem noctium fecisse inducias diceret. victus à cæforum mulieribus, atque inde in furorem versus, ridens accepto cultro à plantis pedum ad partes usque corporis vitales se ipsum dissecut.

Memorabile illud Agesilai Regis in Asia contra Tisaphernem Persam bella gerentis. Nam cum factas trium mensium inducias Tisaphernes violaret, & in Græcos imparatos irrueret, cæteris stupentibus, lætitiâ præ se ferens Agesilaus, gratias, inquit, ha-

beo

Plat. in apopheteg.

A beo Tisapherni, qui sua perfidia Deos sibi hostes, nobis verò socios fecit. securi ergo prælium ineamus, qui tam bonis sociis freti sumus. Atque ita suis excitatis prælium committens perfidum fudit, ac fugauit.

Ptolomæus Ceraunus Urbem Thraciæ Cassandriam cum non posset expugnare, data pacis fide, modo ei soror nuberet, ingressus Urbem, omnia cæde impleuit, & à Gallis postea victus, cæsus, capite ad hastam fixo, & ad terrorem circumgestato, miserandum sui spectaculum præbuit.

Polyb.

Tryphon, de quo in libris Machabæorum fit mentio, ut regnum Syriæ sibi occuparet, Antiochum puerum per summum scelus interfecit, Ionatham Machabæum simulatione pacis obtruncavit, sed ab Antiocho Sedete Apameæ obsessus intulit sibi manus, ac mortem.

Syphax Numidiæ Rex, contra fœdera cum Romanis facta, aduersus hos se Pœnis adiunxit, victusque à Scipione, ac Romanus ductus in triumpho misere vita functus est.

Quid autem de Ruffino, Gildone, Eutropio, Gaine, ac Sthilicone dicemus, qui variis prætextibus iustitiam prodentes arma in suos Imperatores impiis conatibus tulere? Odoacre Herulorum Rege, Oreste militum Magistro, Aspare, Ardaburio, ac plurimis huiusmodi, qui legitimas defectionum causas ad arripienda imperia, Imperatoresque deiiciendos ostentabatur prolixiores nimis essemus, si quæcumque in historiis passim legitibus occurrunt, huc transferre vellemus apertissimum cunctis facientes, nihil æque ad maxima bona vel in ipsis terris assequenda valere inter mortales, ad honores, & opes comparandas, quam fidem seruare, à mendaciis abesse, & abhorere.

Illud non omittemus imperia duo maxima omnium, quæ fuerint simul & omnium maxime diuturna extitisse, Persicum, & Romanum. Nabuchodonosori, & Alexandri imperium Persico præstitit amplitudine, sed non duratione, ut supra ostendimus. Persæ porro, ac Romani præ cunctis populis veritatem sincerissime in multas ætates coluere. De Persis testatur Herodotus lib. i. asserens ab ipsis edoceri pueros ab anno quinto ad vicimum, equitare, arcu sagittas iacere, vera loqui. Idem tradit Xenophon in Pædia Cyri. De Romanis est inter alios auctor Polybius lib. 6. Quibus sanè testibus nullo modo suspectis est omnino habenda fides. Atque ita colligimus ad imperia poten-

tius

tissima acquirenda nihil esse potentius veritate. A qua si aber- **A**
retur, protinus illorum fit labes.

*Apertissimè ostenditur Assyriacum, Chaldaicum, Aegyptia-
cum, Persicum, Græcicum, Romanumque imperium
concidisse ob dolos, ac proprias simulatio-
nes. Cap. V I I.*

Ge vero illustrissimum facimus maxima que- **B**
que imperia apertissimè, vt nemo diffiteri
possit, ob simulationes, adumbratasque Re-
gum virtutes concidisse; & à vetustissimo om-
nium, quæ fuerint, imperio exordium facia-
mus. Illud verò conuenit inter omnes esse As-
syriacum. Quod à Nino, ac Semiramide volūt
amplificatum. quibus vero artibus posteri illud tuerēt
vsque ad Sardanapalum sic Diodorus lib. 2. cap. 6. sumpto regno. Ni-
nias Nini, & Semiramidis filius pacem cum singulis egit, ne-
quaquam matrem imitatus: sed omne vitæ tempus reclusus in
regia, conspectusque hominum vitans, inter pellices, & Eun- **C**
chos ocium, & delicias securus traduxit. existimabat enim in-
commoda omnia vitare, in continuis versari voluptatibus, va-
cuum esse curis summam in Rege felicitatem esse. Ad securita-
tem imperij, vt à subditis timeretur, annuatim certum nume-
rum militum indicebat, & eorum ducem singulis prouinciis im-
perabat. Exercitus cum extra Urbem conuenisset, ducem cuique
nationi prudentissimum eorum, qui secum erant, cōstituebat.
Acto anno copias remisso domum priori milite, rursus à prio-
ri milites petebat. quo fiebat, vt & subditi promptius imperata **D**
facerent, cum semper timor militum sub dio agentium immi-
neret; & si qui fortè desciscerent, timore poenæ quamprimum di-
cto parentes essent. Annuam vero militum mutationem ad id
conferre existimauit, vt parua temporis cōsuetudine nulla in-
ter eos amicitia contracta, neque duces, neque cæteri aduersus
Regem conspirarent. Diutina enim militia tum milites robu-
stiores, tum Duces prudentiores solet efficere, quæ res sapius
magnas facultates ad desciscendum à principibus prauit.
Vita vero Principis exteris ignota, voluptates eorum occultas
reddit & tanquam Deum à conspectu remotum ne verbo qui-
dem

A dem Regis maiestatem violare vllus audeat. Hac ratione exerci-
tuum Duces, prouinciarum Præsides, domesticarum rerum cu-
ratores, iudices præterea singularum gentium, aliaque pro
regni cura disponens vitam traducebat, similiter & cæteri Re-
ges vsque ad Sardanapalum. Hæc ille.

Quid igitur, num simulata hæc Maiestas, & vmbra-tilis, falsa-
que sanctitudo longè procedet, stabit? ab Arbaeto, aiunt dete-
ctas hæc delicias, hoc vitæ genus effæminatissimum, sed tamen
immagine cuiusdam pene diuinitatis opertum, secessionem fa-
ctam, captam Ninum, flammis omnia cum Sardanapalo data.

B Hic scilicet ementitæ virtutis exitus. Hic Assyriaci imperij fi-
nis. At inquiet vir acutus non ob simulationem periit imperiū
tantum, sed ob mollitiæ, delicias & effæminatissimū viuendi ge-
nus. Ita sane. Verum fidebant isti Reges hæc omnia fore opera
inuolucris, ac tuta veluti quibusdam munimentis honorifici il-
lius secessus, qui subiectos ad reuerentiam prouocaret, ac cæte-
ris artibus, de quibus est dictum, sic aliis in rebus pro futuros
alij Reges existimant sibi dolos, obiectaque virtutis effigiem
ad continendos in officio populos. Atque hæc quantum ad Ni-
ni Reges.

C Chaldaicum sequitur imperium post Assyriacum Nini. cu-
ius excidium scimus, è Daniele, & Herodoto. Narrat hic lib. 1.
Cræsum potentissimum Lydorum Regem, cum videret Cyrum
magis in dies auferescere, ac regni fines amplificare, foedus iniit
se cum Labynto Babyloniorum, Chaldaëque Tyranno, is est
Balthasar apud Danielem, & cum Amasi Ægyptiorum Rege,
ac metu excrescentis quotidie potentia bellū Cyro intulisse.
Cyrus, qui nihil iniuriæ fecerat in Cræsum, vel Labyntum, vi-
ctor extitit, Cræsum, regnaque ipsius cæpit, ac mox obsedit Ba-
bylonem munitissimam, vt Herodotus describit, Urbem, quæ
D capta est tandem ciuibus, ac militibus in conuiuia, choreasque
effusis. Arque ita dum Chaldaeorum Rex cum Cræso insidias
struit immerentibus, foedus iniit aduersus finitimos absque vllō
iure, bellumque mouet nulla de causa, perniciem sibi compara-
uit, exitiumque extremum.

Ægyptiaci fuit eadem fors. Sed multo apertiores causa. A-
pries ante Amasim, qui cognomento dictus est ob calliditatem
sapiens, vt est in Timæo Platonis, regnauit in Ægypto. Verum
deficientibus Ægyptiis ab Aprie ob falsas quasdam suspicio-
nes missus est Amasis ab Aprie ad eos sedandos; hic actu rem-

aggressus imperium sibi Ægypti vèdicauit, Apriem cœpit acie victum, qui mox est strangulatus. Cum Amasi, vt diximus, societatem coniunxerat Cræsus aduersus Cyrum. sed hoc defuncto, Cambyfes filius filiam sibi petiit vxorem dari ab Amasi, qui loco filia mittit Aprii filiam, quam suam dicebat. Tum superiori fœdere, tum vero hac illusione irritatus Cambyfes mouit ad uersus Psammenitum filium Amasis, qui paulo ante decesserat, victorq. Psammenitum cœpit, atque Ægyptum. Mos Persis erat Reges prælio superatos plerumque haud interficere, sed imposito tributo, custodiisq. adhibitis procuratores eos cum dignitate relinquere in regno. Id agere cum Psammenito Cambyfi in animo erat. At ille insidiosè ad defectionem sollicitare Ægyptios aduersus Cambysem cœpit. Qua re indignatus hic epoto eum sanguine taurino mori coegit. Atque hic finis fuit simulationu, dolorumq. quibus Amasis auertit ab Aprie, & in se transfudit Ægypti imperium, conspirauit in Persas cum Cræso, & Labynito. Hic exitus filij Psammeniti dolosè agentis aduersus Cambysem victorem. cum prius ipsius milites atrocissimè in conspectu Persici exercitus iugulassent filios cuiusdam Phanis innocentes super quosdam crateres, sanguinemq. ex illis profluentem vino mixtum bibissent; legatos præterea missos à Persis in frustra discerpissent, cõtra omnium gentium leges, vt sciamus, quò doli perducant, quò mendacia artificiosè contexta. Hæc Herodotus lib. 2.

Persæ post hos omnium latissimè imperarunt, qui, vt ex Herodoto, & Xenophonte supra dicebamus à principio maximè omnium veritatem coluerunt, vt mirum non sit, si Darius Persarum Rex Zorobabeli præmium sponsionis adiudicauit, cum contentio ipsi esset cum tribus aliis, quodnam foret in rebus humanis potentius, & alijs alia dicentibus, ipse veritatem dixit omnium potentissimam. Quales verò fuerint paulo antequam subuerteretur ipsorum imperium, sic Xenophon lib. 8. Pædiæ noui enim & Regem (Persarum) prius, & qui sub Rege essent, etiam his, qui vltima scelera perpetrassent, siue iusiurandum iurati essent, inuiolatum præstare, siue dextras dedissent, constantissimè obseruare solitos. quod si minus tales fuissent, & huiusmodi de se opinionem non præbuisent, ne vnus quidem credidisset eis, quemadmodum nunc nemo amplius credit, postquam cognita est eorum impietas: sic neque tunc illi credidissent, qui duces vnà cum Cyro ascenderunt. At hoc tempore, qui

qui priori de ijs opinioni crediderunt, seipfos interfecerunt, & ad Regem ducti obruncari sunt. Multi etiam eorum barbarorum, qui vna militarunt, alij alia decepti fide data perierunt. multi præterea etiam in ijs rebus nunc sunt deteriores. Antea enim si quis aut periculum subiisset pro Rege, aut Urbem gentem in seruitutem egisset, aut aliud quidpiam pulchri, boni, peregisset, hi erant, qui in honore habebantur. At nunc etiã si quis, quemadmodum Leomithres, vxorem, ac liberos, amicorumq. filios obfides apud Ægyptum liquisset, isque maximum iusiurandum iuratus esset, si transgredereatur erat ex ijs, qui maximos honores præmij loco habent. Hæc igitur videntes Asiatici, omnes ad impietatem, & iniustitiam versi sunt. quales enim sunt Præfecti, tales etiam, qui sub ipsis sunt, fere sunt: ob eamq. rem maiore vtuntur licentia nunc quàm antea, præsertim circa pecunias, vt sunt iniustiores. quò fit, vt nihilo illi minus, qui videntur esse dirissimi, quàm qui multa per iniustitiam deliquerunt, in metu sint. Hæc Xenophon; è quibus liquet cuncta per doli acta apud Persas, nihil ijs fuisse sincerum, simplexq. in administratione rerum priuatarum, ac publicarum.

Græci, vt omnes norunt, Persis in imperio succedere Alexandro Rege, qui longissimè semper abfuit ab omni simulatione, sed animi magnitudinem præferens in omnibus admirandã, cuncta aperta sine vllò furo, ac fallaciis semper habuit. quamobrem regni initio cum multi suaderent, vt barbaros blandis deliniret, Græcos astu caperet, & in suas partes traheret, nihil voluit dissimulanter agere, sed bello illos adortus aperto vicit, hos celeritate expeditionum, viq. militari domuit. Cumque insimulatus apud illum per epistolam Philippus medicus fuisset, quasi venenatum poculum ministraret, accepit intrepide potionem, ac literas medico ostendit, cum nihil insidiarum timeret ab alijs, qui nullas ipse vlli struere solitus esset. Sed de virtutibus Alexandri ex tat liber Plutarchi, quo latè ille disputat, non immeritò imperium tantum diuinitus fuisse delatum tantis virtutibus prædito Regi. Et tamen hic extremis vitæ diebus in magna vitia prolapsus luce hac, & regno priuatus obiit. Qui verò fuerint eius primarij successores, vt ab omni virtutù genuino officio degenerarent, est dictum.

Romani igitur exceperere dominatum totius terræ habitabilis, qui mox ad Italicos, inde ad Hispanienses, atque ab his ex alijs in alias nationes deuolutum denique in Christianis refe-

dit. Et quidem quantum veritati detulerint Romani aperimus supra. Ruinam tamen ducente Rep. fraudibus, atque insidiis latissimus est aditus factus; vt iure in vnus potestatem Deus adduci cuncta permiserit, atque ex hac in illam gentem transferri. sic enim vates ille.

*Quippe vbi fas versum, atque nefas, tot bella per Orbem
Tam multa scelerum facies; non vllus aratro
Dignus honos: squallent adductis arua colonis.
Et curuæ rigidum falces conflantur in ense.
Hinc mouet Euphrates, illinc Germania bellum
Vicina ruptis inter se legibus Vrbes
Arma ferunt; sauit toto Mars impius Orbe.*

Sed & Lucanus aperiens cuncta regna à veris virtutibus, nō fucatis pēdere, dum causas explicat Romanę Reip. ruentis, ita canit.

*Hæ ducibus causæ suberant; sed publica belli
Semina; quæ populos semper mersere potentes:
Namque, vt opes nimias mundo fortuna subactæ
Intulit, & rebus mores cessere secundis,
Prædaque, & hostiles luxum suasere rapinæ
Non auro, tectisue modus: mensasq. priores
Aspernata fames: cultus gestare decoros
Vix nuribus, rapuere mares: fœcunda virorum
Pauperies fugitur, totoq. accersitur Orbe
Quo gens quæque perit. tum longos iungere fines
Agrorum: & quondam duro sulcata Camilli
Vomere, & antiquos Curiorum passa ligones
Longa sub ignotis extendere rura colonis:
Non erat is populus, quem pax tranquilla iuuaret,
Quem sua libertas immotis pasceret aruis.
Inde iræ faciles, & quod suasisset egestas
Vile nefas: magnumq. decus, ferroq. petendum
Plus patria potuisse sua; mensuraq. iuris
Vis erat: hinc leges, & plebiscita coacta.*

Hæc

A Hæc isti è quibus omnibus apparet, in primis veritati studendum, genuinæq. probitati, ac fucum nihil posse ad extremum, vel ad imperia comparanda, vel siquidem parentur, ad ea diutius tuenda.

Illustrissimo exemplo Orientalis imperij, & Occidentalis aperitur, quantum possit vera virtus inermis, & quantum ficta, & armata. Cap. VIII.

ROSE QUAMVR adhuc tamen orationē, mirabiliq. euento veritati comprobemus, nihil æque ad regnorum tuitionem, & incrementū valere, quàm pietatem, veritatemque, nihil perinde posse ad excidium, & diminutionem, quàm fraudes occultas, fictamq. religionem, pronunciatumq. illud antiquum maximè consentaneum veritati.

Malum consilium consultori pessimum

C Igitur omnium memorabilissimo exemplo ostendamus, quantum sit ex vna parte imbellis pietas, ac veritas inermis, ex altera verò ferox impietas, & fraus armis vndique accincta, ac bella ciens; progressionem vtriusque partis, atque exitus attendamus.

D Anno quadringentesimo octauo in Occidēte imperabat Honorius, in Oriēte Arcadius fratres Theodosio Magno Augusto nati; obiit Arcadius, Theodosium filium, qui nondum exegerat annos vndecim, relinquēs, Pulcheriamq. annorum quindecim, ac duas præterea minores filias. Honorius vel ante mortē fratris per dolos eripere ipsi Orientale imperium machinabatur, agitatissimè ante in eam rem consiliis, multisq. que, quas disceperat Deus, insidiis comparatis. Quin hoc ipso anno Alaricum Gothorum, siue Regem, siue ducem in Illyrico subsistere cū maximo exercitu iusserat, Stilichonemq. miserat, qui de improviso confinia perrumperet, Constantinopolimq. aduolaret, & caperet. His rerum momentis vita migravit Arcadius, paruulo, vt diximus filiolo relicto, ac Virguncula Pulcheria. Tum verò Honorij, ac Stilichonis simul animus exardescere cœpit, & inhiare impuberis imperio. Quid enim protegeret illud? dec-

P 2 rant

rant omnia Theodosio puerulo, milites, duces, consiliarii, auctoritas, ingenium ad imperii tantam molem sustinendam, patebat atas insidiis omnium, malisq. artibus. Erant in ipso limine Gothi, Vandali, Sueti, Alani, Hunni, qui protinus omnia denorarent, ipse Honorius, à quo sperari, & expectari omne praesidium poterat, ille ipse erat, qui dolos noctebat, ac ruinam struere moliebatur, ita vt hæc omnia persentiscens multo ante, ac probè sciens Arcadius tutorè filiis reliquerit Isdegerdem Persarum Regem, non Honorium fratrem. Sed quid ille posset longissimè postus, & in remotissimis oris, aut quid ab eodem non timèdum, qui semper Orientalis imperii fuisset inimicissimus? **B** At cum prorsus itaque erat de Theodosio tenellæ ætatis Imperatore, actum de regno eius erat. Quid enim destineret, quid quæso retardaret Honorium præliis assuetum, consiliis expediendis exercitatum, militibus, ac ducibus vndique armatum, cuius dicto audientes essent, quæ ceruicibus Orientalis imperii ferocissimæ gentes imminerent? I nunc, ama veritatem, cole fidem, complectere iustitiam, religioni adhære, confuge ad preces, inuoca, implora, obtestare omnes superos, supplicibus votis fatiga Deum? simpliciorum sunt ista, & irrisioni patentium. **C**

Cura tibi Diuum effigies, ac templa tueri.

Sinceris non sunt administranda regna, circumueniendi omnes, & illudendi. sic itur ad regna, sic illa confirmantur, augentur, ad summum culmen euehuntur. Itane? Euenta tantarum molitionum quæso videamus. Accurrant Macchiauelli doctrinam laudantes, sectantes, accurrant omnes mortales, contemplantur admirabile certamen, prælium cunctis sæculis memorabile, & suspiciendum.

In aciem prodit, en vide, pufio inermis, expers iudicij, omni præsidio nudatus, molliculus, vix hærens vestigiis. & huic tantillo Orientale innitur imperium. **D**

Ex aduerso erumpit miles exercitatus, ferreus totus, exercitibus circumseptus, conglobatis agminibus irruens, sagax, arma tractare, cuncta ardua solitus explicare, victorias illustrissimas referre, trophea nobilissima statuere, triumphos ducere, ex hostibus acerrimis, & quidè plurimis consuetus. & huic tanto, his tot, ac tantis Occidentale imperium corroboratur.

Et ille puerulus vincet? illius imperium stabit? Hui res ridenda,

A da, exhibenda, explodenda. Certè quidem vincet ille, stabit illud. Apage, qui fiet istud? Adcurrat auxilium latura sororcula annorum quindecim, vota concipiet, ad Deum confugiet fugabit, dissipabit, conteret, ad nihilum rediget omnia contraria. ita vt Orientale imperium stet, floreat, Occidentale miserimè dilanietur, corruat.

O rem prorsus omnium cachinnis excipiendam, sæculis omnibus omnino deridendam. fallimur, an fallimus? Ita certè res est. Ac dubitamus à Deo cuncta gubernari? Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelau super iniquos, pacem peccatorum videns, quia non est respectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum, in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos superbia, operi sunt iniquitate sua. Ita diuinus vates, sed quid postea conuersus ad Deum? Verumtamen propter dolos posuisti eis, deiecisti eos dum alleuarentur, quomodo facti sunt in desolationem? subito perierunt propter iniquitatem suam.

In hoc igitur statu rerum, in tantis Orientalis imperij periculis, in extremo illius iam iam ruituri discrimine Pulcheria se tota vita virginitatem Deo conseruaturam vouit: deinde vt idem facerent duabus sororibus paruulis persuasit. Atque vt consilium suum, decretumq. aliquo pignore stabiliret, & quasi testimonio quodam consignaret, admirandum pulchritudine incredibili ex auro, & preciosis lapillis confectum ornatum in sacræ mensæ formam redactum virginitate sua, imperioq. fratris tuendo catholice Constantinopolitanæ Ecclesiæ dedicauit in ora illius, consilium, causamq. consecrationis huiusmodi litteris insculpens, vt illæ scilicet ipsius loco Deum quodammodo precibus ad opem fratri ferendam, conseruandumq. imperium continenter inuocarent. Ipsa igitur optimè, vt dicebat, administrauit imperium, quam celerrimè de rebus agendis consulta, omnia referens in scriptum, scribendo namque, & dicendo Græcè, & Latinè plurimū valuit. Sed quæcumq; agebat, perinde atq; à fratre constituta essent, illi, ac nomini illius ascribebat; illud in primis curas, vt imperatoris artibus educaretur, ac disciplinis ætati cuique conuenientibus institueretur. Sic ille rem militarem, & equestrem didicit ab eis, qui rerum talium periti erant. Quemadmodum vero in publicis congressibus pro dignitate magnificus esset, ac splendidus, ab ipsa edo-

Etus est, quomodo vestem sibi circumdaret, consideret, incederet, risum moderaretur, placidus esset, ac mitis, terribilisve & minax, commodusque audiendis supplicantium precibus. Ante omnia vero docuit eum iustitiam, pietatem solidam colere, precati Deum continenter, templa sæpius adire, ædes sacras vasis, donariis, & ornamentis locupletare, plurimi facere ordinem sacerdotum, simulque viros bonos, qui Christianorum legibus optimè viuerent. Hinc ille fortis, laborum patiens, temporum vicissitudines, ac mutationes facillimè sustinens nihil ab æstu, & frigore metuebat. Ieiunio frequenti e sororis disciplina se assuefaciens quarta præcipuè, ac sexta feria mane confurgens hymnos Deo cum sororibus dicebat alternis versus decantans, noctu diuinæ scripturæ intelligendæ operam dabat. Iram sic habuit in potestate, vt neminem sit vltus, à quo læsus fuerit nemo illum viderit iratum. si quis bellorum motus audiretur ad Deum confugiebat. defuncti episcopi sagum squallidum, quod is opinione sanctitatis præstaret, sub clamyde solebat gestare, sperans fore, vt diuinitus ob id ipsi multa concederentur. Atque ita gubernauit imperium Theodosius annis quadraginta duobus cuncta disponente Pulcheria, quæ fratri superstes Martianum sibi virum adsciuit, imperij consortem iure iurando prius accepto, ne quid illibato Virginitatis flori imminueret, minimumve detrimenti afferret, cumque illo imperium moderata est aliquot annis. Hæc Sozomenus illorum temporum scriptor lib. 9. cap. 1. & sequi. Marcellinus, Cassiodorus, Nicephorus lib. 14.

His armis ad pugnam descendunt puerulus, ac Virguncula. O stupida, Macchiauellus inquiet, ingenia. Actum profus est de istis. dicto citius euanescent. Itane? An non Deus omnia gubernat? An non veritatem, veritatisque amantes tuetur, ac fouet? An non infestissimus est fraudibus, nequitiis, flagitiis? An non radicitus extirpat, siquid ab his enascitur, atque in altum se atrollit? An non cognouere id vel à nostra religione auersi?

Male parta, male dilabuntur.

Ecce enim rebus in hoc statu constitutis, cum tot gentes essetæ constitissent in aditu ipso Orientalis imperij, nihil aliud, quam prædas meditentur, multo longius abessent à locis Occidentalis subiectis, ab his absterreret ætas Honorij firmata usu, prudètia, duces ipsius militares soliti ex hostibus victorias

re-

A referre, eosque veluti manu, & consilio prompti fundere; ac profligare, ipse Honorius cupiditate, & insidiis Orientale imperium iam deuorasset, & ad illud extenuandum, vires eius debilitandas, quò scilicet facilius ipse caperet, tot barbaros immisisset, illi tamen Orientali omisso in Occidentale imperium ferociter irruerunt, totum spoliauerunt, discerperunt, dilaniarunt.

Honorio tot præfidiis communito Alaricus omittens Constantinopolitanum, Græciamque, cum suis Gotthis in Italiam se se effudit, eamque vnà cum Roma cœpit, diripuit, vastauit, Burgundiones in Galliis considerunt, in eisdem Franci irruerunt, Britanni defecerunt, Vandali in Africam traiecturi Hispanias occuparunt; Attalus, Maximus, Iouinus, Castinus Imperatores aduersus ipsum creati. Stilicho denique bis focer in eum ruinas aliis molientem ruinas & ipse machinatus est. Hinc Numatianus.

Quò magis est facinus diri Stilichonis acerbum,

Proditor arcani qui fuit imperij.

Humano generi dum nititur esse superstes

Crudelis summis miscuit ima furor.

C *Dumque timet quidquid se fecerat ipse timeri*

Immisit Latæ, barbara tela neci.

Visceribus nudis armatum condidit hostem

Il latæ cladis liberiore dolo.

Ipsa satellitibus pellitis Roma patebat.

Et captiua prius quam caperetur erat.

quin viuētibus adhuc Theodosio, & Pulcheria, imperatibusque; cum iam Valentinianus Honorio successisset, nonne Africam Vandali caperunt? Ipse vero Theodosius, ac Pulcheria iucundissimos semper optatissimæ pacis, ac tranquillitatis fructus in maxima quiete perceperunt? Occidentali ruente nonne Orientale stetit, effloruit? conati sunt Scythæ, Hunni ab Aquilone; conati sunt Persæ ab Oriente in illud perirumpere, illud dilacerare, excindere, nihil effecerunt, nihil potuerunt, Roilas ingenti Scytharum Nomadum coacto exercitu, & Istro traiecto, Thraciam populabundus ingreditur, propè Constantinopolim cõsedi, primo clamore, atque impetu ipsam capturus, direpturus, excisurus. quidni? cum torrent id aetatis, id roboris Imperatores. Verum Deus imbrium copia incredibili demissa sic omnes eorum vires ener-

eneruauit, infregit, comminuit, vt nullo loco consistere possent, **A**
& quod inculsit maximum timorem, cunctosq. prostrauit, ipse
Dux Roilas demisso cælitus fulmine est occisus, & ambusus.
Idem verò propè cõtigit aliquibus Perfarú prædatoriis copiis.
Rursus, inquit Sozomenus, Vldas innumeros Hunnos secum tra-
hens cum Martis castra Mysiæ ciuitatem cœpisset Constanti-
nopolim pergebat, nullas pacis conditiones aut admittere, aut
audire vlllo modo volens. quid igitur euenit? castris vtrinque
positis obortus est inter Hunnos sermo de virtutibus Impera-
toris, qui sic illapsus est in animos ducum, sic eos deliniuit, ac cœ-
pit, vt protinus amore quodam racito inflammati, & abrepti **B**
ab Vlda defecerint, ad castra Theodosij transferint, iis se se ad-
iunxerint, ac subiecerint, Vldas vix potuerit incolumis inde se
fuga proripere. Viden quanti sit vera virtus? quantas habeat
vires? quid quæso ad hæc omnia Macchiauellus obstrepet? quid
cum suis garriet? Quid pluri ad hæc etiam terrena potiunda,
& habèda inermis, imbecilla, nuda, sed vera pietas? An infidio-
sæ, & fallacis, verumtamen ferro, & armis vndiq; cinctæ, ac mu-
tæ fucus? En tibi ante oculos memorabilissimo, atque illustris-
simo exemplo est vtraque posita quasi de imperio pugnatura.
Verè igitur Claudianus, qui temporibus hisce viuebat.

*Sapè mihi dubiam traxit sententia mentem
Curarent superi terras, an nullus inesset
Rector; & incerto fluerent mortalia casu.
Nam cum dispositi quassissem fœdera mundi,
Præscriptosq. mari fines, anniq. meatus,
Et lucis, noctisq. vices; tunc omnia rebar
Consilio firmata Dei; qui lege moueri
Sidera, qui fruges diuerso tempore nasci,
Qui variam Phæben alieno iusserit igne
Compleri, solemq. suo; porrexerit vndis
Littora, tellurem medio libauerit axe.
Sed cum res hominum tanta caligine volui
Aspicerem; lætosq. diu florere vocentes,
Vexariq. pios; rursus labefacta cadebat
Religio; causaq. Viam non sponte sequebar
Alterius, vacuo quæ currere semina motu*

Affor-

A Affirmat, magnumq. nouas per inane figuras
Fortuna, non arte regi. quæ numina sensu,
Ambiguo vel nulla putat, vel nescia veri.
Abstulit hunc tandem Rufini pœna tumultum;
Absoluitq. deos; iam non ad culmina rerum
Iniustos creuisse queror: tolluntur in altum,
Vt lapsu grauiore ruant.

B Hæc ille contemplatus, quæ Rufino acciderant, quæ & Stili-
choni, Gaini, Gildoni, Eutropioq. euenerunt, dum scelere ad
imperium per dolos peruenire contendunt.

*Ab animalibus ratione carentibus edocemur fraudes fugiendas,
ac dolos, si nobis bene esse velimus, virtutem nisi ex omni
parte possimus assequi, quantum possumus ta-
men retinendam. Cap. IX.*

D summam liquet Regibus, qui inanes Vm-
bras virtutum captant, ac venditant imperi-
tis, vbi veritate dimissa, fallaciq. obiecta spe-
cie fit aliquid ab eis in præsentia lucrum, nihil
ad extremum boni contingere, quando eorū
plerique omnes miserimè interficiuntur, ijs
vita est breuis, aut regno spoliati moriuntur,
regnantes in maximo metu semper degunt, variis euentibus
ærumnarum conflictantur, grauiori casu euecti ad altiora cum
suis corruunt, perpetuis suorum dissidiis, ac bellis vexatur, suo-
rum ferales cædes aspiciunt, neque tam lata, aut tam diuturna
imperia possident, vt eiusdem conditionis boni Reges: atque
D hæc quidem, dum viuunt. post obitum verò perpetua solent in-
famia notari, eorum posteritas non admodum durat, quin ne-
potes ipsorum mutuis se se cædibus absument, populi ad inter-
necionem delentur regiones eis subiectæ ad vastitatem, solitu-
dinemq. rediguntur. Postremò autem, non alia ratione poten-
tissimè nationes ad imperia, quæ fuerint omnium latissima, ac
maximè diuturna, diuinitus euectæ sunt, quàm veritatis pro-
fessione, obseruantia promissorū, fideiq. datæ præstatione, con-
trariasq. ob causas deiectæ, ac spoliatæ.

Q

Atque

Atqui nos tum propensio cunctorum mortalium naturalis, tum verò animantium quorumuis ingenitus mos id poterant abundè docere. Nam cum per mentem simus homines, & hac distinguamur à bestiis, eius verò finis sit veritas, in quam toto impetu citatissima semper feratur, sit hinc nos à nobismetipsis desciscere, ubi à veritate recedimus, & intimam quandam fieri in nobis potissimarum partium discerptionem, qua miserrimè dilaceremur, quod cū refugiamus, fieri nullo modo potest, quin abhorreamus à mendaciis, mendaciorumq. amatoribus, amemus verò, & amplexemur, qui veritati student. Ob id etiā molestissimè ferimus ab vlllo nos decipi, nam perinde est, si quis mihi humanitatem detrahere velit, & ex homine belluam prorsus efficere, eripit enim mihi quodammodo intelligentiam, siue intelligentiæ munus, cuius est quærere, & assequi veritatem, qui fucum facere, ac mihi falsa vult persuadere. Quamobrè necesse est, vt simulatio pariat contrarios effectus ijs, quos nititur pariturire, cumque fidem sibi velit conciliare veri specie, abrogabit omnino, efficietque, vt animus hominis pugnet aduersus huiusmodi mendaces, veluti proprios inimicos, neque in veris etiam credat, atque ita faciant iacturam simulatores, vt in omnibus nulla ipsis habeatur fides, odiumq. pro amore contrahant, & in omnia damna incurrant, cum nemo ipsis fidat veluti perfidis, ab eis metuat; atque idcirco extinctos cupiat, & quantum possit ad quamuis occasionem procuret.

Id autem nos ipsa animantia, quæ rationis expertia sint, clarissimè docent. ipsa omnium rerum natura tantam veritatem testificante, atque innumeris modis consignatam passim nostræ menti obijciente. Nam quæ belluæ sunt fraudulentiores, ac sæuiiores, eadem minus viuaces, maioribus morbis naturaliter obnoxia sunt, à pluribus, & acerbioribus inimicis ad mortem quæsitæ, in locis, ac solitudinibus multo asperrimis degentes, quasi natura nobis identidem velit indicare, nihil in fraude, ac dolis, nihil in atrocitate esse boni, nullum in his esse fructum iucunditatis, lucri, aut honoris.

Quocirca testis est Aristoteles veritatis diligens inuestigator omnes bestias, quæ carnibus comedendis delectentur, inimicitii, & pugnis inter se decertare, mortemq. inuicem sibi illas machinari. Quæ verò ex his truculentiores magis esse dicuntur, ac magis dolosæ, plures hostes speciatim patiuntur, duriori cibo, & locis tetrioribus vtuntur. exempli gratia; serpentibus ini-

A inimicitia sunt perpetuæ cum ciconiis, aquilis, vulturibus, miluis, ceruis, mustellis, suis, lacertis, gallinis, testudinibus, ichareumonibus, à quibus deuorentur. Ceruus quidem nomen inuenit à Græcis non aliunde, quam à capiendis anguibus, *ελαφρος* enim Græcè dicitur, quasi capiens serpentes, quod spiritus attractione sola illos in os, ac fauces cogat descendere, cibumq. ipsi præbere. librat araneus, ait Plinius lib. 10. cap. 74. se filo in caput serpentis porrectæ sub umbra arboris suæ: tantaq; vi morsus cerebrum apprehendit, vt stridens subinde, ac vertigine rotata, ne filum quidem desuper pendentis rumpere, adeo non fugere queat: nec finis ante mortem est: hæc ille. Iam verò non alia plerumque est serpentibus pastio, quam terræ, quæ tamen sic aduersus ipsos indignatur, vt nolit eos intra se recipere, quoties hominem momorderint, quod Plinius scribit. alioquin in locis ipsi tetris, & squallentibus habitare solent. Atque ita in omnibus postremas tenent, quasi fraudi eorum, maleficoq. ingenio natura nihil non pessimum reseruauerit, ac maxime nocens, siue naturales hostes inspiciamus, siue cibum, siue domicilium. Vulpes, ac lupo inter se exitialiter prælia committunt; illi præterea circus accipiter, cornix, & ardeola maxime infensæ, huic & aliæ multæ bestia.

C Contra autem quales elephanti, grues, apes, vel quæcumque belluæ magis ad humanioris cuiusdam vitæ similitudinè propius accedunt? Canes ipsi hominibus adeo fidi, equi, animantiaq. huiusmodi multa? Transeamus ab hisce ad alia, quæ mansuetissima sunt. Num meliore sunt conditione angues, lupi, vulpes, quàm nō dico superiora, sed mitissima columbæ, palumbes, cerui, oues, agni? Cuius generi istorum mors est destinata. quodlibet est morti additum, sed vita his placidior, neque tot incommodis, atque hostibus pariter obnoxia, & quod mirandum sit, progenies fecundissima, sedes haud desertæ, melior cibus. Vitam vult Aristoteles rerum naturalium solers indagator, homini esse longiorem, quàm cuius animalis, excepto elephante; ita vt, quæ de nonnullis bestiis asseuerantur, longè distent à vero. Palumbibus scribit esse vitam non modo ad annum vigesimum quintum, sed etiam quadragesimum. Ceruis, & cornicibus aliqui longissimam vitam ferunt. Nullum tamen animal, vel homini bene instituto, & morato magis amicum, vel simile videtur elephanto, ac nullum similiter felicius. Audiamus Plinium loquentem. Maximum est elephas, proximumq. humanis sensi-

Lib. 2. c. 63.

Lib. 4. c. 107
de generatione animalium.
Lib. 9. c. 7. de hist. animalium.

Lib. 8.

bus, quippe intellectus illi sermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorumque, quæ dedicere memoria, amoris, & gloria voluptas: imo verò (quæ etiam in homine rara) probitas, prudentia, æquitas: religio quoque siderum, solisque, ac lunæ veneratio. Authores sunt in Mauritanix saltibus ad quandam amnem, cui nomen est Amilo, nitescere Luna noua, greges eorum descendere, ibiq; se purificantes solemniter aqua circumspergi, atque ita salutato sidere in siluas reuerti, vitulorum fatigatos præferentes, alienæ quoque religionis intellectu creduntur maria transituri non ante naues cõscendere, quam inuitati rectoris iureiurãdo de reditu. Visiq; sunt fessi ægritudine (quãdo & illas moles infestant morbi) herbas supinè in cælum iacentes, veluti tellure precibus allegata. nam quod ad docilitatem attinet, Regem adorant, genua submitunt, coronas porrigunt, & cap. 3. Certum est vnum tardioris ingenij in accipiendis, quæ tradebantur, sæpius castigatum verberibus, eadem illa medietatem noctu repertum. mirum maximè & aduersis quidem funibus subire, sed regredi magis utique pronis. Mutianus ter Consul auctor est, aliquem ex his, & literarum ductus Græcarum didicisse, solitumq; perscribere eius linguæ verbis. Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicaui. Itemq; se vidente Puteolis, cum aduecti è nauì egredi cogentur, territò spatio pontis procul à continente porrecti, vt se se longinquitatis æstimatione fallerent, auersos retrorsus isse. & cap. 4. mirum in plerisque animalium, scire quare petantur; sed & per cuncta quid caueant. elephas homine obuio forte in solitudine, & simpliciter oberràte clemens, placidusq; etiam demonstrare viam traditur. Idè vestigio hominis animaduerso priusquam homine, intremiscere insidarum metu, subsistere ab olfactu, circumspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum sequenti, nuncio simili vsque ad extremum. & tunc agmen circũagi, & reuertenti, aciemq; dirigi: adeo omnium odori durare virus illud. & c. 5. gregatim semper ingrediuntur. ducit agmen maximus natu, cogit ætate proximus. amnem transituri minimos præmittunt, ne maiorum ingressu atterente alueum, crescat gurgitis altitudo. Antipa ter auctor est duos Antiocho Regi in bellicis vsibus celebres etiam cognominibus fuisse: etenim nouere ea. Certè Cato cum Imperatorum nomina annalibus describeret, eum qui fortissimè præliatus esset in punica acie Suram tradidit vocatum; alterum dente mutilato Antiocho vadum fluminis experienti

A rienti reuult Ajax, alioquin dux agminis semper. Tunc pronunciatum eius fore principatũ, qui transisset: ausumq; Patroclum ob id phaleris argenteis, quo maximè gaudent, & reliquo omni primatu donauit. Ille, qui notabatur, inedia mortè ignominie prætulit. Mirus namque pudor est, victusq; vocem fugit victoris, terram ac verbenas porrigit. pudore numquam, nisi in abdito coeunt mas quinquennis, femina decennis. Initur autem biennio, quinque (vt ferunt) cuiusque anni diebus, nec amplius. Sexto perfunduntur amne, non ante reduces ad agmen. neq; adulteria nouere, nullaue propter feminas inter se prælia, cæteris animalibus perniciofa. non quia desit illis amoris vis: namque traditur vnus amasse quandam in Ægypto corollas vendentem, ac nequis vulgariter dilectam putet, miretur gratã Aristophani celeberrimo in Grammatica. alius Menandrum Syracusanum incipientis iuuentæ in exercitu Ptolomæi, desiderium eius, quoties non videret, inedia testatus. & vnguentariam quandã dilectam Iuba tradit. Omnium amoris fuere argumenta, gaudium à conspectu, blanditiæque inconditæ, stipesque, quas populus dedisset, seruatæ, & in sinum effusæ. nec mirum esse amorem, quibus sit memoria. Idem namque tradit agnitum in senectã, multos post annos, qui rector in iuuenta fuisset. Idem diuinationem quandã iustitiæ. Cum Bochus Rex triginta elephantis, totidem, in quos scuire instituerat, stipitibus alligatos obiecisset, procurfantibus inter eos, qui lacefferent, non potuisse effici, vt crudelitatis alienæ ministerio fungerentur. Hæc Plinius, qui deinde cap. 7. refert eorundem certamina edita in theatris à Pompeio, narrans eos irruptione tentasse, ne occiderent, aut occiderentur ab eis, quibuscum conclusi erant pugnaturi, sed amissa, inquit, fugæ spe misericordiam vulgi inenarrabili habitu quærentes supplicare, quadam se se lamentatione complorantes, tanto populi dolore, vt oblitus Imperatoris, ac munificentiæ honori suo exquisitæ flens vniuersus confurgeret, dirasq; Pompeio, quas ille mox fuit, pœnas imprecaretur.

Ac talis elephantorum natura ingenij, clementiæ, amoris, fideiq; plena; adde etiam, religionis imitatione præferens. Erit igitur homo in terris, cui magis placeant serpentes, aut siquæ esseratiores inueniuntur, ac produntur bestiæ, quàm elephanti? Annon docebunt nos belluæ, quãdo à sapientibus nolumus edoceri, obseruantiam promissorum, mansuetudinem, pietatem, iustitiã? Numquid feris erimus, aut esse volumus esseratiores?

Addu-

126 *Imperia pendere à veris virtutib.*

Adducamus itaque in Vrbes, in domos, in cubicula, in viscera, **A**
 si placet alicui, venenatos angues, vulpes, lupos. Quid verò a-
 gent, si adduxerimus? Nonne nostra, ac nos ipsos enecabunt, di-
 scerpent, comedent? Quis aspidas elephantis, eorum vitā præ-
 ponet istorum vitæ? Age doceant nos apes minima animalia,
 si grandia refugimus, & auerfamur.

*Solæ communes natos, consortia tecta
 Vrbes habent: magnisq. agitant sub legibus æuum:
 Et patriam solæ, & certos nouere penates:
 Venturæq. hyemis memores, æstate laborem* **B**
*Experiuntur, & in medium quæsita reponunt
 Namque aliæ victu inuigilant, & fœdere pacto
 Exercentur agris: pars intra septa domorum
 Narcissi lachrymam, & lentum de cortice gluten
 Prima fauis ponunt fundamenta, deinde tenaces
 Suspendunt caras: aliæ spem gentis adultos
 Educunt foetus: aliæ purissima mella
 Stipant, & liquido distendunt nectare cellas,
 Sunt quibus ad portas cecidit custodia forti:
 Inq. vicem speculantur aquas, & nubila cæli:
 Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
 Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.*

Et

*Cecropias innatus apes amor vrget habendi
 Munere quamque suo: grandæuis oppida curæ,
 Et munire fauos, & Dædala fingere tecta:
 At fessæ multa referant se nocte minores* **D**
*Crura thymo plenæ, pascuntur, & arbuta passim,
 Et glaucas salices, casiamque, crocumq. rubentem
 Et pinguem thiliam, & ferrugineos hyacintos
 Omnibus vna quies operum, labor omnibus vnus.
 Mane ruunt portis: nusquam mora: rursus easdem
 Vesper ubi è pastu tandem decedere campis
 Admonuit: tum tecta petunt, tum corpora curant.*

Fit

Aduersus Macchiavellum: 127

A *Fit sonitus: mussantq. oras, & limina circum.
 Post, ubi iam thalamis se composuere, siletur
 In noctem, fessosq. sopor suus occupat artus.
 Nec vero à stabulis pluuia impendente recedunt
 Longius, aut credunt cælo, aduentatibus Euris:
 Sed circum tutæ sub mœnibus Vrbs aquantur;
 Excursusq. breues tentant: & sæpe lapillos,
 Vt Cymba instabiles fluctu iactante suburrant,
 Tollunt: his se per inania nubila librant,* **B**
*Illum adeo placuisse apibus mirabere morem
 Quod nec concubitu indulgent: nec corpora segnes.
 In Venerem soluunt, aut foetus nixibus edunt.
 Verum ipsæ folijs natos, & suauibus herbis
 Ore legunt: ipsæ Regem, paruosque Quirites
 Sufficiunt, aulasque, & cærea regna resgunt.
 Sæpe etiam duris errando in cotibus alas
 Attriuere, vltroque animam sub fasce dedere* **C**
*Tantus amor florum, & generandi copia mellis.
 Ergo ipsas quamuis angustus terminus æui
 Excipiat (neque enim plus septima ducitur ætas)
 At genus immortale manet, multosque per annos
 Stat fortuna domus, & aui numerantur auorum
 Præterea Regem non sic Aegyptus, & ingens
 Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes
 Obseruant. Rege incolumi mens omnibus vna est:
 Amisso rupere fidem; constructaque mella
 Diripuere ipsæ, & crates soluere fauorum.
 Ille operum custos: illum admirantur, & omnes
 Circumstant fremitu denso, stipantque frequentes;
 Et sæpe attollunt humeris, & corpora bello
 Obiectant, pulchramque patunt per vulnera mortem.*

Hucusque vares, obedientiam, virtutumque omnium mira-
 bilissima officia in apibus describens. An vllus hic fraudibus,
 an vilus inter eas infidiis, arrogantia, libidini, vel ambitioni lo-
 cus?

cus? & Macchiauellus vrgebit, impellet homines, & quidē Chri-
 ftianos ad violanda religionis, fidei, iustitiæque iura omnia, vt
 aliquid, siue illud exiguum sit, siue magnum consequantur. Vo-
 let igitur nos esse multo stultiores intelligētia præditos, quam
 sint rationis expertia animalia? multo efferatioribus esse coget
 ipsis feris homines ad humanitatem natos? Et erit, qui huic
 credat, qui scripta ipsius legat, habeat, non spernat, abijciat, de
 testetur, comburat, & quantum potest vbique ad nihilum re-
 digat?

At qui si omnes studeant fraudibus, verba dent in iis, quæ a-
 gunt, contentur pro virili cæteris illudere, imponere, An non dis-
 soluetur omnis hominum cætus, tolletur omne commercium,
 in sylvas, in speluncas, in solitudines necesse erit abire? Maxi-
 mē vero id continget, si Macchiauellum secuti mortales nolint
 esse mediocribus contenti, ac nisi summē boni possent euadere,
 pessimi fiunt. Atqui paucissimorum scimus esse, vt ad culmen
 virtutum peruenire, & in eo conuiescere possint.

Nam vitijs nemo sine nascitur optimus ille est

Qui minimis vrgetur —

Plerique igitur omnes contendunt esse dirissimi, quando mā-
 fuetissimi non valent; rapacissimi, cum liberalitatis apicem nō
 assequantur; lasciuissimi, ex quo in omnibus veritatem non co-
 lunt, denique per quā simillimi bestiis efferatissimis; non me-
 diis, si quidem seruare in singulis rationis lineam non datur.
 Quid igitur humano generi fiet? non amplius erit humanū ge-
 nus. Bibent omnes illa Circes pocula de quibus ille ait Vlyssē
 laudans

Syrenum voces, & Circes pocula nosti,

Quæ si cum socijs lætus, cupidusque bibisset

Vixisset canis immundus, vel amica lutosus.

Et ridemus deinde illas, quas Græci vocant, hominum me-
 tamorphosis à Poetis decantatas, veneficia perhorrescimus?
 Nonne hæc execranda veneficia, nonne sunt hæ ipsorum homi-
 num in ipsas feras detestandæ immutationes? Nisi esse opti-
 mus possim, pessimus fiam? Sic quando instar Aquilæ haud li-
 cet videre, oculos eruam mihi? Auertat hoc Deus. cerui, dama-
 rumve celeritatem non assequor in cursu, num pedes, at crura
 mihi præcidam? Ita iubet ingeniosissimus Macchiauellus, lon-
 gissimē

A gissimē sit à nobis iste malus Dæmon, qui hæc illi, aut cuius sug-
 gerere est ausus? Equidem video, qui diuitias appetunt, nisi va-
 leant pertingere ad Cræsi opes, aut Cræsi, haud tamen sua pro-
 fundere in fluuios.

Dum vitant stulti vitia in contraria currunt.

Est inter Tanaim quiddam, socerumque. Viselli.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,

Quos ultra, citraque vetat consistere rectum.

B *Non possis oculo quantum contendere lynceus,*

Non tamen idcirco contemnas lippus inungi,

Nec quia desperes inuicti membra Glyconis

Nodola corpus nolis prohibere chiragra.

Est quoddam prodire tenus, si non datur ultra.

Ad summum concludamus nihil esse veritate, ac virtute, ho-
 nestius, vtilius, iucundius ad imperia comparanda, tuenda, am-
 plicanda, ad quoduis bonum mortalibus acquirendum, nisi esse
 vel ipsis bestiis insipientiores, efferatioribus, atque infelicio-
 res etiam maximo nostro malo velimus; Quæ sunt adeo vera,
 vt neque falsitas ipsa stare absque veritate possit, nam quomo-
 do asseuerari potest aliquid esse falsum, nisi verum sit, ita esse?
 Tanta scilicet veritatis est efficacitas, vt neque possit esse ali-
 quid, vt idem quatenus est, similiter non sit verum, inuicemq.
 se se ista consequantur. Vt iam conuenire cunctis sciamus ad
 vllum gradum pertingere cupientibus, quod est de Regum Re-
 gno Christo dictum.

Propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam deducet Psal. 44.
 te mirabiliter dextera tua.

Ostenditur imperium virtutis oppressæ, inermis, destituta omnibus auxilijs esse potentius ad homines sibi subijciendos omnibus in rebus, quam armatum, munitumq. omni humana potentia imperium. ostenditurq. hoc Christi exemplo, qui imperium suum commisit Romanis Pontificibus, quorum plures, quam è qualibet sede, Martyres, & Sancti fuerunt, dans vt Veritati æternæ contrarium lege vniuersali præcipere non possit. Cap. X.

Sed redeat oratio nunc, vnde initium sumpsit, finisque principio & omnium, & nostro, atque istius denique operis coniungatur. Diximus supra in prohemio, Virtuti Heroicæ, ac Diuinæ imperium summum deberi. ad quam duo pertinent, vt faciat homines virtutibus actiue beatitudinis præstantissimos supra humanæ conditionis mætam; & ijdem sint in contemplatione cælestium toti, ex quibus fit, vt isti longissimè, ac remotissima prospicientes deuoueât se Christi exemplo ad omnes pœnas excipiendas, ac durissima quæq; exantlanda, vt Deus hominibus placatus inspiret illis diuinitatem, virtutes illas diuinas, aut quas possunt qualitercumque attingere. Nunc igitur nobis aperiantur cælitus arcana nobilissima, & occultissima Christianæ religionis, vt videamus euidentissimè à veris virtutibus, non à simulatis imperia pendere. Christus itaque est is, de quo Sybillæ cecinerunt excipiente Latino poëta.

Magnus ob integro sæclorum nascitur ordo.

Et

Iam noua progenies cælo demittitur alto.

Et

Pacatumq. reget patrijs virtutibus Orbem.

Idem Christus Deus, & homo non modo fuit diuinissimarum virtutum plenissimus, non enim accepit spiritum ad mensuram Deumq. vidit ex eo momento, quo conceptus est, sed vt generi humano felicissimè foret, illud repletur iisdem virtutibus, ignominias pertulit acerbissimas, torméta dirissima cruci affixus. quid assecutus est? si posuerit pro peccato, inquit Deus apud Isaiam, animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas Domini

Ecl. 3.

Cap. 53.

A mini in manu eius dirigetur. Pro eo, quod laborauit anima eius videbit, & saluabitur, in sciëntia sua iustificabit ipse iustus seruus meus multos, & iniquitates eorum ipse porrabit. Ideo disperitiam ei plurimos, & fortium diuidet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est; & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus orauit. Hæc diuinus vates prædicens futurum, vt Christus ob eam causam sit fortium victor, subijciat sibi eos, atque eorum spolia veluti triumphator in bello diuidat, quin Dei volûtas sit in ipsius manu, quod in se susceperit aliorum peccata, iniquitates aliorum portauerit, non curauerit scelestus in cruce reputari, vt eos iustos efficeret, virtutibus scilicet adornaret. in iusticia namque vniuersali virtus omnis continetur, quod ille Græcus dixit.

Ἐν δὲ δυνάμει σου συλλεβδὴν πᾶσ' ἀρετ' ἐστὶ

In iustitia collectim est omnis virtus.

C At vates alter sic inducit Deum loquentem, vt Christus in cælo constitutur ad eius dextram, ponantur inimici ipsius inftar scabelli sub pedibus, sceptrum Regiæ potestatis emittatur è monte Sion, ac dominetur in medijs hostibus, confringantur ad eius dextram Reges, & alibi, dentur ei gentes quasi hereditariæ, ac termini terræ, quos possideat. Rursus aliàs, sagittis acutis inimicorum corda transfigat, populi cadant, eius sponsa constituat principes super omnem terram. Verùm propius inspiciamus quodnam sibi imperium Christus virtutibus diuinissimis compararit.

D In primis igitur hoc est adeptus ob acerbissimam mortem, scilicet ignominias indignissimas, quas subiit pro genere humano virtutibus diuinis adornando, vt ipse coleretur ab innumeris gentibus toto Orbe diffusis, atque haberetur, vt est, verus Deus naturæ omnino eiusdem cum Deo Patre. Qua in re sunt nobis obseruanda multa, veluti maximè admiranda. Primum verò sit illud, ad huiusmodi honores peruenisse Christum non armis vllis, non opibus, non illecebris voluptatû proponendis, sed veritatis solius professione asserenda, ac virtutis diuinissimæ, qua vitam, & cuncta, quæ habebat, posuit pro hominibus ad diuinitatem perducendis, exiustimatione, ac splendore. non ita vel antiqui falsò habiti Dij, vel Imperatores, ac Reges. Secundum sit hoc virtutis huius imperium fuisse poten-

R 2 tisi-

Psal. 109.

Psal. 2.

Psal. 44.

tissimum; nam compulit innumeros toto Orbe, è qualibet cognita gente, & quidem sapientissimos, ac potentissimos, vt vitam, & quæcumque habebant omnia profuderint, nequam vel minimam significationem darent, Christum non haberi ab ipsis pro Deo, vel non esse verissima, quæ siue ipse statuit, siue ipse Ecclesia Pontifici Romano ipsius Vicario adhærens. En quanta vis Heroicarum virtutum, quanta veritatis. nihil simile legimus in tota antiquitate. quid simile? innumera sum nobis Martyrum millia huiusmodi. His similem neque vnum poterit aliquis producere è toto Orbe, è toto æuo, qui pro falsis Dijs hæc sit ausus. Tertium sit. Aduersus hanc inermen veritatem, diuinissimas hæc virtutes Orbis totus, impietas totius antiquitatis, fabulosi Dei, simulatio, mendaciumq. modis omnibus, cunctis viribus pugnarunt, sed nihil illius expugnarunt. Deiectus est è Capitolio Iuppiter cum Tartarea Deorum, qui vocabantur, cæterua, detrusus ad inferos, toto Orbe exterminatus. quanam re, quo imperio? Crucis, per quam nobis designatur heroicarum virtutum complexus à Deo per Christum descendens in humana pectora Christianæ religionis, catholicæq. fidei sacramentis delibuta.

Neque verò nobis omittendum Christo dari primas à Mahometanis inter superos post Mahometem, coliq. ab ipsis. Ita vt quando Catholicis est tertia pars Orbis subiecta, reliqui verò magnam partem Mahometani tenent, non sit homo, cui maior sit, aut fuerit honor vniquam in terris, quam Christo. Sed Mahometani eripiunt Christo crucis vexillum, nō enim volunt eū cruci affixum, reputant id contumeliosum. Atqui hic excellentissima virtus, an non laudatur.

Codrus pro patria non timidus mori?

Et

Non ille pro caris amicis,

Aut patria timidus perire?

Christus obiit pro inimicis ipsis, atrocissima pro cunctis mortalibus haud veritus est subire. cuius deinde exemplum sunt innumeri secuti, ex quo sæclorum magnum ordinem numeramus ab integro post eius ortum, post annos mille quingētos nonaginta tres.

Imperium porrò suum Christus bona diuina, atque animi nostri intima potissimum complectens, simulatq. ad superos ascendit

A dit Petro, ac successoribus eius Pontificibus Romanis commisit, vt signo de Petri cathedra aperuimus. hoc Romæ fundatum tam latè semper pertinuit, vt Tertullianus dixerit ætate sua pomœria ipsius longius protensa, quàm Romanæ ditionis ad externa bona spectantis. ob id Prosper dixit, nihil non ab ipso possessum.

Sedes Roma Petri: quæ pastoralis honoris

Facta caput mundi, quidquid non possidet armis

Religione tenet.

B Quin hoc fuerat longe ante à Sybillis prædictum. sic enim vates Latinus de Christo quasi iam tum nascente.

Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum

Desinet, ac toto surget gens aurea mundo

Casta faue.

Quid verò ait auream gentem toto mundo nascituram, non aliqua ipsius parte? cur auream? nimirum, quod tantæ erit, ac tam perfectæ virtutis, vt nullus ignis tormentorum quidquam possit quodammodo in illa impuri, atque alieni reperire, excoquere, & abstrahere. addit toto mundo. Nam licet quoad externa bona plurimi populi obediunt Regibus aliis; quoad animas tamen Romano Pontifici: quin etiam quoad alia quæcumque illa sint, quatenus necessariò ad prima referuntur. Dedit autem sedi huic diuinissimum priuilegium. licet enim Pontifex esse ipse malus possit, fari, scribere, & efficere flagitiosa, & falsa. numquam tamen aut potuit, aut poterit ille vniuersali lege, qua cunctos Christianos obliget, sancire aliquid contrarium veritati æternæ immutabilium rerum, quod aduersus hæreticos nos multis confirmamus vnâ cum sapientissimis, ac doctissimis viris signo de Petri cathedra, & sanctionibus vniuersalium conciliorum.

Et quamuis ad imperium tantum pertingens ad cæli suprema culmina sint indignissimi quandoque euecti; nihilominus sedes hoc priuilegio munita perstitit. Neque verò defuerunt illi sanctitate eminentissimi ornatissimi Pontifices, quin nulla sedes est, quæ tot Martyres, tot innocentia, miraculisq. illustres Antistites protulerit, quot Romana. Amplius plurimæ sunt, atque amplissimæ regiones, quæ non tot edidere Præsules huiusmodi, quot ista. nam viginti septem numerantur ex illa, qui

cru-

crudelissima perpessi, vt veritatem proderent, potius vitæ de-
trimentum, rerumq. omnium humanarum facere voluerunt,
quàm leuissimum signum dare abiectæ virtutis. Præter hos au-
tem recensentur quadraginta quinque Pontifices Sanctorum
numero adscripti, virtutibus præditi omnino cælestibus. Eos
nos singillatim nominauimus signo de prudentia politica 32.
cap. 3. lib. 8. de signis Ecclesiæ Dei. ac plures quidem forent, nisi
mos esset, vt cælitibus haud adnumerentur, nisi qui miraculis
florent. at hæc non adeo nunc sunt frequentia, quod signa den-
tur infidelibus, ait Paulus, Pontifices autem Romani iam degūt
inter fideles, quando Romani in primis, atque Itali sunt maxi-
mè Christiani. Cum fuerit itaque de imperio Christi prænun-
ciatum & illud.

*Ipse Deum vitam accipiet, Diuosq; videbit
Permixtos Heroas, & ipse videbitur illis.*

Christus noua progenies calodemissa, accepit cælitum vi-
tam virtutibus scilicet altissimis excultam, contemplatione
æternorum fulgentem, illamque ad mortales adduxit. His rot
Romani Pontifices eminuērunt. & innumeri sectatores, vt ostē-
demus, eorum subiecti imperio. Sed quis hic possit enumerare
quot, ac quantis semper tempestatibus inconcussa Pontificum
Romanorum sedes, quasi Petra firmissima aduersus irruentes
fluctus, fuerit impetita? Numquam cessere illi, vbi de religione,
ac veritate æternorum stabilienda est actum. Sed his de rebus
infra commodiori loco. satis nunc sit dixisse. hæc duo diuinitus
data imperio Romani Antistitis, vt numquam possit nisi veri-
tatis edicta promulgare Christianis omnibus credenda in iis
quæ sunt vniusmodi semper, atque immutabilia, neque pro tem-
porum, locorum, rerumque aliarum diuersitate variantur, si-
cut etiam Deus leges, ac præcepta variare solitus est. Eadem
sic abhorret à mendaciis, vt decreuerit nullas ob causas vnquã
licere alicui mentiri, quamuis certo sciret inde omnium maxi-
ma bona secutura, interdū fas est quidē veritatem verbis ambi-
guis operire, quæ sensibus nostris respōdeant, quamuis non au-
dientiu, nō tamen id semper licet. vbi solum quis importunè in-
terrogatur & magnum damnum crearetur è veritatis aperta
professione aut in simili causa. quòd tamen non admittitur,
vbi de contemptu diuino agatur, ac religionis assertionem; tunc
enim palàm detegenda, ac vita etiam ponenda. Quamuis igitur

Atur multi permiserint officiosa mendacia, & in his Plato lib. 3.
de Rep. melioris notæ Philosophus, Augustinus tamen duobus
libris contra Cresconium secus tradidit, atque ita Innocentius
Tertius definiuit. cap. 3. de vturis. At veritas est animi præci-
puum, potissimumque bonum, pertinens ad intelligentiam no-
stri supremam, diuinissimamque partem, sic enim vocauit, vt
in prohemio dicebamus, Aristoteles. quin bonum stare haud po-
test, nisi sit etiam verum, mutuoque hæc se consequuntur. Hinc
etiam Romanus Pontifex nemo hæreticus fuisse conuincitur,
vt alibi probauimus. Denique nulla episcoporum, vel aliorum
series fuit, quæ tot sibi in eadem potestate succedentes habue-
rit vel martyres, vel Sanctos. Sed adhuc maiora inspiciamus
vt appareat illud iure à Sybillis præsignificatum.

*At simul Heroum laudes, & facta parentis
Iam legere, & qua sit poteris cognoscere Virtus.*

Antea namque ignorabatur, quæ virtus foret, quoad pluri-
ma, & maxima ignorabantur facta Omnipotentis atque æter-
ni Patris, ignorabantur genuinæ Heroum laudes. Nunc è sede
Petri per merita, ac munera Christi in illa imperantis hæc om-
nia sciuntur, cum sit illa tamquam Sol in conspectu Dei, & sicut
Luna perfecta in æternum, & testis in cælo fidelis.

*Exemplis eorum, qui referuntur in Superos à Pontificibus Roma-
nis, ac bonis acquisitis per omnes terras Septemtrionis,
imperijsque, ac regnis earum concluditur Virtutem
veram cunctis præesse. Cap. XI.*

Vm fit itaque admirabilissimum, quò fieri po-
tuerit, vt Christus ad tantum religiosi cultus
honorem peruenerit, tantum sibi in animos
imperium vendicauerit, quo nullum maius;
quando nullis armorum terroribus homines
ad id inflexerit, adduxerit, compulerit. quin
potius omnibus modis fuerit aduersus ipsum
pugnatum, proposuerit ipse omnia dura, damnosa, acerbata in
terris gregi suorum. sequitur aliud simile. Cælo cōsecrabantur
prius, quinam? Bellica fortitudine præstantes, voluptuaria mul-
ta reperientes, & quæstiosa, sed ijdem cōtaminati plerumque
vitiis

vitiis infandissimis. Nam quis ignorat, quæ de Ioue, Saturno, A
 Marte, Venere, Mercurio similibus ve narrantur? Meliores cre
 do Heroes. Num forsan Hercules cum suo Hyla, & Deinaira.
 num Liber ebriosus? Aegyptij forsan cum suo Anubi, cæpe, al
 lio, & portentosis huiusmodi. Romani cum Romulo latrone,
 fratris occifore, aut cum Diuis illis Octauiano, Faustina, Anti
 noo, & similibus. Vere igitur cecinit Sybilla, nam quid sibi vo
 luerit Virgilius, forsan in quæstionem reuocari posset, post or
 tum Christum poteris homo legere, & cognoscere, quæ sint He
 roum laudes, quid sit Virtus. quæ sint Dei, nõ hominum, Dæmo
 numve facta.

Aspice quibus Põtifex Romanus Christi Vicarius, Petri que
 successor decernat cælestes honores, ascribat cælitibus, vt vi
 deas quod sit imperium virtutis in animos hominum, quoad
 bona maxima in terris, num forsan Pontifices Romanos, à qui
 bus aliquid acceperit beneficij, fuerit Episcopus factus, aut Car
 dinalis? vt verbi gratia Octauianus in Diuorum numero po
 suit Cæsarem auunculum, Antoninus Pius Adrianum, aut alter
 Antoninus Philosophus Faustina multas adulterij criminibus,
 que ille haud ignorabat, obnoxia, quamuis sapientiam ma ximã
 profiteretur. numquid hoc egit Vicarius Christi? nihil minus. C
 nos enim, si quis è Papis est flagitiosus, improbamus, arguimus,
 facta ipsius rescindimus, irrita, ac nulla facimus, quæ non sunt
 æternæ veritatis lege vniuersali sancita, In his enim labi haud
 potest. Referuntur in superos illi, qui reuera humanarum rerũ
 despicientissimi, virtutibus diuinis excellentissimi, toti fuerint
 in cælestibus meditando, atq; humano generi, quã datur, pro
 curandis, quamuis alioquin isti fuerint abiectissimi, ac nullius
 habitus quandoque inter homines pretij. Hos fouit, amplexata
 est, extulit ad cælum sedes Petri, tamquam faces ardentissimas,
 astra in mediis tenebris fulgentia, præ tendit mortalibus in no
 cte vitæ huius errantibus. Iam nunc igitur homo cognoscere
 poteris, quæ sit virtus, quæ sint Heroum laudes, quæ facta Su
 premi Parentis; sic enim Christus illum rogauit. Ego clarita
 tem, quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum
 sumus. Vt igitur Pontifex aliquis Romanus per se non polleat
 sapientia, quando tamen est in eo solio, diuinitus hac adorna
 tur, vt aliorum recta & facta, & dicta quoad vniuersalium decre
 torum promulgationem, & executionem, sanctionibus suis
 amplectatur.

ῥυτος

Ioan. 17.

A Ὅυτος μὲν πανάρισος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει
 Φρασσάμανος τὰ κ' ἔπειτα, καὶ ἐς τέλος ἦσιν ἀμείνω
 Εἰδὸς δ' αὖ κακεῖνος, ὃς εὖ εἰπῶντι ὠίθηται.
 Hic quidem optimus, qui per se omnia cognoscit
 Intelligens sequentia, & quæ in fine futura sunt meliora
 Bonus autem rursus & ille, qui bene momenti paret.

Quos igitur superis ascripsit Pontifex Romanus, eiectos ab
 aliis excepit, despectos euexit? En Augustinus ille Magnus La
 tinorum lumen, quem reddidit Italia veritati. En Benedictus
 Romæ educatus. En quot eum sidera quasi Lunam circumstãt,
 aut quasi à Sole lucem mutuata noctem vitiorum fugant. En
 Franciscus prope Romam natus, en quasi Regem, quot, ac quã
 ti eum Proceres nobilissimi sequuntur. An Brunonem Carthu
 sianorum Parentem præteribimus, qui in Calabria vixit, ac de
 cessit? An Dominicũ, qui suis Hispaniis relictis in Italiã venit,
 & Bononiæ defunctus est? An Ignatium Loiolam cunctis pro
 pe in locis malè habitum, siue vndique expulsam, sola verò in
 Vrbe confidentem? An plurimos huiusmodi ordinum religio
 C sorum parentes, Franciscum Paulanum, Bernardinum Senen
 sem, Romualdum Rhauennatem Camaldulensium auctorem
 Laurentium Iustinianum Canonicorum suorum, Albertum, &
 Angelum Carmelitarum? Quis hic enumeret innumeros horũ
 sectatores præclarissimis, ac verè Heroicis gestis ex omni par
 te fulgentissimos. numera si potes cæli stellas, arenam maris.
 En quantum virtutis imperium. Numquid isti illecebris homi
 nes in sua castra traxerunt, an bellorum, pœnarum uel ullis mi
 nis, an mercaturæ, vel artium quarumlibet quæstibus? duri (si
 mas suis isti leges edixerunt. solo virtutum splendore à deli
 D tiis, ab opibus, ab honoribus summis, à regnis, & imperiis pluri
 mos ad asperum viuendi genus adduxerunt; vt verè dici de il
 lis queat, & eorum virtute.

Quisnam igitur liber? sapiens: sibi qui imperiosus:
 Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent
 Responfare cupidinibus, contemnere honores
 Fortis, & in seipso totus teres, atque rotundus:
 Externi nequid valeat persape morari.
 In quem manca ruit semper fortuna.

S

Quid

Quid hic exercitus immensos mulierum, Virgineumq. commemoramus? Quot Roma produxit ex eis Martyres, quot Italia, Europa, Africa, Asia, ac cætera nostris etiam temporibus regiones, quæ nulla tormenta exhorruerunt, nulla non superarunt, ut veritatem tuerentur, & inuicto mentis, corporisq. sui robore posteritati commendarent? De Romanis extat liber eruditus, & pius Antonij Gallonij presbyteri nostræ Congregationis à quo habemus, & alium quo continentur atrocissima tormetorum genera, quo nostri excruciantur ab impijs, & adhuc excruciantur in Angliâ, ac multis Aquilonarium regnorum locis. Hoc scilicet imperium virtutis, cui Christi nomine Præsides in terris Pontifex Romanus, à vitiosis honesta, à vituperandis laudabilia distinguens vniuersalibus sanctionibus, in quibus errare non potest, ut in cæteris quandoque secus euenire concedamus.

Ab his porrò non modo obscœnissima inferorum, sic enim vocandi, ne dicamus falso cum priscis illis, Deorum monstra, & sacra depulsa, Ab his efferi mores gladiatorum, ac leges multæ atroces Romanorum sublatae de quibus alibi à nobis est fufius dictum signo de gentibus efferis ad humanitatem perductis vigesimo octauo, libro septimo cap. 4. sed hæc mira in Vrbe, nisi sanguinem eorum bibere soliti essent in theatro in conspectu omnium, quicumque voluissent, seruos canes includere, qui pugnarent cum bestiis, eosdem, liberosq. etiam proprios impune pro libito interficere; creditores, qui soluendo non essent plumbatis cadere. quæ sanè omnia in moribus posita fuisse cū multis alijs toto Orbe Romano aperuimus lib. 11. cap. 14. de antiquo, & nouo Italiae statu. Nunc age ad loca Septentrionis supra Rhænum, Danubiumq. posita, quæ conficiunt duplum reliquæ Europæ, accedamus, intueamurq. non modo adducta per Catholicæ religionis seminatores, ac studiosos animi excellentissima bona, sed corporis atque externa.

A Francis adhuc ætate sua vult Procopius lib. 2. de bello Gothico solitos homines sacrificari. idem sacrificatum à Nothmanis, ac Danis placet Diethmaro lib. 1. ab Anglis Sidonio ep. 6. lib. 8. & à Lithuanis Cromerio lib. 15. quin scribit Radeuicus lib. 3. cap. 1. à populis Polonicæ genti finitimis prope Balthicum mare consueffe comedi carnes humanas.

Quis ista depulit? ex quo tempore depulsa? nisi ex quo Romani Pontifices eò misere suarum legum sectatores virtutibus diui-

A diuinis eminentissimos ad ea loca Christianæ pietati concilianda. ut latè ostendimus signo de decenti felicitate Catholicorum 93. lib. 22.

Litterarum porrò nulla erat olim cognitio gentibus cunctis supra Rhænum, Danubiumq. sitis, quod Tacitus libello de moribus Germanorum testatur.

Populis nullæ olim certæ fedes erant, ut idem scribit. & Strabo lib. 7. solo lacte, ac pecore viuebant, quod Cæsar lib. 4. Mela. 1. cap. 11. tradunt. nullæ illis domus, ut refert, præter eosdem, Seneca libro de gubernatione mundi. Herodianus in Maximino.

B Quin Iornandes genere siue Alanus, siue Gothus, qui temporibus Iustiniani viuebant, ita scriptum reliquit libro de rebus Geticis cum de Britannis loquitur. inculti æquè omnes populi, Regesq. populorum.] & mox. Virgeas habitant casas, communia tecta cum pecore, syluæq. illis sæpè sunt domus] de cæteris autem nationibus supra Germaniam sitis, carnibus tantum viuunt.] & rursus, hi omnes exesis rupibus, quasi castellis inhabitant ritu belluino. Cæsar certè lib. 5. & Strab. 4. volunt Vrbes à Britannis vocatas ipsa nemora, quæ fossis circumdarentur, atque arbores suis locis, spatiisq. disclusas haberent, quæ implexis ramis homines subtus habitantes ab imbribus, ac niuibus qualitercumque tuerentur. & quamuis Romani condiderint, deinde aliquas in Britania colonias, euerterunt illas Angli, reditusq. factus ad antiquas solitudines, & vastitates.

C Iam verò solum fuisse infecundum, sterilemque terram Germanis olim testantur Seneca Hispanus libro de gubernatione mundi, Mela item Hispanus lib. 3. cap. 2. Herodotus Halycarnasus lib. 4. Strabo Cappadox. 7. Procopius Casariensis Syrus oratione secunda de ædificiis Iustiniani.

D Quis autem nunc credat, quod dicturi sumus, nullas illis fodinas auri, argenti, ferri, aut æris fuisse? argentum, inquit Tacitus, & aurum propitij an irati Dij negauerint, dubito] & mox. ne ferrum quidem superest.] quamuis itaque forent aliqua terris illis inclusa metalla, fodinæ quidem non erant.

Iam tot erant olim alienarum gentium in Germania loca irruptiones, ut signo 93. c. 7. enumerauerimus vigintiquatuor intra annos mille ducentos, cum tamen ex quo missi sunt à Romano Pontifice, qui regiones illas Christo conciliarent per annos octingentos, ac plures, nullæ potuerint in eas irumpere.

In vniuersum verò quanta feritas esset, & quam belluina vi-

ta Hunnis, Neuris, Gelonis, Agathyrsis, Melanchlænis, ac cæte- A
ris Sarmatiæ, Septentrionis, & circa Istrum habitantibus popu-
lis cognoscere possumus ex Ammiani lib. 31. Procopij 2. & 3. bel-
li Gothici. Helmoldi 1. cap. 5.:

Admirandum sit itaque tantum fuisse virtuti Christianæ po-
testatem, tātum fuisse illius imperium, vt effecerit intra annos
prope ducentos, in regionibus supra Rhænum, Danubiumq. si-
tis, postquam misit eò suos Pontifex Romanus, quod tota anti-
quitas haud potuit intra tot annorum millia ab Orbe condito.
En igitur, vt adsint nobis Heroicæ virtutes, vt ab ijs non modo
pendeant animi bona, sed corporis, ac reliqua externa. Nam B
quis ignorat quāta sit humanitas Borealibus populis, nisi exue-
rint eorum multi illam, postquā defecere à fide Catholica? quis
ignorat quanta sit omnium disciplinarum, artiumq. omniū no-
titia, & studia? quot ab ijs sint inuēta ad humani generis vsum?
quam pulchræ, admirandæ, frequentes sint Vrbes, sint fœcundæ
regiones? quot, ac quam fructuosæ auri, argenti, ferri, æris, om-
niumq. metallorum fodinæ? Virtutis itaque veræ, & catholicæ
imperio intercedēte pro feritate humanitas, pro belluini s mo-
ribus diuini, pro ignorantia cognitio, pro solitudinibus, ac va-
stitatibus Vrbiū celeberrimarum frequentia, & magnificen- C
tia; pro sterilitate fœcunditas; pro inopia diuitiæ successerunt
tam breui temporis interuallo.

Sed numquid hic finis? edantur quæso Hungarici, Bohemici,
Polonici, Suetici, Danici, Scotici, Anglici Reges ante diffemina-
tam per ista loca religionē Christi à studiosis Pontificiæ sedis.
relegantur euenta omnia istarum regionum fursum versus sæ-
cula retracta repetendo. ac videbimus numquā fuisse in huius-
modi terris adeo diuturna nobilia, potentia, magnificaq. regna
ab ortu mundi vsque ad illud tempus, quo Pontifex misit suos
ad propagandū Christi cultum in eis, vel ex quo obediunt Pon- D
tifici Romano.

Nam quid dicemus de imperio Germanico? An aliquid vm-
quam vel momento temporis fuit in Germania à mundi fabri-
catione per tot annorum millia simile imperio, quod nacta est
ex quo virtutes à Romana sede præscriptas, normamq. legum
inde emanantiū sequitur? En igitur, vt imperia pendeant à ve-
ris virtutibus non simulatis, portendanturq. non modo ad ani-
mi bona, sed omnia quæcumque corpus, ac nosipfos illa circum-
stant.

Impe-

A Imperio Catholicæ virtutis loca inhabitabilium zonarum facta
sunt post ortum Christi habitabilia, similiter Indiarum Oc-
cidentalium loca excultra, & ambitus Orbis terra-
rum circumdatus potestate eiusdem.

Cap. X I I.

B ED numquid hic finis erit in explicando impe-
rio veræ virtutis? totius telluris bona ab illo pē-
dent. Age hoc valde mirabile expendamus, &
ante oculos legētium ponatur à nobis. antiqui
omnes tradiderunt, veluti exploratissimū, loca
omnia zonæ torridæ, ac duarum, quæ frigidæ vo-
cantur ad Austrum, Boreamq. positæ, fuisse semper inhabitabi-
lia. Nunc est compertissimum tres hæc zonas habitari. Quo-
circa multi volunt antiquos deceptos, neque illis fuisse cognitā
conditionem illarum. Id sanè est ridendū quod latissimè osten-
dimus lib. 1. cap. 18. de Signis Ecclesiæ Dei. nam per annos bis
mille quadringentos, & amplius potentissimi Reges, celeberrime
nationes, Philosophi, Historici, Geographi, viriq. curiosissimi
accesserunt ad ea loca, & vsu compererunt, esse pleraq; om-
nia inhabitabilia. quin ij, qui scrutati sunt hæc, omnium celeberrimi
Reges fuerunt, Olyris, Rhames, ac Sesostris, Nechao Ægy-
ptiorum Reges; Cambyfes, ac Xerxes Persarum; Alexander, ac
Ptolomæi Græcorum; Cæsar, Octavianus, Neroq. Romanorū,
Nationes etiam celeberrimæ id rimatæ sunt Hebræi, Tyrij, Car-
thaginenses; Geographi præstantes eò se contulerunt, vt rem
perspicerent Dalion, qui vltra Meroem zonæ torridæ Urbem
progressus est, Simonides minor, qui in Meroë commoratus est
quinquennio, Timosthenes classium Regis Philadelphi præfe-
ctus, Inba Mauritaniæ Rex, & alij, quorum meminit Plinius lib.
6. cap. 29. à quibus omnibus est constantissimè scriptū loca om-
nia zonæ torridæ plerumque deserta. Idem tradunt Herodotus,
ac Polybius, qui ad illa loca accesserunt.

In primis verò Olyris Ægypti Rex anno propè centesimo
antequam Iacob in Ægyptum descenderet, copias innumeras
secum ducens, ad Istri fontes, & Oceani fines peruenit, & loca
deserta reperit, vt colligitur ex inscriptione, quam fuisse in co-
lumna Nysæ montis Arabiæ tradit Diodorus lib. antiquitatum
1. & ex ijs, quæ refert Lucanus ostendemus. Idem conquisi-

uit

uit Rhames, vt habetur ex Ammiani Marcellini lib. 17. Strabonis 17. Cornelij Taciti 1. A

Classis porrò Salomonis traiecit ostia maris Rubri media inter æquinoctialem circulum, & tropicum Cancræ omnium ca lentissima. Tyrij similiter Africam totam circumnauigarunt, & in locis, quæ possent habitari colonias excitarunt, reliqua zonæ torridæ subiecta prodiderunt esse deserta. sæpius verò illa circumierunt, vt habet Herodotus lib. 5.

Sesoftris eodem modo illa adiit, qui regnante Roboam viuebat, & Nechao Reges Ægypti, & viderunt habitari non posse, vt habemus ex Herodoti libro & Strabonis 16. Quin olim Reges omnes Ægypti Thæbis domicilium fixerant, vt ex Herodoti lib. 2. & Strabonis 17. discimus, & indicat Homerus Iliados 1. & Odyssæ 4. neque distabant à zona torrida, nisi milliariis centum quadraginta plus minus. & constanter, vbi id inquisissent, affirmarunt, non esse humanis habitationibus aptas regiones. Sed qui fieri potest, vt antiqui perspectissimas istas oras non haberent, cum Mennonis Vrbs Regia sedes Æthiopum fuerit in ipso zona torrida? Strabo in illa fuerit, vt apparet lib. 17. Herodotus illa loca peragraverit, vt est eius lib. 2. & 5. & prodiderunt omnes tamen non posse ibi mortalium sedes haberi? B

Cambyfes peruenit vltra Meroem, quæ intercipitur media ab Æquinoctiali circulo, & Cancræ tropico, tantumq. sterilitatis, ac solitudinis vbique inuenit, vt innumeris amissis, regredi coactus sit, quin suorum quosdam necauit, vt eorum canibus vesceretur. quod Herodotus lib. 2. & Strab. 17. narrat. Xerxes cum sciret ob huiusmodi expeditionem Cambysis mediterranea deserta, misit Saraspem, qui à freto Herculeo Austrum versus Africam circumiret, is omnia feris solitudinibus horrentia cum suis inueniens, neque posse inclementiam locorum ferri retro rediit, vt habet Herodotus lib. 4. C

Hanno Carthaginensis Africam circumlustravit, & adhuc eius commentarij leguntur. scripsitq. zonæ torridæ regiones exustas calore, qui consistere haud sineret homines in ijs locis. meminit horum Plinius lib. 5. cap. 1. D

Herodotus fuit in ipsis Thæbis, refertq. libro secundo narrationem Regis Ethearchi Hammoniorum referentis quosdam percrutatos ea loca, & vsu edoctos non admittere commodas hominum sedes.

Alexander Magnus idem voluit cognoscere, idemque percipit.

A pit. quocirca Aristoteles plurimis in locis asseuerat, quod dicimus.

Proloxi classem viginti nauium plurimis hominibus instructam mittebant cōtinenter, qui peruadentes zonam torridam retulere idem. quod Strabo refert lib. 17.

Cæsar eadem desiderio incensus haud dissimilia perspexit. quamobrem sic ad illum sacerdotes Ægypti, vt libro decimo canit Lucanus.

*Quæ tibi noscendi Nilum Romani cupido est,
Hæc Pharus, Persisq. fuit, Macedumq. Tyrannis.
Nullaque non ætas voluit conferre futuris
Notitiam. sed vincit adhuc natura latendi.
Summus Alexander Regum, quæna Memphis adorat,
Inuidit Nilo, misitq. per vltima terra
Æthiopum lectos, illos rubicunda perusti
Zona poli tenuit. Nilum videre calentem.
Venit ad occasum, mundi que extrema Sesostris
Et Phariæ currus Regum cervicibus egit:
Ante tamen vestros amnes Rhodanumque, Padumque,
Quam Nilum de fonte bibit. vesanus in ortus
Cambyfas longi populos peruenit ad æui,
Defectusque epulis, & pastris cæde suorum
Ignote te Nile redit.*

Syenæ ciuitas est in oris torridæ zonæ sita: in ea Romani fuerunt aliquot militum cohortes, quæ præsidio forent, aduersus incurrationes Æthiopum. In ea fuit Strabo, vt scribit lib. 17. Cornelius Gallus Poëta celebris, qui peruasit intima Æthiopiæ cum Romanis militibus, amicus fuit Virgilij, & Horatij, ac nisi omnes cæcos dixerimus, videre, ac prodidere omnia deserta, neque domos hominum ferentia. Hinc ille:

*Pone sub curru nimium propinqui
Solis in terra domibus negata.*

Octavianus Imperator eadem voluit percipere. misit Petronium cum multis militibus. qui longissimè progressus octingentis septuaginta milliariis vltra Syenem retulit exusta omnia, ac deserta ob intolerandi caloris æstum. vt constat è Plinio lib. 6. cap.

144 Imperia pendere à veris virtutib.

6. cap, 29. Idem voluit & Nero experiri, & idem comperit, quod A
ille scribit; quin ibidem tradit insulam Meroem, quæ inclu-
ditur Zona torrida, dedisse armatorum quondam ducenta
quinquaginta millia, aluisse artificum quadringenta millia. ac
cicemus istos omnes fuisse cæcos, qui referrent omnia deserta,
neque ab iis sciretur an habitari possent circumstantes terræ,
cum prisci omnes affirmauerint non posse in illis homines com-
morari?

Quærimus igitur huius admirabilissimi euenti causam, cur
postquam Christus est natus, ad eas regiones accessere Apolto
li, in ijs Christi religionem dissimularunt, Matthæus in Africa, B
Thomas cis & ultra Indum, ac post hos alij, commodas morta-
lium sedes admiserunt. An non hoc imperium diuinæ Virtutis,
quod vniuersitati rerum, naturæ ipsi imperat? An non hoc Sy-
billæ prædixerunt alloquentes ipsum Christum exemplar om-
nium virtutum fulgentissimum.

*Aggredere, ò magnos, aderit iam tempus, honores
Cara Deum soboles magni Iouis incrementum.
Aspice conuexo nutantem pondere mundum,
Terrasque, tractusque maris, calumque profundum
Aspice venturo latentur vt omnia saclo.*

& ante

*At tibi prima puer nullo munuscula cultu
Errantes hederas passim cum baccare tellus
Mixaque ridenti colocasia fundet acantho.*

rursus.

*Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores:
Occidet & serpens, & fallax herba veneni
& paulopost*

*Molli paulatim flauescet campus arista,
Incultrisque rubens perdebit sensibus vna,
Et duræ quercus sudabunt roscida melle.*

Ita. c. 3. 9.

An non eadem cecinerunt diuini vates? lætabitur deserta,
& inuia, clamat ille, & exultabit solitudo, & florebit quasi filii:
germinans germinabit; & exultabit lætabunda, & laudans: glo-
ria Libani data est ei: decor Carmeli, & Saron: ipsi videbunt glo-
riam Domini, & decorem Dei nostri.]

AC

Aduersus Macchiauellum. 145

A Ac veluti in Septétrione sunt à Christianis excitata nobilif-
sima regna, & imperia, qualia non fuerunt ab ortu mundi, post-
quam Christum cæperunt agnoscere, Pontifici Romano obedi-
re; sic in istis Africæ locis. de quibus nos alibi fufius. ea parent
Regi, quem nonnulli vocant presbyterum Ioannem, cuius lega-
ti præstiterunt obedientiã Clementi Septimo, & aliàs cuncti
valde Catholici fuerunt, vt ex Aluaresij scriptis habemus, Oso-
rij, & aliorum. nunc multa in eorum legibus emendanda con-
stat.

B En quò se porrigit Christi virtus, Christi imperium. quid ve-
rò hic dicemus de Indiis Occidentalibus, & Orientalibus? Nū-
quid non prius in illis omnia squallebant, atque horrebant?
Quid boni quæso erat inter incolas earum regionum, siue ani-
mum, siue corpus, siue externa spectes? Nulla ijs ars, nulla disci-
plina, littera nulla. Pudet referre obscenissimos, & omnium di-
rissimos mores. Instar omnium sit illud, quod operis huius pro-
hemio retulimus. plerisque gentibus consuetudinem fuisse ex
ancillis susceptos filios ad adultiorem ætatem perducere, vt pin-
giores effecti occiderentur, coquerentur manibus parentum,
dentibusq. eorundem (dictu horrendum) comederentur.

C Sic itaque Christi, ac Pontificis Romani imperium latissimè
in omnes se se oras protendes ab Aquilone extremo in Austri
supremas oras, circumplectens ob imperij Lusitanici, & Castel-
lani amplitudinem telluris ambitum totum ab ortu in occa-
sum deuehens secum bona omnia palàm cunctis facit à veris
virtutibus cuncta pendere, non à simulatis. per eos autem Re-
ges, & Imperatores hæc ad exitum perducta, qui Pontifici

Romano obsequentes, crucis Heroicas, germanasq.

virtutes designantis vexillum diuinitus acce-
perunt, quod cum notauerimus cap. deci-

D

mo libri de robore bellico clarius
adhuc infra à nobis ape-
rietur.

T

Nullam

Nullum regnum, vel sedes tam potentes, & aduersos, perpetuosq. **A**
sensit hostes, vt Pontifex Romanus, aduersus quem pugnarunt
Imperatores gentiles, heretici, schismatici, contumaces, ac fri-
gida pietatis Principes. & tamen quò magis est impetitus eo]
magis contrarium contigit eius, quod conabatur illi, maioresq;
fecit progressus in humanarum rerum iurisdictione; ex qui-
bus fit imperia pendere à veris virtutibus, non simulatis.
 Cap. XIII.

B **S** I QVOD vniquam fuit imperium in terris, ad-
 uersus quod omne propè dixerim genus hostiũ
 conspirarit, illud est Christi, illud est eius Vica-
 rij Pontificis Romani. nam veluti signum posi-
 tum fuit, in quod iacula emittantur. & tamen
 quo maioribus est agitata tempestatibus, eò
 potentius, ac pulchrius ad extremum post aliquot ætus
 emerfit.

Duris vt illex tonsa bipennibus
Nigræ feracis frondis in Algido
Per arma, per cædes ab ipso
Sumit opes, animumq. ferro.
Merses profundo pulchrior euenit;
Luctere, multa proruet integrum
Cum laude victorem, geretq.
Prælia coningibus loquenda.

Videamus id esse verissimum. cognoscamusq. imperia pen- **D**
 dere à cruce, à crucis doctrina, à veritate, quam sancit Pontifex
 Romanus.

Tercentũ ferè totos annos Romani Imperatores nihil aliud
 conati sunt omnibus, quibus poterat modis, quam excindere à
 fundamentis Christianam religionem, Pontificiamq. sedem,
 vigintiquatuor, & quidam numerant, Papas occiderunt. Num
 tot, ac tantis conatibus quidquam profecere? cõtrarium pror-
 sus euenit. Audi an ita sit, atque obstupesce. & in primis reuoca
 in memoriam Pontificibus nulla arma, nulla auxilia adfuisse
 humana.

Primo

A Primo igitur loco cuncti Imperatores plerumq; fuerunt oc-
 cisi, vt ostendimus supra lib. I. cap. I. & quidem sæpius à suis aut
 domesticis, aut militibus, miserabilemq. in modum.

Secundo post obitum similiter plerique infamia notati fue-
 runt, summis ignominiiis, & cõtumeliis onerati, quamuis nihil
 non cõtenderent, vt pro Diis haberentur, at Pontificibus, quos
 isti occiderunt, cælestes habiti sunt, atque habentur adhuc ho-
 nores post obitum toto Orbe Catholico per annos iam mille
 quingētos, paucioresuē, aut plures, prout scilicet vel remotius,
 vel propius ab ætate nostra fuerunt interfecti.

B Tertio nullus Imperator ex illis ad nepotes agnationis suæ
 transmisit imperium, quin neque ad pronepotes cognationis,
 cum tamen nihil æquè conarentur, atque hoc. excipiendus est
 solus Constantinus Chlorus amicissimus Christianorum, Con-
 stantiniq. pater, cuius imperium peruenit ad nepotes.

Quarto Imperatores eripuerunt corporibus Pontificum Ro-
 manorum vitam. Deus autem dedit iisdem corporibus, vt ipsa,
 ipsorumq. ossa, & cineres, in maximo ab omnibus cultu habe-
 rentur; ad illa supplices acciderent Reges, & Imperatores sum-
 mi, nedum cõseruarentur illæsa ab iniuriis temporum. **Quin**

C per eadem sanitas ægrotis, & defunctis, aliquando vita etiam
 restitueretur.

Quinto mirabile est intueri, vt Deus à gente in gentem trās-
 ferret imperium Romanum, quoties ab alicuius nationis Im-
 peratore bellum moueretur in veritatis, solidæq. virtutis asser-
 tores Christianos, & eorum Præsules summos. vt enim notauim-
 us signo nonagesimo nono de signis Ecclesiæ Dei, à Romani
 sanguinis Imperatoribus deuolutum est ad eos, qui Italici san-
 guinis erant, Neruam, Vespasianum, Titum, Domitianum: ab
 his ad Hispanienses Traianum, & Adrianum. Inde ad Gallicos

D Antoninum Pium Nemausensem, & posteros quicumque ij fue-
 rint; mox reditum ad Italicos, Ligures, & Mediolanenses, nam
 tales fuere Heluius Pertinax, ac Didius Iulianus; His successere
 Afri Septimius Seuerus, ac filij: sic itaque nunc primus Deus
 Europam reliquit atq; Europæos, & in Africam transijt. verum
 sublato Caracalla Deus in Asiaticos imperiũ Romanum tran-
 sulit Heliogabalum, & Alexandrum Seuerum Syros. post hos
 ventum ad Thracas Maximinum patrem, ac filium; Sed his, &
 Gordianis extinctis, ad Arabas Philippos est deuolutum. Dein-
 de his sublatis excepere illud Pannonos Decij: quibus perem-

T 2 ptis,

ptis, ac Romani sanguinis aliquibus, Illyricianiq. Claudio; Daci, vel Mæsi imperarunt, ex his enim fuit Aurelianus; neq; multo post Probus Dalmata rerum summam tenuit. Dein verò Carus, quem nonnulli Narbonensem volunt, Cerilianus apud Vopiscum scribit ortum Pœnis parentibus in Illyrico. sed hoc Numerianoque, & Carino Cæsaribus ab eo creatis absumptis, ventum ad Diocletianum Dalmarã, Maximianũque Pannonium Augustos, Galerium Dacum, Constantiumq. Chlorum Dardanium Cæsares, ac mox Augustos.

Ad extremum denique Imperatoribus hisce de medio sublatis, quorum plerique falso diuinitatis integumento, quam sibi appellatione Diuorum, Templorum præterea constructione, sacerdotum, sacrorumq. institutione audebant arrogare, imperium Romanum crucis vexillo est attributum, crucis inquã, cuius est non simulare virtutes, sed eas potius oculere, modestiã, humilitatisq. velo, suscipere in e non honorificas dignitates, sed opprobria propter Christum, Deumque, vt aliorũ peccata expientur, Deus sit mortalibus propitijs, omnibus eos bonis, potissimum verò cælestibus animi ornamentis amplificet.

Sic igitur cum nihil non machinarentur Imperatores in veræ virtutis assertores Christianos, eorumq. Præfules summos contrarium prorsus in cunctis euenit, quod per annos ferè trecentum sunt omni ope moliti.

Sexto illud sit obseruatione dignissimum, tum maximè imperij Romani summam venisse in potestatem Christianorum, cum maximè videbantur excisi, omnia illorum prorsus extincta, atque ad nihilum redacta. Omnium namque acerbissimum bellum mouit Diocletianus, quod aliquot annis durauit, innumeros occidit, templa omnia subruit, libros vniuersos comburi iussit. fuit autem, quod Victor scribit, vaferrimus, & qui aliena inuidia suam vellet explere crudelitatem, cũque sæuissimus esset volebat appare mitis, ac placidus; ad abstinentiã verò, ac modesti nomen captandum se se vnã cum Maximiano abdicauit imperio, sed quando feruentissima ambitio ipsorum, quam simulacris, & virtutum figmentis adumbratam volebant, non poterat intra angustos modestiã cancellos se continere, dum rursus arripere imperium insidiosissimè venantur, Maximianus quidem suffocatus est iussu Constantini, quẽ deijcere conabatur, Diocletianus autem sibi timens, venenum bibit. Atque hæc pri-

ma

A ma classis, primus exercitus eorum, qui aduersus Pontifices Romanos præliati sunt.

Secunda classis est potentissima hæreticorum Imperatorũ, Regum, Principum, nationumq. hi Christi cultum simulant aduersus Christum; fidem se maximè præstare, in quo maximè illam violant, profitentur. Hic exercitus initium sumpsit à Simone Mago, & numquam destitit incredibili impetu, dolisque, & machinationibus insidiosissimis oppugnare Pontifices Romanos. recenseamus summam agmina istorũ maxima, nam minora omittemus. Primi fuerunt Ariani Constantius, ac Valens Imperatores, ille totius orbis Romani, hic Orientis: his se adiunxere Ostrogothi, qui tenuerunt Italiã multis annis; Vandalii, qui Africã supra annos centum; Visigothi, qui multo maiori temporis spatio Hispanias; Longobardi aliquot qui magnã Italiã partem. Secundi sunt Aphtartodotici, è quibus Anastasius, Basiliscus, ac suprema ætate Iustinianus imperatores. Tertij sunt Manothelici, inter quos Heraclius, Constans, qui Martinum Papam propterea relegauit in Pontum, ambo Imperatores. Quarti sunt Iconomachi Philippicus, Leo Isauricus, Copronymus, Leo Copronymi filius, Leo Isauricus, Michael Balbus, Theophilusque Imperatores Orientis. Quinti sunt Nicolaitici, qui volunt à sacerdotibus vxores ducendas; leges in his, ac vota etiam frangenda: sunt huius sectæ inter alios, Vitiza Hispaniarum Rex, cuius moribus dicitur non fuisse dissimilis Rodericus, quibus regnantibus Hispaniã sunt à Saracenis occupata; Hos secutus est Henricus Tertius Imperator longo post tempore.

Sexti sunt Pneumatomachi, qui asserunt Spiritum sanctũ nõ procedere à filio. Dedit his initium Photius Patriarcha Constantinopolitanus circiter annum octingentesimum sexagesimum quintum. His plerique Imperatores Orientis adhæserunt, nonnulli hanc hæresim detestati sunt, aliqui nihil eam curarunt. Monomacho imperante, primum Michael Patriarcha est ausus anno millesimo quinquagesimo tertio Pontifices Romanos excommunicare, nihilominus redierunt ad mentem Greci, sed semel iterumque, ac sæpius relapsi sunt, donec omnes adduxit Turcarum Rex in potestatem.

Septimi sunt Lutherani, Calvinisti, Augustani, vt vocant, confessionis sectatores, & incredibilis, quarumuis hæresum celluies, quæ abripuit secum Reges Anglię, Scotiã, Daniã, Suediã,

dia,

diæ, & innumeros Septentrionis populos.

Verùm enim uero, cum veræ virtutis illud sit, vt obiectas tenebras vndique discutiat, & clarior ipsa exurgat. Cum fuerint isti conati Dæmone malo impellente caliginē luci illius offendere, atque vnā fidem diffuere, contrarium prorsus ijs euenit.

Primo enim loco id effecerunt, vt vniuersalia cōcilia sapius fuerint aduocata à Pontificibus Romanis, ad quæ conuenientes ex omnibus cogniti, peruijque orbis locis episcopi in vnā sententiam conuenere, doctrinamque catholicam magis, ac magis corroborarunt, ac toto orbe catholico disseminarunt. quot vero illa fuerint, nos alibi enumerauimus. quāti sint aperuimus, signo de sanctionibus vniuersalium conciliorum. Illud hic sit satis adnotasse, ab orbe condito neminem, vel Imperatorem, vel Regem fuisse, qui tantum potuerit vt è tot nationibus, tot episcopos, in vnum valuerit vnquam conuocare, tantū scilicet est veritatis robur.

Secundo mirum sit nulla scripta Arianorum, nulla Monothelitarum, nulla Apathartodocitarum, vel priscorum, nunc extare vllibi, vel tenuia, nulliusque momenti, cum tamen certissimum sit plurimos viros eruditionis opinione præstantes extitisse, qui veritatem contenderint expugnare libris editis quò igitur euauerunt? nullibi reperiuntur, nisi quantum litteris ea suis nostri compræhenderunt. Hæc est potentia solidæ virtutis vt obstantia disrumpat, ad nihilum redigat, falsitatis, ac simulatæ virtutis est abire in nihilum. contra genuina virtus.

*Non fumum ex fulgore sed ex fumo dare lucem
Nititur.*

Tertio quamuis articuli Christianæ religionis, quoad substantiam multiplicari non possint, quoad explicationem tamen, consecutionumque deductiones multiplicantur, veluti sol vnus, radij possunt semper geminari; vnus arboris stipes rami plures, vnus paradisi fons, flumina quatuor in varias orbis partes se se diffundentia, telluremque irrigantia. sic igitur hæretici fuerunt in causa, vt multa illustrarentur, veritas magis illucesceret, latius eius fulgor porrigeretur. variis de rebus non modo doctissimi libri componerentur, sed sanctionibus per cōcilia decretis veritas stabiliretur. sic itaque illud verè dictum liquet temporum progressu discuti mendacia; veritatem magis illuminari.

A'μe-

A'μέρας δ' ἐπιλοιπῶν,

Μάρτυρες σ' ὀφθατάι.

Dies vero aduenientes

Testimonia sunt sapientissima.

Quarto mirandum sit ab Hæreticis nihil ad humani generis vsum fuisse vnquam per tanta temporum spatia inuentum, nihil transactum, cum tamen tot nationes, tot Reges, tot ac tanti Imperatores extiterint & nemo ex eis aliquid attulit insignioris boni? Ita sanè. Quot verò, & quanta catholici? nos illa enumerauimus signo de peritia catholicorum, de efferis gentibus ad humanitatem perductis, cultu desertorum locorum, Virtus quippe, vt diximus, est illa, qua tendimus in bonum, & qua non proprium, sed commune inquiritur, & cum proprium, tunc vt commune feruiat. Quid itaque mirum si nihil boni excellentioris ab hæreticis qui se Christi bonitatis exemplar profitentur illi quidem sectari, sed nihil minus? quam obre peiori sunt ipsi conditione, quam ceteri infideles.

Quinto mirum sit ab hæreticis nullos vnquam populos ab infidelitate ad Christi cultum perductos; cum quolibet seculo innumeri sint à nobis Christianæ pietati conciliati, vt aperuimus signo de propagatione, & perpetua propagatione fidei. quin quo turbulentiores excitati sunt ab ijs fluctus, eo maiores à nostris facti progressus, vt infra attingemus, illorū vero omnia loca ab infidelibus occupata.

Sexto ab Imperatoribus ac Regibus hæreticis, imperia regnaque ultra abnepotes non trāsmissa, illos infeliciter obiisse, neque ab illis regnatū ultra annos quadraginta, quod aperuimus signo de infelici obitu, & posteritate hæreticorum, atque ita cuncta istis in contrarium cesserant. cum secus illi conarentur.

Tertia classis est, vt omittamus schismaticos, & excommunicatos, eorum, qui iura Ecclesiastica, potestatemque Pontificiam lacerant, aut quoquo modo imminuunt, classis porro hæc, incredibile est, quot agmina secum ducat Imperatorum, Regum, Principum, & quorumuis denique, à quibus imperium sacerdotij solet aut labefactari, aut declinari. quis vero erit exitus frigida pietatis? vt in ipsos ad extremum recidant omnes machinationes, & sacra potestas valentior exurgat

Primo autem loco cum prisci Imperatores Christianæ Religionis

gionis inimici nihil non aduersus Pontificem Romanum fabricati essent, vt eius nomen abraderent è terris. Constantinus quid illi non est elargitus? Vfus ne sit omni illius donatione quoad Occidentale Imperium Papa, nunc nolo disputare. Græci enim volunt ei donata ipsius iura omnia, ac multi è Catholicis idem contendunt. Illud clarissimè apparet, ipsum potuisse aduocare ad se quascunq; causas ad Urbem venientes, in quâuis parte iudicij, neque ab illo fuisse appellationem. id constat è Codice Theodosiano titulo de audientia episcopali. Romæ sane in Lateranensi Palatio, quod illi reliquit Constantinus, ac sedes erat Imperatorum, habitabat vt Hieronymus testatur epistola ad Oceanum, & ex illis Prudentij versibus habetur.

*Cetibus aut magni Laterani currit ad ades,
Vnde sacrum referat Regali chrismate signum.*

Tantâq; erat auctoritatis, vt Ammianus Christianis infensus, cum fuisset in Vrbe, scriptum reliquerit incredibile fuisse, quam colerentur, & quot modis, qui Romæ sine liberis erant; signans sacerdotes, qui huiusmodi forent. additq; in Urbem rediisse Pompiliani temporis securitatem. Nam Pompilius in potestate sacerdotum posuerat omnia diuina, & humana iura, vt Plutarchus in Numa tradit, ac Festus verbo ordo. Idem præterea Constantinus immensas illi opes reliquit, & in concilio Romano testatus est, omnia subiecta esse iudicio ipsius, neque se, neque sua excipiens, ipsum nulli. Quin ait Rufinus lib. 1. cap. 2. ab eodem dicta hæc in concilio Niceno verba ad omnes Episcopos, nos à vobis recte iudicamur, vos autem non potestis ab hominibus iudicari.

c. Theod. tit. 45. c. 3. lib. 4. tit. 31. 33. lia. 16. Secundo, cum Constantino suffecti Imperatores iura Ecclesiastica imminuissent; præcipuè verò Honorius, ac Valentinianus, ille quidè, ne posset Episcopus cognoscere, nisi causas religionis, si quis aufugeret ad Ecclesias, abductus grauius castigatur, Clerici è monachis dumtaxat eligerentur, atque è vicis Ecclesiarum, quibus ascribebantur ad eum modo numerû, qui possent soluere Imperatori triburum è retribus earum. Valentinianus addidit, ne ius in clericos haberet Episcopus, nisi consentirèt, ne collegio astrictus fieret monachus, aut clericus.

Quid igitur continget istis imperium Occidentale moderantibus? contrarium prorsus eius, quod contendunt. discindentur eorum ditiones, augebuntur Pontificis Romani, & Episcoporum.

Nam

A Nam regnâtib; istis, eorumq; successoribus in eadem diminutione Ecclesiasticæ potestatis permanentibus, Franci Gallias, Vandali Africam, Visigothi Hispanias, Angli Britânicas, Heruli, ac mox Gothi Italiam cœperunt. atque ita, quam ruinâ struebant isti in Ecclesiasticam iurisdictionem experti sunt diuina prouidentia sic disponente incidere in suam, finemq; imperio Occidentali imponi.

Romanis autem Pontificibus longe secus accidit, quam moliti fuissent Imperatores Occidētis. Nam qui discerpere eorû ditiones, quidquid acquisuerunt subiecerunt Antistiti Romano. Clodoneus in primis de manu Rhemigij Archiepiscopi Rhementis ob potestatem à Papa Hormisda concessam voluit sibi Galliarum regnum, posterisq; cōferri, ita vt quoties vngeretur Galliarû Rex, profiteretur, illud se accipere ab Archiepiscopo Rhemenfi, ex auctoritate Romani Pontificis, quod Papius Massonus in vita Henrici Primi tradit. longe autem post cum Recharedus Hispaniarû Rex Catholicæ se pietati restitisset, institutum est, vt ipse, ac successores vngerentur ab Episcopis suis, quod è Chronico Isidori liquet. tantâq; est Episcopis potestas data, vt Reges folio deijcerent; quod accidit Suintillæ, ac

C Recimiro veluti hæreticis anno sexcentesimo vigesimo nono, vt notauit in suo Chronico Vasaus. Constitutum præterea trigesimo octauo à Toletana Synodo nequis Rex esset, priusquâ iuraret hand se permissurum, vt aliquis hæreticus degeret in regno. at Reges Angliæ tributariâ fecere insulâ Romanæ Ecclesiæ, Adolphus, Alurcdus vt è Polydoro Virgilio habetur. Amplius in mores inductum fuit, vt Imperator Constantinopolitanus, siue Orientis à Patriarcha, qui tum confirmabatur à Pontifice Romano, coronaretur; neque prius intelligebatur Imperator, vt è Zonara in vita Anastasij constat. Quin cum Ioannes Papa Constantinopolim profectus esset, Iustinus illi obuiam procedens, cum toto populo, & ad eius pedes procumbens ad templû deduxit dextrum dextro in solio collocavit, ornamenta Imperatoria deposuit, atq; illa sibi dari à Pontifice Romano voluit, ab illo imperium se accipere professus, quod est in vita illius, ac Sigonius post alios memoriæ prodidit.

Viden Cæleste consiliû? Viden vt inermis religio, nuda virtus retorqueat arma aduersaria in caput ea stringentium? Viden, vt incidat peccator in foueam, quam fecit innocenti? Videamus adhuc maiora.

V

Ter-

Tertio. Iustinianus consilio parum pio noluit Pontifices Romanos consecrari nisi ad consentientes Imperatoribus orientis. id volunt aliqui ab Odoacre institutum; deinde vsurpatum à Theodorico, Italiae Regibus. nõ audeo tamen id affirmare, cum non habeam ex antiquis vllum testem. illud certius Senatũ Romanũ conatum sibi asserere aut omnino, aut ex parte electionẽ Papæ, & clerum Romanum spoliare, quo circa in electione Laurentij & Symmachi coorta seditione per triennium fœdæ cædes in Vrbe fuerunt, vt Paulus Diaconus testatur.

Contemplemur nunc, quid Deus omnium rerum moderator cõstituerit, in primis igitur sublatis sunt de medio Reges Odoacer, Theodoricus, ac reliqui Ostrogothi. Senatus ipse extinctus, vt è Procopij, & Agathiaë libris de bello Gothico apparet: Quamobrem cum Senatus olim Romanus pleraque maxima in Occidentali imperio regeret, eo sublato, Pontifex Romanus nihil non magnum longè posito Imperatore administrabat. ipse solus Senatũ referens, & in eius omnia iura succedens.

Hinc Gregorius Magnus scribit, vt milites mittantur quò iubet; ad se pertinere ait in Italia pacem facere cum Longobardis etiam si nolit. Exarchus; ad ipsum Romæ consistentem veluti ad remp. Reges Longobardi legatos mittebant. cumq. in itã pacem ab ipso Mauritius Imperator non approbaret, eam tamen violare noluerunt illi, nullam Mauritiij rationem habètes. Idem Gregorius pacem cum Theodorico Francorũ Rege sancit veluti inter Regem, & Remp. Romanã. litteris suis imperat militum magistris, quid agendum, quò eundem, vnde abscedendum, qui relaxandi, qui retinendi. ciues Romanos efficit. Exarcho Africae scribit, vt ipsius nomine iubeat, Theodorum militũ magistrum abstinere ab illicitis quibusdam, Libertino Siciliae Praefecto mandat, vt inquiret in causa quædam Iudæi Nasæ, atque ea feuerissimè puniat. statuit nequis in Sardinia cognoscat viduæ Catellæ causas. Sic igitur nihil non in Occidente Pontifici Romano erat subiectum.

Quid plura? Longobardici Reges ab ipso sibi dari voluerunt, vt Rex ab Archiepiscopo Mediolanensi, & Suffraganeis eius eligeretur, ac Modoetia coronaretur, ab eodẽ, quo iure ex cõcessione Gregorij Magni saepe vsi sunt Archiepiscopi, vt è Corio Mediolanensi, ac libris Sigonij de regno Italiae constat. sic itaque dum Reges Italiae Heruli, & Ostrogothi, dum Senatus Romanus, dum Constantinopolitani Imperatores cõtendunt sibi

iura

A iura Pontificis Romani arrogare, suis excidunt, & ad illum diuinitus transferuntur.

Non tamen hic finis. Cum creabatur olim Constantinopoli Imperator, is mittere Romam solebat imaginẽ suam, suæque, si habebat, vxoris Augustæ, vt illa Populo Romano in vnum cõgregato ostenderetur, solitaq. acclamatione, & honore excepta, qui foret Imperator, agnosceretur, habereturq. atque ita in Occidentali Imperio parebatur illi, cuius imago Romæ fuisset eo, quo diximus, modo culta. Conuocare autem populum in hunc finem pertinebat ad Pontificem Romanum, Senatu amoto, nam cum prius hic stabat, ad hunc spectauit; sic itaque in potestate erat Romani Pontificis, aut reiicere imaginẽ, si voluisset, aut admittere, adiudicare Occidentale imperiũ lecto Imperatori in Oriente, vel abrogare. Cogebatur populus ad oratorium Cæsarei prope S. Ioannis Baptistæ in Laterano, quo in loco reponebatur aureus nummus imagine Imperatoris electi insignitus. ac non ante multos annos Sixto V. sedente reperta est huiusmodi nummorũ magna copia ibi recõdita. Sic verò, vt diximus, agi solitum creato Orientis Imperatore, apparet nobis, ex epistolis Gregorij Magni lib. 11. in principio. Videamus

C autem, quid contigerit, vt maximè illustretur quod præ manibus habemus, ac veritas eorum, quæ dicimus, maximè resplendeat. Anno septingentesimo duodecimo Philippicus Imperator inuasit occiso Iustiniano rinothmite Orientale imperium, bellumque in sacras imagines commouit. id videns Constantinus Papa noluit eius litteras Romæ, aut imaginem recipi, eumque pro Imperatore haberi. tradunt hæc horum temporum Scriptores Beda in Chronico, Paulus Diaconus lib. 6. cap. 10.

Rursus cum non multo post Leo Isauricus in eadem cum Philippico iam defuncto hæresi foret, neque eodem modo recipere in Vrbe imago ipsius, neque pro Imperatore coletetur, ac nonnullos semel atque iterum misisset, qui interficeret Gregorium XI. abrogata est omnis Romæ potestas, & in Occidente Imperatori Constantinopolitano, & in Pontificem translata, quod in vita Leonis tradunt Paulus Diaconus, Zonaras, Glycas, Manasses, ac post alios Sigonius.

En igitur, vt mirabiliter diuina iustitia transtulerit omnia iura Occidentalis imperij in Pontifices Romanos. num metu armorum? nequaquam. num dolis, & astu Romanorum Pontificum? nihil minus. ijs ipsis molitionibus, quas machinabuntur

V 2 impij

Lib. 1. ep. 30.
Lib. 2. ep. 70.
Lib. 4. ep. 53.
75.
Lib. 7. ep. 20.
13.
Lib. 11. ep. 9.
43.
Li. 12. ep. 21.
22. 23.
Lib. 1. ep. 23.
71.
Lib. 2. ep. 76.
Lib. 1. ep. 60.

A impij aduersus Pontifices Romanos æternæ veritatis, ac diuinitatis mortalibus communicatæ, Heroicarumq. virtutum, nõ fictarum legitimos in terris assertores; vt illustrissimum fiat à veris virtutibus, non à simulatis imperia pendere.

Neque tamen hic finis. Nam cum Longobardorum Reges, Luitprandus, Aistulphus, Desiderius Romano Pontifici sepius eripuissent Vrbes, ac ditiones ad ipsum pertinentes, neq; hi postremi restituere vellent contra omne fas ereptas, auxilio accitus Pipinus, ac postea Carolus eius filius armis receptas redderunt, ac iura Pontificia magis in Italia, & Occidente stabiluerunt, quod scribunt Regino, Eghinartus, & Aimoinus. Quin B cum Romani indignissima quædam perpetrassent in Leonem Tertium, Carolus Rex aduocatus opem tulit, & Occidētis Imperator est à Papa constitutus, ac prope inscius, vt in eius vita scriba ipsius Eghinartus refert, Romæ est coronatus. ex illo Occidenti est imperium restitutum, & ille habitus Imperator, cui tantam dignitatem, potestatemq. Papa aut contulisset, aut ab ijs, quibus id iuris dedit, collatam cõfirmasset. Hinc ab illis imperium datum Gallitis primum, deinde Italicis, postremò Germanicis Regibus, in his confedit, eligentibus ijs, quibus ex priuilegio à Pontificibus Romanis est concessum, Papaq. id ratū, C si placuerit, & iudicauerit bono publico expedire, habete. Hinc Gregorius VII. abrogauit imperium Henrico III. Innocentius II. adiudicauit Lothario Duci Saxoniz, eripuit Conrado. Innocentius III. confirmauit Othoni IV. abstulit Philippo Sueuo, Innocentius IV. eo spoliavit Fridericum Secundum. & ab aliis Pontificibus alia sunt, vbi opus fuit, huiusmodi gesta.

Ex his, quæ hucusq; aperuimus apparet clarissimè à veris virtutibus imperia pendere, non à simulatis: ac retorqueri diuinitus artium malarum spicula in eos, qui iecerunt aduersus innocentes, diuinosq. æternæ veritatis, arcanorumq. cælestiū promulgatores. hinc alijs tēporibus cum prophanarum rerū Principes aliquid auferre Pontificibus Romanis conati sunt aliquo, iusto prætextu, Deus post aliquod tempus Principes istos multauit, ac maiora Pontificibus reposuit. Hinc Spicigneus Boriuorij Bohemiz Ducis filius cõstituit argenti libras annuas centum soluendas è regno Romanæ Ecclesiz, quod est in libris Ecclesiz Lateranensis. eidemq. tributaria facta, Portugallense, Polonicum, Danicum, Noruegicum, Sueticum, Aragonense, Croatia, Dalmatizq. regna. & feudorum iura data in Neapolitano, D

A litano, Sicilia, Sardinia, Hierosolymorum, & Antiochiz regnis, ac principatibus. ipsum denique imperium Constantinopolitanum his adiudicatum, aliis abrogatum. superiori denique sæculo diuisus Orbis terrarum, quoad plagas inexploratas, & incognitas inter Castellanos, ac Portugallēses, quæ latè omnia persecuti sumus lib. xvij. de signis Ecclesiz Dei signo lxxvij. cap. iv. Contigere autem, cum parum pij principes ex vna parte aliquid imminuebant è dititionibus sacris, Deus autem reddebat ex alia parte multo amplius. hinc liquet è signo xcv. de penis in diminuentes iura sacra diuinitus semper punitos post aliqua B temporis interualla illos, qui detraxerunt aliquid ex eis. Ita verò punitos, vt nemo diffiteri possit id ob eam causam contigisse, quod religionis, quæ virtutum mortalium prima est, status sit per eos deterior, & infirmior factus ad humana, ac terrena omnino subiicienda superiorum virtutum moderatoribus, quales sunt Religiosi omnes, Episcopi, ac Pontifices summi, ita vt omnino cõcludendum sit, Ecclesiam Catholicam, in qua sunt veræ virtutes, ac perfectæ multo illustriorem semper exurgere. à veris virtutibus imperia pendere, non à simulatis, & in simulatores reuolui tela emissa in veritatis Antistites, atque assertores, ac verè constet illud meritò dictum. C

*Quam bene dispositum terris, vt dignus iniqui,
Fructus consilij primis auctoribus in ster.
Sic multos fluuio vates arente per annos,
Hospite qui cæso monuit placare Tonantem
Inuentas, primum Busyridis imbuit aras.
Et cecidit sæui qui dixerat hostia sacri.
Sic opifex tauri, tormentorumq. repertor
Qui funesta nouo fabricauerat ara dolori
Primus inexpertum Siculo cogente Tyranno
Sensit opus, docuitq. suum mugire iuuenicum.*

Imperia, ac regna maxima inter Catholicos ijs gentibus diuinitus data, quæ magis abundarunt viris sanctis, & Christianæ pietatis propagatoribus; quod palam facit imperia pendere à veris virtutibus non simulatis. Cap. XIV.

NONDUM consistimus in cælo, latumq. discrimen inter diuina, & humana. His semper aliquid impuri. Nihil illis. Cur autem Deus non continuo flagitiosos castigat? ut sit aliquis locus patientiæ, indulgentiæ si resipiscant, patientiæ dum peccat. si protinus rei punirentur, quonam misericordia relegaretur? quinam tolerantia fructus, ac præmium foret?

*Si quoties peccant homines sua fulmina mittat
Iuppiter, exiguo tempore inermis erit.
Iure igitur, genitorq. Deum, Reçtorq. vocatur;
Iure capax mundus nil Ioue maius habet.
Sed solet interdum fieri placabile numen:
Nube solet pulsa candidus ire dies.*

Sic itaque Deus cum Reges peccant, cum nationes, ac potissimum magnæ, conuiuet ad tempus, monet placidè per suos Pontifices, acriter obiurgat, leuius castigat, vires debilitat, honores minuit, ad extremum cuncta eripit, vastat, delet, An non ita? Intueamur quæso apertissimam veritatem, cognoscamusque maxima imperia inter Catholicos ad eas nationes cælitus delata, quæ magis abundarent duobus hominum generibus, sanctitate nimirum præstantibus, atque hoc est primū, deinde religionis Catholicæ inter gentes barbaras propagatoribus. Quatuor autem maxima existunt vsque ad hanc ætatem Catholicis imperia orientale (de Occidentali enim diximus capite superiori) Gallicanum, Germanicum, Hispanicum.

Oriente quædiu floruit hominibus sanctis, & pietatis Catholicæ satoribus, stetit illud præcunctis, ac floruit. recensemus ex ordine sæcula labentia, ex quo in Græciam transtulit impe-

A perium Constantinus anno 330. quod est à Christo nato sæculum quartum.

Quarto igitur sæculo vitæ cælestis puritate, & Heroicis virtutibus, splendebant in Oriente agmina admiranda, mortalium ne dicemus, an immortalibus superis similia? Tales certe erant Alexander, & Athanasius Patriarchæ Alexandrini, Alexander alius, & Paulus Constantinopolitani, Cyrillus Hierosolymitanus, Basilus ille Magnus, Gregorius Nazianzenus, Nisifenus, Iacobus Nisibenus, Nicolaus Myrrhæus, Paphnutius Thæbeus, Spiridion Cypriensis. sequuntur hos Barsam Edenef-

B forum, Moses Saracenorum, Brytannio Scytharum, Amphilo- chius Iconiensium, Frumentius Indorum, Gregorius Armenorum sanctissimi Episcopi. Quid hic enumerabimus tot monachos? tot Eremitas? En tibi Paulus Thæbeus, Antonius ille Magnus, Macarius, Isidorus, Pæpus, Benjamin, Scyrio, Helias, Paulus, Apeles, & alter Phocensis, Iosephus, Dydimus, Aphraates, Iulianus, Ephrem Syrus, Abytus, Marianus, Abrahamus, Agapitus, Paulus, Publius, Acepstimas, Zeugmaticus, Marianus, Eusebius, Ammianus, Palladius, Abrahamus, Isaacius, de quorum mirandis operibus Ruffinus, Hieronymus, ac Theodoretus latè. Christi porro cultus in Oriete est propagatus per Frumentium inter Indos, per Mosem inter Saracenos, per Isidorum, Pambum, atq; Heraclidem in Insulis Æthiopiæ quibusdã, quas circumfluit Nilus, ut scribit Ruffinus, Gregorium inter Armenos, atque inter Scythas Britannionem, quin Iberas etiam volunt hoc tempore ad Christi cultum perductos, quod Theodoretus scribit lib. 2. cap. 24.

C Quinto sæculo labete celeberrimi fuerunt sanctitudinis excellentia Chrysostrabus, Flavianus, Eutychius, & Gennadius Patriarchæ Constantinopolitani, Marcianus œconomus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, Epiphanius, Studius, ut aliqui volunt, auctor Studitarum, Euthymius Magnus, Daniel Stylira, Olympius Asceta, Nilus, Varadatus, Iacobus Iunior Nisibenus, Saba ille Magnus Palestinae habitator Theodotus, Cassianus, Euagrius, Theodosius.

D Sexto sæculo imperatibus Aphtartodocitis, & Monothelitis excelluerunt Cyrillus in somnium præfectus, Symeon, Zosimas, Ioannes, Simeon Sala, quorum meminit Euagrius. vivebãt adhuc Saba Magnus, Barsanuphius, eorumque sectatores, Anastasius Sinaita, qui postea fuit Patriarcha Antiochenus, Ioannes

Eleemosynarius Alexandriæ Patriarcha. Perducti sunt ad Christi cultum per Orientales Lazi, quod Diaconus testatur, Abasgi, Heruli, nonnullique alij populi ad Tanain siti, vt Euagrius scribit, Auxumitenses, & Homeritæ in Æthiopia, vt ostendimus signo de propagatione fidei, & sequentibus lib. 4.

Sicut autem tempore hoc multæ gentes ad Christum perduæ, sic Iustiniano imperate, quo hæc acciderunt, receptæ imperio Orientali, depulsis Vandalis, & Gothis Africa, & Italia, vt qua parte Orientales Religionem dilatabant, ex alia Deus imperiam similiter augetur.

Septimo quo post Heraclium plerumque imperarunt Monothelita, è quibus Cōstans Martinum Papam Roma abductum summo scelere in Pontum relegauit, Floruerunt sanctimonie laudibus Alypius Cionita, Maximus cum duobus Anastasij discipulis, Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus. Hoc tempore Mahometes extitit, Ægyptum, Syriam, multasque Asia, & Africa occupauit.

Octauo dominati sunt plerumque Iconomachi, eluxeruntque in Oriente vita puritate, Ioannes Damascenus, Andræas Calybites, Iulianus, ac Valens, Theophanes, ac Theodorus Monachi, amiserunt autem sæculo hoc Imperatores Orientis, quidquid in Africa, ac penè Asia tota possidebant.

Nono adhuc aliqui ex Iconomachis regnarunt in Oriente, Leo scilicet Armenus Michaël Balbus, ac Theophilus ab anno 813, vsque ad 842. Sardiniaque, Sicilia, quedam Calabria, & Apulia, quæ parebant Orientali Imperio, loca, Creta, Cyprus occupata à Saracenis, præstabant sanctis moribus Theophanes, ac Theodorus Monachi. Post annum vero 842. Methodius, Tarasius, Nicephorus, Ignatius Patriarchæ, Ioannicius, ac Plato monachi, quorum meminit Zonaras in annalibus suis cum multa laude. atque ex hoc Basilius Macedo Catholicus Saracenos ultra Euphratè summouit, Asiam, Syriamque cis id flumen recepit, Cretam similiter Cyprumque & insulas maris Egæi.

Hoc item sæculo Bulgari, ac Rhufsi, è quibus Moschouitæ ope Græcorum Christianæ pietati se addixerunt, vt habet in Annalibus suis Zonaras. atque ita cum pietas catholica magis Orienti affulset, vitæque simul Catholica puritas, ac per Orientales Christi religio est magis amplificata, imperium simul rediit ad antiqua incrementa.

Verum

A Verum post annum octingentesimum sexagesimum tertium Græci Photio instigante à nobis se se alienare cæperunt, & eorum nonnulli hæreticorum penè loco nos habuere, donec anno millesimo quinquagesimo tertio Monomacho imperate est ausus Michael Patriarcha Pontificem Romanum cum suis excōmunicare quasi hæreticum. quod autem mirandum sit post Photij ætatem nullius meminit Zonaras, quem laudet à sanctitate vitæ, cum tamen veluti Monachus profiteatur Ecclesiasticam, historiam scribere, atque ante id tempus multos afferat, quos nominat sanctos, neminem postea. cōsentiunt Zonaræ Glycas, B Manasses, Curopolates, Græci omnes.

Ex illo igitur elanguit omnino Imperium Constantinopolitanum, ita vt iisdem testibus Monomacho regnante Turci occuparint quidquid erat in Asia Orientalis imperij. in Europa porro infirmum iacebat, ac viribus nullis à Bulgaris, Vvallahis, Slauiis, & Hungaris dilaceratū. cæpit ex aliqua parte melius habere, cū nostri in expeditione sacra Turcis abstulerunt quidquid in Asia minori habebant, & Græcis reddiderunt, vt Robertus Monachus, & Choniata testatur: maximè vero id cōtigit Manuele rerum potito, vt adnotauimus latius signo vigesimo quinto, de perpetua sanctorum successione aperientes, Græcis melius fuisse quoties cum Pontifice Romano melius sentiebant.

C Quocirca cum post obitum Michaelis Palæologi, qui se Imperio Papæ subiecerant Græci omnino se abiunxissent à nobis anno millesimo ducentesimo octuagesimo tertio, non modo inter eos nemo fuit sanctimonie alicuius, sed Turci in Europam transeuntes Imperium prorsus euerterunt. itaque sic apparet imperia pendere à veris Virtutibus, vt quæ nationes inter Catholicos magis excellunt sanctis viris, cultumque Christi propagant, illæ adipiscantur imperia maiora. excipimus Imperium Pontificiæ sedis in Italia consistens. Quin ex allatis constat Orientale imperium tunc magis floruisse, cum diuinis viris illud magis floruit. Hinc quarto, quinto, & sexto sæculo valde excelluit imperantibus Catholicis, septimo, & octauo est maximè depressum. Nono veritati se reddens, ac sanctis adornatum non nihil extulit caput. Decimo à nobis iterum se se alienans iacuit. inde per nostros ad expeditionem sacram itantes est sustentatum vsque ad mortem Michaelis Paleologi, qui Catholicus fuit. ex hoc ab omni sanctitate, & sanctis

X ctis

Etis omnibus nudum miserabiliter in preceps abiit.

Gallicanum imperium, cum viris sanctis abundauit, & inter infideles religionem Catholicam propagauit ad amplitudinem magnam sic peruenit, vt primas teneret. id accidit maximè Pipino, Carolo Magno, Ludouico Pio, liberisque eius regnantibus. complectebantur namque horum ditio- nes Hispaniæ non ignobilem partem, Italiæ maiorem, Galliam, Germaniam vsque ad Vistulam, Liburniam, Dalmatiam Mysiam, Pannoniam, Daciam, vt ex Eghinarrho habemus, Reges porrò hi maximè fauerunt; sanctissimis viris Bonifacio, & Lullo Archiepiscopis Moguntinis, vt Christianam pietatem seminarent inter Germanos, Burchardo Herbipolensium, Vuil librodo Frisiorum, Vulfranno Senonensium Episcopis, vt id perageret. Quin idem Carolus in Holsatia instituit episcopum Heridagum, qui Slauiorum, Danorumque regiones Christiana pietate illustraret; huic Ansharius, Rhembertus, alijque sanctitate pollentes deinde successerunt, ac plurimi denique è Corbeia Saxonie educti, à quibus latè Christi cultus est per omnes oras Boreales amplificatus, vt è Saxonia Crantzij liquet. erexit autem Carolus in Germania episcopales sedes nouem, Archiepiscopales duas, atque omnes viris eximia sanctitatis committi curauit, Monasteriensem Lugdaro, Mindensem Heriberto, Halberstadensem Hildegrino, Osnaburgensem Vvihoni, Bremmenssem Vvileado, Padeburgensem Harimario, Verdensem Suiberto, Hamburgensem Heridago, Hildemenssem Gunthero. atque hi fuere Episcopatus. Archiepiscopatus autè sunt Hamtunagensis, & Salzburgensis, quæ refert latè Cranzius Saxonia lib. 1. cap. 5. & seq. & lib. 2. cap. 14. ab his latè Christi cultus per omnes Germaniæ terras amplificatus, & ex his in reliquis Septemtrionis oras. multa deinde præstita sunt à posteris Caroli Magni ad promouendâ Christianam doctrinâ in iis locis, quæ persequitur idem scriptor in Metropoli sua. cum vero Gallici Reges desererunt religionem Christianam promouere inter Barbaras gentes. tum maxime imminutum est de regnis eorum.

Germanicum Regnum, & Imperium maxima incrementa cœpit ab Othonis primi ætate vsque ad Ludouicum Bauarum: nam circiter ista tempora cœpit valde decrefcere: aut etiam paulo supra. Sustinuit eius casum Sigismundus Imperator, qui multa simul regna coniuncta moderatus est. sustinet nunc Austria-

A striaca gens religione insignis. Igitur Othone imperante Vn- nis Hamburgensis Episcopus. Aldedagus, alijque successores inter Suecos, & Gothos cultum Christi latè amplificauerunt vt è Crantzij Suedia constat. Auctor est Helmodus in historia Slauiorum, Daniam ab Othone domitam, diuisamque in tres Episcopatus, atque illos Hamburgensi Episcopo subiectos, & ad Christum perductam. ab eo qui continuauit Chronicon Rheginonis, discimus Helenam Rugorû Reginâ misisse ad Othonem legatos, vt haberet, qui pietatem catholicam propagaret in eius regno, eductusque è Monasterio Corbiensi Aldelbertus, atq; ad eam rem perficiendam missus est. Incertum mihi est, an hic sit, qui Hungariæ, ac Poloniæ tum populos, tum Reges, seu Duces Christo conciliauerit, vir magnæ sanctitatis, vt è Cromerio & Bonfinio liquet. Othone primo Imperatore florebant Diuinis virtutibus, sancti Huldricus Augustanus, Conradus Constantiensis, Vigibertus Lotharingus, alijque multi sequentibus temporibus: de quibus Helmodus, & Arnoldus in historia Slauiorum, Crantzius in Suecia, Dania, Metropoli que sua, postremi omnium populi, qui fuerint opera Germanorum lumine Christianæ religionis illustrati sunt Prussi, ac Liuones. deserunt Germaniam à propaganda religione, post Bauari ætatem. tributum pendebant antea Germaniæ Regibus, atq; Imperatoribus Bohemiæ, Hungariæ, Poloniæ, Daniæq;. Reges, ac reliqui Septemtrionis cuncti propè Principes, ac Duces, vt libro de bellico robore probauimus. plurimos è Germania tum sanctitate præstantes, tum religionis Christianæ disseminatores ab Othone, vsque ad ætates sequentes numerauimus signo de perpetua sanctorum successione, & fidei propagatione. Nunc sanè ob hæreses eneruatum lugemus Germaniæ regnum.

Hispanicum, siue Castellanum, post hæc nobis occurrit cui connumeramus Lusitanicum. vtraque enim Regi vni obediunt, quamuis vtrumque per se stet, ac suis separatim legibus gubernetur. Hoc omnia superat amplitudine terrarum, quæcumque vniquam fuerint ab Orbe condito. Eius incredibile incrementum est ab anno millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, ex quo Christophorus Columbus Indias detexit. Hispanorum verò laboribus tot populi sunt Christiana religione imbuti, vt numquam plures. sanctitate verò præcipua floruerunt ex eis, Martinus Valentinus, qui cum duodecim sociis Indias petiit, & gentes multas Christo conciliauit, Ignatius Loiola, Fr-

164 Imperia pendere à veris virtutib.

A ciscus Xauerius, Petrus è Montibus, Ludouicus Lerma, Tori-
bius Matolinia, Ioannes è Sancto Francisco, Andreas ex Olmo,
Franciscus Colmenarius, Estuniga, Laurentius è Rapariego,
Ioannes Nauarretes, Franciscus Gatzæ, Didacus è Mureia, An-
dreas ex Afaifo, Petrus Sancius, Petrus è Guarda, ac non ante
multos annos Aloysius Bertrandus, Nicolaus Fattorius, alij-
que multi, de quibus egimus signo de fidei propagatione.

Sic igitur apparet ex adductis imperia maxima inter Ca-
tholicos ad eas gentes delata, quæ magis præstiterunt sanctis
viris, & Christianæ simul religionis propagatoribus. Eorum
magnitudini diminutum, cum simul est remissum de studio pie-
tatis Catholicæ inter barbaros amplificandæ. quid ira? quod
nimirum necessariò sequitur, vnâ cum virtutibus diuinis impe-
ria magna procedere, & hæc ab illis pendere. sic etiam proba-
uimus alibi signo nonagesimo olim diuinitus data imperia gen-
tibus illis magna, quæ minus aberant à veris virtutibus. cum-
que illæ in vitia deinde ob partas opes prolaberentur, ab his
ad alia transferebantur. quod verò sit maximè admirandum,
quicumque amplificauerunt Christi cultum inter exterarum natio-
nes, eos vel misit Pontifex Romanus, vel adiuuit in maximis,
eorumque studiosi, ac sectatores fuerunt, quos extulit, & ample-
xatus est auctoritate, & potestate sua, vt è signis adductis aper-
te constat. cumque isti plerique omnes fuerint ex ordinibus
religionis, aut alumnis eorum, ex ijs fuere, quos Italia, ac Ro-
ma fouit, aluit, recepit, quales sunt SS. Augustinus, quem reli-
gioni Christianæ peperit in Italia Mediolanum, Bene-
dictus, Romualdus, Bruno, Dominicus, Albertus,
Franciscus, vt meritò Deus, qui benignitate
sua hæc Italiæ dedit, dederit eidem Pon-
tificiam sedem, cui pareant Re-
ges omnes, atque Im-
peratores.

Et are-

Aduersus Macchiavelum. 165

A Hæreticorum conatus omnes ad quinque capita rediguntur.
qui in contrarium semper eis contingunt, atque ex il-
lis magis Ecclesia amplificatur, atque or-
natur. Cap. V.

B **N**ONDUM finem faciamus, sed adhuc contem-
plemur, vt Deus retorqueat in caput eorum,
qui iacula iaciunt in ipsum, veritatemque
immutabilem, quam sancit vniuersali lege
omnino credendam, speciatimque sequendam
Pontifex Romanus, atque omnino contrariū
contingat illis eius, quod contendunt, dum
simulatione virtutis aduersus virtutem præliantur hæretici
prætextu veritatis, quam sequi se profitentur, discedunt à fide
Pontificis Romani, euenitque vt integræ nationes quandoque
illos sequantur. Quid conatur isti? primum sanè vt ipsos po-
puli plurimi sequantur, ac doctrinam, quam tradunt. Secun-
dum, vt qui eam recipiunt. omnibus alijs inter Christianos
præcellant opibus, & imperio. Tertiū vt qui religionem potif-
ficum profitentur, ac tradunt alijs, ab ipsis sunt, eorum partes
sequantur: sic enim doctrina ipsorum maximè propagatur.
C Quartum, vt omnis disciplina & ars, quæ possit ornare, ac pro-
mouere ipsorum sententias, floreat inter suos sectatores. Po-
stremum vt religio Romani Pontificis, obedientia, quæ præsta-
tur illi, extenuetur, cadat, euanescat. Atque ita nullum sit ipsius
imperium, nullum veritatis sit regnum.

D Mirabilissimum sit itaque per annos iam mille quingentos
nonaginta tres contrarium contigisse; & certissimo contrariū
semper continget ad extremum. Hoc autem fieri haud posset,
nisi à veris virtutibus, nisi à veritate penderent imperia, nisi
Romano Pontifici veritas suffragaretur, cum scriptum sit: Pro-
pter veritatem deducet te mirabiliter dextera tua: & veritas
Domini manet in æternum: super omnia autem vincit ve-
ritas.

Psal. 44.
Psal. 35.
3. Efd. 3.

Quantum pertinet itaque ad primum. hæretici multos ha-
bent à principio sectatores; dein verò ad tantam paucitatem
rediguntur, vt nulli sint: protinus enim discinduntur inter se,
ac nemo est ex ijs, qui nouas hæreses priori contrarias nolit ex
inferis in auras educere, ita vt ad extremum vel nulli sint, vel

pau-

166 Imperia pendere à veris virtutib.

paucissimi. Vbi nunc Arianorum tot Imperatores, in queis **A**
Constantius, & Valens, tot Reges Ostrogothorum, Visigotho-
rum, Vandalorum, Sueuorum, Longobardorum, qui propè Or-
bem totum tenebant, ac veluti Gigantes bella aduersus Deum
mouebant? nimirum vere illud.

Regum timendorum in proprios greges

Reges in ipsos imperium est Dei

Clari Gigantæo triumpho

Cuncta supercilio mouentis.

Qui terram inertem, qui mare temperat

Vndosum, & Vrbes, regnaq. tristia,

Diuosque, mortalesq. turmas

Imperio regit vnus æquo.

Quin ipsimet hæresum principes à semetipsis desciscunt, ac
nullum faciunt in plurimis, quod pertinacissime prius crepa-
bāt, vt aperuimus signo de vera fide. Lutherus vini plenus fom-
niatus est, ac veluti oraculum prodidit Orbem totum placita
ipsius secuturum, ac viuens vidit plurimos à se deficere, immi-
nui ipsius factionem. longe secus accidere in Pontificis Roma-
ni religione infra clare ostendetur. **C**

Secundo loco regna omnia ipsorum solent à barbaris, effe-
ris, Christianæq. religionis euersoribus occupari. ita sanè con-
tigit Orientali imperio, ac regionibus singulis, quæ receperunt
hæreses ex antiquo, & ex omni tempore, vt aperuimus signo de
interitu fidei.

Quin barbari illi, qui regiones hæresibus plenas inuadunt,
vel Pontifici deinde Romano se se deuouent, vel prorsus inte-
reunt. Sic Angli, qui Britannias Pelagianorū plenas, atq; hære-
ticorum, de quibus meminit in vita Augustini Romani Beda,
egerunt: sic Franci, & Burgundi, qui Gallias similiter hæresibus
abundantes, vt placet Saluiano Gallo libris de prouidentia di-
uina, inuaserāt, sic Visigothi, qui Hispanias à Priscilliano con-
taminatas; sic Longobardi qui Galliam Cisalpinam Pontifici
Romano tunc haud obediētem adduxere in suam potestatem,
sic innumeri populi, qui Germaniam, Daciam, Mysiam, Panno-
niamque ab Arianis inquinatas tenuere. Amplius vt supe-
riori capite est explicatum, maxima inter catholicos imperia,
diui-

A diuinitus ad eos deferuntur, qui Catholicam religionem pro-
pagant.

Quantum ad tertium illo ipso tempore, quo conantur hære-
tici abducere post se religionis præcipuos professores, excitat
in Ecclesia Catholica Deus ordines novos religiosorum san-
ctissimis viris auctoribus, quasi conscribat exercitus in supple-
mentum veteranorum, vel eorum, qui cadunt. En tibi, cum sce-
lestus Arius bellum mouere cœpit in Oriente, Antonius, & Ba-
silius acies religiosorum robustissimas instruxerunt. In Occi-
dente Martinus, Hilarius, Cæsianus etiam Massiliam profes-
sus, & sub idem sæculum Magnus ille Augustinus, neque multo
post Benedictus. **B**

Cum Vualdenses, Albigenes, Berengariani, Manichæiq. re-
surgentes ante ætatem SS. Francisci, ac Dominici, classicum ca-
nerent aduersus Ecclesiam Catholicam, Deus ex aduerso cæli-
tus misit Dominicum, Franciscum, Albertum, atque Angelum
Carmelitas.

Furentibus inde Husilis, atque aliis huiusmodi, emisit Deus
SS. Bernardinum Senensem, Vincentiumque Hispanum, cum
multis aliis, qui sunt eorum secuti, vel aliorum familias religio-
sas. Nostro autem Protestantibus obortis dedit Franciscum
Paulanum, Ignatium Loiolam, vt omittamus minores ordines,
atque acies. **C**

Quoad quartum cum nihil æque pertineat ad hominem,
quam mentem bonis artibus, ac disciplinis expolire. eo perue-
niunt hæretici omnes, vt nihil earum denique fiat illis reliquū.
cadantq. in incredibilem barbariem, rerumque omnium, qui-
bus excoli possit animus, inscitiam. cognoscimus hoc è duo-
bus. Nam quis ignorat, qui forent olim Græci in omnibus do-
ctrinis? Nunc miserrime prolapsi in omnem cuiuslibet discipli-
næ ignorationem vix propriè linguæ callent erudimenta. si

D quid addiscere volunt, ad nos, ac nostras oras concedunt. con-
templare deinde, qui nam sit inter hæreticos ab ortu Christi,
cuius extet opus aliquod insignius ad aliqua scientiæ alicuius
partem spectans, veluti Philosophiæ naturalis, diuinæ, mathe-
maticorum, vel artium liberalium, nihil inuestigando eximium
reperies. A principio sunt aliqui inter hæreticos, qui periti vi-
deantur, & maximè qui fuerunt antea Catholici, & cum Catho-
lici forent, mentē bonis litteris informarunt, sed paulatim præ-
cipites dantur in caliginem profundissimam, tenebrasq. den-
sissi-

fissimas, vt nihil lucis videatur infelicibus superesse. Contra **A** accidit in Ecclesia Catholica progrediente, quasi aurora con-
surgens, pulchra vt luna, electa vt sol.

Quartum superest, vt videamus. Atqui hoc omnium sit longe diuiniſſimum. quoties hæretici abducunt ab Ecclesia Catholica gentes aliquas, tum verò Deus inter alias Catholicam doctrinam propagat, atque amplificat. id nos tempora comparantes temporibus explicauimus latè signo de maxima iniquissimis temporibus facta propagatione. Hic exempla duo maxime illustria producemus in medium.

Cum Græci absceſſerunt à nobis, & initium schismatis facere **B** cœperunt, tunc aditus apertus ad omnes Septentrionis populos, qui supra Rhænum, Danubiumque sunt Christo conciliandos; videntur autem duplo plures isti esse, quam reliqui Europæi. Vltimi omnium concessere ad nos Lithuani anno millesimo tercentesimo octuagesimo sexto, cum Iagello eorum magnus Dux Christianam religionem est amplexatus, vt scribit Cromerius lib. 13.

Nostra verò ætate cum Septentrionis multæ gentes fuerint ab alienatæ, Deus aperuit nobis orbem nouum, creauit, vt ita loquamur cum Isaia, terram nouam, cælumq. nouum. ac tanta **C** est adiectio facta culti nostro nationum prius incognitarum, vt numerus iniri nullo modo possit.

Sic olim furentibus Arianis dederunt se nobis Iberes, Armeni, Æthiopes, Axumitenses, Saraceni, Indi multi, Scoti, & qui in Hispanias irruperant ante Visigothos, Alani, Sueui, vt Oorins testatur, & qui in Galliam Lugdunensem Burgundi.

Contra aspice quid factum fuerit Vandalis, & Ostrogothis Arianis: concisi omnes fuere, ac deleti, vt nullæ tantarum nationum reliquiæ superfuerint ad tuendam vel illarum dignitatem, vel ipsum saltem nomen. Quid verò de Orientalibus dicemus? Coniurarunt aduersus Romanum Pontificem tres Orientis Patriarchæ, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus opem tulit illis Imperator Constantinopolis potentissimus. quid igitur accidit? in ipsos recidit, quod in Præsulem Romanum moliebatur. incredibile detrimentum fecerunt omnes gentium, mortaliumq. ipsis olim subiectorum; redacti sunt, si respiciamus antiqua, ad exiguam suorū paucitatem. sic igitur quidquid impij prætextu boni molitur in Ecclesiâ Dei oim virtutū parētē, breui cōcidit, atq; euanescit, & in ipsos retorquet.

θεων

A — θεων δ' εικητι τετυκτο
Αθανάτων των δυτι πολον χρονον εμπροσθησαν.
*Inuitis quidquid superis contexitur illud
Temporis exigui spatio dissoluitur omne
rursus.*

*Neque enim lex æquior Vlla est
Quam necis artifices arte perire sua.*

B Quod si conatus hæreticorum retorquentur ab Ecclesia in ipsos, atque ex ijs illa maiores acquirat vires, cum suis imperet
volentibus, inimicis verò licet reluctantibus dominetur, nihil erit, quod illius imperium subtergiat, cum nemo sit, qui non vel inimicus ei reperiatur, vel amicus.

*Macchiauelli præcepta quadam confutantur, quibus ait
diuidendos subiectos, & exteros; extenuandos-
que ad augendas Principis opes, ac ro-
bur. Cap. XVI.*

C **H**ITVR cuiusnam quæso dicetur esse illud pronunciatum, quod est in ore eorum, quibus cordi non est Germana virtus.

Regnare si vis diuide.

D Hinc volunt extenuandos subiectos, ne quid vel audeant, vel possint in Principem; fouendas factiones inter eosdem vel permittendas; inter exteros eodem modo seditiones, ac bella; sic enim necessario confugiēt ad te, vel poteris istos adducere facillimè in omnem tuam potestatem. Tu verò quasi moderator, atque arbitræ à cunctis huiusmodi aduocaberis, coleris, ob id infirmioribus aiunt opem dandam, ne potentiores nimis extollantur, sed habeant, quibuscum pugnent, & in modestia contineantur. Atqui iam vidimus simile studium esse Tyrannorū, esse eorum, quos mala cuncta sequantur ad extremum, contra omne virtutis officium pacem meditantis, omnem tranquillitatem cunctis afferentis, nō odium, non dissidia, sed amorem, placidissimamq. singulis quietem procurantis.

Pulchrum eminere est inter illustres viros,

Y

Con-

*Consulere Patriæ, parcere afflictis, fera,
Cæde abstinere, tempus atque iræ dare,
Orbi quietem, sæculo pacem suo.*

Hæc summa Virtus, petitur hac calum via.

Non id studuit Augustus, ex quo Liuiæ coniugis consilia fecutus post aliquot annos, cum maximis curarum cruciamentis affligeretur, neque somnum capere posset, dein beneficijs, ac mansuetudine sibi imperium stabilivit, insidijs antea plurimis appetitum, vt supra retulimus: non ita Titus, qui diem sibi perijisse aiebat, quo beneficia non contulisset, atque ob id humani generis delictæ fuit appellatus: non ita Nerua, Traianus, qui se malle amari, quam honorari aiebat; Antoninus Pius, Philosophus, qui neque maiestatis læsæ reos occidi volebat, Claudius, Tacitus, Probus, Constantius Chlorus Constantini pater, quem Eutropius dicere solitum refert, melius publicas opes à priuatis haberi, quam intra vnum claustrum referuari. cultus autem fuit adeo modici, vt festis diebus, si amicis pluribus esset epulandum, priuatorum eis argento ostiatim, ait ille, petito triclinia sternerentur. quã obrem non modo amabilis, sed etiam venerabilis Gallis fuit. His si vnũ, vel alterũ excipias, quibus antea cta vita fuit flagitiosior, Augustũ, ac Titũ, reliquis omnibus mors fuit tranquilla, ac felix. At Imperatoribus alijs, qui vestigijs horum non institerunt, sed venenata serendi discordias, expilandi subiectos consilia sunt secuti, mors violenta plerunque, & dedecorum, tormentorumq. plena fuit, vt ostendimus.

Quid placet, eligamus; vita ne sit nobis diuturna, an breuis. At vidimus longiorem in regno fuisse post Augustum Liuiæ monita sequentem Traiano, Antonino Pio, ac Philosopho, quos tamen Constantinus omnes superauit. sic in reliquis regnis aperuimus, ijs vt plurimum Regibus datum viuere diutius, qui mansuetiores, suorumq. amantiore fuerunt.

An volumus in perpetuis animi conflictationibus viuentes excruciaci insidiarum metu, & intimis torqueri curarum diffensionibus, earum luentes æqualem pœnam, quas inter alios curamus esse, neque curamus vt sint? An exemplo Neruæ, Traiani, Antonini iugulum nudum præbere suspectis, neque inuenire, qui nos feriat, & in maxima securitate degere, atque animi voluptate?

Forfan expelli è regno cupimus, sicut ex animis aliorũ quietem

A tem, ne merito sit nobis illa, quam fugamus ab alijs, aut longe placet abesse? Aut certè casibus varijs agitari, quibus & alios concuti libenter inspicimus?

An non vidimus etiam principes huiusmodi domesticis vexari discordijs intorum suorum, ne sit ipsis pax, quam vel denegant, vel non afferunt alijs cum possint? vel amplius volumus nostrorum ferales cædes perpeti, aut exultantes casibus, ac plagis aliorum, dum culmen attingimus felicitatis, de improuiso deiici, atque allidi ad terram, vel potius in ea consistere diuinitus, ad quam cupimus alios, & conamur adducere? la-tissima nobis imperia placent? & hæc ijs contigere, qui Dei omnium latissimè imperantis exemplo, clementiæ, ac benignitatis omnia, quæcumque ipsi valent, documenta omnibus præbent.

*Hæc docet, vt pœnis hominum vel sanguine pasci
Turpe, ferumq. putes: vt ferrum Marte cruentum*

Sic cum pace premas, vt non insensus alendis

Materiam præstes odijs, vt fontibus vltro

Ignouisse velis, deponas ocys iras,

Quam moueas, precibus numquam implacabilis obstes,

Aetherij patris exemplo, qui cuncta sonoro

Concutiens tonitru Cyclopum spicula defert;

In scopulos, & monstra maris, nostriq. cruoris

Parcus, in Oetheis exercet fulmina siluis.

Quod si nos aura popularis delectat, si post obitum gloria, ostendimus ad nos amplificandos eorum mentes tendere, quos amore coniunximus, beneficijs copulauimus. sic aperuimus eorum nomina sæpius repetita à succedentibus Regibus, quorum fuit ad euehendos ad omnia bona, & in pace continendos subiectos præcipua cura: ijs perpetua gloriæ monumenta contigerunt, quamuis ista minus procurarét. Sic obseruat Aristoteles huiusmodi principibus neque vltra annum ceterisimur durare principatus, vel vltra quartam, quod obseruauit Ælianus generationem: redigiq. diximus ad vastitatẽ regiones, ad nihilum populos eis subiectos. Nam nemo non mortalium currit, atque aduolat ad inhabitanda illorum principum loca, quorum subiectis conspiciunt esse, conseruari, & augeri ab ipsis principibus

opes, honores, ac reliqua bona. Hinc augentur Vrbes, oppida, A
 vici, coluntur agri, vectigalia pluribus vndique confluentibus
 crescunt, impendunt quidquid populi habent libentissimè ad
 eorum vitam, decus, opes, atque imperium tuendum, ampli-
 ficandum. Vidimus supra, & latè probauimus libro de robore
 bellico Persis, ac Romanis, omnium maximè diuturna, & am-
 pla imperia contigisse diuinitus. Quid ita? quod istis mos esset
 Reges deuotos non protinus suis regnis exuere, sed illa ipsis
 administranda, imposito tributo relinquere, quod Herodotus
 narrat. Adeo non isti expilabant, quos armis domuissent, ne-
 dum ciues, nedum populares suos. Romani idem factitarunt, B
 quo circa vel imperante Nerone in ipsa Italia Rex Alpiù Cot-
 tiarum fuit; alij præterea multi multis in locis imperij, vt è ui-
 ta Vespasiani constat, qui nonnulla regna in prouinciarum for-
 mam redegit, quæ Eutropius, ac Suetonius narrât. Testis est in
 Lybico Appianus multas nationes Romanæ virtutis existima-
 tione, ac splendore captas id petiisse, vt sub imperij Romani di-
 tione essent, iura ab ipsis, ac leges acciperent. ter in maximas
 angustias Romani à Carthagenensibus coacti fuerunt, ita vt ali-
 quando fuerit à nonnullis de Roma deferenda cogitatum secū-
 do bello punico, & tamen euertendæ illius, nisi compulsi neces-
 sitate decretū non statuerunt. ac fuere, qui contenderent igno-
 scendum, atque illi prudentia rerum ciuiliū administranda-
 rum præstantissimi. Ter ijdem Romani potuerunt Ægyptum C
 proprii iuris facere, Regibus auferre, non eis reddere. noluerūt
 id facere, nō est adducta Ægyptus alioquin opulentissima pro-
 uincia in potestatem Romanorum, nisi cum Cleopatra viperā
 sibi ad pectus admouit, atque omne semen Regium, quod in re-
 gno succederet, defecit. ac sanè nihil propè continentius fuit
 Romanis, ad aliena sibi vendicanda, nisi maximum ius, quo cō-
 pellerentur, atque vrgentissimum perspicerēt sibi adesse, quam D
 diu fuere in libertate, ac Senatui suum ius fuit. ex illo vbi Impe-
 ratorum non adeo clementibus, ac beneficis animis aditus
 apertus, tum simul etiam Roma dilaniata vnā cum principi-
 bus suis, combusta, ter maxima ex parte, sæpius direpta à
 suis, vt explicauimus libris de antiquo, & nouo Italiæ statu. ad
 summam fixum sit hoc immutabili decreto, quod quisque iu-
 ris in alium statuet, vtetur ipse eodem.

Tu ciuem, patremq. geras. tu consule cunctis

Nec

A *Nec tibi, nec tua te moueant, sed publica iura.
 In commune iube, si quid censesq. tenendum.*

Qui diuidet alios, ipse sua suosque diuidi sentiet, qui exte-
 nuabit alios, & ipse siue cito, siue sero videbit se, suosque exte-
 nuari, vt è superioribus constat.

Quin, ò bene vir, si res ita agetur, dissipabitur humanum ge-
 nus, vt in prohemio concludebamus. Si membra à corpore diui-
 dan tur, alterumq; ab alterius connexionē, quid illi erit? efficiē-
 dum potius, vt arctissimè secū, & cū toto corpore conglutinen-
 tur, neq; discissio, luxatiove permittēda, nisi cū pestilens est om-
 nino membrum. alioquin etiam si incommodet reliquis mem-
 bris, afferat languorem, non secatur. numquid claudus inæqua-
 lissimum crus præcindit? numquid oculū lippietem quis eruet
 sibi? numquid brachium sic distortum, luxatumve, vt nullū præ-
 stet vsum, vel impediturum sit officia cæterorum? Vel placet
 omnia debilitati debilitato vno? An potius adcurrere vt illud
 corroboretur? Christianis est vnum corpus in vnum Christum,
 Pontificemque illius Vicarium cohærens. Hominibus cunctis
 est vna in eadem naturam colligata vniuersitas, diuinitus insti-
 tuta, ad idem facta, ab eodem creata. Ad istas diuisiones, debili-
 tationesque nisi ob maximam necessitatem non est properan-
 dum, cum scilicet aliquis extremam ruinam molitur, neque
 desistit monitus, obiurgatus, leuiter, acrius, grauiusque pu-
 nitus.

Ex ista enim diuisione paulatim gliscentibus inter Proceres,
 nobiles, ac populares odiis, atque ex vna in alias causas trans-
 nolātibus, quasi ex crescentia sensim rupto aggere flumina, dū
 Reges illa haud placant, oriuntur funestissima bella. nam te-
 nuis odij scintilla dum modo hoc, modo illud lignum corripit,
 stare enim nescit, immensa odia, quæ non possint extingui,
 excitat, ac latè cuncta exurit. animique per actus frequen-
 tes iris exercendis assueti vehementissime æstuant; neque
 pati quidquam vel leuissimum queunt. atque vbi auersantur
 aliquid à Regibus factum, ferre eos non possunt, extinctos cu-
 piunt, atque vt extinguantur illi contendunt. sic Orientale im-
 perium concidit, sic hodie videmus Hungaricum dilaniatum,
 Gallicum discerpi, Germanicum iacere. sic vbi Marius diuisit
 à Senatu plebem, vt vtrique dominaretur, & eodem studio Syl-
 la Senatum à populo; ac mox idem fecere Pompeius, & Cæsar;

po-

postremoque Octavianus, actum est de Repub. Romana. paulatimque eo ventum, ut qui regnare volebant, Prætorianos, militesve alios ab Imperatore auellerent, in illum concitarent, atque ut succederent, mortem machinarentur. neque esset prope, qui non occideretur. Sic inter Mahometanos periit imperium Califarum, Persarum, Turcorum, Tartarorum, Mamaluchorum, ante Othomanos regnantium; similiter in Africa Fessensium, Marochiensium, & huiusmodi plurium, quorum meminimus, cum de familiis Regiis, quæ se mutuis cædibus absumpsere, egimus supra.

Ut capiti bene sit extenuandi sunt, inquires, subiecti. Itane fieri haud potest. nam si membris male sit, male erit etiam capiti. Numquid autem membris exilibus vastissimum caput imponemus? stipiti amplissimo nullas dabimus radices, tenues tantum fibras? ornabimus faciem, deformabimus totum corpus?

*Humano capiti cervicem pictor equinam
Iungere si velit, & varias inducere plumas
Undique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne;
Spectatum admisi risum teneatis amici?*

Sed in explicandis bellis est opus multa pecunia, multis opibus; quæ sine graui onere vectigalium, multisque non possunt coaceruari. Atqui Romani non hac via ad amplitudinem tantum Imperij venerunt; non Persæ, non Galli, Germani, Hispani. quin ubi hæc elegerunt, concidere. Saluianus testatur, cum diceretur Occidentale Imperium, subiectos grauissimis tributis fuisse oneratos. idem lamentatur Gregoras accidisse Orientali iam labenti. Galli, quod liquet è capitularibus, Germanique, ut adhuc videmus instituerunt Vrbes ab omni fere immunes pensione, sic & Hispani olim suas. nam quid de Alexandro dicemus; qui nulla ferè ope nummorum Imperium tantum sibi comparauit? Robur militare est in primis à Deo, Virtutibus animum ornantibus, iusta causa, exercitatione militari. subiecti ubi amant Principes bene de ipsis meritos, quid non agunt, quæ pericula non subeunt, quæ imperata non faciunt, ut eos, eorumque regna tueantur? Franciscus Maria Ruerius dicere solebat, sibi tot esse in ditionibus suis arces inexpugnabiles, quot hominum corda. constantissimè namque, & ardentissimè à suis

A à suis populis amabatur. ac ter à potentissimis expulsus, cum nil haberet, ter illas recepit. vel cunctos oportebat occidere, eisque cor euellere, aut illi erepta restituere. nõ enim tribucis illos onerabat vllis, in tranquillitate, & amore maximo omnes deuinctissimos inter se, ac secum continebat. eadem Catholicorum potentissimi Reges egerunt. contra populi ubi se vident expoliari. Rursus, cum congestas opes habemus, & maiores congerimus, in luxum labimur, ac populi nostro exemplo delitiis effæminantur, inimicorum vultu delicatuli ferre non possunt. His præterea freti haud curamus arma exercere, non curamus alios irritare, nobisve conciliare, vel reliqua prouidere, quibus imperia stant, amplificantur. sic hostes facilius mouentur ad bella in nos mouenda inflammati cupiditate opum potiendarum, fortiusque ob id pugnant. uti Macedones Gazæ Persicæ desiderio accensi, aut Romani opes Asiaticas conspicati. sic igitur diuitiæ nimie nocent. Audi quid inducat superos cum Roma loquentes ille.

*Horrenda latè nomen in Vltimas
Extendat oras, quæ mediis liquor
Secernit Europen ab Afro,
Quæ tumidus rigat arua Nilus.
Aurum irrepertum, & sic melius situm
Cum terra calat, spernere fortior,
Quam cogere humanos in usus
Omne sacrum rapiente dextra.
Et alibi.*

*Quanto quisque sibi plura parauerit
A Dijs plura feret. multa petentibus
Desunt multa. bene est, cui Deus obtulit
Parca, quod satis est, manu,*

Romani ad amplitudinem tantam imperij pertigerunt in libertate viuentes, & ciuitatibus plurimis, quæ in libertate viuebant, sociis vtentes. nõ extenuabant aut semetipfos, aut alios, diuidebantve eandem senatui reliquere Imperatores fortissimi, laudati, de quibus supra est actum. idem fecere Catholici. ob id latissima imperia sunt diu tutati. contra Mahometanis nulla extitit regni nobilioris forma ultra annos tercentum.

Audi

Audi nunc aliud. in Africa olim tot Vrbes erant, vt Hunericus miserit in exilium quadringentos triginta Episcopos, teste Beda, plures vult Sigibertus. Atque Ioannes Leo Africanus in exactissima sua Africæ descriptione vix quadraginta, in quibus sunt oppidula exigua, recenset. Ægyptum volunt aliquando habuisse Urbium viginti millia, referunt Plinius, Diodorus, Mela. modo neque viginti habet, vt ex eodem Leone apparet. sic ad eundem squallorem properat Asia, & quidquid Mahometani præcipuè verò Turci tenent, exactio, diuisionisque huiusmodi regula vtentes, ac ferro, & odiis omnia transigentes.

Ex aduerso aspice Germaniam, Septentrionisque oras omnes, in quibus maximi principes, liberæ Ciuitates, à pensionibus immunes. quid exultius illis? quam crebre, quam magnificæ Vrbes, quantis vndique opibus, & abundantia rerum quarūlibet abundantia circumfluentes? & tamen antea nullæ erant Vrbes supra Rhænum, ac Danubium. Viden apertissimè. quid boni afferat Macchiauelli doctrina, quid Christiana amoris, ac pacis.

Audi adhuc. Polonorum Rex est quasi Reip. caput; nihil sine Senatu magnum potest. subiectis nullum vectigal est, nullum fere tributum. Moscouitæ contra tot exactioibus expilant subiectos, vt nihil supra. Dux ipse inter suos omnia potest. & tamen sæpius victi Moschouitæ à Polonis militum numero longè inferioribus. Atque his Urbium decus longè nobilior. illis valetas, atque horror.

Nondum finem faciamus. diximus supra. si membra extenuentur, fore vt capiti male sit, aut fore monstruosum magnitudine sua caput. cognoscamus id experimento illustrissimo. In tota Africa nihil eminet nisi Fessa. in Ægypto solum Cairum. in Græcia Constantinopolis. in Persicis regnis vnum Taurisium. Reliqua exilia, ac mediocria. quid ita? Solæ Vrbes celebritatis aliquid habent, in quibus commoratur Rex quasi caput, alia nihil habent excellentiæ. Numquid in nostris regionibus est aliquid simile. Hispania proferet tibi Vlyssiponem, Hispalim, Tolerum, Valentiam, Barchinonem, Madrilium, plurimasque huiusmodi Vrbes. Idem dicimus de Gallia, Italia, Germania.

Quid porro accidit? vno conflictu Turcarum Rex occupauit Syriam, Ægyptum, Arabiæque loca nonnulla. quod scilicet nihil esset in Urbibus magnum, firmumque quod tuerentur. idè

con-

- A confectus est in Armenia, Mesopotamia, Mediaque expugnanda, quas prouincias eripuit Persis. An simile euenit in aliqua Christianarum? Hungaricas Vrbes dolo occupauit accitus ab Isabella Regina. Solymanus Orientem totum commouit, vt Maximiliano imperate Sighetum, Iuliamque expugnaret; annuaque id expeditione. Quibus de causis? nempe illis. cū tantum capiti tribuitur, vt auferantur omnia membris, facile obtruncatur istud caput, cui membra infirma, & exitia non possunt, aut nolunt ab ipso oppressa auxilium ferre. Quod nisi hæreticis, quorum Turca regiones occupat, iratus Deus catholicos impediret; an non cuncti fatentur si semel acie vinceretur, cuncta illius regna ruitura? sed ille scilicet non audet, neque vult nobiscum conflagrare, nisi copias innumeras habet aduersus exiguas nostrorum.

Diuidendi subiecti, & exteri cum diuidunt se ipsos illi diuidentes vincula, quibus humanum genus colligatur. & quæ sint illa. clarissimumque fit, vbi diuiditur religio, ac Pontificis Romani potestas diuidi, & commoueri Orbem totum, & vniuersitatem rerum. & quo fit inde pendere imperia, ex Orbem. Cap. XVIII.

- D Ed numquam ne diuidendi mali, debilitandi, imminuendi, cum diuidere semetipsos illi debilitare, atque imminuere conantur, tum bonis, illi cōglutinandi? diuisione ad malū, cōiunctione ad bonū. si duo pertinaciter coeant, vt abruptant totū vinculū, quo & ipsi, & alij colligantur, iam volunt isti, & contendunt semetipsos, & alios diuidere, si conspicerent duo membra, vt cor diuidat, iam membra ista id agunt, vt in cineres longissimè à semetipsis dissipentur. Prospiciendum nobis, atque omnino efficiendum, ne dissipentur ista membra, ne disungantur illi à vinculo communi. Robur illis, mens auferenda quoad istos conatus. Quodnam quæso hoc vinculum, quodnam quæso cor, connectens vniuersa, colligans mundum? Deus, religio Catholica, summi præsules eius, iura ad istos singula pertinentia, quæ quo communiora, eo vinculum plura cō-

Z

plecti-

plectitur, ac disruptum plures disrumpit. An ne hoc verum? **A**
 sic sanè. Audi quoties summi omnium Reges, qui fuerint in
 orbe prophanarum rerum administratores, vel qui nomine ip-
 sorum cuncta moderabantur, inscijs quandoq; Imperatoribus,
 in Pontifices Catholicæ religionis summos arma tulerunt, id
 quærentes, & afferentes ad se spectare, non ad Vicarium Chri-
 sti, primas in rebus omnibus moderandis; Tum visus est totus
 mundus concuti, & corruere, quasi vinculum continens omnia
 dissolueretur, cor ipsum dissecaretur. tum pestilentia, sterilitas,
 diluvia, incendia, terremotus, clades omnes, portenta omnia
 simul extitere, quæ fufius recẽsuimus signo C. nunc autem sum- **B**
 matim. enumeremus ista, ne quis possit effugere.

Primum tempus est, cum Nero Petrum, Paulumque occidit,
 & Christianos delere est conatus. ac tum testante id Tacito,
 oborti turbines ventorum, qui cuncta vastarent, omne mortali-
 um genus pestilentia depopulata est, amnes sanguine cælitus
 delapso fluxerunt, mare ab Ægypto tam longe recessit, vt ma-
 gnam Lybiæ partem occupauerit, ac terremotus non parui fue-
 runt, incendia multa enata.

Secundum tempus est, cum Vespasiano imperante ad excin- **C**
 dendam Christianam religionem multi occisi. in his Apollina-
 ris Episcopus Rhauennæ, Leonius, Hypatius, Theodolus alij-
 que plurimi, peruenit hæc in Christianos mota tempestas vsq;
 ad Titi imperium, quo volunt Eusebius, atque alij cęsum Linum
 Papam, quamuis reuocauerit edicta in Christianos proposita
 Titus post hæc, credimus ipso forsã inscientẽ continuata. Ac
 tunc Eusebio teste, tam magna Romæ pestis fuit, vt hominum
 decem millia quandoque in singulos dies absumerentur. terre-
 motus horribiles extitere. è Vesuuio monte incendium tam sæ-
 num erupit, tantus fumus, ac cinis, vt ille tenebris omnia effu- **D**
 derit, noctemque effecerit è die, hic obruit duas ciuitates, Her-
 culanum, & Pompeios, terram, mare, atque aërem totum reple-
 uerit, in Africam, Syriam, & Ægyptum peruenerit, mugitibus
 omnia resonarēt, exercitus gigantũ per aëra ferri viderentur,
 ita vt homines putauerint omnino mundum ruiturum, Romæ
 multa enata incendia. Hæc Dio, Eusebius, Tacitus, & alij.

Tertiũ tẽpus est, cũ Domitianus anno imperij decimo Chri-
 stianos est infectatus perempto Clemẽte Papa, ac tunc per octo
 menses creberrima Romæ fulmina fuerũt, vt multa dissecerint,
 ille exclamauerit, feriat quẽ volũt. Hęc Suetonius, Tacit^o, Dion.

Quar-

A Quartum tempus est, cum Traiano Imperatore occisi, Eua-
 ristus, atque Alexander Papæ, ac tunc inquit Victor, Tyberis
 perniciosius multa ædium ruina inundauit, terræmotus grauis
 per prouincias fuit, atrox pestilentia, fames, & incendia multa
 describit hæc omnia latè Dion, qui fluuios aliquot defecisse, sub
 dedisse montes terremotu scribit, quin teste Eusebio in Asia qua
 tuor, in Græcia duas Vrbes ille hausit.

Quintum tempus est, cum Xistus, ac Thelesphorus Papæ cum
 plurimis præterea Christianis interfectis Adriano regnante,
 ac tunc, inquit, Capitolinus, fames, Circi ruina, terræmotus, **B**
 quo Rhodiorum, & Asiæ oppida multa conciderunt, Romæ
 incendium, qui trecentas quinquaginta insulas absumpsit, inun-
 datio Tyberis, Narbona, & Antiochia arsere, Cizicum funditus
 periit.

Sextum, quo regnantibus M. & L. Antoninis Anicetus Papa
 Christianorumque alij perempti, ac tum nulla ab armis, inquit
 Victor, vllibi quies, terræmotus non sine interitu Ciuitatum,
 inundationes fluuiorum, lues crebræ, locustarum species a-
 gris infestæ, ita vt propè nihil, quo summis cruciatibus atteri
 mortales solēt, fuerit, quod non sæuaret. hæc latè exaggerat Ca- **C**
 pitolinus.

Septimum, Commodus vel vna cum Patre, vel solo regnan-
 te, occisi que Sother, atque Eleutherius Papæ, ac præter alios
 Christianos Apollonius, ac Iulius Senatores, quamuis ipse Cõ-
 modus multum tempus nihil egerit in Christianos, atque ipso,
 ac Patre inscio, sunt hæc perpetrata, quod sæpe accidisse scimus.
 tunc autem fame Roma vexata; fulmine Capitolij Bibliotheca,
 vicinæque ædes concremata; plurimã Urbis pars incendiis
 solo æquata, pestis autem dirissima vbique fuit. Hæc Eusebius
 Dion, ac Victor.

D Octauum rerum summam tenente Seuero, cum Victor Pa-
 pa interemptus, ac tum cædibus, ac rapinis Roma, Italias, ac
 totus orbis Romanus dilaceratus, direptus.

Nonum dominatu Heliogobali, cum Zephirinus enecatus,
 ab illo funeribus oĩa repleta, vt referunt Lampridius, ac Dion.

Decimum Maximinis imperantibus, de quorum iussu in-
 terfectus Antherus Papa, & alij plurimi Christiani, ac post Po-
 pulus Romauus, inquit Capitolinus, à militibus Prætorianis
 est laniatus, magna pars Urbis incensa, Ciuitates terræmotu
 absorptæ.

Z 2 Vnde-

Vndecimum, Decis rerum potitis, cum Fabianus est occi- **A**
sus, ac pestis per annos decem totum terrarum orbem est de-
pasta.

Duodecimum, regnantibus Valeriano, & Gallienis, ac tum
Lucius, Stephanus, ac Sixtus Papæ interempti, auditumque
est, ait Trebellius, tonitru mugiente terra, multa ædificia cum
habitoribus deuorata, multi terrore mortui, mota Roma,
mota Lybia, mare multas Vrbes occupauit, pestis tam sæua, vt
Romæ quinque hominum millia vno die perderet.

Decimum tertium, dominatu Aureliani, quo Felix est occi-
sus, ac tum à Marcommānis omnia vastata, Barbari omnia vs- **B**
que ad Fanum progressi in Italia subuerterūt, ter cum illis col-
lata signa. Vastitates ab illis allatæ, atque Urbium ruinæ viuen-
te adhuc S. Hieronymo, durabant, nam Romanum penè est Im-
pèrium solutum.

Decimum quartum, Principatu Diocletiani, cum necatus est
Caius, & Marcellinus, ac Romanarum rerum status, vbi que tur-
bulentissimus fuit, Tyrus, ac Sydon terræ motu subuersæ vt si-
gno centesimo aperuimus.

Decimum quintum, Maxentio imperante in Occidente, ac
Maximino in Oriente, per quos multi Christiani occisi reli- **C**
gionis Catholicæ ruinam molitos, & Romæ quidē Fanum for-
tunæ conflagrauit, ac parum abfuit, quin tota Vrbs incendere-
tur, fames quanta numquam fuerat, in Oriente pestilentia Vr-
bis incolis, agros coloris viduauit.

Sic igitur per annos ducentos quadraginta septem, quibus
hæc acciderunt fuere octo terræ motus vniuersales, quibus mul- **D**
tæ Vrbes absorptæ, plurima vastata: nullum sine illis tricen-
nium, decem pestes generales, nouem Romæ lata incendia, ter
fulmina per multos menses, nullum propè decennium vel à pe-
ste, vel à fame, vel à terræ motu liberum, quibus adiungebantur
diluuia, incendia, cladesque huiusmodi horrendæ, sed his mul-
to funestiores erāt hominibus Imperatores ipsi ad noxia quæ-
libet nati, atque hucusque illi, qui nullū Christo cultum dabant.
Sequuntur hæretici.

Decimum sextum tempus est cū Constantius Arianus Libe-
rium Papa Roma eiectū relegauit in Thraciā, variisq. Catholi-
cos modis in Oriēte vexauit, Eusebio Nicomediense Episcopo
impellente cum multis aliis Asiæ, & Græciæ. Atque hoc, vt re-
fert Ammianus lib. 21. Nicomedia funditus est euersa terræ
motu,

A motu, vicinæ ciuitates Ponti, Asiæ, Macedonia, grauiter con-
cussa, & afflictæ, ipsi etiam montes crebris pulsibus labefacta-
ti. Eadem Sozomenus, Socrates, Hieronymus in annalibus
suis.

Decimum septimum quo Valentinianus in Oriēte acerbissi-
mam cōmouit in Catholicos procellam, Meletium substituto
Euzoio Ariano Antiochia depulit, ac plures cum Pontifice Ro-
mano sentiētes in Oronte fluuio demersit. quid verò acciderit
narrat his verbis Ammianus libro vigesimo sexto, horrēdi tre-
mores per omnes Orbis ambitus grassati sunt subito, quales **B**
nec fabulæ, nec veridicæ nobis antiquitates exponunt. paulo
enim post lucis exortum densitate præuia fulgurum acrius vi-
bratorum tremefacta concutitur omnis terreni stabilitas pon-
deris. mareque depulsum retro fluctibus euolutis abcessit, vt
resecta voragine profundorum species natātum multiformes
limo cernerentur hærentes, valliumque vastitates, & montium
& mox. multis igitur nauibus veluti arida humo connexis, &
licentia per exiguas vndarum reliquias palantibus plurimis,
vt pisces manibus colligerent, & similia; marini fluctus veluti
grauati repulsa versa vice consurgunt, perq. vada feruentia in- **C**
sulis, & continentis terræ spatiis porrectis violenter illisi, in-
numera quædam in ciuitatibus, & vbi reperta sunt ædificia com-
planarunt. proinde, vt elementorum furente discordia inuolu-
ta facies mundi miraculorum species ostendebat, relapsa enim
aquarum magnitudo cum minime speraretur, millia multa ne-
cauit hominum.] & rursus. ingentes aliæ naues extrusæ rapi-
dis flatibus culminibus insidere tectorum, vt Alexandria con-
tigit: & ad secundum lapidem ferè procul à littore contortæ
sunt aliquæ, vt Laconicam propè Methonem nos transeundo
perspeximus.] Hæc ille. similiter Constantinopoli plurima grā-
do magnitudine æquali lapidibus decidens innumeros occidit. **D**
sed & Bythinia Nicæa funditus euersa, ac multæ partes Cering
Vrbis Helleponti ceciderunt.

Decimum octauū, cum Iustinianus desciscens à pristina pie-
tate Siluerium Papam, quod nollet ipsi assentiri in Anthimo Pa-
triarcha hæretico restituendo, sede Pontificia per vim depulsi
iussit, vt est apud Liberatum, Vigiliumq. substitui. defuncto illo,
hic Constantinopolim concessit anno quingentesimo trigesi-
mo sexto; cumque nollet assensum dare in Anthimo restituendo
colaphis percussus, & indignissimè è templo, in quod confu-
gerat

gerat abstractus, ac per Urbem mediam prope raptatus in carcerem conijcitur, modico pane, & aqua ad cibum tenuiter assignatis: clerici, qui cum illo erant ad metalla damnati sunt, neque aut ille, aut hi liberati fuerunt, nisi anno quingentesimo quadregesimo quarto. Incredibile verò est, quot, ac quantæ clades affixerint Orbem terrarum totum; quot, ac quanta prodigia extiterint ab anno quingentesimo trigesimo sexto, vsq; ad quingentesimum quadregesimū quartum. referunt omnia Paulus Diaconus lib. 16. Procopius 3. belli Gothici. Agathias. 2. 3. 5. Euagrius 4. cap. 29. qui viuebant his temporibus. nam pestis fuit, qualem vix memorant annales vlli antiquorum, peruagata Orbē totum, decenniu durauit, ac tot mortales absumpsit, vt vix decimus superfuerit. pestē comitata est sterilitas, ac fames, quæ compulit homines carnibus propriis vesci. terræmotus singulis prope annis horrendi totum terrarum ambitum conquassantes, à quibus deiectæ innumera Vrbes, atque ipsa in primis Constantinopolis, eluiones aquarum immensæ, quibus submersa sunt hominum multa millia; tonitrua, fulgura frequentissima, ventiq; horribiles omnia dissiparunt. videbaturq; Orbis iam totus ruiturus. Thessalia, Boethia, Achaia, Urbibus multis euerfis deformata omnes. Berythos in Phœnicia deleta; multis præterea annis cœtus quidam maximus mare Euximum sic turbabat, vt nulla nauis tuta esset. nam multæ ab illo submersæ. Quid plura? Italia quasi capite truncato, Pontifice scilicet Romano in vincula tam foedè coniecto, ac procul abducto languens, & concidens nullum non mali genus est perpeffa, Vrbs ipsa à Gothis euerfa, neque tantis est malis impositus finis, nisi restituto Pontifice. eodem namque ipso anno, quo liberatus in Siciliam venit, Gothi prorsus ex Italia depulsi, quies restituta, cessatumque à tot cladibus, ac tantis. Vt sciamus vnde cœlitus communicata potestate pendeat vniuersitas rerum.

Decimum nonum. cum Constans Imperator Martinum Papam vi abductum Roma in Pontum, vbi obiit, post multa indignissima illata relegauit. ac tunc innumera vastitates Orienti illata à Saracenis. Zonaras lib. 3. in vita Constantis testatur, imperante ipso multas imperij prouincias terræmotibus, ac ventorum procellis, multisq; adificiis dirutis afflictatas. inopia scriptorum facit, vt quales omnino fuerint illi ignoremus.

Vigesimum. cum Leo Isauricus, ac filius eius Constantinus Copronymus bellum mouerunt aduersus imagines sacras. atque

que ille copias, Ducesq; sæpius, & classem misit, vt Gregorium Secundum Papam vel occiderent, vel caperent, Constantinopolimq; perducerent. tot autē Catholicos occiderunt, vt nunquam plures Imperator vllus, ex historiis Pauli Diaconi habemus, Cedreno, ac Zonara quanta, & quam prodigiosa Orbi terrarum tunc mala contigerint in Oriente, cui dominabatur in primis Imperatores illi. Inter alia prope Theram, Tharsiamq; insulam caligo erupit è mari ignei coloris, quæ pumicibus Asiam totam minorem, Lesbum, Abydum, maritimamque Macedoniam repleuit. terræmotus Constantinopolim, Nicomediam, Nicæamque disiecit innumeris oppressis. Lues Constantinopoli mortalium tercentum millia absumpsit. in Eremo Sabæ montes aliàs disitos terræmotus coniunxit, ac multa loca absorbit: addit Landolphus Sagax illo innumera hominū millia necata. signa multa in aëre apparuerunt. cinis plurimus è cælo delapsus. spectra innumera hominibus occurrebant. siccitas maxima fontes exsiccauit. mare Egæum, & Euxinum ita congelatum est, vt homines graderentur super illud. stellæ sæpius visæ sunt è cælo cadere. Quocirca cuncti existimabant adesse Orbis consumptionem. Atque hæc illi scriptores. Ex isto tempore imperium est Occidenti restitutum per Leonem tertium anno octingentesimo, siue octingentesimo primo, cum Carolus Magnus creauit Occidentis Imperatorem, Romæq; in Basilica Vaticana coronauit.

Vigesimum primū tēpus est cum Henricus III. Imperator in Gregorium VII. sumpsit arma, Roma depulit, Antipapamq; Gibertum creauit, asserens ad se pertinere electionem Romani Pontificis, ac nullum prope huic sine illo esse ius in bona sacra, dignitates, ac res, atque ob eam causam plurima Catholicorū millia afflixit, diripuit, occidit. quæ contigerint terris Henrico subiectis, ac populis ei fauentibus Sigibertus Pontificis Romani inimicus scribit, Scotus, & alij. Igitur Moguntia terræmotu prima omnium conquassata est omnino. In ea fuit Gregorio VII. per factiosos Episcopos Pontificatus, si id potuisset fieri, abrogatus, Aues domesticæ omnes quasi furijs abriperentur, in syluas, vt contineri haud possent, euolabant. Ignis sacer cœlitus immisus innumeros corripuit, innumeros depascebat. prodigia multa in aëre extiterūt. pestilentia pæssim seuebat, fames præterea incredibilis, terremotus magni cum maximis ventorū turbinibus oppida multa deformarunt. ignei globi,

bi, iacula, ac multa huiusmodi prodigia apparuerunt sapius. **A** quin stellæ complures cadere iterum, atque iterum diuersis temporibus, è caelo videbantur, ardere illum. fuere & immensa eluiones aquarum; quibus multa disiecta, ac submersa: de quibus etiam Dodechinus, & Iacobus Meyrus.

Vigesimum secundum tempus est, quo Henricus IV. ob eandem causam bellum mouit in Paschalem Secundum, successoresequè illius. ac tunc, inquit Sigibertus, oppida quædam fulmine, cælitus iacto arferè, terræmotibus, ait Nauclerus cum eodem multæ Ciuitates euersæ, nubes cruentæ sanguineos imbres emiserunt. nix tanta alicubi fuit, vt ædificia multa, ac syluas ipsas fregerit, Luna obscurata per horam integram die quarta decima contra omnem soliti cursus rationem sanguine est suffusa. terræmotus Orbem totum concussit, Vrbes hiatibus hausit, ac flumina integra, Padus in altum se extulit, ac diu suspensus in aère stupentibus cunctis stetit, acies igneæ per aërem decurrerant. tonitrua, ac fulmina creberrima, qualia numquam meminerant vlli, à quibus occisi multi mortales, grando decidens ædificia plurima, turbines similiter, ac venti vehementissimi disiecerunt; pestis vbique sæuiebat. in locis omnia quæ Imperatori fauebant.

Vigesimum tertium. cum Fridericus Secundus aduersus Pontifices Romanos iisdem de causis diu prælia gessit, ac plurimos eorum studiosos occidit, ac tunc Villaneo, Crantzio, Nauclero, Bossio testibus hæc acciderunt, terræmotus maximi plurima subruerunt, plurimos occiderunt, mugitus horrendi ex ijs audiebantur, multa diluua fuerunt, Phrisia prope tota est aquis submersa, ac mortalium millia centum perierunt, flumina fontes suos retorto cursu petebant, tam dira pestis extitit, vt vix decimus quisque superfuert, bis sol obscuratus multas horas ita permansit.

Vigesimum quartum tempus. cum Ludouicus Bauarus concitato similiter bello in Pontifices Romanos est ausus eadè, Romaq. capta Antipapam quemdam creauit. plurimi illum variis de causis secuti sunt. quid acciderit habemus è Villaneo Bossio, Iacobo Palmetio, atque aliis. inundationes aquarum, fluminumq. maxime extiterunt, ventus, inquit Meyrus, fulgur, ac tonitrua facta sunt, quanta post hominum memoriam nemo vidit, vel audiuit. qua cæli intemperie mare trans omnes aggeres se se eiecit, ac ruptis omnibus impedimētis multos pagos cum
omni-

A omnibus pecuariis, & hominibus simul in Flandria, Holandia, Zelandia, Phrisiaq. absorpsit. cometæ multi emicuerunt. Ingès, ait Nauclerus, pestilentia vis in omni Europa desæuit, nec talem omnino historiarum monumentis compertam ferunt. tot Vrbes, tot monasteria, tot insulas deuastauit! Verum multo maiorem fuisse in Oriente describit Villaneus adiciens illius vastitates, & clades penè incredibiles. terræmotus tam magni, & horridi fuerunt, vt in Bauaria Imperatoris patria, Norico, & Carnis plurima fuerint oppida prostrata, disiecti montes, homines oppressi, flumina late inundarint. famès vbique atrox fuit. ignis alicubi è terra emergens multa terrarum spatia ex omni parte est depopulatus; in Oriente præsertim.

B Hoc autem tempore scriptis hincinde emissis est valde certatum de Imperatoria, ac Pontificia potestate, quænam præstantior foret, & cuius esset imperare. pro Bauaro inter alios scripsere Guglielmus Ochan, & Antonius Rosellus damnatæ notæ auctores.

Hæc igitur sunt omnia tempora, quibus Imperatores summi Orbis terrarum non modo contendebat ad se pertinere supremam quarumlibet rerum moderationem; nudum propè nomen Pontificibus ex ijs aliqui relinquentes, sed ob id arma in ipsum, sectatoresq. ipsius commouerunt. quamobrem non pertinet vlllo modo ad hoc argumentum; cum pugnatur aduersus illum ob res prophanas, aut dissensiones priuatas, schismatauè, vt cū Fridericus I. pro vno asserto Papa pugnauit aduersus alium, quod sæpe scimus euenisse. Imminuere tamen eius iurisdictionem, quæ iuate natura valeat religionem promouere, ac plerumq. promoueat, pertinet aliquo modo ad hoc caput. ideoq. nos aperimus signo de pœnis in imminentes iura sacra, suas esse Regibus, ac Principibus pro modo culpæ pœnas, clarissime à Deo inflictas ipsis ab imminuta Præsulum iura. ex quo fit, vt auctoritas eorum concidat, ac proinde doctrina, & religio. Verum nos agimus hic, cum certatur hincinde à supremis omnium rerum Moderatoribus, cuius sit imperium supremum, idq. aperire illi protestentur, aut quandoquæ est questio de verbis, ac signis scientes, ac prudentes id querunt; quamuis non ita videri velent; aut eò res tendit omnino, vel ex parte, non aduertentibus ipsis Principibus nimio prophani iuris amore excæcatis.

D Ex omnibus verò his apparet imperia pendere à veris virtutibus non simulatis. nam veritatis æternæ vniuersis imperan-

dæ absque vlllo errore potestas sola est penes Romanum Pontificem . patet hoc ; quia quoties hæc impetitur ab Imperatoribus summis elementa omnia, corporaq; , conturbantur, vniuersitas omnium rerum plerumque apertam ruinam præfert, ac minatur, quasi ruitura, veluti sublato imperio veritatis, & concusso, concutiantur, & auferantur omnia. Hinc Christo summo Pontifice omnium crucifixo visus est mundus ruere, ac dixit ipse futurum, cum bellum moueretur in Apostolicum Collegium, quorū caput est Papa, vt essent signa in Sole, Luna, & plurimæ, quas enumerat, clades . Inuicemq; se hæc vt plurimum consequuntur. Nutat mundus ; ergo religio concutitur . Nutat religio, ergo mundus concutitur. cumq; ille ex parte, & hæc ex eadem. quod si religio vera est, sine dubio. reuera mundus labefactata illa labefactatur . quin pro qua parte religio quælibet est affecuta veritatem, pro modo illius imperia conciderunt . omnis autem religio hoc saltem veri habet, quod esse Deum decernit. religio porrò cunctis imperat virtutibus; inquit S. Thomas. ac proinde cum veniet Antichristus, omniumq; dirisima præcilia concitabit in Ecclesiam Dei; tum deniq; mundus, & elementa, corporaq; . ex ijs composita dissoluentur . sed id totū recidet in Antichristum, & flagitiosos omnes, quorum caput est ille, sicut aperuimus omnes hæreticorum, Imperatorum, aduersantiumq; . conatus in Ecclesiam Dei factos retorqueri in auctores: Ecclesiamq; . ad extremum resurgere valentiorē; nobilioremque emergere ex illismet inimicorum bellis .

Iam verò cum veritatis æternæ ius vniuersis, imperadæ absque vlllo errore sit penes Pontificem Romanum, hinc fit virtutes inde omnes pendere ; cum virtutis hoc sit, vt feratur in bonum rationi conueniens. primum verò, ac potissimum bonum est veritas finis intelligentiæ, per quam sumus homines . Ob id sapientia, qua cognoscimus, principiaque, & conclusiones, habitus nostræ mentis supremus iudicat omnia, ac dirigit etiã, quod Theologi volunt . Ac fides est principium vitæ spiritualis, actiua, & contemplatiua; est enim substantia rerum sperandarum, ac sine illa non potest esse virtus omnino perfecta, vel Deo quicquam placere . atque idcirco fundamentum cuiuslibet virtutis absoluta est à fide, cuius decernendæ absq; vlla labe potestas est in Pontifice Romano, atque id eò quoties concutitur hoc fundamentum, potestas hæc, concutitur Orbis, & in quo regno hæc diminuitur, regnum illud diminuitur . hinc ostēdimus imperia

maxi-

maxima inter Catholicos ijs populis data, per quos magis est religio Catholica propagata, & qui sanctis simul viris abundarunt .

Erit itaque religio, ac Pontificia potestas vinculum, quo continetur vniuersitas rerū, continetur Orbis; cor inspirans vitā, motumq; . membris, & quicunq; hoc dissolunt, aut laxant, sunt quasi membra cor ipsum diuellentia, vel vim debilitantia . Hi sunt igitur diuidendi ab ista aduersus bonum suum coniunctione, quod nihil est aliud, quam reuera colligare illos . Atque huc spectare debet omnis Princeps, omnis cuiuslibet hominis potestas. Hinc ille quāuis non Christianus .

θεὸν σεβῆ , καὶ πάντα πράξεις εὐθὺς
ὑπὲρ θεοσεβείας, καὶ λάλει, καὶ μάθηται .

Deum cole, & omnia facito pie

Pro religione, & loquere, & discito .

Sic enim continget, vt exordiamur à Deo summo bono, procedamus, ac verà virtute innixi, in eundem reuertamur .

Hic est cunctis communis amor,

Repetuntq; . boni sine teneri,

Quia non aliter durare queunt,

Nisi conuersorursus amore

Refluant causæ, quæ dedit esse .

Repetimus autem, refluimusq; . per crucem, cuius est non curare, aut studere, vt appareamus, sed vt simus, tunc enim reuera apparebimus ; sicut Christus nihil minus apparuit in cruce, quam quod altissimè latebat . Verum tempore suo patuit, ac patet omnibus, qui sit, ac quantus . Huius primus gradus est fides, cum sit argumentum non apparentium . Huic succedet iustitia caritatis, quæ patiens est, benigna est, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, diffusaq; . est nūquid in simulacris virtutum? nequaquam, sed in cordibus nostris, in intimis nostris . Perfectio verò est sanctitas, quæ mundo est crucifixa, & cui mundus est crucifixus, omnium namque rerum quæcumque sunt acerbissima pro hominibus ad Deū perducendis aut tolerat, aut parata est tolerare, & aliquo modo contemnit, tantum abest, vt ad honores aucupandos simulet honorificas virtutes . Huic igitur diuinitus imperium supremū datur, vt scia-

Heb 11.
1. Cor. 13.
Rom. 5.

Gal. 6.

Luc. 21.

S. Tho. 2. 2.
q. 19. art. 7.
Hebr. 11.

188 *Imperia pendere à veris virtutibus.*

Lib. de bello
rob. c. 21.

mus à veris virtutibus non simulatis imperia pendere, ac pro-
pterea imperium Romanum visu cælesti crucis est datum Chri-
stianis, illamq. ob id Imperatores in summo vertice corona fe-
runt, & maxima semper nobilissimaq. regna, quâdiu mansere
in fide, obtinuerunt, eodemq. visu est Hispanis imperium, quæ
fuerint, omnium latissimum datum continenter explicantibus
in bello insigne illius crucis, cuius est gloria sempiterna in ter-
ris, atque in cælo, & per quam cuncta iudicabuntur, Christoque,
& Deo subijcientur.

L A V S D E O.

Ego F. Gio. Battista Plumbinus Procurator Generalis Ordinis Ere-
mitarum S. Augustini vidi, & quoad potui presentem tracta-
tum diligenter examinaui, & nihil in eodem censura dignum,
nec quid à fide Catholica, nec à bonis moribus deuium inueni.
In quorum fidem &c. Die 13. Octobris 1593.

Fr. Gio. Baptista Plumbinus manu propria.

Imprimatur

F. P. Ioannes Caragoça Magister, & socius
Reuerendissimi Magistri Sacri Palatij.

Imprimatur

M. Antonius Vicesgerens.

INDEX

INDEX

A

Drianus malus Imperator, quam saue cruciatus,

pag. 8

Adriani animus semper afflictatus. 37

Aegyptiorum cuncta miserrime deleta. 73.98

Aegyptij post mortem bonos Reges laudabant.

pag. 74

Aegyptiacum imperium subuersum ob mendacia. 111

Africa, ac Septentrionis comparatio quoad Vrbiū frequētiam,

& decus. 176

Agessilai egregium dictum in perfidos. 109

Aglaus cur felix. 52

Albinus quomodo perierit. 10

Alexij Commeni posteritas infelix. 55

Alexij Murzuzli impietas, & mors. 62

Alexandri Magni posteritas occisa. 64

Alexandri verax animus à principio. 113

Alexandri Ptolomæi diritas. 65

Alexander Mag. explorauit an zona torrida habitaretur. 142

Alexander Mammea bonus auaritia insimulatus. 11

Alfonsi quinque in Lusitania. 86

Alfonsi quinque in Aragonia. 86

Alfonsi vndecim in Castella. 86

Amasis Aegypti Regis prudens dictum. 68

Antonini Pius, ac Philosophus boni. 9

Antoninus Philosophus clemens. 9.42

Anto-

INDEX.

<i>Antonini Pius, ac philosophus diu vixere.</i>	17
<i>Antoninorum Pij, ac Philosophi tranquillus animus.</i>	40
<i>Antoninorum nomen gratiosum Romanis.</i>	87
<i>Antonini Philosophi egregium dictum.</i>	170
<i>Anglicorum Regum pulsi Richardus II. Henricus VI.</i>	28
<i>Anglia quam inculta olim.</i>	139
<i>Angli olim sacrificabant homines.</i>	138
<i>Andronici Commeni crudelitas.</i>	62
<i>Andronicus ob perfidiam punitus.</i>	108
<i>Andronici Paleologi infelicitas.</i>	63
<i>Antiochus Deus à Laodice vxore veneno occisus.</i>	64
<i>Antiochi Gryphi, & Ciziceni bella perpetua.</i>	161
<i>Antigoni liberis, quam miser exitus.</i>	73
<i>Antipater cum familia sua miserrimè desijt.</i>	73
<i>Anastasy Imperatoris animus semper cruciatus.</i>	53
<i>Animalium ratione carentium melius ijs, quæ ad virtutes propius accedunt.</i>	121
<i>Animalium nulli plures hostes, quàm serpenti.</i>	123
<i>Animalibus carniuoris hostes proprij.</i>	122
<i>Animalium, quæ vitæ longioris.</i>	123
<i>Apollodori horrendum somnium.</i>	33
<i>Apries ab Amasi strangulatus.</i>	73
<i>Apum natura, latè ex Virgilio.</i>	127
<i>Artemij Imperatoris infelicitas.</i>	55
<i>Artaxersis filij plurimi.</i>	64
<i>Artabanus Parthorum Rex à fratre cum filijs occisus.</i>	65
<i>Arsacidarum miser interitus.</i>	73
<i>Armeus, qui & Danaus, quid in fratrem Aegypti Regem fuerit molitus.</i>	65
<i>Aragonensium Regum quot occisi.</i>	16
<i>Assyria quàm magnifica olim, & cur vastata.</i>	100
<i>Assyriacum imperium perijt ob mendacia.</i>	110
<i>Augustus. Vide Octavianus.</i>	9
<i>Auidius Cassius qui.</i>	9

Au-

INDEX.

Aurelianus Imperator quomodo perierit. 13

B

B <i>Albinus Imperator fouens discordias occisus.</i>	11
<i>Balduinus Imperator Constantinopolis.</i>	62
<i>Basilius, & Constantinus Imperatores fratres à suis vexati.</i>	58
<i>Basilisci Imperatoris ærummæ.</i>	53
<i>Basilius Imperator à suis vexatus.</i>	57
<i>Bestiarum, atque hominum differentia, qua in re dignoscatur.</i>	1. 2
<i>Bohemiorum Regum quot occisi.</i>	16
<i>Bonum est, quod omnia appetunt.</i>	in probe.
<i>Bonum est, quod rem tuetur, ac propagat.</i>	ibid.
<i>Bonum totius magis tuendum, quam partis.</i>	ibid.

C

C <i>Aius Caligula simulabat se nolle imperium.</i>	6
<i>Interfectus, & quomodo.</i>	ibid.
<i>Cæsaris Borgiæ malus exitus.</i>	29
<i>Cæsaris vituperationes.</i>	80
<i>Cæsar voluit cognoscere an zona torrida habitaretur.</i>	143
<i>Cæsar occisus, & cur.</i>	5
<i>Cambysis crudelitas.</i>	59. 61
<i>Cambyses zonam torridam explorauit.</i>	142
<i>Caracalla quomodo perierit, & cum fratre se gesserit.</i>	10
<i>Caracalla semper afflictus.</i>	37
<i>Caracallæ ignominia post mortem.</i>	37
<i>Carus Imperator qualis fuerit. eius mors.</i>	14
<i>Carinus Imperator vitiosus occisus.</i>	14
<i>Caroli quinque in Germania.</i>	84
<i>Caroli nouem in Gallijs.</i>	84
<i>Canuti quinque in Dania, primus sanctus.</i>	86
<i>Camilli Romani egregium factum cum Faliscis.</i>	103

Cæzi-

I N D E X.

<i>Caximiri quinque in Bohemia primus sanctus.</i>	85
<i>Chaldaeorum Regibus quibus vita breuior.</i>	18
<i>Chaldaicum imperium subuersum ob mendacia.</i>	110
<i>Chosrois Regis mors infelix.</i>	65
<i>Cheopis, & Chephrenis Aegypti Reges infames.</i>	80
<i>Christierni Daniae Regis miser exitus.</i>	72
<i>Christus quis ex Sybillis.</i>	131. & seq.
<i>Christus quid sibi, ac suis meruit.</i>	133. & seq.
<i>Ciuitas tollitur, nisi quiuis bonum commune querat.</i>	in prohem.
<i>Claudius simulabat se nolle imperium.</i>	113
<i>Quomodo perijt.</i>	ibid.
<i>Claudij animus semper afflictus.</i>	35
<i>Claudius Dalmata Imperator. mors eius.</i>	14
<i>Claudius è maioribus Constantini.</i>	ibid.
<i>Clades magnae quando.</i>	65
<i>Cleomenes Rex ob dolos punitus.</i>	103
<i>Clytemnestrae hoerendum somnium.</i>	32
<i>Clysthenis factum laudabile.</i>	91
<i>Commune bonum priuato praefendum.</i>	in prohem.
<i>Commodi Imperatoris mors.</i>	9
<i>Commodi animus afflictus.</i>	35
<i>Commodi ignominia.</i>	59
<i>Comnenorum varij euentus, & miseria.</i>	61
<i>Constantius Constantini pater bonus Imp.</i>	14
<i>Constantij Chlorig Imperatoris egregium dictum.</i>	170
<i>Constantinus diutius omnibus Imperatoribus imperauit, excepto Augusto.</i>	17
<i>Constantinus omnium latissime dominatus.</i>	76
<i>Constantini nomen magis repetitum.</i>	84
<i>Constantinus quanta Ecclesiae catholicae dedit.</i>	152
<i>Constantini Copronymi, ac Leonis filij erumna.</i>	55
<i>Constantinus Leonis filius a suis vexatus.</i>	58
<i>Constantij erumna.</i>	55
<i>Contemplatio est hominis maximum bonum.</i>	in prohem.

Crafi

I N D E X.

<i>Crafi euentum.</i>	68
<i>Cyclopes quomodo inducantur inter homines.</i>	in prohem.
<i>Cyri misericordia in Crafi.</i>	68
<i>Cyri genus quamdiu regnarit in Persia.</i>	91
<i>Cypselidarum Tyrannis quamdiu durauit Corinthi.</i>	91

D

<i>Dani olim sacrificabant homines.</i>	138
<i>Danicorum Regum, qui regno expulsi, & occisi.</i>	18. 16
<i>Darij Hystaspis genus quamdiu regnauit.</i>	94
<i>Deus maxime bonis consulit.</i>	in prohem.
<i>Decius Imperator occisus.</i>	12
<i>Didij Iuliani Imperator mors.</i>	9
<i>Diocis genus quamdiu regnauit in Media.</i>	91
<i>Dionysius regno expulsus. Pater occisus.</i>	25. & seq.
<i>Dionysius quid egerit cum Demade.</i>	47
<i>Diluuiam magna quando.</i>	178. & seq.
<i>Diocletiani Imperatoris mors.</i>	14
<i>Diuidendos qui dicunt subiectos, instituunt Tyrannos.</i>	169
<i>Diuidendis hominibus perditur humanum genus.</i>	173
<i>Dissimulare vitia licet.</i>	in prohem.
<i>Domitianus Imperator occisus.</i>	8
<i>Domitiani animus semper cruciatus.</i>	37
<i>Domitiani ignominia post mortem.</i>	82
<i>Donaldi genus quamdiu regnauit in Scotia.</i>	91

E

<i>Edoardi quarti Angliae Regis obitus infelix.</i>	72
<i>Edoardi nouem in Anglia. duo sancti.</i>	83
<i>Eduardus Tertius posteris dat, vt sanent strumas.</i>	84
<i>Edoardus primus coronatus ab Adriano secundo.</i>	86
<i>Egberti agnatio quamdiu regnauit in Anglia.</i>	92

Bb

Elephas

INDEX.

<i>Elephas longissima Vita.</i>	123
<i>Elephas ingeniosus, humanus, generosus.</i>	124
<i>Elephantum natura late.</i>	ibid.
<i>Erici sex in Suetia quartus sanctus.</i>	86
<i>Erici septem in Dania primus Christianus.</i>	86
<i>Euergētis Regis diritas.</i>	62
<i>Euilmerodachus à leuiro occisus.</i>	63
<i>Exempla Regum cunctos mouent.</i>	in prob.

F

F <i>Abricij Rom. egregium factum cum Pyrrho Reg.</i>	103
<i>Familiarum Regiarum miser exitus.</i>	72
<i>Felicitas, & infelicitas magna Polycletis.</i>	69
<i>Ferdinandi quinque in Aragonia, totidem in Castella, quorum tertius sanctus.</i>	86
<i>Felices quam pauci antiquis.</i>	48
<i>Ferae in cognatas feras non sauiunt.</i>	66
<i>Fescennius Niger quomodo perierit.</i>	10
<i>Fidei obseruantia Romanos extulit.</i>	104
<i>Florianus Imp. occisus.</i>	13
<i>Franci olim sacrificabant homines.</i>	138
<i>Franciscorum Regum quot occisi.</i>	16
<i>Friderici secundi Imperatoris mors mala.</i>	72

G

G <i>Alba Imperator occisus.</i>	7
<i>Galba animus semper afflictus.</i>	36
<i>Galba dedecora post mortem.</i>	81
<i>Gallus Imperator occisus.</i>	12
<i>Galli. Vide Franci.</i>	
<i>Gallienus Imperator quomodo obierit.</i>	12. 13
<i>Gal-</i>	

INDEX.

<i>Gallicanum Imperium quando maximum, & cur.</i>	162
<i>Galerius Imperator quomodo obierit.</i>	14
<i>Getæ Imperator mors.</i>	10
<i>Germani olim sine litteris, artibus, adibus, Urbibus, fodinis metallorum, fecunditate terræ, & vlla copia bonorum.</i>	140
<i>Germanicum Imperium quando maximum.</i>	163. & seq.
<i>Gelonis Tyrannis quandiu mansit.</i>	92
<i>Glauci Spartani perfidia diuinitus punita</i>	107
<i>Gotarzes vna cum suis omnibus occisus.</i>	65
<i>Græci ob perfidiam deiecti Imperio.</i>	113
<i>Gregorius Secundus abrogat Occidentale imperium Leoni Isaurico.</i>	155
<i>Gygis progenies quamdiu regnavit in Lydia.</i>	91

H

H <i>Anno Carthaginenses explorauit zonam horridam.</i>	142
<i>Heliogabali ignominia post mortem.</i>	82
<i>Henrici III. Imperatoris miser exitus.</i>	72
<i>Henrici septem in Germania, vnus sanctus.</i>	84
<i>Henrici octo in Anglia.</i>	85
<i>Heraclidæ ab Hercule prognati omnium diutissimè regnarunt è priscis.</i>	90
<i>Hæreticorum Regum nemo vltra annos quadraginta regnavit.</i>	17
<i>Hæreticorum exercitus, qui oppugnarunt Pont.</i>	149
<i>Habet septem maximas classes Imp. & Regum. sex illis contraria contigerunt.</i>	150. & seq.
<i>Hæreticorum conatus quinque in ipsos recidunt.</i>	165
<i>Hæreticorum terras barbari occupant, & eas deinde subiiciunt Pontifici Romano.</i>	166
<i>Herodotus fuit Thæbis, & explorauit zonam torridam.</i>	142
<i>Heruli deleti ob perfidiam.</i>	97

I N D E X.

<i>Heroes qui.</i>	<i>in prohem.</i>
<i>Heroica virtus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Hispanicum regnum latissimum.</i>	163
<i>Hieronis Tyrannis quamdiu stetit.</i>	92
<i>Hipparchi horrendum somnium.</i>	33
<i>Homines efferantur communi bono neglecto.</i>	<i>in probe.</i>
<i>Homo ad contemplanda diuina natus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Homo longæ vitæ.</i>	123
<i>Horodes Rex occiso fratre occisus à filio.</i>	65
<i>Hugonis Capeti genus supra annos sexcentos regnavit in Gallijs.</i>	92

I

I <i>Imperatorum plerique ex antiquis occisi à suis.</i>	<i>5. & seq.</i>
<i>Pauci supra annum regnarunt.</i>	17
<i>Nemo ultra quadragesimum excepto Octauiano.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Imperatores tantum tres occisi à suis post Constantinum.</i>	45
<i>Imperatores Romani quot opprobrijs onerati post mortem.</i>	71
<i>Imperatoribus oppugnantibus Romanum Pontificem semper euenit eius contrarium, quod quærebant.</i>	147
<i>Imperium Romanum translatum de gente in gentem quas ob causas.</i>	147
<i>Translatum ad Christianos per crucem.</i>	148
<i>Imperium Occidentale discissum, quia Pontificis Romani potestatem conabatur exscindere.</i>	153
<i>Oriente eodem modo.</i>	154
<i>Incendia magna quando.</i>	178. & 50
<i>Infamia Reges multos insequitur.</i>	80
<i>Ioannis Cantacuzeni euentus.</i>	63
<i>Isaacij Comneni infelicitas.</i>	62
<i>Italia quos sanctos fomit, aluit, recepit.</i>	137. 163
<i>Iusti-</i>	

I N D E X.

<i>Iustiniani Secundi ærumna.</i>	54
-----------------------------------	----

L

L <i>Abinitus Rex Babylonis miserrime perijt.</i>	56
<i>Lepidus triumuir relegatus.</i>	6
<i>Leontij Imperatoris calamitates.</i>	54
<i>Leonis Imperatoris nomen sepius in successoribus repetitum.</i>	84
<i>Leonis Armeni infelicitas.</i>	56
<i>Lithuani olim sacrificabant homines.</i>	138
<i>Liuiæ vxoris consilium prudens ad Augustum.</i>	43
<i>Ludouici Mori exitus infelix.</i>	29
<i>Ludouici duodecim in Gallijs, vnus sanctus.</i>	84

M

M <i>Acchiauelli dicta abolenda.</i>	<i>ep. ad Pap.</i>
<i>Macrinus cum filio peremptus.</i>	10
<i>M. Antonius occisus.</i>	6
<i>Mahometanis nullum regnum celebrius stetit ultra annos trecentum.</i>	177
<i>Mauritij infelicia euenta.</i>	48
<i>Maxentij Imperatoris mors.</i>	15
<i>Maxentij Imperatoris ignominia.</i>	83
<i>Maximinus cum filio occisus.</i>	11
<i>Maximinus Orientis Imp. quomodo obierit.</i>	15
<i>Maximinus discordias fouens occisus.</i>	11
<i>Maximiani Herculei mors.</i>	14
<i>Medorum Regum quibus fuerit vita breuior.</i>	18
<i>Mendacium nullum licet.</i>	134
<i>Q. Metelli felicitas.</i>	48
<i>Michaelis nomen sepe repetitum in Imp. Constantinop.</i>	83
<i>Michael Theophili filius à suis vexatus.</i>	53

Mo-

I N D E X.

Monumenta antiquorum ad inanem gloriam facta sunt omnia subuersa. 88
Monumenta vel leuissima Martyrum nunc celeberrima habentur. 89

N

N *Abuchodonosori genus quamdiu regnarit.* 91
Nationes deletæ ob mendacia. 96
Nero per annos quinque bonus. 7
Occidit se ipsum. *ibid.*
De illo quid Traianus. *ibid.*
Animo semper afflictio. 35
Nero iussit explorari zonam torridam. 143
Nerua bonus princeps. 7
Animo semper tranquillo. 38
Nicephori generalis infelicitas. 55
Nomina Regum bonorum sæpius repetita in successoribus. 85.
 & seq.

O

O *Ctauianus occisus.* 6
Omniū solus ex antiquis supra annos quadraginta regnauit. 17
Anxius eius, & afflictus animus. 34
Post annos viginti clemens, & tranquillus. 43
Infelicitas eius. 60
Ignominia. 80
Explorauit zonam torridam. 143
Oriente imperium quando floruit, & quas variationes passum, quibus floruit sanctis. 159
Discerptum, restauratum, subuersum. 160

Ortho-

I N D E X.

Orthogoræ Tyrannis inter Sycionios quamdiu stetit. 91
Osyris Aegypti Rex quò peruenit. 141
Ostrogorhi deleti. 74
Otho Imperator occisus. 7
Eius animus afflictus. 36
Othomanicorum Regum nemo ad annos quinquaginta peruenit. 24

P

P *Ars debet magis velle totius bonum, quam suum. in prohe.*
Parthorum Regum posteritas mutuis cædibus absumpta. 65
Parthorum Reges, qui expulsi à suis. 27
Parthi deleti. 74
Parthorum Reges quamdiu steterint. 91
Patriarchæ Orientales conturbarunt in Pontificem Rom. ideoque diuinitus deprepsi. 168
Perfidia punita diuinitus. 107. & seq.
Perficorum Regum, qui fuerint vita breuiori. 19
Vitiosiores minus plerumque regnarunt. *ibid.*
Qui regno ex eis expulsi. 28
Quamdiu genus eorum regnauit. 91
Perse, ac Romani omnium diutissimè regnarunt ob cultum veritatis. 109
Perficum regnum euersum veritate euersa. 112
Pestilentia magna quando. 177. & seq.
Pertinacis Imperatoris mors. 9
Philippi Arabis Imperatoris mors. 11
Phœdias felix. 33
Phocæ Imperatoris infelicitas. 52
Philippici infelicitas. 53
Phraarthes patrem veneno sustulit sublatus ipse à filio. 65
Philometris, ac Philopatoris Ptolomæorum diritas. 65

Pisi-

I N D E X.

<i>Pisistrati Tyrannis quamdiu stetit.</i>	91
<i>eius filii quid acciderit.</i>	26
<i>Pompeius occisus cur.</i>	5
<i>Polonicorum Regum quot occisi.</i>	16
<i>Portugallensium profapia quamdiu regnavit.</i>	92
<i>Polycratis felicitas, & infelicitas magna.</i>	68
<i>Portugallia Regum quot occisi.</i>	16
<i>Pontificis Romani sedes Christi Vicaria latè pertinens, quibus privilegij dotata, veritatem in omnibus stabiliens.</i>	133 seq.
<i>pag.</i>	133 seq.
<i>Maximè semper oppugnata, à quibus, quot, quantis, & tamen maiores fecit semper progressus.</i>	146
<i>Quantum posset everso Occidentali Imperio.</i>	154
<i>Ea concussa concutitur Orbis totus.</i>	177. & seq.
<i>Portenta magna quando.</i>	177. & seq.
<i>Principes, vide Reges.</i>	
<i>Priusti Regis genus quamdiu stetit in Polonia.</i>	93
<i>Ptolomæi horrendum somnium.</i>	33
<i>Ptolomæorum posteritas mutuis cædibus absumpta.</i>	65
<i>Quamdiu regnavit in Aegypto.</i>	91
<i>Ptolomæi Cerauni perfidia punita.</i>	109
<i>Ptolomæi explorarunt torridam zonam.</i>	142
<i>Pupiennus discordias fouens occisus.</i>	11

R

R <i>egna quæ Pontifici Rom. tributaria vel infeudata, vel alioquin subiecta.</i>	156. & seq.
<i>Regna maxima inter catholicos ijs populis data, qui magis abundarunt sanctis viris, & religionis propagatoribus.</i>	158
<i>Regum facta quot, & quanta bona afferant vel mala subiectis.</i>	in prob. Reges

I N D E X.

<i>Reges simulatores cuncti ferè occisi.</i>	5. & seq.
<i>Regum Catholicorum quot in quolibet regno occisi.</i>	16
<i>Regum qui flagitiosiores hi plerumque vita breviori fuerunt.</i>	18
<i>Regum Catholicorum diuturnior vita, quam aliorum.</i>	pag. 22. & seq.
<i>Regum priscorum paucissimi regnarunt annos quinquaginta.</i>	22
<i>Regum Mahometanorum nemo è celebribus usque ad annum quinquagesimum regnavit.</i>	24
<i>Reges multi è regnis expulsi in miserijs vixerunt.</i>	25. & seq.
<i>Regum simulatorum cruciatus intimi.</i>	30
<i>Regum simulatorum quæ pœnæ ex argumentis præfixis initio operis.</i>	76
<i>Reges qui nam latissimè omnium dominant.</i>	76
<i>Regna antiquorum non superarunt annos tercentum paucissimis exceptis.</i>	90
<i>Regum antiquorum profapia quot annis dominata.</i>	91
<i>Regum Catholicorum semen Regium nullum defecit per feminas propagatum.</i>	93
<i>Regna maxima subversa ob dolos.</i>	110
<i>Regum simulatorum profapiae intestinis cædibus accise.</i>	pag. 94
<i>Reguli egregia fides.</i>	104
<i>Religionum auctores excitat Deus, cum maximè hæretici oppugnant Ecclesiam Dei.</i>	167
<i>Rhames Aegypti Rex quò penetravit.</i>	142
<i>Romanus Lecapemus à suis vexatus.</i>	58
<i>Romanus Argyropolus à suis vexatus.</i>	58
<i>Romana Respubl. eversa ob mendacia.</i>	110
<i>Romani Pontificis sedes. vide Pontificis.</i>	

I N D E X.

S Alomonis classis quod penetravit.	142
Sapientiores qui sunt.	I
Sapientia duplex.	137
Sancti quinam à Pontifi. Rom. statuuntur.	136
Sancti quanta prestiterint humano generi bona.	138
Sancti qui floruerunt Imperijs maximis florentibus.	159
Sacrificare homines, qui populi sint soliti.	138
Sardanapalus igni cum suis absumptus.	67
Sarapes missus à Xerse ad explorandam zonam torridam.	142
Seleucidarum qui regno expulsi.	27
Seleucidarum posteritas mutuis bellis absumpta.	64
Semiramis occisa à filio.	63
Sennacherib occisus à filio.	63
Septimius Severus malus Imperator.	9
Severi Caesaris mors.	15
Sesostris currum traxere Reges.	26
Sepulchrum Christi mirabiliter gloriosum.	90
Septentrionis & Africae comparatio, quoad Urbium frequentiam, & decus.	176
Serpentibus est peius, quam cuius animalis.	109
Serpenti cibus terra, sedes loca deserta.	123
Serpentem non accipit terra homine percusso.	ibid.
Serpentibus inimica ciconia, Aquila, Vulture, milui, cerui, mustella, sues, lacerta, gallinae, testudines, ichneumones, araneae.	123
Simulatio quot mala pariat generatim.	in probem.
Speciatim toto opere.	ibid.
Simulatio non potest occultari diu.	ibid.
Simulare, ac dissimulare quomodo differant.	ibid.
Simulare virtutem, numquam licet.	ibid.

Simu-

I N D E X.

Simulatores quot mala suis attulerint.	96
Somnia horrenda malorum.	33
Solonis dictum ad Crasum.	65
Spartani post obitum laudabunt defunctos.	80
Stephani quinque in Hungaria primus sanctus.	85
Sterilitates magnae quando.	178. & seq.
Syllae felicitis infelicitas.	48
Syphacis perfidia punita diuinitus.	109
Sybilla quid praedixerint de Christo.	130. 133
Sybilla praedixerunt toro Christo bona terris.	144
Sybilla praedixerunt Christianos toto Orbe futuros.	133
Syene sedes praesidij Romani propè zonam torridam.	143

I

T Acitus Imperator bonus.	13
Terræmotus magni quando.	178
Theophili Imperator infelicitas.	50
Tiberius Caesar suffocatus, simulabat nolle Imperium.	6
Tiberij ignominia.	65
Tiberij Imperatoris animus cruciatus.	34
Titi animus tranquillus.	34
Titi egregium dictum.	38
Titus antea malus Imperio suscepto bonus.	7
Traianus bonus reputatus.	8
diutius quam plerique regnavit.	17
Traiani animus tranquillus.	29
Tributis eversa imperia.	178
Tryphonis perfidia diuinitus punita.	109
Turcilingi ob perfidiam diuinitus deleti.	97
Tyranni triginta Imperium occupantes miserrime deleti.	12
Tyrannorum nemo ultra annum centesimum transmisit re-	

C C 2

gnura

I N D E X.

<i>gnum ad suos.</i>	26
<i>vel ultra quartam generationem.</i>	92
<i>Tyrannos instituunt, qui volunt diuidi subiectos.</i>	170
<i>Tyrannis quid contingat per epilogum.</i>	170
<i>Tyrij quo peruenerint.</i>	142
<i>Tyridates Parthorum Rex.</i>	65

V

V alens Imperator quàm varijs casibus vexatus.	53
Valens quæ in Catholicos patravit.	181
Valerianus Imperator captus à Persis. miserrimè vixit.	
pag.	12
Vandali eorumque Reges deleti.	73-97
Venceslai quinque in Bohemia duo Sancti.	85
Veritatis quanta sit vis generatim.	in prohem.
speciatim toto opere.	
Veritas potissimum bonum.	170
Veritatis Nero simulator.	7
Virtus est, qua tendimus in bonum.	in prohem.
Virtus triplex, continentia, Virtus, atque Heroica, seu diuina.	ibid.
Virtutes Heroicas terris intulit Christus ex Sybillis, & Virgilio.	134
Virtutem nisi omnino assequi non possis, asequaris ex parte.	128
Vitellius post obitum tractatus ignominiosè, occisus.	
pag.	81. 12
Vitia propria licet obtegere, & quando non liceat, & predicare impudentis.	in prohem.
Volusianus Imperator occisus.	12

Xerxis

I N D E X.

X

X erxis scuitia.	64
Xerxes explorari iussit zonam torridam.	142

Z

Z enonis Imperator ærumnæ.	53
Zonæ inhabitabiles ante ortum Christo postea factæ habitabiles.	141
quot Reges, Populi, Duces, sapientes, voluerint cognoscere an essent habitabiles.	141

E I N I S.

ERRA-

E R R A T A.

10 D forsam. forfan	144 D filium lilium
12 A content. constet	145 protedens. protendens
13 A similliter. umiliter	148 B in e. in se
13 B factus. factos	154 C in aufa. in causa
65 A donet. donec	155 D Gregorio IX. Gregorio II.
A sequi. siqui	156 B gallitis. gallicis
68 B belium bellum	157 B terna. terrena
86 D a leo vero. dele hoc vero	124 confus. consul
87 A rupit. cupit	177 A exitia. exilia
106 B legatus. legatos	177 C imminuendi, imminuendi?
112 C Res. Rex	177 C conglutinandi? dele hoc ?
118 A precati. precari	108 Papa. Papam
123 E magis. dele hoc	181 A Valentinianus. Valens.
125 A nu. l. une. nullaue	

R E G E S T V M.

* † A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T
V X Y Z,
A a B b C c,

Omnia sunt folia integra, præter * quod est integrum
cum dimidio.

R O M Æ,
Ex Typographia Bartholomei Bonfadini.
M. D. X C I I I.